

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİMİN GELİŞTİRİLMESİNDE
ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN ETKİSİ: YTB SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevda TOZAN

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN

HAZİRAN – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

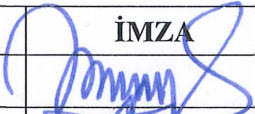
**KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİMİN GELİŞTİRİLMESİNDE
ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN ETKİSİ: YTB SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevda TOZAN

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

“Bu tez 15.06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN	BASARILI	
Dr. Öğt. Üyesi Adem BÖLÜKBASI	BAŞARILI	
Dr. Öğt. Üyesi Kenan GÖĞER	BASARILI	

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ <i>Sosyal Bilimler</i> ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
Öğrencinin		
Adı Soyadı	:	Sevda Tozan
Öğrenci Numarası	:	Y136013012
Enstitü Anabilim Dalı	:	Sosyoloji
Enstitü Bilim Dalı	:	
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Kültürlerarası İletişimin Geliştirilmesinde Uluslararası Öğrencilerin Etkisi: YTB Sakarya Üniversitesi Öğrencileri Örneği
Benzerlik Oranı	:	%.....8
<i>Sosyal Bilimler</i> ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,		
☒ Sakarya Üniversitesi <i>Sosyal Bilimler</i> Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.		
/...../20..... Öğrenci İmza		
☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.		
Bilgilerinize arz ederim.		
...../...../20..... Öğrenci İmza		
Uygundur		
Danışman Prof. Dr. Mustafa Kemal Şan Unvanı / Adı-Soyadı:		
Tarih: ..10.06/20.19		
İmza: 		
☐ KABUL EDİLMİŞTİR ☐ REDEDİLMİŞTİR EYK Tarih ve No:	Enstitü Sorumlusu Onayı	

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın başından sonuna kadar her türlü imkan, destek ve emeği esirgemeyen, titizlikle çalışma sürecini takip eden, değerli görüş ve eleştirilerini sunan ve sonsuz sabırla çalışmaya beni teşvik eden kıymetli danışmanım Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN'a en kalbi teşekkür ve saygılarımı sunarım. Tezim için mülakata katılan ve mülakatların her birinin uzun süreli olmasına rağmen değerli zamanlarını ayırıp bu tezin gerçekleşmesine en önemli katkıları sunan Sakarya Üniversitesi Uluslararası Öğrencilerine çok teşekkür ederim. Mülakatlardan birkaçının gerçekleşmesi için bana kendi odasını tahsis eden değerli Sakarya İlim Yayma Cemiyeti Yurt Müdiresi Nalan YENİCE hocama, İstanbul'da tez yazım sürecini gerçekleştirmem için bir süre ofisini kullandığım sevgili arkadaşım Melek KOÇ'a, çalışmanın başından sonuna kadar desteğini, görüşlerini ve eleştirilerini esirgemeyen, hayatımdaki yeri her daim baki ve özel kalacak çok kıymetli dostum Tarihçi Kübra ÇAYLI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez yazım sürecini gerçekleştirmem için uygun zaman ve koşulları sağlayan ve her türlü desteği, moral motivasyonu esirgemeyen sevgili aileme; kayınpederim Vedat TOZAN'a, kayınvalidem Sabire TOZAN'a, ablam Hilal TOZAN'a, Ümran TUNA'ya ve bu süreçte en çok emeği veren kıymetli ablam Yasemin ÖZCAN'a muhabbet dolu teşekkürlerimi sunarım. Bugünlere gelmeme vesile olan, eğitimimi gerçekleştirmemde maddi ve manevi desteklerini asla esirgemeyen, tezi yazmam için her türlü imkanı ve koşulları önüme seren, her daim sırtımı yaslayacağım ve haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim çok kıymetli aileme; babam Şaban ÖRÜCÜ'ye, annem Ülkü ÖRÜCÜ'ye ve biricik kardeşim, kıymetlim Büşra ÖRÜCÜ'ye çok teşekkür ederim. Tez yazım sürecimde sürekli beni teşvik eden, görüşlerini ve eleştirilerini sunan, hayatımın her alanında olduğu gibi bu süreçte de beni asla yalnız bırakmayan, zorlukları beraber göğüslediğim ve güzellikleri beraber karşıladığım, eğitimimde maddi manevi desteğini esirgemeyen kıymetli eşim, can yoldaşım Vahdet TOZAN'a ve bu çalışma onun sabrı ve fedakarlığı olmadan asla ve asla olmaz diyebileceğim ve bu süreçte 2 yaşına basan hayatımın anlamı, sevgili oğlum Yusuf Bilal TOZAN'a sonsuz teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

Sevda TOZAN

18/06/2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	iii
TABLolar LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
1.1. Kültür	8
1.1.1. Kültürlenme	11
1.1.2. Kültürleşme	12
1.1.3. Kültür Şoku.....	15
1.1.4. Kültürel Küreselleşme	16
1.2. Kültürlerarası İletişim Ve Etkileşim	19
1.2.1. Kültürlerarasılık.....	22
1.2.2. Kültürlerarası Empati	23
1.2.3. Kültürlerarası Uyum	25
1.2.4. Kültürlerarası Yeterlik ve Duyarlılık.....	27
BÖLÜM 2: KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİMDE BİR ARAÇ OLARAK	
ÖĞRENCİ DEĞİŞİMİ	31
2.1. Dünya’da Yükseköğretimin Uluslararasılaşması	31
2.2. Türkiye’de Yükseköğretimin Kısa Tarihçesi	39
2.2.1. Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması	51
2.2.1.1. Türkiye Bursları.....	55

BÖLÜM 3: YTB İLE SAKARYA ÜNİVERSİTESİ'NE GELEN ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİMLERİ	61
3.1. Araştırmanın Metodolojisi	61
3.1.1. Problem.....	61
3.1.2. Araştırmanın Konusu ve Amacı	62
3.1.3. Araştırmanın Önemi	63
3.1.4. Araştırmanın Soruları	63
3.1.5. Araştırmanın Yöntem ve Tekniği	64
3.1.6. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	66
3.2. Bulgular Ve Yorum.....	66
3.2.1. Uluslararası Öğrencilerin Sosyo-Demografik Bulguları	66
3.2.2. Uluslararası Öğrencilerin Kültürlerarası İletişim ve Etkileşimlerini Etkileyen Faktörlere İlişkin Bulgular	72
3.2.2.1. Eğitim	72
3.2.2.2. Kültür.....	80
3.2.2.3. Dil	94
3.2.2.4. Din	99
3.2.2.5. Sosyal Çevre	108
3.2.3. Diğer Hususlara İlişkin Bulgular.....	114
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	116
KAYNAKÇA	128
EKLER.....	135
ÖZGEÇMİŞ.....	138

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt	: Aktaran
AOBP	: Ağırlıklı Ortaöğrenim Başarı Puanı
BÖP	: Büyük Öğrenci Projesi
Çev	: Çeviren
DAAD	: Deutscher Akademischer Austauschdienst
Dü	: Düzenleyen
Ed	: Editör
ERASMUS	: European Action Scheme for the Mobility of University Students
İHL	: İmam Hatip Lisesi
KB	: Kalkınma Bakanlığı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
OBP	: Ortaöğrenim Başarı Puanı
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
ÖSYM	: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
TDV	: Türk Diyanet Vakfı
TTB	: Türk Talebe Birliği
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
USD	: United States Dollars (\$)
Vs	: Vesaire

Vb	: Ve benzeri
YAYKUR	: Yaygın Yükseköğretim Kurumu
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YTB	: Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı
Yy	: Yüzyıl

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1 : Türlerine Göre Mevcut Üniversite Sayısı.....	45
Tablo 2 : Üniversiteye Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları (1980-2018).....	47
Tablo 3 : Öğrenim Düzeyine Göre Öğrenci Sayısı (2017-2018)	50
Tablo 4 : Uluslararası Öğrencilere Aylık Ödenen Burs Miktarının Yıllara Göre Dağılımı (2011-2018).....	59
Tablo 5 : Türkiye Bursları Öğrencilerinin Yıllara Göre Dağılımı	60
Tablo 6 : Uluslararası Öğrencilerin Yaş Dağılımı	67
Tablo 7 : Uluslararası Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı	67
Tablo 8 : Uluslararası Öğrencilerin Medeni Hal Dağılımı.....	67
Tablo 9 : Uluslararası Öğrencilerin Sakarya Üniversitesi'ne Başladıkları Eğitim Öğretim Yıllarına Göre Dağılımı	68
Tablo 10 : Uluslararası Öğrencilerin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı	68
Tablo 11 : Uluslararası Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte/Enstitü Dağılımı ...	69
Tablo 12 : Uluslararası Öğrencilerin Kaldıkları Yerlere Göre Dağılımı	69
Tablo 13 : Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Coğrafyalara Göre Dağılımı	70
Tablo 14 : Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Ülkelere ve Etnik Kökenlere Göre Dağılımı.....	71
Tablo 15 : Uluslararası Öğrencilerin Dini İnançlarına Göre Dağılımı.....	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 : Dünyada Uluslararası Öğrenci Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı (1975-2016).....	37
Şekil 2 : OECD Ülkelerinde Eğitim Gören Uluslararası Öğrencilerin Menşe Bölgesine Göre Dağılımı (2016).....	38
Şekil 3 : Yükseköğretimdeki Uluslararası Öğrencilerin Eğitim Aldıkları Üniversitelerin Toplam Öğrenci Sayısındaki Payı (2016 yılı, yüzde olarak).....	39
Şekil 4 : Üniversitede Okuyan Öğrencilerin Yıllara Göre Değişimi (1974-2013).....	49
Şekil 5 : Yıllara Göre Türkiye'deki Uluslararası Öğrenci Sayısı (1983-2017).....	54

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	X	Doktora	
Tezin Başlığı : Kültürlerarası İletişimin Geliştirilmesinde Uluslararası Öğrencilerin Etkisi: YTB Sakarya Üniversitesi Öğrencileri Örneği			
Tezin Yazarı : Sevda TOZAN		Danışman : Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN	
Kabul Tarihi :18.06.2019		Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 135 (tez) + 3(ek)	
Anabilim Dalı : Sosyoloji			
Küreselleşmenin eğitime olan etkisiyle yükseköğretimin uluslararasılaşması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu durum öğrencilerin kendi ülkesi dışında bir ülkede okumasını cazip haline getirmiştir. Dünya ülkeleri uluslararası öğrenci hareketliliği ile ülkeler arası iletişim ve etkileşimi artırarak ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel alanlarda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşmaya ve uluslararası öğrenci hareketliliğine getirdiği yeni revizyon ile dünya ülkeleri arasındaki konumunu belirlemiştir. Ülkemizde uluslararası öğrenci hareketliliğine ev sahipliği yapan YTB, 1992’de kurulan Büyük Öğrenci Projesi’ni 2012 yılında Türkiye Bursları sistemine dönüştürerek bu konuda işlevselliğini arttırmıştır. Ülkemize gelen uluslararası öğrencilere her türlü imkan ve koşulların sağlanmasını, burs programının kapsamlı ve miktarının fazla olmasını gözeterek, yaptığı kültürel faaliyetlerle eğitimlerini tamamlayan öğrencilerin ülkelerine döndüklerinde Türk kültürünün yayılmasına ve diğer ülkelerle arasındaki siyasi, ekonomik gelişmeleri dünya sıralamasında iyi bir konuma getirmesi açısından yükseköğretimde uluslararasılaşmanın önemli bir dinamik merkezi haline gelmiştir. Dünyanın farklı ülkelerinden gelen uluslararası öğrenciler, ülkemizde kültürel çeşitliliğe ve kültürlerarası iletişimin geliştirilmesine etkisi ve kültürlerarası farkındalık oluşumunun kazandırılması açısından oldukça önemli bir paydaya sahiptir. Bu etkenlerden yola çıkarak kültürlerarası iletişimin geliştirmesinde Sakarya Üniversitesi’nde yükseköğrenim gören YTB burslusu uluslararası öğrencilerin etkisinin incelenmesi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. 25 farklı ülkeden 30 YTB burslusu öğrenci ile gerçekleştirilen mülakat bulguları sonucunda öğrencilerin kültürlerarası iletişimini etkileyen faktörler; kültür, eğitim, dil, din ve sosyal çevre olmak üzere 5 ana tema içerisinde sunulmuştur. Bu temalar içerisinde öğrencilerin Sakarya Üniversitesi’nde, ikamet ettikleri yerlerde ve Sakarya şehrinde Türk kültürüne, eğitimine, diline, dini yaşantısına ve sosyal çevresine uyum süreçleri, yaşadıkları kültürel şoklar, farklılıkların oluşturduğu problemler ve kazanımların tespiti ortaya konulmuştur. 5 ana tema haricinde öğrencilerin YTB ile ilgili görüşleri ve beklentileri de alınarak ilgili kurumun yapacağı çalışmalara öğrenci gözüyle rehberlik etmesi amaçlanmıştır.			
Anahtar Kelimeler : Kültürlerarasılık, kültürlerarası iletişim, kültürel farklılık.			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	X	Ph.D.	
Title of Thesis : The Effect of International Students in Developing Intercultural Communication: The Case of YTB Sakarya University Students			
Author of Thesis: Sevda TOZAN		Supervisor : Professor Mustafa Kemal ŞAN	
Accepted Date : 18.06.2019		Number of Pages: viii (pre tex) + 135 (body) + 3 (appen)	
Department : Sociology			
With the impact of globalization on education, the internationalization of higher education has become inevitable. This makes it attractive for students to study in a country outside their own country. World countries have made significant progress in economic, social, political and cultural fields by increasing international communication and interaction with international student mobility. Turkey, with new revisions brought to the internationalization of higher education and international student mobility has determined its position among the world countries. YTB our country hosts the international student mobility, Turkey Founded in 1992, Büyük Öğrenci Projesi in 2012 has increased the functionality on this issue by converting the system. International students coming to our country to provide all kinds of opportunities and conditions, scholarship program is comprehensive and the amount is higher by considering the cultural activities of students who complete their education when they return to their countries and other countries, political and economic developments in terms of bringing the world a good position in terms of internationalization of internationalization has become a dynamic center. International students from different countries of the world have a very important denominator in terms of the effect of cultural diversity and the development of intercultural communication in our country and gaining intercultural awareness. The aim of this study is to investigate the effect of international students who are scholars of YTB scholarship in higher education in Sakarya University in the development of intercultural communication. The factors affecting intercultural communication among students as a result of the interviews conducted with 30 YTB scholarship students from 25 different countries; culture, education, language, religion and social environment. In these themes, the process of adaptation of the students to the Turkish culture, education, language, religious life and social environment in Sakarya University, in the places they live and in the city of Sakarya, the cultural shocks they experienced, the problems and the differences created by the differences were revealed. With the exception of the 5 main themes, students opinions and expectations regarding the YTB were taken and the aim was to guide the work of the relevant institution through the eyes of the students.			
Keywords: Interculturalism, intercultural communication, cultural difference.			

GİRİŞ

Günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle yükseköğretim kurumları ülke prestiji, ülkeler arası bağı ve ilişkileri güçlendirmek adına bir köprü görevi görmektedir. Bu bağlamda yükseköğretim 21. yüzyılda çok önemli bir konuma gelmiştir. Yükseköğretim, küreselleşmeyi etkileyen en güçlü unsurlardan biri olmasının yanında küreselleşmeden de etkilenen önemli bir dinamiktir.

Hal böyle olunca ülkeler, ekonomik anlamda daha güçlü olmak ve mevcut düzenden paylarını arttırmak adına uluslararası öğrencilere yönelerek eğitim sistemlerinde bu alanda daha fazla yenilik sunmayı hedeflemektedirler (Yardımcıoğlu, Beşel ve Savaşan 2017: 206). Polat (2012: 28)'a göre, genç nüfusun az olduğu gelişmiş ülkeler başta olmak üzere pek çok ülkede uluslararası öğrenciler, ekonomik kalkınma ve uluslararası rekabet gücüne katkı sağlayan insan gücü olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye, geçmişten günümüze kadar coğrafyasında pek çok farklı kültürü ve etnik çeşitliliği bünyesinde barındıran bir ülke olma özelliğini korumaktadır. Osmanlı Devleti'nden bugünlere miras kalan etnik çeşitlilik ve farklılıklarla bir arada yaşama ve ortak paydalarda buluşma pratikleri, Türkiye'nin ulusal zenginliğini arttırmasında, farklılıkların bir bütün olarak sentezlendiği ortak bir zemin oluşturulmasında, teoride ve pratikte başarılı bir örnek oluşturmaya sebep olmuştur. İdeal toplumlarda daha çok toplumsal özdeşleşme sağlanmış ve ayrımcılıkların oluşturduğu kutuplaşmalar en aza indirgenmiştir (Akova, 2016: 418).

Türkiye'nin bu kadim tarihi, kültürel kimliği, kıtalar, bölgeler ve medeniyet havzaları arasında bulunduğu yer dolayısıyla hem jeostratejik hem de jeokültürel önemden dolayı bölgesel bir merkez ve ilgi odağı olma potansiyelini elinde tutmaktadır. Bu potansiyel içinde yaşanan zamanın ihtiyaçlarına göre politikalar, yatırımlar ve düzenlemelerle ülkeye hızlı bir ilerleme ve yine aynı hızda bir geri dönüş ve değer sağlayacaktır. Fakat Türkiye'nin gelişmişlik seviyesi ile uluslararası eğitimde sahip olduğu düzey arasında gözle görülür bir fark bulunmaktadır. Hâlbuki Türkiye bulunduğu jeopolitik konum ile üç farklı kıtadan birçok ülkeye kolaylıkla ulaşabilmekte ve Türk-İslam coğrafyalarında milyonlarca öğrenciye hitap etmekte olup yükseköğretim kurumları ile önemli gelişmeler kat etmektedir. Fakat buna rağmen uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme durumu diğer ülkelere nazaran daha alt seviyelerdedir (Günaydın, 2012: 2-3).

Bu durumu daha geniş manada irdeleyecek olursak Türkiye uluslararası eğitimi kendi bünyesinde bulundurma durumunu ilk olarak, 1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin dağılması ile ortaya çıkan Türk Cumhuriyetleriyle yakınlaşmasını arttırmak ve bu ülkelerle işbirliğini geliştirmek amacıyla ortaya koymuştur. Adına “Büyük Öğrenci Projesi” denen bu proje kapsamında Türkiye'ye yükseköğretim için Orta Asya, Balkanlar ve Doğu Avrupa ile Orta Doğu coğrafyasında bulunan soydaş ve akraba topluluklarından çok sayıda öğrenci gelmiştir. Bu proje ve hükümetler arası anlaşmalar ile Türkiye uluslararası öğrenciler için geçen 30 yıllık sürede toplam 61.586 burs kontenjanı oluşturmuş olmasına rağmen bu kontenjanlar çerçevesinde burslandırılan öğrenci sayısı 40.371 olmuştur. Bunlardan 16.498'nin bursu öğrenci başarısızlığı ve kendi isteğiyle ülkesine geri dönme sebebiyle kesilmiş olup bugüne kadar mezun olabilenlerin sayısı sadece 10.056'dır. Üstelik Türkiye halen ev sahipliği yaptığı yaklaşık 30.000 öğrenci ile rakip diğer ülkeler arasında son sıralardadır. Her 1000 öğrenciden yaklaşık 30 tanesinin Türkiye'yi tercih etmesi de durumun vehametini gözler önüne sermektedir (Günaydın, 2012: 3).

Böylesi bir vaziyet Türkiye'yi hareketlendirerek içinde bulunduğu bu karamsar tablodan silkelenmesine sebep olmuştur. Bu tabloyu Türkiye lehine değiştirmek için, Türkiye'yi dünya çapında önde ülkelere biri olmasını sağlamak ve küresel çapta uluslararası eğitimi daha cazibeli hale getirerek merkezi bir hal kazandırmak amacıyla 2010 yılında bünyesinde Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı'nı da bulunduracak şekilde Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluğu Başkanlığı tesis edilmiştir. Bununla birlikte, Başkanlığın öğrencilerle ilgili çalışmalarına rehberlik edecek politikaların belirlenmesi ve bu politikaların tüm yetkili kurumlar tarafından uygulanmasını sağlayacak Uluslararası Öğrenciler Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur. İşte bu yapısal değişimin ilk ürünü de 2012 yılında aktif olarak uygulanan “Türkiye Bursları” olmuştur (Günaydın, 2012: 3).

Öztürk (2014: 63)'e göre Türkiye Bursları, stratejisini vizyonunda belirtmektedir. Vizyonu; Türkiye'nin dünyanın önde gelen ülkeleri arasında olması için burslu yabancı öğrencilere en iyi imkan ve fırsatlar sunarak Türkiye'deki yabancı öğrenci sayısını arttırmaktır. Strateji çerçevesinde bu vizyonu değerlendirecek olursak Türkiye'nin tek bir hedefi olduğunu görüyoruz. O da yükseköğretimde uluslararasılaşmanın sağlanmasıdır. Böylece Türkiye dünyaca ünlü Fulbright,

Chevening, DAAD, Eiffel, Jean Monnet gibi projeleri kendine örnek alarak onlarla rekabet edecek güce ulaşacak projeleri amaçlamaktadır. Bu da ancak önde gelen gelişmiş ülkelerin bu tür projelerini uygularken dikkate aldıkları eğitimde uluslararasılaşma yolu ile olmaktadır.

Yurtdışında okuma isteğinde olan bir öğrenci bir öğrenci programına yerleşirken hedeflediği statü ve gelir düzeyindeki getiriye, eğitim göreceği sürece katlanacağı gözlenen (harç, yemek vs.) ve gözlenemeyen (belirsizlik ve kaygı, aile özlemi, kültürel şok vs.) maliyetler ile kıyas yapmaktadır. Eğer hedeflediği ölçüde getiri yüksek olursa öğrenci bir programa yerleşmektedir. Kendi ülkesinden farklı bir ülkede eğitim almanın ekonomik ve psikolojik sonuçlarının çok yüksek olmasına karşın Asya’dan, Afrika’dan, Latin Amerika’dan, Balkanlar’dan ülkemize yükseköğrenim görmek için gelenlerin sayısının her geçen gün daha da artması Türkiye’nin ve burada alacağı eğitimin cazibesinin de arttığı anlamına gelmektedir. Dünyanın pek çok ülkesinden eğitim almak amacı ile bir araya gelen öğrenciler kültürel farklılıkları da beraberinde getirerek kültürel çeşitlilik seviyesini de arttırmıştır. Bugün uluslararası öğrenci hareketliliğinin ülkemize kazandırdığı kültürel farklılıkların oluşturduğu renkliliği “aksanlı Türkçesi ile minibüste para üstü soran bir siyahi bayan öğrenci, kampüs camiinde müezzinlik yapan Sudanlı bir erkek öğrenci veya yüksek lisans dersinde İsrail’le ilgili farklı bir perspektif sunan bir Kolombiyalı öğrenci” (Yardımcıoğlu, Beşel ve Savaşan, 2017: 208-209) ile anlatmak bu konuda verilebilecek en etkili örnektir. Çünkü yaşanmıştır, hayatın içindedir, reeldir.

Kültürün etkisinin çok güçlü olduğunu ifade eden Earley ve Mosakowski (2004)’ye göre basit bir böceğin bile kültürden kültüre çok farklı algılanabileceğini söylemiştir. Bu algı kültürün etkisinden kaynaklanmaktadır. Kültür, insan davranışları, jest ve mimikleri üzerinde oldukça etkilidir. Farklı kültürlerde olan insanların bunları anlayıp yorumlaması oldukça zordur. Bu zorluk sonucunda yanlış anlamaların olması olağan bir durumdur (Akt: Yeşil: 2009: 115).

Ülkemizde yükseköğretimde uluslararasılaşma stratejisinin uygulama sahası olan üniversitelerde öğrenim gören yerli bir öğrenci kaçınılmaz olarak farklı kültürden bir uluslararası öğrenci ile karşılaşarak ortak bir payda da buluşacak; belki aynı sınıfta ders dinleyecek, yemekhanede birlikte yemek yiyecek, bir konferansı birlikte dinleyecek, kütüphanede birlikte ders çalışacak, bir otobüs kuyruğunda birlikte bekleyecek belki de

kaldığı öğrenci yurdunda aynı odada birlikte yaşayacaktır. Bu durum kültürel farklılığın iyi yönetilmesi ile olumlu sonuçlar doğurmaktadır.

Türkiye bu güçlü hedefler doğrultusunda emin adımlarla ilerlerken bir yandan da dünyanın pek çok ülkesinden Türkiye'nin YTB ile yürüttüğü uluslararası öğrenci burs programıyla gelen öğrencilerin sosyo-kültürel hayatlarındaki değişimler, problemler, bulundukları ortama uyum süreçleri, yenilikler, kültür, din, dil, ırk, etnik köken farklılıklarıyla başa çıkma sorunsalı, aileye duyulan özlem, yeme içme alışkanlığındaki değişimler vs. göz ardı edilemez.

Çalışma YTB Öğrenci Programına dahil olan Sakarya Üniversitesi'ndeki öğrencilerin kültürlerarası iletişim ve etkileşimleri geliştirilmesi göz önünde bulundurarak, YTB'nin kendi bünyesindeki öğrencilerin gözüyle eleştirel bir bakış açısı getirmek, uluslararası öğrencilerin kendi kültürleri ve Türk kültürü arasında nasıl bir bağ kurduklarını/kuramadıklarını, kültür, din, dil, eğitim ve sosyal çevre alanlarında neler yaşadıklarını, iletişim ve etkileşimlerini, dışlanmışlıklarını, kabul edilişlerini, zorlandıkları problemleri, kolaylıkları, halkın onlara bakış açısını, onların Türklere bakış açısını ve daha pek çok konuyu başlıklar halinde dile getirerek hem Üniversite camiasına hem YTB'ye hem de halka Sakarya'daki uluslararası öğrencilerin gözüyle onların hayatlarını daha iyi anlamamız ve onların yapılanları daha iyi anlaması, var olan problemleri göz ardı etmeksizin sorunlara çözüm önerileri getirerek kültürlerarası iletişimin ve etkileşimin geliştirilmesi ve ülke menfaatlerine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Çalışmanın öncelikli hedefleri arasında uluslararası öğrenciler vasıtasıyla dış dünyaya kurduğumuz bu kültür köprüsünün temellerini daha da sağlamlaştırmak bulunmaktadır. Böylece Türkiye'nin güçlü bir Türkiye olma adımlarını sağlamlaştıran, dünya sıralamasında adını en önlerde duyurmayı kendine vizyon olarak belirlemiş ve buna yaptığı çalışmalarla katkı sağlayan YTB'nin özelde Sakarya Üniversitesi'ndeki öğrencilerinin hayatlarını onların görüşleri, önerileri ve eleştirileriyle daha da iyi anlayarak bu konuda eksikliklerini giderme, kendi vizyonundan hareketle gidişatını daha iyi görebilme ve var olan programlarına öğrencilerin katılım isteklerini görerek çalışmalarına daha farklı bir boyut kazandıracağı ön görülmektedir. Yine aynı şekilde uluslararası öğrencilerin barınmalarını sağlayan yurtlar ve eğitim gördükleri Sakarya Üniversitesi 'de bu konuda gerekli mesajları öğrenci görüşleriyle alarak eksikliklerini

fark etmelerini ve bu doğrultuda yeni bir strateji ve hedefler koyarak var olan sorunların çözümüne gidilmesi hedeflenmektedir. Akabinde Türk öğrenci ve hocaların da ve yine Sakarya halkının da öğrencileri daha iyi anlama, sorunlarını görebilme hassasiyeti kazandırma, kültürlerarası duyarlılık, yeterliğin daha fazla geliştirilerek, kültürlerarası empati yapabilme konusunda bir bakış açısı kazandırması araştırmanın hedefleri arasındadır.

Çalışmanın Konusu

Bu araştırmanın konusu kültürlerarası iletişimin geliştirilmesinde uluslararası öğrencilerin (YTB aracılığı ile gelen) etkisinin incelenmesidir. Uluslararası öğrenciler kültürlerarası iletişimde kilit rol üstlenmektedir. Bu sebeple bu çalışmada uluslararası öğrencilerin kendi kültürleri ile Türk kültürü arasında nasıl bir iletişim bağı kurdukları, bu iletişim bağına kurarken ortaya çıkan sorunlar ya da kazanımların neler olduğunun tespit edilmesi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Uluslararası öğrencilerin kendi kültürleri ve Türk kültürü arasındaki iletişimin “nasıl” ını tespit etmek için kültürü etkileyen faktörlerden yola çıkılarak, öğrencilerin uyum süreçleri ve yaşadıkları sorunlar tespit edilmiştir. Bu faktörler kültür, din, dil, eğitim ve sosyal çevredir. Araştırma bu faktörler çerçevesinde şekillenmiştir.

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, yükseköğrenim görmek için Türkiye’ye gelen uluslararası öğrencilerin (YTB aracılığı ile gelen) kültürlerarası iletişimini etkileyen faktörler; kültür, din, dil, eğitim ve sosyal çevre boyutunda değerlendirilerek, öğrencilerin farklı bir kültüre uyum süreçlerinde yaşadıkları zorluk ve kolaylık derecelerinin tespit edilmesi ve bu tespitlere çözüm önerileri sunularak kültürlerarası iletişimin geliştirilmesini sağlamaktır.

Çalışmanın Önemi

Bu araştırma ülkemize yükseköğrenim görmek için gelen uluslararası öğrencilerin (YTB aracılığı ile gelen) kültürlerarası iletişimin geliştirilmesinde nasıl bir rol üstlendiklerinin tespiti açısından önemlidir. Ayrıca;

- ✓ Kültürel farklılıkların ortaya çıkardığı sorun ya da kazanımların tespiti ile Türkiye’nin uluslararası öğrenci hareketliliğindeki elverişli konumunun uluslararası

öğrencileri istenilen amaç doğrultusunda yetiştirmek için kullanılmasına önemli bir zemin oluşturması,

- ✓ Sakarya Üniversitesi hocalarına, öğrencilerine ve Türk halkına kültürel farkındalık oluşumunun sağlanması,
- ✓ Sakarya Üniversitesi'ne her yıl artarak gelen uluslararası öğrencilerin kültürlerarası iletişimin gelişmesine etkileri incelenirken onların sorunlarına kültür, din, dil, eğitim ve sosyal çevre boyutlarıyla değinilmesi, yaşadıkları uyum süreçlerinin yine bu çerçevede ele alınması ve sorunların giderilmesine yönelik önerilerde bulunulması, öğrencilerin YTB'den beklentilerine de yer verilmesi ile YTB'nin burs programı olan Türkiye Burslarının geliştirilmesi,
- ✓ Araştırmada YTB burslusu uluslararası öğrencilerin sorunlarından çıkarılacak sonuçlar YTB, Sakarya Üniversitesi ve diğer ilgili kurumların uluslararası öğrencilerle ilgili yapacakları çalışmalara rehberlik etmesi açısından önemlidir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma bir nitel veri araştırmasıdır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011: s. 72) olgubilim deseninin, farkında olunan fakat yeterince derin ve detaylı bir bilgi ve anlayışına sahip olunmayan olgulara dikkat çekilen araştırmalarda kullanıldığını ifade etmiştir. Olgular yaşanan evrende olaylar, algılar, deneyimler, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli şekillerde gündelik hayatta karşımıza çıkabilmektedir. Fakat bu tanışıklık olguları tam olarak anlayabildiğimiz anlamına gelmemektedir. Bu sebeple bize yabancı olmayan fakat tam olarak da anlamlandıramadığımız olguları araştırmayı hedefleyen çalışmalar için olgubilim elverişli bir araştırma zemini oluşturmaktadır. İşte bu sebeple çalışmanın konu ve amaçlarına en uygun araştırma deseni olarak olgubilim deseni kullanılması uygun görülmüştür.

Bu çalışmanın yaklaşımında da nitel veri analizlerinden betimsel analiz yaklaşımı kullanılarak mülakat katılımcılarının görüşlerine yer verilmiştir. Bu yaklaşımı kullanırken öncelikle mülakatların ses kayıtları deşifre edilmiş daha sonra Yıldırım ve Şimşek (2011: 224)'in de belirttiği gibi araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre veriler başlıklar halinde düzenlenmiştir. Mülakatlarda katılımcıların görüşlerinin en dikkat çekici noktalarını yansıtmak için doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmiştir. Amaç, çalışmanın okuyucusuna elde edilen bulguları düzenli ve yorumlanmış bir

şekilde sunmaktır. Bu sebeple çalışmada elde edilen veriler sistemli ve açık bir şekilde betimlenmiş daha sonrada bu betimlemeler açıklanmış ve yorumlanmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında da yorumlanan betimlemelerden elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Çalışmanın Tekniği

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak mülakat (yüzyüze görüşme) tekniği kullanılmıştır. Stewart ve Cash (1985) mülakatı, “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecidir” şeklinde tanımlarken Patton (1987)’da mülakatın amacını “bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlatmak” olarak belirtmiştir (Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2011: 119-120). Bu ölçü dikkate alındığında çalışmada mülakat tekniğinin kullanılmasının amacı Yıldırım ve Şimşek (2011: 120)’in de belirttiği gibi katılımcıların düşüncelerini, deneyimlerini, tutum ve davranışlarını, niyetlerini, yorumlarını, zihinsel algılarını ve tepkilerini mülakat yolu ile daha iyi algılayabilmektir. Araştırmanın ana öznesini oluşturan uluslararası öğrencilerle ilgili daha fazla veri elde etmek ve Berg ve Lune (2015: 133)’un belirttiği gibi soruların ifade şeklinde esnek olunabilmesine, dilin düzeyinin ayarlanabilir olmasına, mülakatın seyrine göre sorulara yeni soruların eklenebilmesine bağlı olarak yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Böylece çalışmada oldukça derin ve gerçekçi veriler elde edilmiştir.

Öğrenci mülakatları araştırmanın temel sorusu ve alt soruları çerçevesinde araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Mülakat formunun ilk bölümü öğrencilerin sosyo-demografik bilgilerine yönelik sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölümü ise çalışmanın araştırma sorularının çerçevesinde hazırlanan sorulardan oluşturulmuştur. Mülakatın ne amaçla yapıldığına dair katılımcılar bilgilendirilmiştir. Uluslararası öğrencilerin Türkçeyi anlama ve konuşmada yaşadıkları zorluk sebebiyle sorular en basit Türkçe ile sorulmaya çalışılmıştır. Mülakatların süresi 60-120 dk arası sürmüştür. Çalışmaya 30 uluslararası öğrenci katılmıştır. Katılımcılardan kadın olanlar K1, K2,...K15 ve erkek olanlar E1, E2,...E15 olarak kodlanmıştır. Katılımcıların görüşlerinden sonra hangi ülkeden geldikleri ve öğrenim düzeyleri parantez içerisinde belirtilmiştir.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kültür

Kültür kelimesi Latince'den gelmektedir. Türkçe kullanımı (kültür) Fransızca'da geçen "culture" kelimesinin Türkçe okunuş şeklidir. Latince "culture" sütün mayalanması ve tarlaya ekin ekilmesi anlamlarına gelmektedir. Bu sebeple kültür kelimesinin Türkçe karşılığı "maya" ve "ekin" olarak söylenebilir (Arslantürk ve Amman, 2000: 223).

Hayvanlar içgüdüsel hareket ettikleri ve öğrenmeye gereksinim duymadıkları için kültüre de gereksinim duymazlar. Kültür başlı başına insanı konu alan ve merkezine oturtan bir kavramdır (Sezen, 1997: 115).

Kültür kavramını kapsamlı olarak ilk tanımlayan İngiliz Antropolog Tylor olmuştur. Tylor, kültürü insanın toplumdaki bir birey olarak edindiği bilgi, sanat, inanç, adet, gelenek, alışkanlık ve yeteneklerin bütünü olarak tanımlamıştır. Bundan sonrada kültür kavramı, pek çok tanımla anlatılmaya çalışılmıştır (Aman, 2012: 137).

Ziya Gökalp, Türkiye'de kültür kavramını sistemli bir şekilde anlatan kişi olmuştur. Gökalp (1976), kültürü şu şekilde tanımlar: "Cemiyetin bütün fertlerini birbirine bağlayan, yani aralarında bir dayanışma vücuda getiren dini, ahlaki, hukuki, bedii, içtimai, iktisadi ve fenni müesse-selerin hey'eti mecmuasıdır." (Akt: Aman, 2012: 137).

Sezen'e göre kültür: "İnsan unsuruna, onun biyolojisine, zeka ve ruhi fonksiyonlarına, fizik çevresine bağı olarak kurulur, kendi kendisini belirleyen bir sosyal çevre kazanır, süreç haline gelir, ilerler. Ama daima kendi kendisi olmaya, içtimai şahsiyet örnekleri olarak kalmaya eğilimlidir." (1997: 122).

Lembet (2008: 81)'e göre kültür, "içgüdüsel ve kalıtsal değil, her bireyin doğduktan sonraki yaşantısı içinde kazandığı alışkanlıklar, davranış ve tepki eğilimleridir. Kültür, öğrenilen ve eğitimle kazanılan bir şeydir."

Kültür genel manada insanda var olan bilgi, inanç ve davranışların tamamıdır. Hem bireysel hem de toplumsal hayatın oluşmasını sağlayan dil, din, gelenek, düşünce, yasalar, normlar, kuramlar, semboller, aletler, makineler, bilim, felsefe ve sanat eserleri gibi her türlü maddi ve manevi yatırımlara kültür denir. O zaman bir toplumun yaşayış tarzına kültür diyebiliriz (Çüçen, 2005: 111). Bu tanımı Sezen (1997: 114)'in örnekli

anlatımıyla daha açık ifade edecek olursak:

“Bir fert Çince değil de İngilizce konuşuyorsa, içinde yaşadığı kültürün neticesidir. Yine bir ferdin Budist olmayıp, Hristiyan olması, Pazar günleri çalışmaması, yeni yılı Şubat yerine 1 Ocak'ta kutlaması, çöplerle değil de çatalla yemesi, pirinç yerine ekmek ve tereyağı yemesi, gömleğini dışarda bırakmayıp pantolonunun içine sokması, anne ve babasına hürmetkarane sözler yerine ‘hello’ demesi, harflerle yazı yazması hep kültürünün neticesidir. Tesir miktarı o kadar büyüktür ki fert, kültürün bir kopyasıdır.”

Malinowski kültürün temelini ihtiyaçlar teorisine dayandırarak kültürün nasıl ortaya çıktığını açıklar. Bunu açıklayabilmesi için öncelikle ihtiyaçların önem sıralamasının yapılması gerektiğini vurgular. Bu noktada Malinowski (1992) iki aksiyom ortaya koyar:

“1) Her kültür biyolojik ihtiyaçlar sistemini doyurmak zorundadır. Bunlar metabolizma tarafından belirlenen ihtiyaçlardır. Üreme, yemek vs. gibi.

2) Her kültürel ilerleme insan anatomisinin âletlerle tamamlanışını ifade eder. Dolaylı ya da dolaysız olarak bedensel bir ihtiyacın doyurulmasına hizmet eder. Gelişme tarihi düşünülürse şu ortaya çıkar: insanın kendi anatomik gerçeğini bir iple, bir taşla, ateşle ya da koruyucu bir örtüyle tamamlamaya başladığı andan itibaren böyle el ürünlerinin, alet ve araçların kullanılması yalnız bedensel bir ihtiyaca uygun olmakla kalmaz, aynı zamanda türetilen ihtiyaçlar da doğurur... Bir kültürel etkinlik başlar başlamaz yeni bir tür ihtiyaç ortaya çıkar ki bu yeni ihtiyaç biyolojik ihtiyaçlara sıkı sıkıya bağlıdır ve onlara dayanır. Ancak kendisiyle birlikte yeni türden amaçlar da getirir.”(Akt: Aman, 2012: 141-142)

Her kültür ana ihtiyaçlara belli tepkiler verir. Bu tepkiler isim olarak her kültürde aynı olsa da şekil olarak hemen hemen hepsinde farklılık gösterir (Aman, 2012: 142). Malinowski (1922) tarafından hazırlanan temel ihtiyaçlar ve kültürün tepkisi şöyledir:

Temel İhtiyaç	Kültürün Tepkisi
1. Metabolizma	Beslenme Sistemi
2. Üreme	Akrabalık
3. Bedensel Rahatlık	Konut
4. Güvenlik	Koruma
5. Hareket	Faaliyetler
6. Büyüme	Eğitim
7. Sağlık	Hijyen (Akt.:Aman, 2012: 142).

Malinowski'nin insanların ve oluşturduğu toplumların temel ihtiyaç ve bu ihtiyaçlara kültürün tepkisini bu şekilde sınıflandırması kültürün oluşmasını ve teorisyenlerin bu kavram ile ilgili tanımlamalarını daha iyi anlatmaktadır. Bu listeye göre, bedenin metabolizma ihtiyacına karşılık beslenme sistemi oluşmakta üreme, çoğalma ihtiyacı evlilik ve akrabalıkları oluşturmakta, bedensel rahatlık barınma ile, dinlenme ihtiyacı konutla, güvende olma ihtiyacı koruma ile, hareket etme ihtiyacı faaliyetlerle, büyüme,

gelişme ihtiyacı eğitimle, sağlık ihtiyacı ise hijyen ile karşılanmaktadır. Bu tepkiler her kültürde aynı olsa da uygulanma şekli birbirinden farklılık göstererek toplumsal hayatta kültürel çeşitliliği oluşturmaktadır. Örneğin, her insan yemek yeme gereksinimi duyar ama kimi kültürlerde birbirine benzer yemekler yapılırken kimisinde birbirinden tamamen farklı usul ve çeşitlerde yemek yapılmaktadır.

Sosyal bir varlık olan insan davranışları (alışverişten evliliğe kadar) öğrenilmiştir. Örneğin ABD'deki evlilik tarzı genelde birbirini seven iki insan tarafından oluşmaktadır. Fakat farklı toplumlarda ya da farklı zaman dilimlerinde evlilik tarzı daha çok evlenecek bireylerin aileleri arasındaki görüşme ve anlaşma ile oluşturulmaktaydı. New York'ta yetişmiş biri için Nijerya'daki evlilik tarzı, bununla ilgili adet, gelenek ve görenekler farklı, tuhaf ve karmaşık gelebilir. İnsanların evlilik anlayışları genellikle onların yaşadığı ve onlara öğretilenlere göre şekil almaktadır (Tischler, 2015: 146-147).

Kültür, maddi ve manevi olarak ortaya konmuş her şeyi kapsar ve bu sebeple sosyal miras ve sosyal birikim olarak ifade edilebilir. Doğuştan değil sonradan öğrenilir. Nesilden nesile aktarılır. Bu sebeple kültür öğrenilir bir olgudur diyebiliriz. Bir kültürü öğrenmek için kalıtsal özelliklere ya da biyolojik unsurlara ihtiyaç yoktur. Yani bu şu demek oluyor, kültürü öğrenmek için insanların zihnen ve bedenlen birbirleriyle olan münasebetleri, birliktelikleri ve hareketlilikleri yeterlidir. O zaman insan, kültürü oluşturan ve o kültürden bir şeyler alabilen bir varlıktır. Bir Avrupalının Avrupa kültürüne genetik özelliklerinden dolayı değil burada doğup büyüdüğü, yetiştirildiği ve eğitildiği için Avrupalı denmesi gibi (Arslantürk ve Amman, 2000: 234).

Kültür kişinin bedenlen ve ruhen ihtiyaçlarını karşılıyorsa, hemen her kültürde benzer öğelere ve kurumlara rastlanabilir. Bireysel ihtiyaçlar bir ölçüde benzerlik gösteriyorsa kültürlerin de benzerlik göstermesi olağandır (Güvenç, 2003: 103). Kültürleri benzerlik gösteren insanlar ortak düşünce ve davranış şemaları oluşturarak daha kolay ve çabuk anlaşılır. Böylelikle aynı kültür etrafında bir araya gelen insanlar bir bütünlük oluştururlar. Bunun tam tersi durumda ise kültürel farklılıklar yaşanabilir. Yani toplumların kültürleri benzerlikler içerdiği gibi farklılıklarda içermektedir (Arslantürk ve Amman, 2000: 236-237).

Toplumların özel ve evrensel problemleri olduğu gibi bu problemleri halletmenin de çok çeşitli çareleri ve yöntemleri vardır. Bu çare ve yöntemlerin bir kısmını bir toplum

bir kısmını da başka bir toplum benimsemiş olabilir. İşte bu durum iki kültür arasındaki farklılıkları doğurur. Eğer tek, biricik bir kültür olsaydı bugün kültür bahis konusu dahi olamazdı. Bir kültürün düzen ve anlamı ancak diğerleriyle olan ilişkisi göz önüne alınarak anlaşılabilir (Sezen, 1997 :118). Yani kültür kendinden farklı olanı da belirgin özellikleri ile yansıtmaktadır. Bu fark her kültürün sınırlarını belirlemesine de yardımcı olmaktadır. Farklı yahut “öteki” bu sebeple kültür konusunun içine girmektedir. Bir insan mensup olduğu kültürü anlatırken istemsizce “yabancı” imasında da bulunur. Kısacası bir insan “ben”i açıklamak için “başka”sına muhtaçtır. Mesela köyde yaşayan insanlar günlük hayatlarında yaşadıkları köyün ismini neredeyse hiç dile getirmezler. Ancak, kasabaya gittiklerinde kendi köylerinden bahsederler (Kartarı, 2014: 30). Edward Hall (1959)’a göre “kültür iletişim, iletişim de kültürdür.” (Akt: Kartarı, 2014: 30).

İnsan şahsi olarak nasıl ki hem diğerlerinden farklı hem de diğer insanlar ile aynı türden olması sebebiyle kök itibariyle ortak yönleri varsa kültür için de bu böyledir. İki kültür tıpkı iki insan şahsiyeti gibi birbirine çok benzeyen unsurları kendisinde barındırsa da düzen ve şekil olarak birbirinden oldukça farklılık gösterebilir. Örneğin, bütün toplumlar ihtiyaç sebebiyle giyim kuşama başvurur ve birbirinden etkilenebilir fakat buna rağmen her toplumun kılık kıyafetinin vermek istediği mesaj ve sembol farklıdır. Bu sembol, verdiği mesajla psikolojik ve sosyolojik bir kimlik kazanır. Hemen her toplumda kılık kıyafet bir mesajdır. Giyinen kişi kendini , kendine tanıtarak başkalarına da toplumsal kimliğini tanıtarak gösterir (Sezen, 1997: 118-119). Kültür kavramının tanımlanmasını Hall (1976)’ın kültür tanımına göre özetleyecek olursak:

“Kültür insanın aktarıcısıdır; insan yaşamının kültürle ilintili olmayan ve onun tarafından etkilenmeyen hiçbir yönü yoktur. Bu, kişiliğin, duygularını belli etme de dahil olmak üzere, kendini ifşa etmenin, düşünce tarzının, hareket şekillerinin, problemlerin nasıl çözüldüğünün, ulaştırma sisteminin nasıl işlediği ve düzenlendiğinin, ekonomi ve yönetim sisteminin nasıl çalıştıklarının, bütün bunların nasıl bir arada tutulduğunun ve işlevlerini nasıl yerine getirdiklerinin kültürler ilintili olduğu anlamına gelmektedir.” (Akt: Kartarı, 2014: 33)

1.1.1. Kültürlenme

İnsanların ve grupların uzun bir süre içerisinde bir başka kültür ile etkileşim kurmaları sonucu meydana gelen psikolojik ve davranışsal değişim sürecine kültürlenme denir. İnsanlar devamlı olarak farklı kültürel ortamlarda bulunarak yaşamlarını devam ettirirler. Bu kültürel ortamlar insanların duygu, davranış ve bilgi düzeylerini düzenler.

Var olan bu sosyal etkileşim ile insanlar arasındaki değişim sürekli devam eder. Kendini aynı anda farklı kültürlerin içinde bulan insanlar sürekli bir değişim yaşarlar (Aliyev ve Öğülmüş, 2016: 91-92).

Güvenç (2003: 122)'e göre kültürlenme: “Belli bir toplumun alt kültürlerinden ya da farklı toplumlardan kopup gelen birey ve grupların buluşması ve bir etkileşim süreci sonunda, asıl kültür ve alt kültürlerde bulunmayan yepyeni bir birleşime varılması, ulaşılması.” halidir. Yani kültürlenme kavramı iki farklı kültüre de ait olmayan yepyeni bir sentez kültürün meydana gelmesi halidir (Güzel, 2007: 80).

Kültürlenme kültürlerarası psikolojinin en karmaşık alanlarından biridir. Birden fazla kültürü içinde barındırdığı için kültürlenmenin iki anlamına da değinmek gerekir. Kavramın birinci anlamına iki veya ikiden fazla kültür arasında ortaya çıkan etkileşimin doğal sonucu dersek ikincisine de en az iki kültürün etkileşimi sonucunda yaşanan ruhi değişimleri kapsar diyebiliriz (Aliyev, 2011: 13). Her ne kadar kültürlenme kavramının tanımlarında iki kültüründe birbirini eşit düzeyde etkilediği düşünülse de esasında gruplardan birinin etkilenmesi diğerine göre daha baskındır (Şeker, 2006: 4).

Kültürlenme süreci ayrılma, adapte olma ve birleşme olmak üzere üç evreden oluşur. Kişi bu evreyi takip ederek öncelikle toplumsal rol ve statülerini terk etmelidir. Sonra yeni kazandığı rol ve statülere adapte olur ve değişir. Daha sonra da kişi aldığı yeni rol ve statülerle birleştirir, bütünleştirir. Fakat bu geçiş her zaman kolay olmaz. Bu evrelerin tamamlanması kişide psikolojik sıkıntılara yol açabilir (Aliyev ve Öğülmüş, 2016: 91).

Kültürlenme süreçleri incelenirken ilk olarak bireyin nereden geldiği ve geldiği toplumun özelliklerinin dikkate alınması gerekmektedir. Çünkü bireyin kültürel anlamda şekillendiği yer bulunduğu toplumdur. Bireyin yerleştiği toplum ile kendi toplumu arasındaki kültürel özellikler uyuşmuyorsa bireyin kültürlenme süreci olumsuz etkilenebilir. Kendi toplumunun kültürü ile yerleştiği toplumun kültürü arasındaki mesafeleri aşması birey için oldukça zordur ve kendi içinde paradokslar yaşar (Aliyev, 2011: 13-14).

1.1.2. Kültürleşme

Kültürleşme kavramı her ne kadar yüzyıllardır toplumlar arasında gerçekleşen bir süreç

olsa da ilk olarak Avrupa'nın sömürü altına aldığı yerli kabileler üzerindeki Avrupa etkisinin incelenmesinde rağbet görmüştür. Sonrasında ise göçmenlerin göç ettikleri ülkelerdeki değişimleri üzerinde durulmuştur. Şimdiki çalışmalar ise daha çok, çok kültürlü toplumlarda göçmenlerin yerleşik toplumla birlikte yaşama gayretleri sonucu nasıl değiştikleri ve etno-kültürel grupların, toplumların karşılıklı ilişkilerine yoğunlaşmıştır. Bugünkü göç alan ülkelere baktığımız zaman yerel halk değişmemekte ısrarcı olup göçmenler, işçiler ve sığınmacılarla birlikte etno-kültürel toplumlar oluşturmaktadır. Bu sebeple bu sayılan konuların herbiri kültürleşmenin önemli araştırma alanlarını kapsamaktadır. Örnek verecek olursak 2000 yılı Census raporu verilerine göre ABD'de yaşayan 26.4 milyon kişi başka bir kıtada doğmuş ve bu sayıdan çok daha fazlası başka bir ülkede doğmuştur. Görüldüğü gibi bugün dünyadaki bu nüfus hareketliliği sonucu farklı kültürler arasındaki yapılan kültür alışverişi kaçınılmaz bir hal almıştır. Kültürleşme sürecindeki insanlar bir yandan kendilerine has olan kültürlerini korumaya çalışırken bir yandan da içinde bulundukları diğer kültürlerin kültürel öğelerine uyum sağlama ve kendi kültürlerine bu farklılıkları uyarlama gayretindedirler. İşte bu durum da çok kültürlü toplumların oluşmasını kaçınılmaz kılmaktadır (Kubat, 2013: 13). Çokkültürlülük kavramı ilerleyen konularda ayrıca bir başlık altında açıklanmıştır. Kültürleşme kavramının ilk olarak ne zaman ilgi görmeye başladığını ve bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara kısaca değindikten sonra kavramın tanımlamalarına geçebiliriz.

Güvenç (2003: 126-127)'e göre kültürleşme, bireyin diğer toplumlardan öğrendikleri veya bir toplumun bir başka toplumdan öğrendiği, aldığı unsurlar ve başka toplumların birbirinden etkilenme sürecidir. Bu süreç iki farklı kültürün sürekli ilişki ve etkileşimi ile gerçekleşir. Kültürleşme kuramı, sürecin belli bir vakit başlayıp daha sonra belli aşamalara ulaştığını söyler ve her ne kadar bir grup baskın olsa da her iki tarafında kültürel ilişkilerden etkilendiğini ve değişime uğradığını önerir. Yani kültürleşme süreci ile insanlar değişir bununla birlikte tüm kültür öğeleri, araçlar ve kurumlarda değişir. Redfield, Linton ve Herskovits (1936)'e göre kültürleşme, "farklı kültürlere sahip bireylerin birbiriyle doğrudan temas kurması sürecinde bir tarafta veya her iki tarafta da oluşan kültürel değişim"dir. O'Guinn, Imperia ve MacAdams (1987)'a göre kültürleşme, "bir toplumda yeni olan bireylerin ev sahibi kültüre ait değerleri, tutumları ve davranışları adapte etme süreci" dir (Akt: Kubat, 2013: 14). En az iki farklı kültür sistemi kültürleşme için ihtiyaç olsa da sadece bu yeterli olmamaktadır. Yeterlilik

sağlanabilmesi için süreklilik ve etkileşim şarttır. Kültürleşme kavramı bu sürecin belli bir sürede başlayıp belli bir süre sonunda ulaşılan düzey ile gerçekleşmektedir. Daha genel bir ifade ile kültürleşme diğer kültür ile ilişki ve alışveriş sonucu ortaya çıkan kültürel değişimdir (Lembet, 2008: 85-86).

Kültürleşme süreci ana akım toplumun ve göç eden toplumun aralarındaki karşılıklı ilişki ve etkileşim sonucunda her iki toplumunda dilinde, değerlerinde ve davranışlarında değişim meydana getirmektedir. Yine bu değişimlere rağmen, her iki toplumun aslında öz olarak birbirinden farklı olmayı amaçladıkları belirtilmektedir. Kültürleşme sürecinde her ne kadar iki farklı toplumda birbirini etkiliyor olsa da göç eden toplum ana akım topluma göre daha çok etkilenmektedir. Yani kültürel uyum sağlaması gerekenler daha çok göç eden bireyler ya da azınlık toplumlar olduğu görülmektedir. İki temel kültürleşme modelinden bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki “Tek Boyutlu Kültürleşme Modeli” diğeri ise “İki Boyutlu Kültürleşme Modeli”dir. Tek Boyutlu Kültürleşme Modeli 1964 yılında Gordon tarafından geliştirilmiştir. Bu modele göre kişinin karşısında iki seçenek vardır, ya kendi kültür, tutum ve davranışlarını, değerlerini benimseyerek bu bağlılığını devam ettirecek ya da tüm bu bağlılıklarından vaz geçip ana akım kültürünün sahip olduğu tüm değerleri kabul edecektir. Bu sebeple Tek Boyutlu Model tek tip ulus, dil, kültür ve din görüşünü savunur. Fakat günümüzde böyle bir ülkeden bahsetmek mümkün değildir (Saygın ve Hasta, 2018: 313-314).

İki Boyutlu Kültürleşme Modeli Berry (1970,1980) tarafından geliştirilmiştir. Bu model diğer modelin tam aksine kültürleşmeyi daha kapsamlı ele almıştır. Modele göre, azınlık ya da göçmen toplumlar göç ettikleri toplumla sosyal anlamdaki ilişkilerini sürdürerek kendi öz kültürlerini ve kimliklerini de korumaktadırlar. İki boyutlu kültürleşme modeli hem iki farklı kültürün kültürel kimliğine sahip kişileri (bütünleşenleri) hem de hiçbir kültürel kimliğe sahip olmayan kişileri (marjinalleri) kapsamaktadır. Berry (2001)’e göre, kültürlerarası etkileşimi antropolog ve sosyologlar iki temel başlık altında ele almaktadır. Bu başlıklardan biri “gruplar arasındaki ilişkinin derecesi ya da grupların birbirleri ile kaynaşması” iken, diğeri “her grubun kendi kültürünü devam ettirme beyanı” dır. İlk başlığa göre, iki farklı toplumun kaynaşabileceği öngörülse de ikinci başlık her bir toplumun kültürel manada diğerinden bağımsız olarak varlığını devam ettirme isteğinde olabileceğini gösterir. Bu iki varsayım farklılıkların bilinmesi, kültürel

ve psikolojik uyumun daha iyi anlaşılabilmesi için önemlidir. (Akt: Saygın ve Hasta, 2018: 314).

1.1.3. Kültür Şoku

Kültür şoku bir kültürden başka kültüre giden kişilerin, yeni kültüre uyum sağlamada karşılaştıkları zorluklar, sorunlar, sıkıntı ve bunalım gösterdikleri tepkilerdir. Kendi ülkesinden başka bir ülkeye uzun süreli giden kişi orada kendini bir türlü iyi hissedemiyorsa, o kültüre ait kişilerle bir araya gelmek istemiyorsa, gurbet sebebiyle her gün normalden daha uzun görüşmeler yaparak ailesi ve arkadaşlarıyla konuşuyorsa, sadece kendi ülkesine ait yerlerde ya da kendi ülkesinden arkadaşlarla toplanıp kendi yemeklerini yapmaya çalışıyorsa kısacası geldiği ülkeden pişman ve mutsuzsa kültürel şok yaşıyor demektir (Karaman, 2018: 45). Kişinin doğduğu büyüdüğü topraklardan göçmen olarak belli bir süreliğine de olsa hiç bilmediği başka bir ülkenin kültürel ortamına gelmesi ve var olan alışkanlıklarını kolayca değiştirebilmesi, geldiği kültüre hemen uyum sağlaması hiç kolay olmadığı için kültürel şok yaşıyor olması kaçınılmazdır. Bu durumun kişiden kişiye göre de değişkenlik göstermesi göz ardı edilemez bir gerçektir.

Yeni bir kültüre alışmak, uyum sağlamak her zaman kolay bir süreç değildir. Kültürel şok kişisine göre değişkenlik ve farklılık gösteren, uyum sürecinin farklı safhalarında yaşanabilen kültürel bir süreçtir. Başka bir kültürle yaşama ve burada uzun süreli kalma durumu kültür şokunu iyileştirme ile her zaman ilişkili değildir. Çünkü kişi kültür şokunun, farklı kültürel değerlere ve davranış biçimlerine karşı olumlu bakabilmesi, farklılıklara açık olabilmesiyle üstesinden gelebilir. Bu bakış açısı bu sıkıntılı durumu ortadan kaldırabilmek için önemli bir aşamadır. Konuk göçmen olarak daha öncede araştırmada belirtilen uluslararası öğrencilerin motivasyonu, karakteristik özellikleri, kişisel gelişimleri, ruhi ve zihinsel yapıları bu kültürel süreci olumlu ya da olumsuz şekilde etkileyecektir (Ercan, 2012: 14).

Kültür şoku kişinin geldiği çevreye yabancılığın kaynaklanan kısa süreli konforsuzluk hissidir. Zamanla bu durum kişinin de istek ve motivasyonuna bağlı olarak belki uyma ve adaptasyon sürecini beraberinde getirerek konforsuzluk hissini ortadan kaldıracaktır. Farklı kültürlerden bir araya gelen kişilerde oluşan stres ve ayrışma hali ile oluşan kültür şoku genellikle araştırmanın da temel taşı oluşturur.

uluslararası öğrenciler için oluşan bir durumdur. Genelde bu şoku yaşayan uluslararası öğrenci, zihin karmaşası ve kaygı yaşar. Bu durum da sosyal ve kültürel ortamın değişmesiyle bağlantılıdır (Karaman, 2018: 45-46).

Eğitim almak için ülkesinden başka bir ülkeye giden uluslararası öğrencinin ilk karşılaşacağı durum kendi ülkesiyle misafir olduğu ülke arasındaki kültürel farklılıklardır. Öğrencinin bulunduğu şehre, kampüse, yemek kültürüne, iklime o şehrin kültürel ortamına, değerlerine, inançlarına, yaşayış biçimine vb. türden toplumsal normlara uyum sağlaması zamanla olur. Diğer bir ifade ile kültürel şok olarak adlandırılan bu süreç alışlagelmiş günlük yaşayış biçiminin ve düzenin aniden kesintiye uğratılması sonucunda yaşanan psikolojik bir değişimdir (Ercan, 2012: 14). Tischler, kültür şokunu verdiği örneklerle daha açık ifade etmektedir:

“Chicago’den seyahat eden birisi, kırsal Montana’nın gece sessizliğini huzu verici değil rahatsız edici bulabilir. Çin’den gelen bir değişim öğrencisi sınıfta diğer öğrencilerin Çin’de kaba bir davranış olarak kabul edilen soru sormalarının, dersi kesintiye uğratmasını can sıkıcı bulabilir. Belki Chicago’den seyahat eden kişi Montana’nın sessiz güzelliğiyle büyülenmiş ve başlangıçta Çinli öğrenci ilk elden Amerikan tarzı bir sınıf göreceği için heyecanlıydı. Ama kendi kültüründen beklenmeyen farklılıklar deneyimledikçe, heyecanları rahatsızlığa dönüşür ve bu yeni duruma uygun şekilde nasıl davranacağı konusunda şüphelere yol açar. Sonuçta insanlar bir kültür hakkında daha fazla öğrendikçe, kültür şokunu atlatabilir” (2015: 150-151)

Kültürel şok kişinin ruh halinde dengesizliğe sebep olabilmektedir. Bu durum yine kişinin geldiği kültür ile ilgili sınırlı bilgi sahibi olması ve ön deneyiminin de yetersizliği ve yine kişinin sert mizaçlı ve sabit fikirli bir yapıya sahip olması ile ilişkili olabilir. Fakat kişinin yeterli bilgi sahibi olması ve kalma süresi kültürel uyumun bir garantisi değildir. Kişiye ve durumun farklılığına göre bambaşka sonuçlar doğurabilen kültür şokunda güven ve statü önemlidir. Öğrencinin geldiği ülkenin tam aksine sosyo-ekonomik anlamda gelişmişliğin ileri düzeyde olduğu bir coğrafyaya gelmesiyle özgüven yetersizliği yaşaması ve moralinin zayıf olması halinde karşılaştığı sorunlarda motivasyon sağlaması oldukça zordur. Kültürel uyum sürecinde kişinin kendi kültürü ve geldiği ülkenin kültürü arasındaki farklılıkların açığa kavuşturulması etkilidir. Örneğin, Azerbaycan’dan Türkiye’ye gelen bir öğrenci ile Hindistan’dan Türkiye’ye gelen bir öğrencinin kültürel manadaki uyum süreci aynı değildir (Ercan, 2012: 14).

1.1.4. Kültürel Küreselleşme

Günümüz dünyasında adını sıkça duyduğumuz ve tüm dünyayı etkisi altına alan

küreselleşme kavramı siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel ve teknolojik alanlarda büyük bir değişim ve dönüşümü gerçekleştirmiştir. Dünyadaki zaman ve mekan sınırlılıklarını yok edip, tüm insanlığı ilgilendiren bir bütünlüğü kapsayan tek dünya devleti olması yolunda büyük bir hız kazanan küreselleşme olgusu, bu amacı gerçekleştirmek adına tüm dünya ülkelerini büyük bir değişime götürerek somut eğilimleri ile insanlığa keskin bir yol çizmektedir. Ülkelerin birbirleri ile siyasi, ekonomik, sosyal ağlarını geliştirmesi, ilerletmesi, farklı kültür, toplum ve toplulukların beklentilerinin daha iyi bilinmesi, uluslararası alanla ilgili konular küreselleşme kavramı ile ilintilidir. Bu nedenle küreselleşme, uluslararası iletişim ve etkileşimlerin nasıl olması gerektiğini oluşturan bir güç olarak tüm dünyayı etkisi altına almaktadır (Saran, 2014: 41). Küreselleşme ile birlikte diğer kavramlara yeni bir boyut kazandırılmıştır. Siyasi, ekonomik, sosyal ve diğer alanlardaki sınırları ortadan kaldıran bağlar insanlar üzerinde önemli bir etkiye ve değişime sebep olmuştur. Yani bu kavram bir anlamda dünya genelinde insan ve mal hareketliliğinin artmasının yanı sıra kültürel süreçte de hızlı bir değişim ve dönüşümün gerçekleşmesi olarak açıklanmıştır. Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere küreselleşme sadece siyasi ve ekonomik alanları değil kültürel alanları da etkileyen bir oluşumdur (İçli, 2001: 63-164). Kültürel sistemler günümüzde ülkeleri ve milletleri birbirine bağlayarak simgesel biçimlerle bütünleşmektedir. Artık içinde yaşadığımız dünya düzeninde birçok farklı dilin aynı coğrafyada konuşulduğu, bambaşka kültürlerin bir arada yaşadığı, farklı etnik köklerdeki insanların ortak yaşam alanları oluşturdukları görmezden gelinemez bir hal almıştır (Akova, 2016: 420).

Giddens (2008: 96-98), küreselleşme ile birlikte dünyanın kültürel haritasının tamamen değiştiğine vurgu yapmaktadır. İnsanların artık zaman ve mekan sınırlılıklarının ortadan kalkarak kıtaların da ötesine uzanan bir yakınlığın varlığı ile birlikte insanoğlu kendi doğduğu topraklar ve onları evlat edinen ülkelerle kültürel bağlantılar oluşturmaktadır. Dünya üzerindeki milyonlarca farklı dil bir avuç dilin hakimiyeti altına girmiş, kimi zamanda insanların doğdukları topraklara ait olan dil kendini hakim dile teslim etmiştir. Kültürler artık sabit ve yerleşkesi belli bir unsur olmaktan çok daha fazlasıdır. Dünyada haberleşme kanallarından (radyo, televizyon, internet gibi.), turistlerden ve bilgisayardan olabildiğince uzak kalmış olan varsa da bu sayı çok azdır. Bundan bir kuşak öncesine kadar hiçbir dünya ülkesi tarafından el değmemiş kabileler vardı. Fakat bugün bu insanlar Amerika ya da Japonya'da yapılan bir takım aletleri kullanıp,

Dominik Cumhuriyeti'nde ya da Guatemala'da üretilen kıyafetleri giyiyorlar. Bu insanların el değmemiş kabileleri artık dışardan gelenlerle değiştiği için insanlar bir takım hastalıklara maruz kalabiliyor ve yine Almanya, İsviçre ve daha başka ülkelerin yaptıkları ilaçları kullanıyorlar. Yine bu insanlar kendi yaşamlarını başkalarına anlatmak, aktarmak amacıyla interneti, sosyal ağları kullanıyorlar. Bu da gösteriyor ki birkaç kuşak sonrasında geçmişte kendine özgü olan kültürler, kendi eski yaşam biçimlerini yeniden korumaya çalışıp eski kültürlerini devam ettirmek isteseler de küresel kültür yine karşılara çıkacak ve bu güç ile değiştirileceklerdir.

Ritzer (2011: 64) kültürel küreselleşmeyi, “Çeşitli ülkeler arasında küresel düzlemde var olan kültürel etkileşimlerdir.” şeklinde tanımlamaktadır. Ritzer’a göre kültür daha çok soyut olduğundan dünyanın hemen her yerinde daha rahat dolaşabilmektedir. Dergiler, gazeteler, kitaplar, fotoğraflar, videolar vb. şeyler günümüzde internet ve var olan dijital ortam sayesinde rahatlıkla ve hızlı bir şekilde indirilip diğer insanlarla kolaylıkla paylaşılabilmektedir. Üstelik bir de kendini aynı kültüre sahip bir kişi olarak hissedip bir takım sosyal medya ağları ile görüntülü görüşerek, devamlı irtibat kurularak ilişkiler güçlendirilmekte ve bu sayede ilerletilmektedir. Hatta kişi yaşadığı yerin kültürü ile olan bağıını evinde oturduğu yerden sadece internet vasıtasıyla bir dergi, gazete okurken yahut bir video izlerken de koruyabilmektedir. Her ne kadar kültürler dijital ortamda böylesine rahatlıkla dolaşabilse de bütün kültürler ve kültürel formlar rahatlık konusunda farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, Güney’de hayatlarını sürdüren insanların internet erişim haklarının olmaması, onları diğer kültürlerde dolaşamaması ve kendi kültürlerinin başka ülkelere taşıyabilmesinin zorlaştığını göstermektedir. Bu sebeple dünyadaki güçsüz ve uçta kalmış toplumların kültürleri güçlü ülkelerin kültürlerinden daha az dolaşıma çıkmaktadırlar (Ritzer, 2011: 262). Bu da demek oluyor ki, küreselleşme kültürel manada her toplumu aynı ölçüde etkilememektedir. Çağın ilerlemesi ve ülkelerin diğer dünya devletleri arasında güç kazanması ile kültürel küreselleşmenin artması aynı orantıda olmaktadır.

Kısacası küreselleşme kültürün bir ürünüdür ve aynı zamanda küreselleşmenin yadsınamaz etkisi kültüre de tesir etmiş ve değişimine sebep olmuştur. Bu da gösteriyor ki kültür ve küreselleşme arasında karşılıklı bir ilişki vardır (Talas ve Kaya, 2007: 151). Kişiler doğup büyüdüğü yerde, tutum ve davranışlarını şekillendiren kültür kodlarını kullanarak etrafında olup biten şeylere anlam yüklemektedirler. Bu sebeple kişinin

tepkileri hep alıştığı şekle göre hareket etmektedir. Kişiler kendi kültürüne göre farklılık gösteren bir kültürle karşılaştıklarında yeni olan bu durum onları ya çabuk alışıp uyum sağlayabilecekleri ya da farklı uyum sorunu yaşayabilecekleri bir halin içerisine sürüklemektedir. Uyum sorunu yaşayan kişiler genellikle kendinden olmayan farklı kültüre karşı önyargılı, tedirgin ve çatışmacı bir yaklaşım sergileyebilmektedir. İletişimde yaşanan sorunların kaynağı temelde bu duruma bağlıdır ve kişinin öteki ile ilişkisi, iletişim çatışmalarının sebeplerinden biri olarak gösterilmektedir (Bingöl ve Karaca, 2014: 195).

Kültürel küreselleşme kavramı ile birlikte kültürlerarası iletişim, etkileşim, duyarlılık, yeterlik, uyum, kültürel şok, çok kültürlülük, kültürlerarası empati, eğitim kavramları daha çok anlam bulacaktır. Bu sebeple çalışmanın bundan sonraki başlıklarında bu kavramlar anlatılacaktır.

1.2. Kültürlerarası İletişim Ve Etkileşim

Yaşadığımız dünyada bütün canlılar hayat bulmak için bilgi alışverişi yapmak zorundadır. Bu alışveriş ses, hareket, davranış ve kimyasal reaksiyonlar vb. aracılığı ile yapılmaktadır. İnsanoğlu da diğer canlıların kendinden sonraki canlılara aktardığı gibi bilgiyi nesilden nesile aktarmaktadır. Bu döngü dünya var olduğu müddetçe devam edecektir. Çünkü bu aktarım sayesinde yaşanan hayat çeşitlenecek ve süreklilik kazanacaktır. Yaşamdaki tüm canlıların kendi aralarında yaptıkları bu bilgi alışverişine iletişim denilmektedir (Özgür, 2014: 73).

Kültürlerarası iletişimin basit ifadeyle tanımını yapacak olursak, bilginin kültürel manada birbirine benzemeyen insanlar arasındaki değiş tokuşudur. İki çeşit kültürlerarası etkileşimden söz edilmektedir. Bunlardan ilki, uluslararası etkileşim diğeri ise yerel etkileşimdir (Yanikkaya, 2010: 110). Bu çalışmada uluslararası öğrencilerin kültürlerarası iletişim ve etkileşimleri incelendiğinden kültürlerarası iletişimin uluslararası etkileşim alanına sıklıkla değinilecektir.

Kültürlerarası iletişim kavramını Kartarı (2006: 23), “farklı kültürlere üye insanlar arasında etkileşim ve anlam aktarımları, yabancıların algılanması, açıklanması ve kültürel farklılıkların gözetilmesi gibi konuları inceleyen disiplinlerarası bir bilim dalı” olarak açıklamaktadır. 20. Yüzyıldan sonra kitle iletişim araçlarının artması uluslararası ilişkilerin yoğunlaşmasıyla kültürlerarası ilişkiler de girift bir şekilde ivme kazanmıştır.

Küreselleşme ile dünyadaki farklı kültürler birbirine yaklaşmış kültürler arasındaki sınır ortadan kalkarak homojen yapılanmanın yerini heterojen yapılanma almıştır. Günümüz dünyasında çoğulculuk artık bütün toplumların doğal bir yapısı haline gelmiştir. Gittikçe artan kültürel farklılıklar çağımızın birer gerçekliği olmuştur (Mercan, 2016: 3). Kültürlerarasılık farklı kültürlerle mensup bireyler ve gruplar arasında yaşanan etkileşim ile ortaya çıkmaktadır. Yani bu demek oluyor ki farklı kültürler arasında herhangi bir etkileşim yoksa kültürlerarasılıktan da söz etmek mümkün değildir. Farklı kültürlerarasındaki etkileşimin gerçekleşmesi üç ana neden ile olur. Bunlar teknoloji ve haberleşme sistemleri, dünya nüfusunun hızla artması ve dünyanın ekonomik merkezlerinin değişmesidir. İnsanların gelişen teknolojik imkanları kullanarak dünyanın pek çok farklı yerine seyahat etme ve farklı kültürlerle karşılaşma olanakları artmıştır. Hızlı ve konforlu ulaşım sayesinde turistler, iş adamları, diplomatlar kısa sürede dünyanın en ücra köşelerine dahi kolaylıkla gidebilme imkanı bulmaktadır (Kartarı, 2014: 51-52). Yükseköğretimde uluslararasılaşma ile de yine aynı şekilde dünyanın pek çok yerinde eğitim fırsatı bulan uluslararası öğrenciler küreselleşmenin sağladığı bu imkanları değerlendirmektedir.

Dünyada sadece turizm hareketi ile ülkelerinden dışarı çıkan milyonlarca insan bulunmaktadır. Türkiye yılda 5-8 milyon arası yabancı insanı kendi bünyesinde ağırlamakta ve bu insanlar gittikleri yerlerde yalnızca farklı görünümde, farklı dilde konuşan, farklı inanç ve görüşe sahip, farklı yemekler yemeleriyle dikkat çekmemektedir. Aynı zamanda bu insanlar, davranışlarındaki farklılıkları, zamanı ve mekanı nasıl kullandıkları, aileye, erkeğe, kadına, çocuğa, yaşlıya nasıl davrandıklarını, dünyayı ve yaşamı nasıl algıladıklarını da gözlemlene fırsatı bulmaktadırlar. Çağdaş iletişim araçları hem farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olmayı sağlarken hem de insanların yabancıyı tanıma merakını da arttırmaktadır. Sadece radyo ve televizyon ile kalmayıp gelişen film endüstrisi de dünya kültürlerinin birbirlerini tanımalarına hizmet etmektedir. Bu hizmet de insanların birbirleriyle tanışması ve yüz yüze iletişim kurmasına olanak sağlamaktadır (Kartarı, 2014: 52). Kültür ve iletişim kavramlarını bir araya getiren kültürlerarası iletişim olgusu, kültürün içinde var olan sözlü sözsüz iletişim davranışları, dil, ahlaki normlar, sanat, bilgi birikimleri gibi birçok unsuru kapsayan kültür yapıları ile iletişim kurma yetilerini ifade etmektedir. Kültürlerarası iletişim kişilerin ve toplumların iletişim düzeylerini ve formlarını kapsamaktadır. Bu olgu yukarıda ilk tanımda da bahsedildiği üzere salt olarak farklı ülke ve kültürlerin

birbirleri ile olan ilişkilerini konu edinmemektedir. Aynı kültür ve ülkede yaşayan birey, etnik grup ve toplumların da birbirleri ile olan ilişkileri, alt kültürlerin hâkim kültür ile aralarındaki ilişki ve iletişim de kültürlerarası iletişimin çalışma alanlarındandır. Bu sebeple kültürlerarası iletişime ırklararası iletişim ya da etnik gruplararası iletişim de denilmektedir. Küreselleşen dünyada kişilerin ve toplumların bir yerden diğerine gitmesi oldukça kolaylaştığı ve yoğunlaştığı için kültürel dolaşımın yapıları nitelik ve nicelik olarak değişmiş bu sebeple kültürlerarası iletişim argümanlarının da buna bağlı olarak çeşitliliği ve yoğunluğu artmıştır (Akova, 2016: 419).

Kültürlerarası iletişim, farklı kültürlere sahip olan kişilerin günlük yaşam alanlarında ve evlilik, aile, ticari ve resmi kurumlarda yaşadıkları etkileşim sorunlarıyla ilgilenmektedir. Bu nedenle disiplinlerarası bir nitelik taşıyan kavram, farklı kültürlerden gelen bireylerin iletişim süreçleri ile ilgili tahminlerde bulunup onları anlamak ve açıklamayı amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek ancak etkileşim içerisinde olan ve farklı kültürlerden gelen bireylerin kültürlerini iletişim açısından incelemek ve tanımlamakla mümkündür (Kartarı, 2014: 55-56).

Kültürlerarası iletişim olgusu farklılıklar ile bir arada yaşamayı olumlu anlamda öğrenebilmek ve farklılıklara açık olmak açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir. Çünkü kültürlerarası iletişimin amacı insanların önyargılı, dar kalıplı bakış açılarından kurtulmasını, insanların etnik ve dinsel yargılarını kırmasını ve böylece yerellikten kurtulup dış dünyaya açık olmasını sağlamaktır. Bu çerçevede bakıldığında kültürlerarası iletişim, hem temel insan hakları, eşitlik, demokrasi ve adalet ilkelerine bağlılığı hem de monologtan çok diyalogu, tek yönlü iletişimden ziyade çok yönlü iletişimi ve insanları ikna edici pozisyondan karşılıklılığı esas almaktadır. İnsanların birbirini anlamasına dayalı bu kültürel bilinçle birlikte paylaşılan kamusal alanların olumlu yansımalarını ve var olan farklılıkları bir tehdit unsuru olarak görmekten çok bu farklılıkların hayatı zenginleştirici yönlerinin olduğunun farkına varılması onların bu manada güven ve isteğini ortaya çıkaracaktır (Özdemir, 2011: 34).

İnsanlar yeni bir yere gittikleri zaman farklı toplum yapılarını, yaşayış biçimlerini ve kültürel değerleri görme fırsatı bulmakla beraber farklı davranış, zaman ve mekan kullanımı, dünya ve yaşam algısını da gözlemleyebilme fırsatı bulmaktadır. Kişinin bu durumda iletişimi iyi ve etkin bir şekilde kullanması oldukça önemlidir. Kişi kültürlerarası yeterlik gösterdiğinde, kültürlerarası bilgi ve becerileriyle içinde

bulunduğu farklı kültürlerle etkili iletişim kurabilmeyi başarmaktadır. Ayrıca kişiler dünyaya bakış açısı, görüşleri daha ileri bir farkındalık oluşturmakta ve böylece kültürel süreçlere karşı yüksek beceri ile etkileşimi daha rahat kurulabilmektedirler (Güneş, 2016: 189-190).

1.2.1. Kültürlerarasılık

Çok kültürlülük kavramından sonra kültürlerarasılık kavramı ilgi görmeye başlamıştır. Bunun nedeni ise, çok kültürlülük kavramının kültürlerarası alanda etkileşim, anlayış ve paylaşımın olması ile gerçeklik kazanmasındandır. Farklı kültürlerarasındaki etkili iletişim ve etkileşim yani kültürlerarası diyalog çok kültürlülüğün toplumlardaki varlığını sağlamlaştırır (Akıncı Çötök, 2010: 19).

Dünyanın hemen her yerinde farklı coğrafyalarda yaşayan insanların oluşturdukları farklı toplumların varlığından söz etmek mümkündür. Birbirlerinden tamamen uzakta dünyanın farklı coğrafik alanlarında yaşayan bu insanlar dünyayı algılama şekliyle, hayatı anlamlandırma ve yorumlamalarıyla ve iletişim kurma şekilleriyle farklılık gösterirler. İşte bu farklılıklar topluluğa ait kültür varlığını oluşturmaktadır. İnsanların en eski çağlardan günümüze kadar saf bir kültüre sahip olmaları pek mümkün olmamakla birlikte kültürler arasında etkileşimin sürekliliği gerçekliği de söz konusudur. Kültürlerarası etkileşimin en çok kendini gösterdiği alan da iletişimdir. Son zamanlarda kültür çalışmalarına dahil edilen yeni bir kavram olan kültürlerarasılık bilim insanları ve uzman kişiler tarafından oldukça yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Kültürlerarasılık kavramı, tüm dünyayı etkisi altına alan küreselleşme ile kişiler ve toplumlar etkileşim içerisine girerek kendi aralarında bilim, teknik, sos-ekonomik alanlarda iletişim halinde olmalarının yanı sıra bilişim teknolojisi ve kültürel alanlarda da iletişimin gerekliliğini kapsar. Böylece kültürlerarasılıkta iletişim olanakları ile farklı milletlerin kültürlerini öğrenmek ve kendi öz kültürlerini de başka milletlerin bilmesine, öğrenmesine yönelik faaliyetleri görmek mümkündür (Baykara, 2010: 46). Kartarı (2014: 34-35)'ya göre, kültürlerarasılık birbiriyle etkileşim halindeki kültürlerin arasındaki karmaşık bağlantıya gönderme yapar. Etkileşim içerisinde olan üyeler arasında kültürel farklılıklar bulunuyorsa, kültürel ben ve kültürel öteki işin içine girer. Burada “kültürel ben” sosyal iletişim ögesi olarak ifadelendirilir. Her “ben” kendi kültürünü anlatmakla yükümlüdür ve dünyayı kendi kültürünün bakış açısından görür. Birçok sosyal bilimci, kültürel farklılıkları, kültürlerarasılığı, kültür ötesi etkileşimi

uygarlığın gelişmesinde büyük bir etken olarak görmektedir. Birbirinden farklı kültürler etkileşime girdiği zaman meydana gelen alışveriş bu kültürlerin değişimine sebep olmaktadır. Yaşanan her değişme meydana gelen sorunlara çözüm önerileri getirme fırsatı sunmaktadır. Bu fırsatlar da yeni sorunları ve çözümleri beraberinde getirerek kültürün böylece uygarlığın değişimine yol açmaktadır. O halde insanoğlunun bugünkü uygarlık seviyesini kültürel farklılıklar belirlemiştir denilebilir. Farklı kültürlerin yok edilmesi, tek tip toplum oluşturma, farklılıklara kapalı, farklı algı, düşünme ve yorumlamayı yok sayma durumu bugüne kadar insanoğlunun ilerleyişinin ve gelişmesinin önünde büyük bir engel olmuştur. Toplumlardaki kültürel çeşitlilik, farklılıklar iletişim sürecinin sağlıklı geçmesi açısından oldukça önemlidir. Bunu bir örnekle açıklayacak olursak; uluslararası şirketler kültürel çeşitliliğin sağladığı imkanlardan yararlanmak amacıyla çalışma gruplarını farklı kültürlerden insanlardan oluşturarak soru ve sorunlara farklı bakış açıları ve yaklaşımlarla çözüm üretilmesini istiyorlar ve bunu bu şekilde gerçekleştiriyorlar.

Kültürlerarasılık, ırkçılığa, milliyetçiliğe, etno-merkezciliğe ve kendinden farklı olana düşmanlık yapma eylemlerine tamamen karşıdır ve toplumlardaki bu durumu ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Kültürlerin birbirleriyle etkileşim ve alışverişini öncelikli hale getirmektedir. Yani farklı kültürlerin farklı tarafları üzerinde durulmasından çok kültürün bir diğer kültüre uyum sağlaması, ilişkisi ve etkileşimi ön planda tutulmaktadır. Bu sebeple de kültürlerarasılık kavramı daha çok farklı kültürlerin kendine has özelliklerinin kaybettirilmesi riskinden dolayı eleştirilmektedir. Çok kültürlülükte var olan kültür diğer kültürlere karşı kendini korurken kültürlerarasılıkta etkileşim ve alışveriş söz konusu olduğu için ortaya sentez bir kültür çıkma durumu olasıdır (Akıncı Çötök, 2010: 20).

1.2.2. Kültürlerarası Empati

Empati, kişinin kendisini karşısındaki insanın yerine koyması ile onun duygularını ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlaması demektir. Bu kavram tanımı her ne kadar basit gibi görünse de arka planında pek çok kurumsal öge bulundurmaktadır. Bu yüzden bu tanıma ulaşılması oldukça zaman almıştır. Empati tanımı üç temel öğeden oluşmaktadır. Bu öğelerden birincisi, empati kuran kişi, kendisini karşısındaki kişinin yerine koymalıdır ve onun bakış açısıyla bakmalıdır. Her insan doğası gereği dünyaya kendi özgün bakış açısıyla bakmaktadır. Eğer bir insanı anlamak istiyorsak dünyaya onun

penceresinden bakmayı başarmak gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmek içinde kişi karşısındaki kişinin rolüne girerek adeta onun gözleriyle dünyaya bakmalıdır. İngilizcede empati kavramını açıklarken olaylara karşımızdaki insanın ayakkabılarını giyerek bakılması gerektiği vurgulanmaktadır. Kùltürlerdeki bu tür motifler, o kùltürdeki insanların empati kurmaya bir yatkınlığının olduğunu göstermektedir. Empati kurmaya çalışırken karşımızdaki kişiye sempati duymaktan ziyade bir süreliğine onun yerine geçerek düşünmeli ve hissedilmelidir. İkincisi, empati kurabilmek için karşımızdaki insanın duygu ve düşüncelerini doğru anlamak gerekmektedir. Kişinin sadece duygularını yahut sadece düşüncelerini anlamış olmak yeterli gelmemektedir. Üçüncüsü ise, empati kuran kişinin zihnindeki empatik anlayışın karşısındaki kişiye iletilmesidir. Yani kişi biriyle empati kurarken ona bu davranışı hissettirmelidir. Kişi eğer karşısındakine bunu hissettirmezse empati kurmuş sayılmamaktadır (Dökmen, 2013: 57-59).

Sadece bir ülkenin coğrafyasının kültürel detaylarını bilmek bile imkansız iken empatinin uluslararası boyutta nasıl gerçekleşebileceği sorunsalı ile karşılaşmak pek mümkündür. Toplumların kendi kültürlerinden farklı kùltürlere yaklaşabilmenin pek çok yolu vardır. Fakat bunlardan en etkilisi o kùltürün dilinin öğrenilmesidir. Çünkü bir dili bilmek o dile ait kùltürü de bilmek, öğrenmek demektir. Fakat kültürel çeşitliliğin hızla arttığı günümüzde kişinin birden çok dil bilmesi oldukça zor ve zaman alıcı bir durumdur. Muhatap alınan kişi ya da toplumların dili bilinmiyorsa empati kurulamaz diye bir gerçeklikten söz edilmesi de mümkün değildir. Bu sebeple muhatap olunan kişi ya da toplumların kültürlerinin bilinmesi ve tanınması empati sürecini olumlu yönde etkilemektedir. Korku, belirsizlik ve ön yargıların bertaraf edilmesi ancak tanımakla, öğrenmekle mümkün olabilmektedir. Günümüzde kùltürlerin tanınmalarını arttırmak için pek çok etkinlikler ve eylem planları gerçekleştirilmektedir. Bunlardan en önemlisi öğrenci değişim programlarıdır (Yağbasan ve Demirbağ, 2017: 625-626).

Kùltürlerarası empati kavramı, kişinin kendi kùltürünü bir kenara atmadan muhatap alınan kùltürde var olan kültürel farklılıkları akılcı bir şekilde anlaması ve kabul etmesi olarak ifade edilmektedir. Yani kùltürlerarası empati için kişi önce kendi kùltürünün farkında olması ve kendinden başka kùltürlerinden varlığını kabul etmesi daha sonrada kendi kùltürü ve diğer kùltürler arasındaki farklılıkları fark etmesi ve bunlara saygı duyması gerekmektedir. Aynı zamanda kùltürlerarası empati, farklı kùltürdeki kişilerin,

yaşayış biçimlerinin, gelenek-göreneklerinin, alışkanlıklarının, davranışlarının mantığının anlaşılabilmesi anlamına gelmektedir. Bu manada kişinin sadece farklı kültürdeki kişilerin gözünden onların dünyasını görebilmesi yeterli görülmemektedir. Aynı zamanda muhatap kişinin hislerinin ve deneyimlerinin anlaşılaraq bu deneyime duygusal katılımında sağlanması gerekmektedir. Kùltürlerarası empatide başarılı olmanın yolu kişilerin farklı kùltürlere duyarlı olması ve bu farklılıklara saygı göstermesinden geçmektedir. Kişi kendi davranışlarını bu doğrultuda düzenlemesi gerekir (Temel Eğinli ve Özmelek Taş, 2018: 716-717).

Kısacası küreselleşme ile birlikte dünya ÷lkelerinde hızla artan kùltürel çeşitlilik, farklı kùltürlerin bir araya gelmesi durumu kaçınılmaz bir gerçekliktir. Bu kùltürel farklılıklarla bir arada yaşamak ve çeşitliliği lehimize çevirmek adına farklı kùltürler arasındaki kùltürel iletişim ve etkileşimi en sağlıklı şekilde gerçekleştirmemiz gerekmektedir. Bunun yolu da kùltürlerarası empati kavramını iyi anlamaktan ve doğru bir şekilde uygulamaktan geçmektedir.

1.2.3. Kùltürlerarası Uyum

Kişi hayatında yaşadığı her değışiklik sonucunda uyum sürecini de paralel olarak beraberinde getirir. Yaşanan değışikliğin getirdiğı farklılıklar, olayları ve çevreyi iyi tanımlayabilmek uyum sürecini kolaylaştırır. Bu süreci başarıyla tamamlayabilmek için; dışa dönük, içten, güvenilir, sosyal alanda girişken ve ilişkilerde açık olan, kalıcı ilişkiler kurabilen, kendi yaşamına bilinçli bir şekilde yön verip kontrol altına alabilen, yaşadığı duyguların farkında olabilen, hedeflerine ulaştığı zaman haz duyabilen, olumsuz durumlarda karşı tarafla ilişkisini bozmadan fakat açık bir şekilde bu durumu söyleyebilen bir kişilik yapısına sahip olmak gerekir. Kişi kendini ne kadar iyi tanırsa kendi hayatını daha gerçekçi bir gözle anlayabilir ve çevresi ile daha güçlü, sağlıklı ve dengeli bir uyum içinde olabilir (Erdoğan, Şanlı ve Bekir, 2005: 480).

Uyum kavramı, kişinin hem çevresiyle hem de kendisiyle etkili ilişki ve iletişim kurması, kurduğu bu ilişkiyi devam ettirebilmesi ve karşılaştığı sorunlarla başa çıkabilmesi olarak açıklanabilir. Kararını verdiği ve planladığı amaçlara yönelik faaliyetlerde bulunabilen ve bu amaca ulaşmak için elindeki imkânları ve gücü verimli bir şekilde kullanan kişi, uyumludur denilebilir. O halde ÷lkemize yükseköğrenim için gelen kişilerin amaçları başarmak ve hedeflerine ulaşmak olmak zorundadır. Uyum

durağan değil dinamik bir süreçtir ve kişinin çevresindeki değişikliklere, farklılıklara karşı geliştirdiği tepkilerle gerçekleşir. Farklı bir toplum içerisine dâhil olmak, yerleşme sürecinin strese sebep olması ve ortama uyum sağlamanın vermiş olduğu gerginlik genellikle kendi ülkesinden başka bir ülkeye, kültüre dâhil olan kişilerde rastlanmaktadır ve kimisine göre bu durum uzun yıllar sürmektedir (Özçetin, 2013: 6-10).

Kültür, sosyolojik olarak ele alındığında insanı tam anlamıyla çevreleyen ve diğerlerinden öğrenilen toplumsal bir mirastır. Bir yaşayış biçimi olarak ele alınan kültür, davranışlarımıza uyum ve düzeni getiren ortak anlayıştır. Uyum süreci, kendi ülkesinden başka bir yere bir amaç uğruna göç edenler ile ana kentin insanlarını sosyal kimlik örüntüsü içinde konumlandırma şekliyle yakından ilişkili kabul edilmektedir. Kişilerin sosyal kategorilendirmelerinin öznel bir tutum taşıması ve bunun toplumsal entegrasyonu ve algıları oluşturan unsurlardan biri olması, sosyo-psikolojik uyum stratejilerine mahiyet kazandırmıştır. Böylece göçmenlerin fazlaştığı toplumlarda karşılıklı ötekileştirmenin önüne geçmek için toplumsal konuda daha çok işlevsel ve etkin olan bir iletişim planı ile sosyo-psikolojik entegrasyona odaklı uygulamalar ile var olan sorunlara çözüm önerileri getirilebilmektedir (Güneş, 2016: 180).

Genel olarak kültürlerarası uyum, farklı bir ülkenin yaşayış biçimlerine, oranın koşullarına adapte olabilmektir. Bu adaptasyon sürecinin gerçekleşmesi için, bireyin daha önce kendi kültüründen başka kültür içinde bulunup bulunmadığı, farklı kültürlerle etkileşime alışık olup olmaması, geldiği ülkedeki bulunma süresi oldukça önemli ve bu süreci belirleyici durumlardır (Temel Eğinli, 2011: 224).

Kültürlerarası uyum kavramına İngilizce olarak bakıldığında intercultural adaptation, intercultural adjustment, cultural adjustment gibi farklı kelimelerle ifade edilmektedir, fakat her biri bir kültüre uyum sürecini anlatmaktadır. Kültürlerarası uyum, kültürlerarası hassasiyet/duyarlılık ile başlayarak kültürlerarası öğrenme ile kendini geliştiren bir süreç olarak ele alınmaktadır. Kültürel farklılıklara ilişkin yeni deneyimlerle sürekli olarak gelişmeye devam etmektedir (Temel Eğinli ve Yalçın, 2016: 20). İnsanlardan hemen kendi kültüründen farklı bir kültüre bağlı olarak yaşadığı toplumun sosyal davranışlarını, kültürel değerlerini, inançlarını benimsemesini beklemek oldukça yanlış olur. Çünkü yeni bir topluma uyum sağlamak, davranışlarını o topluma uygun bir şekilde kontrol etmek belli bir zamanı kapsayan bir süreçtir. Uyma

kavramı en genel manada kişinin kendinden farklı kültürdeki toplumların davranışlarını etkilemesiyle kendi davranışlarına yön vermesi durumudur. Böylece kişi kendi davranışlarını şekillendirirken yeni geldiği toplumun kültür ve davranışlarından etkilenir. Buna göre göçmen kişiler toplumun kültürünü, gelenek ve göreneklerini, değer yargılarını, normlarını vs. benimseyerek kişinin geldiği bu yeni toplumun kültürüne göre davranışlarını düzenleme gereği duyarlar. Böylece sosyal etkileşim ve iletişim de artmış olur (Özçetin, 2013: 8-9).

1.2.4. Kültürlerarası Yeterlik ve Duyarlılık

Kültürlerarası iletişim kavramını açıklarken sıkça kullanılan kavramlardan birisi kültürlerarası yeterliktir. Kültürlerarası yeterlik kavramı alan yazındaki birçok çalışmada kültürlerarası iletişim yeterliği olarak ele alınmaktadır. Yine bu kavram yerine zaman zaman, kültürlerarası iletişim, uluslararası iletişim, kültürlerarası farkındalık, uluslararası yetenek, kültürlerarası uyum, kültürlerarası etkileşim, kültürlerarası hassasiyet vb. gibi kavramların da kullanıldığı görülmektedir. Kültürlerarası yeterlilik kavramı İngilizce “intercultural competence” olarak ifade edilir ve bu kavramın tam olarak ne anlama geldiğini anlamak için sözcük anlamlarına bakılmalıdır. Kültürlerarası (intercultural) farklı kültürden ya da çok kültürden kişiler arasındaki etkileşimi, yeterlik (competence) ise kişinin gösterdiği performansın izlenebilir ve gözlemlenebilir halini ifade etmektedir (Temel Eğinli ve Yalçın, 2016: 7-8). Bu sözcük anlamları bağlamında Taylor (1994) kültürlerarası yeterliliği, “kişinin farklı bir kültürü ya da farklı bir kültürden yabancıyı anlayabilmesi ve doğru bir şekilde etkileşim kurabilmesi için kişinin kültürel bilgi ve davranışsal becerilere sahip olması olarak” ifade etmektedir (Akt: Temel Eğinli ve Yalçın, 2016: 8).

Bir kişinin kendini yeterli hissetmesi demek onun iletişim yeterliğine sahip olduğu anlamına gelmez. Kişinin iletişim yeterliğine sahip olup olmadığını anlamak için onun iletişim yeterliği başkaları tarafından gözlenmeli ve etkileşimde bulunduğu kişiler tarafından da onaylanmalıdır. Bu bağlamda iletişim yeterliği, kişilerin amaçlarını formüle edip onlara ulaşmaları, diğer bireylerle etkin bir şekilde işbirliği yapmaları ve bu becerilerini değişen şartlarda da gösterebilmeleri gibi ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Kartarı, 2014: 256). Wieamann (1977)’a göre, iletişim yeterliği, “etkileşime katılan bir bireyin, etkileşim sırasında her iki tarafı da ilgilendiren amaçlarına ulaşmak için mevcut durumun koşulları içinde, olası iletişim

davranışlarından en uygun olanını seçme becerisidir (Akt: Kartarı, 2014: 257). Wieamann'ın bu tanımına göre iletişim yeterliğine sahip kişilerin dikkat merkezlerinde iletişime katılan farklı kültürdeki kişilerin olduğu ve amaçlarına ulaşılması gerektiği vurgulanmaktadır (Kartarı, 2014: 257).

Kültür pek çok alanda kişileri ve grupları etkilemektedir. Her toplumun kendine has bir takım kültürel değerleri ve özellikleri vardır ve bunlar kişilerin hayatlarına yansımaktadır. Bu bağlamda farklı toplumlarda da farklı fikir, tutum ve davranışların olabilmesi kaçınılmaz bir gerçekliktir. Toplamların farklı kültürel özellikleri sonucu, örgütsel davranış konularında da farklılık söz konusu olmuştur. Kültürel farklılıklar sonucunda farklı fikir, tutum ve davranışlardan dolayı bireyler arasında anlaşmazlık ve çatışma, iletişim ve entegrasyon sorunları olacağı gibi, problemlere çözüm önerileri getirebilme, inovasyon ve yaratıcılık gibi konularda pozitif etkilere sebep olabilmektedir (Yeşil, 2013: 58).

Kültürlerarası iletişim yeterliği, kültür çeşitliliği içerisinde yaşayan kişiler arasında yanlış anlamalarla ters orantılıdır. Yeterlik alanında yapılan çalışmalar yanlış anlamaları en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Yeterlik arttıkça var olan yanlış anlamalar azalır, yok olur. Bireyler kendi davranışlarını ve karşısındakinin davranışlarını önceden tahmin eder ve açıklayabilirse yeterlik amacına ulaşılabilir. Fakat bireylerin bunu gerçekleştirebilmesi de kendini rahat hissetmesi ve kendi davranışlarının yanı sıra karşısındakinin de davranışlarını tahmin etmesi gerekmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere iletişim yeterliği, gerginlik, rahatsızlık ve belirsizlik duygularının yönetimini içine alarak değerlendirilmesi gereken bir kavram olarak ele alınmalıdır (Kartarı, 2006: 231).

Kültürel farklılıklar, toplumdaki sosyal ilişkileri, iletişimin öneminin anlaşılması, zaman algısı vb. çok sayıda konuyu kapsamaktadır. Bu sebeple oldukça uzun süreçli ve belli aşamaları olan bir süreçtir. Bu süreçte insanlar öncelikle kendi kültürü dışında farklı kültürlerin, normların, değerlerin olduğunu idrak edebilmesi için kendi kültürünü belli bir sınır içerisinde değerlendirmekten kaçınması gerekmektedir. Daha sonra da insanlar kültürlerarası konularda yanlış iletişim, yorumlama ve değerlendirme gibi olumsuz davranışlardan kendilerini arındırmalı ve bunun için çaba sarf etmelidir. Kişi kültürel farklılıklar ile ilgili gereksinimler ve amaçlar dâhilinde olumlu etkileşim kurabilme ve sürdürme kabiliyetinde olmalı ki ancak böyle olursa farklı kültürlere uyum sağlama söz konusu olabilmektedir (Temel Eğinli, 2011: 216). Yani kültürlerarası iletişim yeterliği

için önemli olan, farklı kültürlerde veya başka bir ifadeyle fiziksel ve sembolik çevrelerde yetişmiş kişiler arasında etkin ve uygun iletişim kurabilmektir (Kartarı, 2014: 258-259). Bir insan bir başka kültürün içinde yetişmediği ve o yaşamın kültürel biçimlerini hayata geçirmede başka bir kültüre tam anlamıyla katılamaz. Fakat bu durum o kişinin o kültüre ait olup içinde yaşamasa da diğer kültürlerle ve o kültüre katılanların verdiği önem ve değeri vermeyeceği anlamına gelmez (Benedict, 1999: 57). Kültürlerarası iletişim yeterliğindeki en önemli unsurlar farklılıkların tanınması, farklılıklara saygı duyulması, hoşgörü ve karşılıklı anlayıştır. Bu unsurlar kültürlerarası iletişimi başarıya götüren yolların temelini oluşturur.

Kültürlerarası iletişim açısından pozitif yönde duygu geliştirebilme yeteneği olarak kültürlerarası duyarlılık kavramının kullanılması gerekmektedir. Bu kavram birbirinden farklı kültürlerin tanımlanması ve değerlendirilmesi açısından daha iyi ve etkili davranış geliştirmeyi hedeflemektedir. Böylelikle kültürlerarası duyarlılığa sahip kişilerin; farklılıkları anlamaya, onaylamaya ve kabul etmeye oldukça açık, motivasyonu yüksek, istekli ve bu konulara eğilimli olmaları gerekmektedir. Kültürlerarası duyarlılık kültürlerarası iletişim ve etkileşimin duygu, düşünce ve davranış biçimleriyle alakadar olmakla birlikte temelde daha çok duygusal alanla ilgilidir (Mercan, 2016: 5). Bu sebeple iletişimin sorunsuz sağlanabilmesi için kişilerin kültürlerarası duyarlılığa önem vermesi gerekmektedir. Toplum olarak bu kavrama açık olmak gerekmektedir.

Bu bağlamda kültürlerarası iletişim olgusunun temel amacına bakıldığında kendinden başka bir kültürü tanıyabilme, anlama ve buradan yola çıkılarak farklı kültüre ve üyelerine karşı gerçekçi bir diyalog ve ilişkiye girilebilmesi şeklinde ifade edilebilir. Küreselleşen dünyada birlikte huzur ve barış içinde yaşayabilmek, ortak bir anlayışı sağlayabilmek, insan haklarına eşitlikçi ve özgürlükçü bir yaklaşım getirebilmek ve tam anlamıyla demokratik bir toplum olabilmek için kültürlerarası iletişim oldukça önemlidir. Nasıl ki aynı kültürden olan insanların birbirlerine sağlıklı bir iletişim kurarak, birbirlerinin duygu, düşünce, davranış ve sembollerini rahatlıkla ve olumlu bir şekilde aktarmaları söz konusu ise, farklı kültürden olan insanların da etkili bir iletişimle bu aktarımı sağlamaları elzemdir. Fakat iletişim sürecine katılanların farklı kültürlerle sahip olmaları demek onların inanç, davranış ve değerler konusunda aynı kuralları paylaşmadıkları anlamına gelmez. Bu durumdan da anlaşıldığı üzere kültürlerarası iletişim kavramı tahmin edilenden de zor ve karmaşıktır. Yaşanan

sorunların tümünü farklı kültürdeki insanların iletişim sorunlarından kaynaklı olduğunu söylemek mümkün değildir. Yalnız bu anlaşmazlıklar, kişilerin kültürel farklılıklarından kaynaklandığına dair ipuçları taşıyorsa o zaman sorunlar kültürlerarası iletişim bağlamında çözüme gidilebilir ve bu durum bu kavramın içinde değerlendirilebilir (Özdemir, 2011: 34). Kültürlerarası iletişim sorunlarına yönelik yukarıda da bahsedilen kültürlerarası duyarlılık kavramının geliştirilmesi bu yönde yapılan çalışmalara önemli bir gelişme sunmaktadır.

Kültürlerarası duyarlılığın sağlanabilmesi için kişilerin bir takım özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bunlar; özsaygı, özenetim, düşüncelerini açıkça ifade edebilme, empati etkileşimli ilişki ve en önemlisi de ön yargılı yahut peşin hükümlü olmamadır (Mercan, 2016: 5). Kültürlerarası duyarlılık, temelde kültürler arasındaki farklılıkların nasıl tanınıp bu durumla nasıl başa çıkılabileceğini öğrenmektir (Çakır, 2010: 76).

Görüldüğü gibi kültürlerarası yeterlilik ve kültürlerarası duyarlılık, kültürlerarası iletişimin olumlu yönde gerçekleşebilmesi ve bu alandaki sorunların çözümlenmesi açısından kaçınılmaz bir durumdur. Birbiriyle girift olan kültürlerarası yeterlilik ve duyarlılık kavramları kültürel farklılıkların kişiler için daha iyi anlaşılması, farklılıklara saygın ve empati ile yaklaşılması gerektiği vb. konular da kültürlerarası iletişim sahasındaki çalışmalara katkı sağlar.

BÖLÜM 2: KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİMDE BİR ARAÇ OLARAK ÖĞRENCİ DEĞİŞİMİ

2.1. Dünya’da Yükseköğretimin Uluslararasılaşması

Çağımızda yükseköğretim, insanlara mesleki formasyon kazandırmasının yanı sıra evrensel insanlık birikiminden beslenerek bu birikimin zenginleşmesine katkı sağlayan bireyler yetiştirme hususunu da merkeze almaktadır. Yükseköğretim mekansal-yatay hareketliliğe katkı sağlarken aynı zamanda toplumsal-dikey hareketliliğe de katkı sağlayarak dünyada önemli bir dinamik haline gelmiştir. Yükseköğretim genç nesile, her alanda gelişme kateden çağın gerektirdiği akademik donanımları kazandırmaktadır. Entelektüel anlamda rehberlik etmesi ve gençlerin yeteneklerini keşfetme, geliştirme fırsatı sunması açısından oldukça önemlidir. Yükseköğretim bugün tarihin hiçbir alanında olmadığı kadar çok önemli roller üstlenmiştir. Üniversiteler “iyi, doğru ve güzeli aramak” ve “insan, toplum ve doğayı anlamak” düsturlarını kendine vazife bilerek şekillenirken medeniyetler havzasına da önemli katkılar sağlamaktadır ve küresel dünyanın bilgi toplumu paradigmasıyla çok daha etkin bir saha alanının içerisinde hayat bulmaktadır (Çetinsaya, 2014: 13).

Üniversitelerin tarihsel serüveni göz önüne alındığında, sadece bulundukları ülkenin öğrencilerini bünyesinde barındıran bir kurum olmaktan ziyade farklı ülkelerden gelen öğrencileri de içinde barındıran bir kurum olduğu görülmektedir. Küreselleşmenin yükseköğretim kurumları üzerindeki etkisi ile yükseköğretim çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Bu stratejiler uluslararasılaşma ve uluslararası öğrenci hareketliliği kapsamında birleşmektedir (Gündoğdu ve diğerleri, 2016: 36). Bu anlamda küreselleşmenin ekonomik rekabeti de beraberinde getirmesiyle yükseköğretim kurumları ve araştırma geliştirme faaliyetleri son elli yılda önemli bir yol kat etmiştir (Çetinsaya, 2014: 13).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslararası alanda kurulan iletişim ve etkileşimler, haberleşmenin ve bilgi akışının hızla artmasıyla gözle görülür bir etkinlik kazanmıştır. Geçtiğimiz yüzyılın ortalarından günümüze kadar olan süreçte, küreselleşmenin etkisiyle dünya küçük bir köy haline gelmiş, iletişim, haberleşme, sosyal ağlar, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki hareketlilik farklı kültürlerle mensup kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini arttırmış ülkelerin global alandaki

ilişkilerinin de gelişmesine sebep olmuştur. Küreselleşmeyi kültürden ayrı düşünemeyeceğimiz gibi eğitimden de ayrı düşünemeyiz. Ulaşım ve iletişim geçmişe oranla artık daha kolay ve hızlı olduğundan kişilerin hizmetlere erişimi de kolaylaşmıştır. Hal böyle olunca eğitimini bulunduğu ülkeden farklı bir ülkede tamamlamak isteyen öğrenci sayısında da gözle görülür bir yükselme olmuştur. Yurtdışında eğitim görenin cazibesi ve kolaylığı eğitimi uluslararası bir boyuta taşımıştır. Uluslararası camianın hemen her alanında ülkeler arasında bir rekabet söz konusu olduğu gibi yükseköğretim kurumları arasında da rekabet ve ortaklık arayışı ortaya çıkmıştır (Ger ve diğerleri, 2017: 1-2).

Yükseköğretimde uluslararasılaşma kavramı, uluslararası öğrenci hareketliliğinin artmasıyla beraber uluslararası öğrenci çeken ülkelerin ve bu ülkelerin eğitim kurumlarının farklı ülkelerden gelen uluslararası öğrenciler ile girdiği sosyo-kültürel iletişim sonucunda uluslararası bir kimlik kazanması şeklinde açıklanmaktadır. Bir başka ifadeyle yükseköğretimde uluslararasılaşma, ülke bazında bir yükseköğretim kurumu olmaktan çıkarak uluslararası seviyede eğitim yapabilecek düzeyde olmaları ve böylelikle sahip oldukları standartların uluslararası boyut kazanması durumudur (Öztürk, 2014: 14).

Kaya (2014: 9)'ya göre “yükseköğretimin yabancı bir ülke tarafından sunulması, bir diğer ifade ile ihraç edilmesi yükseköğretimin uluslararasılaşması olarak tanımlanmakta ve bu günümüzde küreselleşmeden ayrı düşünülmemektedir.”

Yükseköğretimde uluslararasılaşma kavramı için, sadece öğrenci ve akademisyen hareketliliği gelişmekte olan ülkelere doğru yol almakta ve bu çerçevede değerlendirilmekte demek doğru olmaz. Bu kavram akademik sebeplerin yanında ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel etkenlerin tetikleyici bir unsur teşkil etmesi, uluslararasılaşmanın tek yönlü olmasından ziyade çok yönlü bir alana sahip olması şeklinde açıklanabilir. Bu doğrultuda her bir etkenin uluslararasılaşma gerekçeleri ile değerlendirilerek yorumlanması, kavramın dikkat çektiği alana ve çok yönlülüğüne ilişkin katkısına vurgu yaptığı görülmektedir. Çünkü yükseköğretim artık işlevi bakımından ülke içinde sadece akademik nedenlerle açıklanabilecek bir alandan ziyade devletlerin uluslararası meydana ekonomik, politik, kültürel ve sosyal sahalarına da imkan sağlayan ve onları içerik olarak destekleyen bir araç haline gelmiştir (Yakupoglu, 2014: 8). Böylece yükseköğretimde uluslararasılaşma akademik

ve bilimsel anlamda etkileşim aracı olarak görülmekle birlikte, ülkeler ve kültürlerarası etkileşim konusuna da aracı olmaktadır. Yine aynı şekilde ekonomik kalkınma, kamu diplomasisi ve dış politikada da iş birliğine fayda sağlamaktadır. Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın en önemli katkılarından biri de, akademik ve bilimsel alanlarda paylaşılan bilgi birikimi ile ülkelerin kurumsal kalite ve kapasitelerinin yükseltilmesidir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler uluslararasılaşma ile birlikte gelişmiş ülkelerin bilgi birikimi ve teknolojik imkanlarından faydalanabilmektedir. Bu sebeple lisansüstü programlar, akademik değişim programları ve akademik kadrolardaki uluslararasılaşma önem kazanmaktadır. Uluslararası alanlarda yapılan ve bu düzeyde hazırlanan projeler, yayınlar, takım çalışmaları, yükseköğretim kurumlarının tanınırlık seviyesini uluslararası camiaya taşıyarak kurumların uluslararası özellik taşımasını sağlamakta ve bu da ülkelerin dünyadaki yerini daha sağlam bir temele oturtmasına neden olmaktadır. Kamu diplomasisine de önemli getirileri olan uluslararasılaşma, uluslararası öğrencilerin memleketlerine döndüklerinde üst seviye iş ve görevlere gelebilmekte ve ülke politikasının belirlenmesine yön verebilmektedirler. Bu bağlamda uluslararası öğrencilerin eğitim aldıkları ülke ile duygusal bağları yaşam boyu devam etmekte kendi ülkesi ve eğitim aldığı ülke arasındaki faydaları gerçekleştirme konusunda ilgili oldukları kabul görülen bir gerçekliktir. Yine yükseköğretimde uluslararasılaşma dünya barışına da katkı sağlamaktadır. Çünkü uluslararası öğrenciler ile ulusal öğrencilerin birlikte gerçekleştirdikleri kültürel etkinlikler, farklı kültürlerin bir araya gelerek bir arada yaşama inancını güçlendirmektedir. Bu da farklı kültürlerin gelişmesine ve kültürel farkındalığa katkı sağlamaktadır. Üniversite ortamı farklılıkları kendi bünyesinde yaşatarak farklı kültürlerle sahip öğrencilerin birbirleri ile fikir alışverişinde bulunmalarına, evrensel konularda farklı yaşam tarzlarını görmelerine ve ortak insani değerler noktasında birleşmelerine zemin hazırlamaktadır. Kısacası yükseköğretimde uluslararasılaşma, olaylar ve gelişmeler söz konusu olduğunda tek boyutlu, sığ, dışa kapalı bir nesil yerine, farklılıkları bir arada yaşatabilen, olaylara farklı açılardan bakabilen, evrensel barışın mümkün olabileceğine inanan bir nesil yetiştirmeye katkı sağlamaktadır. Ülke ekonomisine de doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlayan yükseköğretimde uluslararasılaşma, eğitim almak için bulunduğu ülkedeki sadece yapmış olduğu harcamalar göz önüne alınırsa birçok kalemde ekonomik anlamda bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Üniversite harçları, barınma, sağlık, ulaşım harcamaları bu kaynağı oluşturan giderlerden sadece birkaçıdır. Örneğin Amerika Birleşik

Devletleri'nin 2014/15 öğretim yılında sadece uluslararası öğrencilerden elde ettiği yıllık kazanç 30,8 milyon dolardır. Bu da bize, dünya ülkelerinin uluslararası öğrencilerden elde ettikleri ekonomik kazancın ne boyutlarda olduğunu gözler önüne sermektedir (YÖK, 2017: 8-9).

Dünyada yükseköğretimi uluslararasılaşması kavramına ve önemine vurgu yaptıktan sonra bu sürecin tarihsel serüvenini kısaca bahsetmekte, araştırmanın seyri açısından fayda görülmektedir.

Dünya tarihinde uluslararası öğrenciler ve üniversiteler birbirine paralel olarak incelendiğinde birbirleri ile etkileşim halinde bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Uluslararası öğrencilerin tarihsel süreci her bir döneme göre farklılık göstererek ilerlemiştir. Eski Yunan, Almanya ve Doğu ülkeleri farklı alanlarda öğrenim görmek isteyen uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapmış ve dönemin önde gelen üniversitelerine yerleşmişlerdir. Uluslararası öğrenciler yeni ve farklı olana merak duygusu, öğrenme ve uzmanlaşma, hiç görmedikleri yerleri görme, serüven yaşama isteği, sosyal olarak belli bir saygınlığa erme ve ekonomik anlamda kazanç elde etme amacıyla bu coğrafyalardaki uluslararası öğrenci göçünde hareketliliğe sebep olmuştur. Bu sebeplere bir sonuç olarak 13. yy.'da Oxford, öğrenim alanında bir merkez olmuştur. 14. Ve 16. yy.'larda da Rönesans ve Reform hareketleri ile birlikte uluslararası öğrenci alanında ciddi bir hareketlenme yaşanmıştır. Bu durum üniversite eğitiminin gidişatını değiştirmiş olup bu süreçte üniversiteler hem ulusal hem de uluslararası bir seyrde ilerlemeye başlamıştır. Görüldüğü gibi çok eski bir tarihe dayanan üniversiteler 19. yy.'da artık geleneksel bir kurum olmaktan çok modern bir hal almıştır. Küresel dünyada kendini, çok daha aktif bir şekilde ortaya koymaktadır. 1945-1960 yılları arasında tüm dünya ülkelerinde uluslararasılaşmaya yönelim giderek artmış ve bu da eğitimin gidişatını değiştirmiştir. Küreselleşme ile birlikte yükseköğretim, giderek artış göstermiş ve kolay erişilebilirlik sağlanmıştır. Farklılaşan coğrafya ve nüfus hareketliliği ile birlikte 1970 yıllarına gelindiğinde nüfus geçişini sağlayan Batılı devletler kaynak elde ediminde avantaj sağlamışlardır (Güneş, 2016: 6-7).

1979 yılına gelindiğinde İngiltere uluslararası öğrencilerden harç alarak onları yükseköğretim kurumlarına kabul etmeye başlamıştır. 1987'de ülke bazında ve Avrupa'da uluslararası öğrenci ve akademisyen hareketliliği seviyesini yükseltmek, eğitim ve araştırma alanlarında işbirlikleri daha iyi bir düzeye getirmek için ERASMUS

programı oluşturulmuştur. 1990 yılının sonlarında öncelikli olarak Hollanda ve İskandinavya ülkeleri ve sonrasında Almanya ve Fransa gibi ülkeler yükseköğretimi ihracat malı olarak değerlendirmiş ve yükseköğretimin uluslararasılaşmasını hızlandırmıştır. Aynı bakış açısıyla hareket eden Avustralya da 1984 yılında burslu olarak kabul ettiği uluslararası öğrencilerden her bölüm ve akademik derece için hükümetinin uygun gördüğü kurallar dâhilinde üniversitelere harç alarak kabul ettiği bir evreye girmiştir. Üniversiteler hızla uluslararasılaşmayı hızlandıracak yeterli alt yapıyı oluşturmak için çabalamışlardır. Kanada'nın 2000 ve 2001 yıllarında üniversitelere uluslararası öğrenci alımlarındaki artış, ulusal öğrenci artışından %99 fazla olduğu görülmüştür. Çin de yükseköğretimde uluslararasılaşmaya önem vererek 2020 yılına kadar hedefini üniversitelerindeki uluslararası öğrenci sayısını 500.000'e çıkarmak olarak belirlemiştir. Dünyada bu gelişmelere ayak uyduran farklı ülkeler 1990 yıllarından itibaren eğitim gören öğrenci sayılarının giderek artmasıyla yükseköğretim kurumları ve ülkeler düzeyindeki öğrenci artışlarını sağlıklı bir şekilde değerlendirmek için çeşitli politikalar oluşturma ihtiyacı hissedilmiştir (Arkalı Olcay ve Nasır, 2016: 290).

Bu politikalardan biri uluslararasılaşmanın dünya tarihindeki en önemli çalışmalarından olan Bologna süreci olmuştur. 1998'de Fransa, Almanya ve İtalya bu sürece katılmıştır. Ardından 1999'da 29, 2001'de 33, 2003'te 40, 2005'te 45, 2007'de 46 ve 2010'da 47 ülke bu sürece katılarak dünyada yükseköğretimin uluslararasılaşmasını küresel ölçekte çok büyük bir seviyeye yükseltmiştir. Bologna Süreci ile ilgili kısa bir bilgi vermek gerekirse, bu süreç, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere tüm dünya ülkelerindeki yükseköğretim ve diğer akademik mevzularla ilgili bazı standartları oluşturma, farklı ülkelerin üniversitelerinin eğitimleri konusundaki sorunları minimuma indirme ve daha iyi bir yükseköğretim alanı yaratmayı amaçlamaktadır (Gündoğdu ve diğerleri, 2016: 37).

Güney Kore'ye bakıldığında yükseköğretimde uluslararasılaşmanın son yirmi yıldır dünyanın en önemli çekim merkezi haline gelmesi dikkat çekmektedir. Güney Kore başlarda yükseköğretimde uluslararasılaşmanın ticari kazanımları ön planda tutularak akademik kurumlarına yatırım yapsa da sonrasında dünyanın en gelişmiş ülkelerinden akademisyenlerini kendine çeken ve oluşturduğu uluslararası kampüsler ve eğitim programları ile yükseköğretimde kaliteyi arttıracak bir dönüşü yaşamışlardır (Arkalı

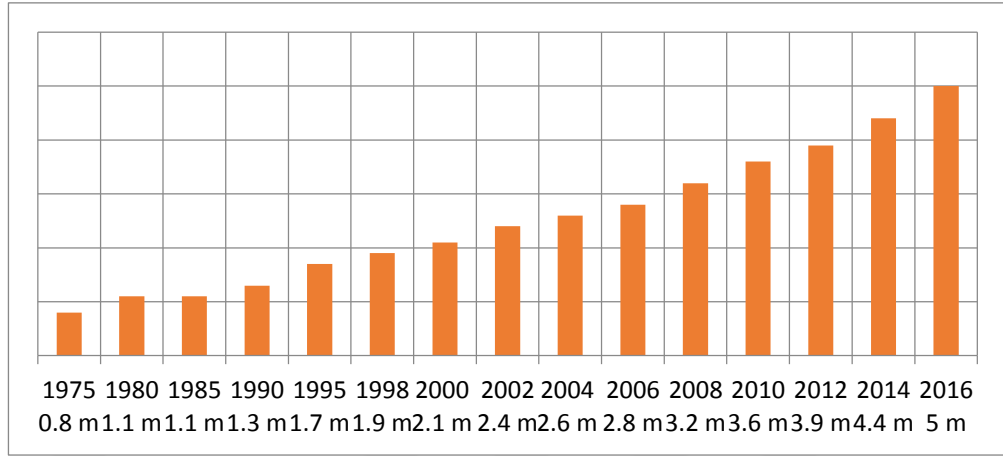
Olçay ve Nasır, 2016: 290). Öyle ki 2008 yılında Güney Kore’de eğitime ve araştırmalara katılmaları için uluslararası bilim insanlarının oluşturduğu toplam fonu 800 milyon USD olan bir projeyi başlatmaları Güney Kore’nin uluslararası camiada yükseköğretime ne denli önem verdiğinin bir göstergesi olmuştur (Özer, 2017: 178). Japonya da bu alanda kendini geliştirmek için hedefler belirlemiştir. Bu hedefleri arasında en önemlisi, 21. yy.’da uluslararası öğrenci sayısını 100.000’e çıkartmaktır. Bu hedefi gerçekleştirebilmek için üniversitelerinde eğitim dilini İngilizce yaparak kısa süreli uluslararası programlar oluşturmuştur. Bu programlar ile Japonya, dünyanın farklı ülkelerinden öğrencileri ve akademisyenleri kendine çekmeyi ve uluslararası eğitim merkezi haline gelmeyi planlamaktadır (Arkalı Olçay ve Nasır, 2016: 290). Dünyadaki yükseköğretimin uluslararasılaşmasının tarihsel serüvenine baktığımızda bu uluslararasılaşmanın en önemli kaynağının uluslararası öğrenci hareketliliği olduğu görülmektedir.

Son zamanlarda uluslararası öğrenci hareketliliği tüm dünyada dinamik bir rol oynamış ve gelişmiş ülkelerin başı çektiği ülkeler de dahil olmak üzere pek çok ülke bu hareketlilikten kazanım sağlama gayretine girmiştir (Yardımcıoğlu, Beşel ve Savaşan, 2017: 212). OECD (2018: 221-224)’e göre 2016 yılında yükseköğretime kayıtlı 3,5 milyon uluslararası öğrenci bulunmaktadır. Aynı yıla göre 1,5 milyon yabancı öğrenci de yükseköğretimdeki yerini almıştır. Bu veriler ışığında son 20 yılda dünya çapında yükseköğretim programlarında eğitim gören yabancı öğrenci sayısında önemli bir artış görülmüştür. OECD ülkeleri arasında uluslararası öğrenci hareketliliğinin yıllık ortalaması %5,1 iken OECD üyesi olmayan ülkelerde yıllık ortalama %6,4’tür.

Şekil 1’de görüldüğü gibi OECD istatistiklerine göre, dünyadaki uluslararası öğrenci sayılarının 1975’ten 2016 yılına kadar olan dağılımı belirtilmiştir. Bu verilere göre 1975’te 800 bin civarında olan uluslararası öğrenci sayısı 2016’da 5 milyona yükselmiştir.

Şekil 1:

Dünyada Uluslararası Öğrenci Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı (1975-2016)

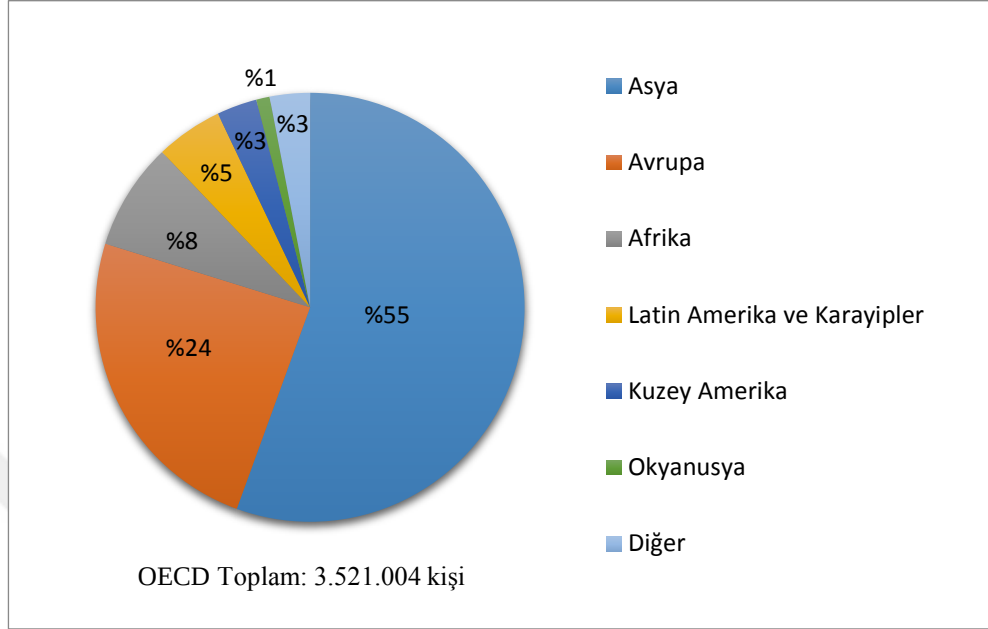
Kaynak: OECD, 2014: 344 ve OECD, 2018: 224 ‘deki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Bu hızlı artış ve hareketliliğin en önemli sebeplerinden birisi Soğuk Savaşın sona ermesi diğeri ise küreselleşmenin tüm dünyaya hızla yayılması olduğu açık bir gerçekliktir (Çetinsaya, 2014: 143). Dünyadaki uluslararası öğrenci hareketliliği bu artışla devam ederse 2020 yılında 8 milyonu geçmesi düşünülmektedir (YÖK, 2017: 9).

Şekil 2’deki OECD 2016 yılı verilerine göre dünyadaki uluslararası öğrencilerin %55’i Asya’dan, %24’ü Avrupa’dan, %8’i Afrika’dan, %5’i Latin Amerika ve Karayipler’den, %3’ü Kuzey Amerika’dan ve %1’i Okyanusya’dan eğitim görmek amacı ile farklı ülkelere gitmektedir. Bu verilere göre Asya Kıtası başka ülkelere en çok uluslararası öğrenci gönderen bölge olmuştur. Ayrıca 2016 yılında tüm bölgelerin eğitim için başka OECD ülkelerine gönderdiği uluslararası öğrenci sayısı toplamı 3.521.004’tür.

Şekil 2:

OECD Ülkelerinde Eğitim Gören Uluslararası Öğrencilerin Menşe Bölgelerine Göre Dağılımı (2016)

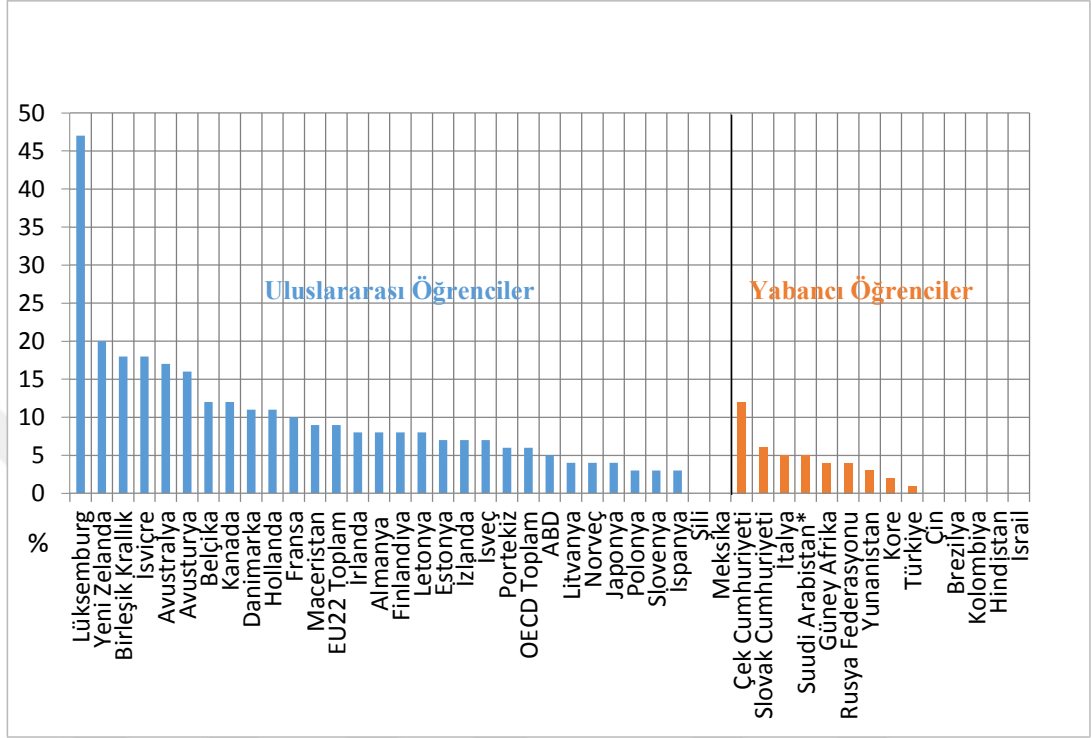

Kaynak: OECD, 2018: 222'deki Figure B6.2.'den derlenerek hazırlanmıştır.

OECD uluslararası öğrenci ile yabancı öğrencileri birbirinden ayırdığı ve bu veriler birleştirilemeyeceği için Şekil 3'te ayrı gösterilmiştir. OECD'e göre uluslararası öğrenci demek, eğitim görmek amacıyla kendi ülkesinden başka ülkeye giden ve vize yahut özel izinlerle birlikte kendi ülkesinden başka bir ülkede akredite bir kurumda öğrenim programına katılabilen kişilerdir. Yabancı öğrenci ise, yine eğitim görmek için kendi ülkesinden farklı bir ülkeye giden fakat gittiği ülkede uzun süre ikamet etme izni bulunan kişilerdir (KB, 2015: 18). “Yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşma düzeyini ortaya koyan en önemli göstergelerden biri olarak değerlendirilen uluslararası öğrencilerin eğitim gördükleri ülkedeki toplam üniversite öğrencileri içindeki payı” (KB, 2015: 23) en yüksek olan ülke %47'lik oranla Lüksemburg olmuştur. Ardından uluslararası öğrencilerin eğitim aldıkları ülkelerdeki toplam üniversite öğrencileri içindeki payı sırasıyla Yeni Zelanda %20, Birleşik Krallık ve İsviçre %18, Avustralya %17, Avusturya %16, Belçika ve Kanada %12, Danimarka ve Hollanda %11, Fransa %10, Macaristan %9, İrlanda, Almanya, Finlandiya ve Letonya %8, Estonya, İzlanda ve İsveç %7, Portekiz %6, ABD %5, Litvanya, Norveç ve Japonya %4, Polonya, Slovenya ve İspanya %3'tür. Yabancı öğrenciler kategorisindeki ülkelerin payı ise Çek Cumhuriyeti %12, Slovak Cumhuriyeti %6, İtalya %5, Suudi Arabistan %5, Güney Afrika ve Rusya Federasyonu %4, Yunanistan %3, Kore %2, Türkiye %1'dir (Şekil 3)

Şekil 3:

Yükseköğretimdeki Uluslararası Öğrencilerin Eğitim Aldıkları Üniversitelerin Toplam Öğrenci Sayısındaki Payı (2016 yılı, yüzde olarak)

Kaynak : OECD, 2018: 218, Figure B6.1.'den derlenerek hazırlanmıştır.

Açıklama : *2015 yılı referans alınmıştır.

2016 yılının bu oranlarına bakıldığında öne çıkan ülkeler arasında Lüksemburg, Yeni Zelanda, Birleşik Krallık ve İsviçre olduğu görülmektedir. Bu ülkelerden sonra düşük seviyede oranlara sahip fakat içerisindeki yükseköğretim sistemine uluslararası öğrenci dahil edebilmiş bazı ülkeler ABD, Litvanya, Norveç, Japonya, Polonya, Slovenya, İspanya, Yunanistan'dır. Türkiye %1'lik bir oranla dünyadaki ülkelerin yükseköğretimindeki toplam öğrenci sayısında, uluslararası öğrenci sayısına baktığımızda Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararasılaşma ile ilgili önemli adımlarına rağmen hala istenilen seviyeye gelinemediğinin göstergesidir.

2.2. Türkiye'de Yükseköğretimin Kısa Tarihçesi

Türkiye'deki yükseköğretim sistemini anlayabilmek için öncelikle Osmanlı tarihinde eğitim sistemine odaklanmamız gerekmektedir. Osmanlı'daki eğitim sistemi ile ilgili kurumların birçoğu Cumhuriyet'in tarihine miras kalmıştır (Küçükcan ve Gür, 2009: 125-126). Fatih Sultan Mehmet döneminde inşa edilen medreseler ilk eğitim kurumları olarak tarihe geçmiştir. III. Selim döneminde 1773'te Deniz Mühendishanesi

kurulmuştur. 1859 senesinde ise Mekteb-i Mülkiye ve Mektebi Tıbbiye okulları açılmıştır. Dünyada ve Osmanlı dönemindeki gelişmeler ışığında 1900’de Darülfünunu Şahane kurularak ilk üniversite açma girişimleri başlamıştır. Bu kurum 1909 senesinde ismi değiştirilerek Darülfünun’u Osmani olmuştur. Cumhuriyet ilan edildikten sonra 1924 senesinde 493 sayılı kanun gereği Darülfünunu Osmani’nin adı İstanbul Darülfünun olmuştur. Bu kuruma özerkliğinin verilmesinin yanı sıra tüzel kişilik hakkı da verilmiştir. Dünyadaki ekonomik buhranın baş gösterdiği 1929 senesinde Türkiye’deki reform hareketlerine karşı eleştiriler sonucunda oluşturulan 29 Mayıs 1932’de hazırlanan rapor sonrasında 1933’te 2252 sayılı kanun ile Darülfünun kapatılarak yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur (Güneş, 2016: 66). Aynı yıl içerisinde Ankara Yüksek Enstitüsü kurulmuştur (Saklı ve Akdoğan Akbulut, 2017: 35). Ankara’da tarihsel sırayla açılan ilk fakülteler:

- 1935’te Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi,
- 1941’de Hukuk Fakültesi,
- 1943’te Fen Fakültesi,
- 1945’te Tıp Fakültesidir.

Bu Fakülteler 1944 senesinde birleştirilerek Ankara Üniversitesi’nin açılmasına sebep olmuştur. Yine 1935’te İstanbul’da bulunan Mülkiye Mektebi’nin ismi değiştirilerek Siyasal Bilgiler Okulu olmuş ve Ankara’ya taşınmıştır ve 1950 senesinde ise Siyasi Bilgiler Fakültesi olarak ismi tekrar değişmesiyle birlikte Ankara Üniversitesi’ne bağlanmıştır (Saklı ve Akdoğan Akbulut, 2017: 35). 1944’te Yüksek Mühendis Mektebi, İstanbul Teknik Üniversitesi olarak değiştirilmiştir. Tek partili dönemden çok partili döneme geçilmesi ile istekler Ankara ve İstanbul dışındaki illerde de üniversitelerin açılmasına yönelik olmuştur. 1950’de siyasi iktidara Demokrat Parti geçmiş ve ABD’deki bölge üniversitelerini örnek alarak İzmir’de Ege Üniversitesi’ni, Trabzon’da Karadeniz Teknik Üniversitesi’ni ve Erzurum’da Erzurum Üniversitesi’ni açmıştır. 1956’da ise Ankara’da Orta Doğu İleri Teknoloji Enstitüsü kurulmuş 1959’da bu enstitünün ismi Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) olarak değiştirilmiştir (Küçükcan ve Gür, 2009: 130-131).

Hacettepe Üniversitesi’nin 1967 senesinde açılmasının ardından 1971’de de Boğaziçi Üniversitesi kurulmuştur. 1973 yılında 1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu ile ODTÜ haricindeki tüm üniversiteler bir çatı altında toplanacak, denetleme, planlama ve

koordinasyon görevlerini yapacak olan ve başkanlığına Milli Eğitim Bakanı'nın getirileceği bir Yükseköğretim Kurulu'nun kurulması düşünülmüştür. Kurul üyeleri her üniversitenin seçeceği bir temsilci ve bunların sayılarına eşit sayıda bakanlıklar tarafından atanan hükümet temsilcilerinden oluşmuştur. Fakat bu kurul 1975'te Anayasa'ya aykırı olduğu düşünülerek Anayasa Mahkemesince kaldırılmıştır. 1973 ve 1981 yılları arasında üniversiteler hızla Anadolu coğrafyasına yayılmaya başlamıştır. Şartların ve imkanların zor olduğu bu dönemde Diyarbakır, Eskişehir, Adana, Sivas, Malatya, Elazığ, Samsun, Konya, Bursa ve Kayseri'de on yedi üniversite kurularak Türkiye'deki toplam üniversite sayısı 19'a çıkmıştır. Üniversite sayılarının giderek artması ve öğrencilerin de buna müteakip başvuruları arttırmasıyla 1974'te Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) kurulmuştur. Böylelikle artık üniversitelere öğrencilerin merkezi sınav sistemi ile alındığı bir döneme geçilmiştir. Yine aynı yılda ülkemizde yükseköğretime olan rağbetin giderek artması ile öğretim yolunu mektup ile ifa eden Yaygın Yükseköğretim Kurumu (YAYKUR) kurulmuştur. Örgün eğitimin yanında alternatif olarak açık öğretim ya da daha iyi bir ifade ile uzaktan öğretime başlanmıştır (YÖK, 2005: 22-23; Kılıç, 1999: 300-301).

Genel olarak Türkiye'de 1970'li yıllarda kitlesel bir yükseköğretim politikasından çok seçkin bir üniversite düsturuna hakim bir yükseköğretim anlayışı vardır. Yükseköğretime erişim seviyesinin Türkiye'de çok düşük seviyede olma sebeplerinden biri de bu anlayış olmuştur. Yeni kurulan üniversitelerin sayıları her ne kadar artsa da öğretim üyesi eksikliğinin giderilmesi ve üniversitelere kontenjanlarının arttırılması beklentisi gerçekleşmemiştir. Genç nüfusun yükseköğretime artan talebi üniversite kontenjanlarını arttırmaya yeterli bir sebep olarak görülmeyip hatta üniversitelerdeki mevcut öğrenci sayısını azaltmaya çalışmak çok büyük tepkilere sebep olmuştur. Anadolu'nun farklı illerinde yeni açılan üniversitelere kadro kurmakta ve öğretim üyesi göndermede zorluklar yaşanmıştır. Üniversiteye başvuruların ciddi bir artış gösterdiği bu dönemde Türkiye, yükseköğretimde kitleselleşme ve genişleme imkanını bulamamıştır. 1970'lerin sonlarına doğru ülkede ekonomik ve siyasi krizler olsa da merkezi koordinasyon, sınavlarla kontenjan ve üniversite yerleştirme uygulamalarında yeni perspektiflerin bulunması, üniversite kontenjanlarının artması ve yeni üniversitelerin açılması mevzuları güncel kalmaya devam etmiştir. Daha sonra 6 Kasım 1981 yılında kurulan YÖK'ün 12 Eylül rejiminin amaçlarının yanında bugüne kadar eksikliği hissedilen koordinasyon ve planlama sorunlarına bir çözüm niteliğinde

kurulduğu da aşıkardır. Bu dönemde hem üniversitelere giriş kontenjanlarının tespit edilmesi merkezi karar alma sürecine bağlanmış, hem üniversite giriş sınavı ve üniversiteye yerleşme işlemleri merkezileştirilmiş hem de yeni üniversiteler açılmaya başlamıştır (Çetinsaya, 2014: 43-45). Artık Türkiye’deki tüm yükseköğretim kurumları YÖK’te toplanmıştır. Ayrıca, akademilerin üniversitelere, eğitim enstitülerinin de eğitim fakültelerine dönüşümü gerçekleşmiştir. Meslek Yüksek Okulları (MYO) ve konservatuvarlar da üniversite bünyesine dahil edilmiştir (Kılıç, 1999: 301).

Üniversite sayısı 1982 yılında 27’e ulaşmıştır. 1984’de kar amacı gütmeyen bir vakıf, Bilkent Üniversitesi’ni açmıştır. Bu kurum, Türkiye’de, hem bir vakıf tarafından kurulması hem de yükseköğretim kurumu olması açısından ilk olma özelliği taşımaktadır. 1987’de Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nden ayrılan Gaziantep kampüsü, Gaziantep Üniversitesi’ni kurmuştur. 1992’de üniversite sayıları ciddi oranda artmıştır. Bu yıllarda 21 tane yeni devlet üniversitesi ve 2 tane Yüksek Teknoloji Enstitüsü kurulmuştur. Bunlar harici Türkiye’nin ikinci vakıf üniversitesi olma özelliğine sahip Koç Üniversitesi kurulmuştur. 1993 senesinde Eskişehir’deki Anadolu Üniversitesi kendi bünyesinden bir üniversite daha çıkararak Osmangazi Üniversitesi’ni açmıştır. 1994’te Galatasaray Üniversitesi ile üçüncü vakıf üniversitesi olarak Başkent Üniversitesi kurulmuştur. Bu dönemde toplam üniversite ve yüksek teknoloji enstitüleri sayısı 56’ya ulaşmıştır (YÖK, 2007: 43-44).

20. yüzyılın sonlarına doğru, yükseköğretime erişimi arttırma faaliyetleri yeni kurulan üniversiteler, açık öğretim sistemi ve ikinci öğretim yoluyla hız kazanmıştır. Fakat bu süreç içerisinde Milli Güvenlik Kurulu (MGK)’nın 28 Şubat 1997’de oluşturduğu kararnamelerle Türkiye yükseköğretiminde ideolojik bir atmosfer söz konusu olmuştur. Büyük bir çoğunluğu eğitim ile ilgili alınan bu kararlar bir takım yasaklar ve kısıtlamaları beraberinde getirmiştir. Bu kararların yükseköğretimdeki en önemli kırılma anı başörtüsü yasağının ciddi bir şekilde yeniden gündem olmasıdır (Özoğlu, 2011: 129).

28 Şubat muhtırasının “kıyafet kanuna aykırı olarak ortaya çıkan uygulamalara kesinlikle mani olunması” gerektiği şeklinde tavsiyesi sonucunda üniversitelerdeki başörtüsü tartışmasının yeniden başlamasına neden olmuştur. YÖK, MGK’nın verdiği bu karar doğrultusunda rektörlerin kılık kıyafet konusunda çok dikkatli davranılması gerektiği ile ilgili bilgilendirilmiştir. Dönemin YÖK Başkanı Kemal Gürüz, başörtüsü

ile üniversitelere girilmemesi için oldukça hassas davranmıştır. Yine dönemin İstanbul Üniversitesi Rektörü Kemal Alemdaroğlu'nun başörtüsü yasağının ihlal edilmemesi için gerekirse bilime dahi ara verilmesi gerektiğini açıklayarak, yetkilerini tek yönlü kullanmış ve başörtüsü yasağını kararlı bir şekilde uygulamaya devam etmiştir. Bu süreçte istifasını veren pek çok öğretim üyesi olmuştur. Bu muhtıra doğrultusunda kamuoyunda en çok ses getiren önemli bir olayda Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde okuyan kız öğrencilere uygulanan başörtüsü yasağı olmuştur. İmam Hatip Liseleri (İHL)'nde de Kur'an dersleri haricinde başörtüsü kullanılması yasaklanmıştır ve akabinde KKTC'deki üniversiteler de başörtüsü yasağını uygulamaya başlamıştır (Tekeli, 2010: 315-316).

Bu süreçte sadece başörtüsü yasağı ile ilgili kısıtlamalar söz konusu olmamıştır. YÖK'ün 1999'da aldığı karar doğrultusunda üniversite sınavına girişte alan içi ve alan dışı katsayısı uygulanmaya başlanmıştır. Bu durumdan en çok meslek liseli öğrenciler etkilenmiştir. Şöyle izah edecek olursak bir meslek liseli üniversite sınavından tüm soruları doğru cevaplamış olsa dahi istediği tıp ya da mühendislik fakültelerine girmeye hak kazanamayacaktır. Bu kategorideki öğrenciler genellikle meslek yüksek okullarını ve mesleki ve teknik eğitim fakültelerini tercih etmek zorunda bırakılmıştır. Bu da diğer öğrencilerle arasında bir kutuplaşma oluşturmuştur ve bu durum meslek liselerinde okuma oranlarını düşürmüştür. Oranları yükseltmek için MEB ve YÖK, 2002 yılında meslek liselerinde mezun olan öğrencilere sınavsız meslek yüksekokullarına geçiş hakkı vermiştir. Fakat bu durum sınavsız gerçekleştiği için meslek yüksekokullarının kalitesinin düşmesi yönünde eleştirilmiştir. Aynı yıl içerisinde YÖK üniversitelere girişte Ortaöğretim Başarı Puanı (OBP)'nin etkisini ve alan içi ve alan dışı katsayıyı arttırmıştır. Böylece alan dışından tercih yapan bir öğrencinin istediği yere yerleşme durumu gittikçe zorlaşmıştır. 1998'de YÖK'ün uygulamaya koyduğu yükseköğretime girişte kullanılan Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanı (AOBP) da öğrencilerin kendi başarılarının yanında bulundukları ortaöğretim kurumunun da başarısı oldukça önemli hale gelmiştir. Çünkü AOBP, OBP ile ortaöğretim kurumlarının ÖSS ortalamalarına göre ağırlıklandırılması ile elde edilen bir puan türüdür. Bu uygulamaya bağlı olarak AOBP başarılı okullardan mezun olan öğrencileri ödüllendirirken başarısız okullarda okuyan öğrencileri cezalandırmıştır demek yanlış olmaz. Bu durum yükseköğretimde fırsat eşitliğine çok önemli ölçüde hasar vermiştir. Aynı zamanda YÖK, kendi ideoloji ve görüşlerine aykırı olan yönetici ve öğretim üyelerini de görevden almak için 1998'de

“Yükseköğretim Kurumları Yöneticiler, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği”nde değişiklik yapmıştır. Dönemin YÖK Başkanı, YÖK’ün rektörler üzerindeki otoriter gücünü kullanarak, kendi istek ve keyfiyetlerine göre çoğu akademisyeni görevden men etmiş, kınama ve uzaklaştırma cezaları vermiş ve kimisini de istifaya zorlamıştır. Yine bu dönemde YÖK bazı İslam ülkelerinden alınan diplomaların denkliğini de iptal ettirerek pek çok öğrencinin mağduriyetine sebep olmuştur. Bu durum ülkemizdeki uluslararası öğrenci hareketliliğini de olumsuz yönde etkilemiştir. Görüldüğü üzere 28 Şubat sürecinde YÖK oldukça siyasi ve ideolojik bir atmosferde çalışmalarını yürüterek MGK Kararlarını en çok benimseyen ve uygulayan bir kurum olmuştur (Özoğlu, 2011: 129-133).

3 Kasım 2002’de AK Parti’nin tek başına iktidara gelmesi ile birlikte yükseköğretim YÖK ve Hükümet arasında sürekli bir mücadele alanı haline gelmiştir. Bu gerginliğin ilk kıvılcımı AK Parti’nin iktidara gelmesinin hemen ardından 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun ve Anayasa’nın yükseköğretimle ilgili maddelerinin değiştirilmesi için hazırladığı yasa tasarısı olmuştur. YÖK buna 1980 ve 1990’lı yılların değişiklik girişimlerine verdiği olumsuz tepkinin aynısını vermiştir. Bu değişiklik tasarısı, YÖK’ün statükosunu koruma arzusuna, verdiği tepki ve mücadelesine karşın TBMM’den geçmeyi başarmıştır. Fakat meclisten başarı ile geçen değişiklik tasarısı dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından veto edilmiştir. Daha sonra AK Parti Hükümeti, 2000’li yılları ortalarına doğru yükseköğretimde erişimi arttırmak amacı ile yeni üniversiteler açma girişiminde bulunmuş fakat yine YÖK tarafından tepki almıştır. YÖK ve Hükümet arasındaki uzlaşmazlık ve gerginlik devam etmiştir. Halbuki YÖK’ün 2007’de yayınladığı “Türkiye Yükseköğretim Stratejisi” adlı raporunda yeni üniversitelerin sayılarının artması ile 2025 yılında yükseköğretim okullaşma oranını %65’e çıkarmayı hedeflemiştir. Fakat YÖK, bu durumun gerçekleşmesi için gerekli alt yapıya sahip olunmadığını söyleyerek Ak Parti’nin bu isteğine sıcak bakmamıştır. Bu uzlaşmazlık öğrencilerin üniversitelere başvurularında arz- talep dengesizliğine yol açmıştır. Erdoğan Teziç (Aralık 2003-Aralık 2007) yönetimindeki YÖK’ün yeni üniversitelerin kurulmasına karşı çıkmasına rağmen bu dönemde 32 tane yeni devlet üniversitesi açılmıştır. 2007 yılında Yusuf Ziya Özcan’ın YÖK Başkanlığı’na gelmesinin ardından üniversite sayılarındaki artış hızla devam etmiştir. 2008’de kurulan 9 üniversite ile Türkiye’de üniversitesi olmayan hiçbir il kalmamıştır. Bu sebeple Türkiye yükseköğretim alanında büyük bir dönüm noktası yaşamıştır. 2008-2011 yılları

arasında da 18 yeni üniversite kurulmuştur (Özoğlu, 2011: 134-135). Son yıllardaki üniversite sayısının ciddi oranda artması sonucu var olan arz-talep dengesizliğinin de önüne geçilmiştir. 30 yıllık zaman diliminde yaşanan arz talep dengesizliği sorunu 2010 yılının başlarına doğru ancak denetim altına alınabilmektedir. Geriye dönüp bakıldığında 1980’li yıllarda üniversite sayılarındaki kontenjan oranı ne kadar arttırılırsa arttırılsın yükseköğretim talebini karşılamadığı görülmüştür. Günümüze kadar yükseköğretimde yaşanan en önemli mevcut kapasite artışları ancak yeni üniversitelerin kurulması ile mümkün olmuştur (Çetinsaya, 2014: 46). 1933 yılından 2018 yılına kadar olan süreçte üniversite sayısı 1’den 206’ya çıkmıştır. Tablo 1’de de güncel YÖK İstatistiklerinden elde edilen bilgiye göre 206 üniversitenin; 129’u devlet üniversitesi, 72’si vakıf üniversitesi ve 5’i vakıf MYO olduğu görülmektedir.

Tablo 1:
Türlerine Göre Mevcut Üniversite Sayısı

Üniversite Türü	Üniversite Sayısı
Devlet	129
Vakıf	72
Vakıf MYO	5
Toplam	206

Kaynak: YÖK İstatistikleri (<https://istatistik.yok.gov.tr/>)

Çetinsaya (2014: 46-47)’ya göre yeni üniversitelerin kurulması ve üniversiteye yerleşen öğrenci sayılarının artması arasındaki korelasyon ile Türkiye, demografisine uygun bir yükseköğretime erişim politikasına kavuşmuştur. Tablo 2’deki verilere göre, 1980 yılında 466.963 kişi üniversiteye başvuru yapmış ve yerleşen aday sayısı ise 41.574 olmuştur. Oransal olarak baktığımızda ise, %8,9 düzeyinde bir yerleşme söz konusudur. Genel olarak başvuran ve yerleşen adayların sayıları yıllara göre artış göstermiştir. 2008’de 1.645.416 kişi üniversiteye başvururken bunlardan 833. 532 kişi bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. Yerleşme oranı da %50,7 olarak görülmektedir. Yine 2009’da 1.450.582 kişi üniversiteye başvururken bunlardan 786. 677’si üniversiteye yerleşmiştir. Yerleşme oranı da %54,2 olmuştur. Çetinsaya (2014: 49), bu

yıllardaki artışı çok sayıda yeni üniversite kurulmasına ve kontenjanların artmasına bağlı olarak yükseköğretime talebin artmasından kaynaklandığını belirtmiştir. 2018 yılında ise üniversiteye başvuran öğrenci sayısı 2. 381.412 iken yerleşen öğrenci sayısı 857.240 olmuştur ve oranı %36'dır.

Tablo 2:
Üniversiteye Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları (1980-2018)

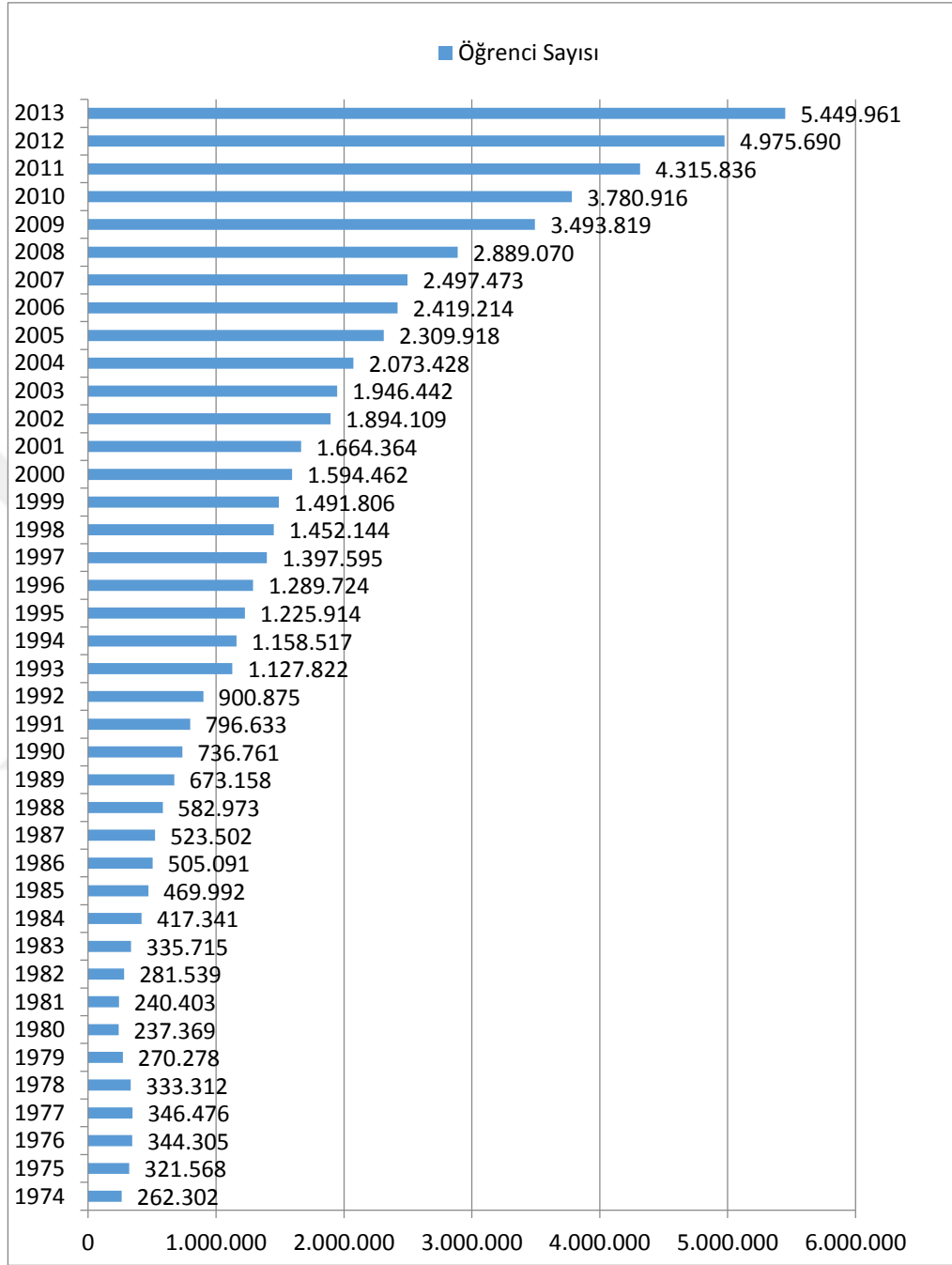
Yıllar	Toplam Başvuran	Toplam Yerleşen	Oran (%)
1980	466.963	41.574	8,9
1981	420.850	54.818	13,0
1982	408.573	72.983	17,9
1983	361.158	105.158	29,1
1984	436.175	148.766	34,1
1985	480.633	156.065	32,5
1986	503.481	165.817	32,9
1987	628.089	174.269	27,7
1988	693.277	188.183	27,1
1989	824.128	193.665	23,5
1990	892.975	196.253	22,0
1991	875.385	199.599	22,8
1992	977.550	260.268	26,6
1993	1.154.571	324.432	28,1
1994	1.249.880	345.907	27,7
1995	1.263.379	353.300	28,0
1996	1.398.768	386.372	27,6
1997	1.398.367	421.453	30,1
1998	1.355.707	394.432	29,1
1999	1.478.365	414.341	28,0
2000	1.407.920	414.647	29,5
2001	1.471.197	455.913	31,0
2002	1.817.590	614.125	33,8
2003	1.593.831	506.637	31,8
2004	1.897.196	574.867	30,3
2005	1.844.891	607.994	33,0
2006	1.678.326	590.533	35,2
2007	1.776.427	626.425	35,3
2008	1.645.416	833.532	50,7
2009	1.450.582	786.677	54,2
2010	1.587.866	763.516	48,1
2011	1.759.403	789.169	44,9
2012	1.895.478	865.631	45,7
2013	1.924.547	877.787	45,6
2014	2.086.115	922.275	44,2
2015	2.126.681	983.090	46,2
2016	2.256.367	961.864	42,6
2017	2.265.844	825.397	36,4
2018	2.381.412	857.240	36,0

Kaynak : YÖK İstatistikleri (<https://istatistik.yok.gov.tr/>)

Açıklama: Toplam yerleşen sayılarına ek yerleştirme dahil edilmemiştir.

Kısacası Türkiye, yükseköğretimin erişimi konusunda gösterdiği kararlı mücadelesini gerçekleştirebilmiştir. Bugün 850.000'nin üzerinde öğrenciyi yükseköğretimle buluşturmuştur. Yıllara göre artış gösteren üniversite başvurularına yerleşen adaylar üniversitelerin öğrenci sayılarındaki değişimi de etkilemiştir. Bu durumu daha iyi görmek adına hazırlanan Şekil 4'te Türkiye'deki üniversitelerin 1974 yılından 2013 yılına kadar olan değişimi ve ardından YÖK istatistik verilerinden alınan bilgilere göre 2017-2018 toplam üniversite öğrenci sayılarını yansıtan Tablo 3'te görüldüğü gibi 1974'ten 1983 yılına kadar öğrenci sayılarında çok ciddi oranlar olmasa da iniş çıkışlar olmuştur. 1983 yılından sonra ise, istikrarlı bir şekilde üniversite öğrenci sayılarında artış görülmüştür. 1993'te ilk kez 1 milyonun üzerine çıkan öğrenci sayısı 2004'te 2 milyon, 2009'da 3 milyon, 2011'de 4 milyon, 2013'te 5 milyon ve üzerini görmüştür. 2018'de ise bu rakam 7 milyon üzerine çıkmıştır.

Şekil 4:
Üniversitede okuyan öğrencilerin yıllara göre değişimi (1974-2013)

Kaynak: Çetinsaya, 2014: s. 54.

Tablo 3’te görüldüğü gibi 2017-2018 yılları arasında YÖK İstatistiklerinden derlenen bilgiler ışığında Türkiye yükseköğretimi kendi bünyesinde 7.650.371 öğrenci sayısı ile 2013’den 2018 yılına kadar toplamda 2.200.410 öğrenci arttırmıştır.

Tablo 3:

Öğrenim Düzeyine Göre Öğrenci Sayısı (2017-2018)

Öğrenim Düzeyi	Öğrenci Sayısı
Ön Lisans	2.768.757
Lisans	4.241.841
Yüksek Lisans	454.673
Doktora	95.100
Toplam	7.650.371

Kaynak: YÖK İstatistikleri (<https://istatistik.yok.gov.tr/>)

Son olarak 2000’li yıllardan günümüze yükseköğretim ile ilgili genel bir değerlendirme yapacak olursak pek çok hükümet tarafından YÖK’ün değiştirileceği ile ilgili hedeflerin varlığı söz konusu olsa da 1993 yılından 2002 yılına kadar 28 Şubat süreci, ekonomik krizler, yaklaşık 2,5 yıl süren koalisyon hükümetleri gibi sebeplerden dolayı bir türlü gerçekleşmemiştir. AK Parti’nin tek başına iktidar olması ile uzun süredir istikrarsız koalisyon hükümetleri ile yönetilen Türkiye için istikrarlı bir zemin oluşturulmuştur. Bu sebeple de halkın yükseköğretim konusundaki talep ve beklentileri giderek artmıştır. 58. Hükümet Acil Eylem Planı’nda, YÖK’ün yeniden yapılandırılarak yeni üniversitelerin kurulması gerektiği, 28 Şubat sürecinde yaşanan yasaklayıcı ve kısıtlayıcı, adaletsiz uygulamalara son verileceği ile ilgili hedeflere yer verilmiştir. Bu yenilik ve değişikliklere muhalif olanlar bu dönemde etkisini göstermiştir. 2000’li yılların ortalarına kadar artık yükseköğretim sistemine yapısal bir değişikliğe gidilmesi gerektiği ile ilgili toplumsal bir mutabakat oluşmuştur. 2010 yılında dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, rektörlerle bir toplantı gerçekleştirmiş ve bu toplantının ana teması YÖK’ün politika üreten bir kurum haline dönüştürülmesi gerekliliği olmuştur. 2011 seçimlerinin ardından yükseköğretimde kapsamlı bir reforma gidileceğinin sinyalleri verilmiştir. Bugüne kadar statükoyu korumaktan yana olan YÖK 2011 yılında hem rektörlerle hem sivil toplum kuruluşlarıyla hem de ilgili taraflarla nasıl bir değişikliğe gidilmesi gerektiği ile ilgili toplantılar düzenlemiştir. Bu yıldan itibaren YÖK’ün daha önceleri uyguladığı öğrencilerin hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı yasak ve kısıtlamalara son verilmiştir (Özoğlu, 2011: 152-157).

Önemli gelişmelerden biri de Türkiye’deki okullaşma oranının yükseköğretim sistemi, içerisinde bazı iç sorunlar yaşansa da istikrarlı bir şekilde büyümüş ve hızla bir artış söz

konusu olmuştur. Bu durum yükseköğretimdeki öğrenci sayılarının, erişim ve okullaşma oranlarının son 30 yıldaki değişimini açıkça göstermektedir. Türkiye’deki yükseköğretimde görülen bu büyüme uluslararası raporda da öne çıkmıştır. Açık öğretim de dahil edildiğinde 2010 yılında 3,5 milyon, 2013’te 4,9 milyon, 2014’te 5,5 milyon ve 2018’de 7,5 milyonun üzerinde (Tablo 3) yükseköğretim öğrenci sayısına ulaşılmıştır. Bu şekliyle Türkiye’nin OECD ülkeleri arasında en yüksek kapasiteye sahip ülkelerden biri haline geldiği görülmektedir. Bugünkü haliyle Türkiye yükseköğretim sistemi tüm dünyada Çin, ABD, Rusya ve Hindistan gibi kıtasal ölçekteki ülkeler dışarı bırakıldığında en büyüklerden biri olduğu söylenebilir (Çetinsaya, 2014: 53-62).

2.2.1. Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması, uzun ve kısa vadeli uluslararası öğrenci ve akademisyen hareketliliği öncelikli olmak üzere çeşitli şekillerde gerçekleşmiştir. Aynı zamanda yurtdışına lisansüstü eğitim için burslu öğrenciler gönderme, Türkiye yükseköğretimin Bologna süreci ile uyumlu hale gelmesi, Türkiye’nin farklı ülkelerde üniversite açması, yine farklı ülkelerle iş birliği yaparak Türkiye sınırları içerisinde ortak üniversiteler kurması bu sürecin şekillenmesine sebep olmuştur (Çetinsaya, 2014: 151). Türkiye yükseköğretiminin uluslararası alanda daha fazla tercih edilen bir ülke olabilmesi için, daha çok ülkeden daha fazla öğrenci ve öğretim elemanı alabilmesi gerekmektedir. Bunu sağlayabilmek adına, bu alanda birçok strateji geliştirerek ve bu süreci destekleyici politikalarla uluslararasılaşmanın dinamiklerini güçlendirmeye çalışmaktadır. Bologna Süreci, TURQUAS Projesi, Erasmus ve Erasmus+ programları, Türkiye Bursları, Mevlana Değişim Programı, Ortak Diploma programları, Proje Tabanlı Uluslararası Değişim Programı, YABSİS Projesi, Okul Tanıma ve Denklik Yönetmeliği, doktora öğrencilerinin mezuniyetleri sonrası Türkiye’de kalış sürelerinin uzatılması, YÖK’ün uluslararası öğrencilere yönelik burs vermeye başlaması, Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararasılaşması adına katedilen önemli adımları oluşturmaktadır (YÖK, 2017: 15).

Görüldüğü gibi yükseköğretimin uluslararasılaşmasını sağlayan en önemli iki unsur hiç kuşkusuz uluslararası öğrenci ve akademisyen hareketliliğidir. Bu araştırmanın temel unsurları uluslararası öğrenciler ve onlara yönelik uygulanan öğrenci politikalarında da Türkiye Bursları olduğundan gerek konu sınırlandırmasından ve gerekse konu

dağılımını önlemek adına bu başlık altında sadece Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliğine ve daha sonra kendi başlığı altında Türkiye Bursları’na değinilecektir.

Türkiye ulusüstü ve ulusötesi yapılanmalarla ilişkili olarak , 90’lı yıllarda Soğuk Savaşın sonlanması, Sovyetler Birliği ve Yugoslavya’nın dağılması ile bağımsızlığını ilan eden cumhuriyetlerle olan sosyo-ekonomik, kültürel ve tarihi ilişkileri göz önünde bulundurarak yükseköğretimini, dönemin siyasi iradesinin girişimleri ve konjonktürün de etkisiyle uluslararası etkileşime ve eşgüdüme açtığı görülmektedir. Bu sebeple Türkiye’nin yükseköğretiminin uluslararasılaşma süreci 1980’li ve 1990’lı dönemlerde daha çok dış etmenlerin etkisi ve yönlendirmesi ile fiiliyata geçen bir yapısının olduğu söylenebilir (Yakupoglu, 2014: 53).

Ülkemizdeki uluslararası öğrencilere 1950’li yıllardan günümüze kadar verilen “Hükümet Bursları” lisans, lisansüstü, araştırma ve Türk dili burslarını içine alan uzun bir uygulama tarihine dayanmış olsa da (Kaya, 2014, Soğuk savaş...: 60) uluslararası öğrencilerin kabulü ilk kez sistematik bir politika olarak 1992 yılında gerçekleşmiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Sovyet Rusya’nın dağılması sonucu bağımsızlıklarını ilan eden Türki Cumhuriyetlerle ilişkileri geliştirmek, uzun süreli ve sağlam bir altyapı sağlamak için Büyük Öğrenci Projesi’ni uygulamaya başlamıştır. MEB tarafından yürütülen bu projenin uygulanma amaçları; Türk cumhuriyetlerinin ve topluluklarının yetişmiş insan gücü ihtiyaçlarının karşılanmasına imkan oluşturmak, Türk dünyası ile ülkemiz arasında dostluk temelleri atılarak genç neslin Türkiye dostu olması için çabalamak, Türkçeyi öğreterek Türk kültürünün farklı ülkelere yayılması ve tanıtılmasını sağlamak, Türk dünyasının bir araya gelmesini ve bu ülkelerle olan ilişkileri güçlendirmek olarak belirlenmiştir. Projede hedef ülkeler Türk cumhuriyetleri olsa da proje Boşnaklar gibi Türk olmayan farklı uyruklardaki toplulukları da kapsamıştır (Günaydın, 2012: 21). Öyle ki çok kısa bir zaman diliminde yaklaşık 57 ülke ve topluluğa yayılmayı başarmıştır. Türkiye kendine yakın coğrafyalarla ve dünyanın pek çok farklı ülkesiyle girdiği siyasi ve ekonomik yatırımların ve kültürel açılımların sağladığı avantajla, dünyadaki standart tek taraflı öğrenci politikalarının da etkisi ile devlet bursunu kapsayan bu proje 2000’li yıllarda eğitimi uluslararasılaştırmaya götürmeye başlamıştır (Öztürk, 2014: 52).

Büyük Öğrenci Projesi 1992-2012 yılları arasında toplam 43.934 burs kontenjanı açmıştır. Fakat açılan burs kontenjanının neredeyse dörtte birlik bir kısmı dolmamıştır.

Kontenjanı dolduran öğrencilerin yarısından fazlasının bursu da çeşitli sebeplerden kesilmiştir. Kısacası Büyük Öğrenci Projesi ile Türkiye’den mezun olan uluslararası öğrenci sayısı 9.462 olmuştur (Günaydın, 2012: 21). Bu projenin, amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştiremediğini ilk kez ayrıntılı bir şekilde inceleyen MEB “Büyük Öğrenci Projesinin Değerlendirilmesi (1992-2008)” adlı araştırma raporu hazırlamıştır. Rapordan elde edilen sonuçlar şöyledir:

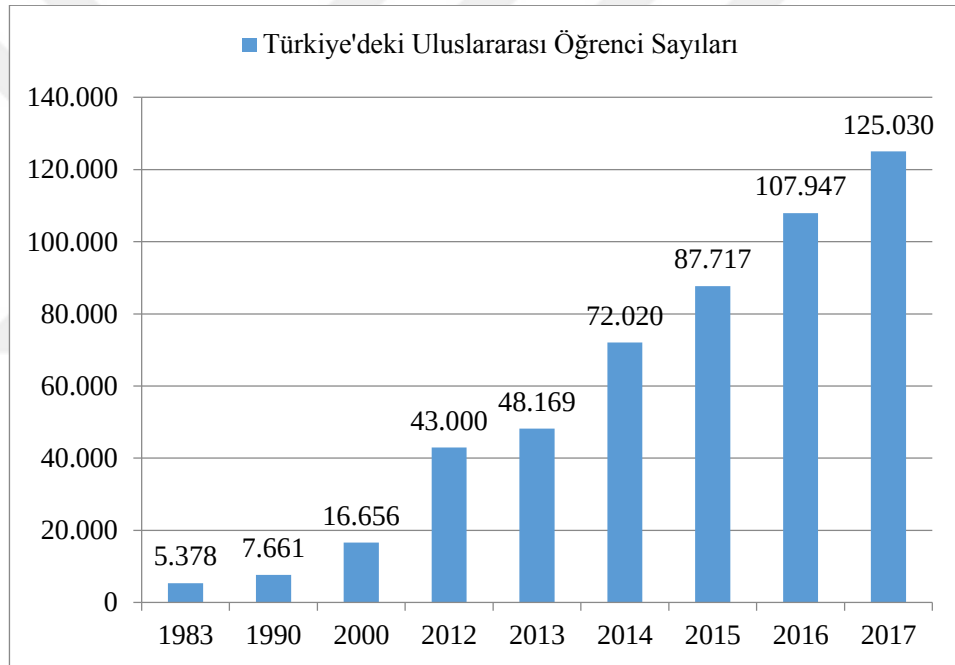
- 2008 yılında açılan kontenjan 39.232’dir ve bu kontenjanın yalnızca 27.112’sini talep eden uluslararası öğrenciler Türkiye’nin çeşitli üniversitelerine yerleştirilmiştir.
- 2008 yılına kadar üniversitelerde BÖP kapsamında olan öğrencilerin sadece 7.464’ü mezun olmuştur.
- Proje için 16 yılda harcanan toplam mali bütçe 130 milyon ABD dolarıdır.
- Geniş görüşlü bir perspektifle hayata geçen bu proje, hızla değişen uluslararası şartlara uyum sağlamakta geç kaldığı ve dünyadaki gelişmiş seviyedeki uluslararası öğrenci değişimi ve burs programları arasında rekabetçi gücünü kaybetmiştir.
- Uluslararası dolaşımın dinamik yapısına karşın BÖP’nin statik konumda kalması ve öğrencileri Türkiye’ye çekme konusunda yeterli olamaması, öğrencilerin bu projeye olan ilgisini zamanla azaltmaya başlamıştır. Tüm bu sonuçlar çerçevesinde bu projenin tek başına güçlü ve başarılı olamayacağı tespit edilmiştir (Gündüz, 2012: 23-24).

Projenin koordinasyonu ile ilgili sorunlar, yükseköğretimde küresel gelişmelerin karşılanamaması, bu konuda strateji eskikliği olması, öğrenci seçimi ve burslandırma aşamasındaki nitelik problemleri BÖP’nin devam etmesini engellemiştir (Öztürk, 2014: 52-53). Öyle ki uygulama süresi 20 seneyi bulan bu projenin bugünkü şartlara hala aynı saiklerle devam edebilmesi, aynı strateji ile ilerleyebilmesi mümkün değildir. Küreselleşmenin hızına yetişilemediği günümüzde ülkeler arası küresel rekabet şartlarında uluslararası öğrenci hareketliliği ve ülkelerin takip ettiği uluslararası öğrenci politikaları göz önünde bulundurularak Türkiye’nin uluslararası burslu öğrenci politikasını inovatif bakış açısıyla yeniden gözden geçirmek gerekmektedir. Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı’nın hazırlamış olduğu “Uluslararası Öğrenci

Strateji Belgesi” ile yükseköğretimin uluslararasılaşmasına karşılık gelebilecek, güncel ve çağdaş bir uluslararası öğrenci politikası ortak kurumların da yardımlarıyla 2012 yılında uygulanmaya başlamıştır (Gündüz, 2012: 3-4). Türkiye yükseköğretimindeki uluslararası öğrencilerin 1980 öncesi istatistiklerine ulaşmak pek mümkün olmamakla birlikte Çetinsaya’nın hazırladığı Türkiye’deki uluslararası öğrenci hareketliliği istatistiklerinden 1983 ve 2000 yıllarına kadar olan ve 2012 ve sonrası yılların YÖK istatistiklerinden güncel olarak tarafımdan elde edilen veriler dikkate alındığında uluslararası öğrencilerin yıllara göre hızlı bir artış gösterdiği görülmektedir (Şekil 5).

Şekil 5:

Yıllara Göre Türkiye’deki Uluslararası Öğrenci Sayısı (1983-2017)

Kaynak: Çetinsaya, 2014: 152 ve YÖK İstatistiklerinden derlenerek hazırlanmıştır.

Ülkemizde 1983 yılında 5.378 olan uluslararası öğrenci sayısı 2017 yılında 125.030’a kadar yükselmiştir. Son 10 yılda ülkemizde var olan uluslararası öğrenci sayısı Türkiye yükseköğretimindeki uluslararasılaşma hedefleri doğrultusunda kayda değer bir artış göstermiştir.

Çetinsaya (2014: 170)’nın Türkiye’deki yükseköğretimin uluslararasılaşması değerlendirmesine göre, Türkiye’deki yükseköğretime erişim politikalarının uluslararasılaşma sürecinin en önemli ögesi olan uluslararası öğrencilerin de dikkate alınarak hazırlanması oldukça önemlidir. Öğrencilerin Türkiye’yi tercih etme sebepleri çeşitlilik gösterse de, uluslararası tanınırlık, ülkenin sosyal ve ekonomik şartları,

eğitimin hangi dilde olduğu, üniversite diplomalarının sembolik açıdan değeri de önem kazanmaktadır. Genel olarak tercihleri etkileyen bu etmenlerin ülkeler arasındaki kültürel etkileşim ve ekonomik refah düzeyi ile ilgili olduğu da çok açık bir gerçekliktir. Ülkelerin yükseköğretimde uluslararasılaşmasındaki başarı seviyesi ile bunun dışındaki alanlardaki başarısı birbiriyle bağlantılıdır, birbirini şekillendirmektedir. Bu sebeple birbiriyle uyumlu, eğitim, kültür ve ekonomi siyasetleri uluslararasılaşmanın ilerlemesindeki önemli adımlardır. Ayrıca yükseköğretimde uluslararasılaşmak sadece ülkemizin ulusal ve uluslararası alanda başarı sağlaması anlamına gelmemektedir. Bu gelişmeyi daha büyük bir çerçeveden bakacak olursak yükseköğretimde uluslararasılaşmada başarılı bir yol katedildiği takdirde üniversite anlayışının zenginleşmesine, üniversitelerin eğitim ve araştırma alanlarının kaliteli hale gelmesine de katkı sağlanmış olur. Uluslararası nitelikte bir yükseköğretim, aynı zamanda toplumsal hoşgörünün ve diyalogun arttığı bir alana dönüşmektedir. Bu da küresel barış ve refahı sağlamak açısından oldukça önemlidir.

Türkiye'nin hem coğrafi konumu hem de her geçen sene gittikçe artış gösteren yükseköğretim kurumları ile özellikle ülke bölgeleri açısından önemli bir uluslararası güce sahiptir. Yükseköğretim kurumları yöneticilerinin bakış açısından Türkiye'deki uluslararası öğrenci çeşitliliği, önümüzdeki yıllarda toplam uluslararası öğrenci sayısının arttırılmasında önemli bir avantaj olarak görülebilir (Arkalı Olcay ve Nasır, 2016: 296).

2.2.1.1. Türkiye Bursları

Türkiye'nin uygulamış olduğu BÖP'nin başarı seviyesi projenin uygulanmaya başladığı ilk günden itibaren istenilen sonucu vermemiştir. Çünkü Türkiye'nin uluslararası alanda kapsamlı bir stratejisi olmaması uluslararası öğrenci hareketliliğinin artış hızına kurumların hazır olmamaları, 1990'lı yıllarda Avrupa Birliği Çin, Japonya, İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkelerin uluslararası öğrencilere uyguladığı burs programlarının daha cazip hale gelmesi, tanıtım faaliyetlerinin istenilen seviyede olmaması, ülkemizin ekonomik problemlerle birlikte uluslararası öğrencilere verilen burs imkanının zamanla azalması, ülkelere taahhüt edilmiş kontenjanların olması, seçimlerin seçici kurullar tarafından yapılması, öğrencilerin öğrenim gördükleri sırada yaşadıkları yoğun bürokrasi durumu, projenin statik yapısı gibi sebepler BÖP'ni başarısızlığa sevk etmiştir (Budak, 2012: 73-74). Bu duruma bağlı olarak yurtdışındaki

Türk vatandaşları, kardeş topluluklar ile Türkiye’de yükseköğretimde okuyan uluslararası burslu öğrencilere yönelik çalışmaları koordine etmek, yönlendirmek, bu alandaki yapılan tüm hizmetleri ve faaliyetleri geliştirme görevini yerine getirmek amacı ile 6 Nisan 2010’da Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB) kurulmuştur (<https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/baskanligimiz-2>). Türkiye’nin son yıllarda attığı önemli adımlarla Türk üniversitelerine farklı ülkelerden daha fazla öğrenci çekebilmek için YTB’nin eşgüdümünde YÖK, Üniversiteler, Dışişleri Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, TÜBİTAK ve Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumların destekleri ile 2010 yılında ilk defa uluslararası eğitim politikalarını bütünüyle ele alan “Uluslararası Öğrenci Strateji Belgesi” hazırlanmıştır (Polat, 2012: 20). Bu bağlamda oluşturulan Uluslararası Öğrenci Strateji Belgesi’nin temel hedefleri; ülkemizde herhangi bir yükseköğretimde öğrenim gören uluslararası öğrencilere verilen hizmetlerin bir plan program çerçevesinde gerçekleşmesi ve bu uluslararası öğrenci hareketliliğinin ülke menfaatleri ve bölge ihtiyaçları temel alınarak gerçekleştirilmesidir (Kaya, 2014, Soğuk savaş...: 64). Bu stratejik belge ile uygulanacak programların; Türkiye’nin bölgesel ve küresel vizyonu ile uyumlu olması, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin gelişip ilerlemesine sebep olması, hareketli ve yeni gelişmelere çabuk uyum sağlayabilmesi, kontenjan belirleme kriterlerini net bir şekilde tanımlayarak herhangi bir haksızlık ya da eşitsizliğe mahal vermemesi, öğrenci seçiminin nasıl olacağına dair gerekli esasları ortaya koyması, soydaş ve akraba topluluklarıyla alakalı öğrenci çalışmalarına yönelik temel politikaları içermesi, uluslararası öğrencilere sunulacak rehberlik çalışmalarını yapması, mezun öğrencilerle sonrası ilişkileri tanımlayan politikalar için yol gösterici olması gerektiği açık ifadelerle belirtilmiştir. Bu strateji belgesinin oluşumundan sonra 2012’de Türkiye Cumhuriyeti tarafından Hükümet Bursları, Devlet Bursu, Bakanlık Bursu, Türk Diyanet Vakfı (TDV) Bursu gibi çeşitli isimlerle uygulanan burslar tek bir şemsiye altında birleşerek “Türkiye Bursları” adını almıştır (Budak, 2012: 73-75) ve “markalaştırılmıştır” (Kaya, 2014, Yükseköğretim...:91).

Resmi Gazete’de Türkiye Bursları Yönetmeliği’nin ikinci bölümünde bu burs politikasının stratejik amaç ve hedefleri şu şekilde belirtilmiştir:

Stratejik Amaç

Madde 5 - (1) Türkiye Burslarının amacı, Türkiye’nin uluslararası alanda geliştirdiği kültürel, siyasal ve ekonomik ilişkilerin uluslararası öğrenciler

tarafından tesis edilecek bağlar ile güçlendirilmesi, ülkemizin kültür ve medeniyeti ile yükseköğretim alanında sağladığı birikimin küresel düzeyde paylaşımının sağlanması, yükseköğretim kurumlarımızın uluslararasılaşmasına nitelikli uluslararası öğrencilerle katkı sunulmasıdır.

Hedef

Madde 6 - (1) Türkiye Burslarının hedefleri aşağıda belirtilmiştir:

- a) Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini desteklemek.
- b) Ülkemizin yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına katkı sağlamak.
- c) Kamuoyunda uluslararası öğrenci farkındalığını artırmak.
- ç) Uluslararası öğrencilerin akademik, sosyal ve mesleki gelişimlerine katkı sağlamak.
- d) Uluslararası öğrencilere Türkçe öğretiminin geliştirilmesine yönelik çalışmaları teşvik etmek.
- e) Türkiye Mezunları ağının oluşturulmasını ve koordinasyonunu sağlamak.
- f) Nitelikli, rekabet edebilen ve çeşitliliklere karşılık verebilen burs programları geliştirmek.
- g) Burs programlarının amaçları ile uyumlu nitelikli öğrencileri seçmek (Türkiye Bursları Yönetmeliği, 2014)

Türkiye Bursları sistemini yönetmekle sorumlu, YTB içerisinde yer alan Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı'nın burslu öğrencilere yönelik hizmet içerisindeki görevleri:

- Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilerin, öğrenimlerini tamamlayana kadar ve tamamladıktan sonra, ülkemizi daha iyi tanımalarını ve ilişkilerin süreklilik esasına dayanmasına sebep olacak yurt içi ve dışında çalışmalar yapmak ya da benzer çalışmalar yapan kamu kurum ve kuruluşları, özel kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına katkı sağlamak,
- Ülkeleri dışında öğrenim görmek için ülkemize gelen uluslararası öğrencilerin burs, barınma, yeme-içme, sigorta, tedavi ve diğer giderlerle ilgili öğrencilere destek sağlamak,
- Türkiye Burslarının tanıtımını yapmak,
- Dünyanın pek çok farklı ülkesindeki başarılı öğrencilerin eğitimlerini Türkiye'de almaları konusunda isteklendirmek ve bu adayların seçim süreçlerini koordine etmek,
- Türkiye'ye eğitim, öğretim, seminer, kurs vb. alanlarda eğitim görmeye gelen uluslararası öğrencilerin ihtiyaçlarına destek vermek,
- Uluslararası öğrencilerin eğitimlerini tamamladıktan sonra ülkemizle olan ilişkilerini devam ettirebilmek için çalışmalar yapmaktır (KB, 2015: 48).

Türkiye Bursları, Türkiye'nin daha önce farklı isimlerle verdiği bursların yapısında köklü değişiklikler, yenilikler ve düzenlemeler yapmıştır. Bunları sıralayacak olursak:

- Uluslararası öğrenci kontenjanları yeni burs stratejisinde bölgesel olarak değerlendirilmiştir. Kontenjanlar, program içerisinde olan ülke ve topluluklara dağılırken, başvuru sayıları ve adayların profilleri incelenerek dengeli bir şekilde yapılandırılmıştır. 4 kategoride 22 burs programı oluşturulmuştur. Ülke kontenjanından bölge kontenjanına geçilmesi ile kontenjan oluşturma ve öğrenci seçiminde yaşanan olumsuzluklar minimum seviyeye indirilmiştir.
- Yabancı öğrenci kavramını uluslararası öğrenci olarak değiştirmiştir.
- Burslu öğrenci belirleme yöntemi de radikal olarak değiştirilmiştir. Önceki uygulamalarda Türki Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları Sınavı (TCS) ile belirlenen burslu öğrenciler, Türkiye Bursları sistemine göre böyle bir sınav yapılmaksızın adayı bir bütün olarak değerlendirerek ve o güne kadar öğrencinin eğitim konusunda edindiği birikim ve donanımları esas alarak değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Bu seçim sisteminde öğrencilerle yüz yüze mülakat yapılarak, öğrencinin diploma notu, kişisel özellikleri (uluslararası sınavlardan alınan ödüller, skorlar vs.) hakkında bilgiler edinilmekte ve bu bilgiler yoluyla bir değerlendirme yapılmaktadır.
- Burs kazanıp ülkemize gelen öğrenciye üniversite kaydı, ikametgah belgesinin alınması ve devlet yurduna yerleştirilmesi konusunda olanak sağlanmıştır (Gündüz, 2012: 40; Öztürk, 2014: 70).
- Burslu öğrencilerin Türkiye'ye ilk gelişlerinde ve eğitimlerini tamamladıktan sonra ülkelerine geri dönüşlerinde bilet ücretleri YTB tarafından karşılanmaktadır.
- Eğitim almak için ülkemize gelen burslu öğrenci, öğrenim gördüğü üniversitede 1 yıl Türkçe Hazırlık Kursu görmektedir (<https://www.ytb.gov.tr/haberler/2019-turkiye-burslari-basvurulari-basladi-2>).
- Uluslararası öğrenci hareketliliğini etkileyen en önemli unsurun burs olduğunu bilen YTB, burs miktarlarında öğrenim düzeyi kategorilerine göre kayda değer bir iyileştirme yapmıştır. Türkiye tarafından uluslararası öğrencilere verilen burslar, öğrenci için oldukça önemli çekim unsurlarından birisi olduğundan YTB'nin burs politikasında uyguladığı en önemli adımlardan birisi burs miktarının arttırılması olmuştur (Kaya, 2014, Soğuk savaş...: 66).

Tablo 4’de görüldüğü gibi 2011’de lisans düzeyinde öğrenim gören uluslararası öğrenciye düşen burs miktarı 325 TL iken 2018 yılında 700 TL’ye çıkmıştır. Yine yüksek lisans düzeyindeki uluslararası öğrenci 2011 yılında 450 TL burs alırken bu sayı 2018 yılında 900 TL olmuştur. Doktora düzeyindeki bir öğrenci de 2011’de 550 TL alırken 2018 yılında 1400 almaya başlamıştır. Burs miktarlarında 2011 yılından 2018 yılına kadar öğrenim düzeylerine göre gerçekleştirilen bu artış %100’ün üzerindedir. Bu durumdan Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararasılaşma seviyesini daha yüksek seviyeye çıkarmak için uluslararası öğrenci hareketliliğindeki burs imkanlarını en üst düzeye çıkarmayı hedeflediğini çıkarabilmek mümkündür. Öğrenim düzeylerine göre artan burs miktarlarında da uluslararası öğrenci için avantajlı bir durum söz konusu olmuştur. Bu sebeple Burs miktarlarını kategorilere göre belirlemek hiç kuşkusuz YTB’nin yükseköğretimde uluslararasılaşma adına uyguladığı en önemli adımlardan birisidir.

Tablo 4:

Uluslararası Öğrencilere Aylık Ödenen Burs Miktarının Yıllara Göre Dağılımı (2011-2018)

Yıllar	Lisans (TL)	Yüksek Lisans (TL)	Doktora (TL)
2011	325	450	550
2012	500	750	1000
2013	500	750	1000
2014	550	800	1100
2015	600	850	1200
2016	600	850	1200
2017	700	950	1400
2018	700	950	1400

Kaynak: TTB Başkanlığı, 2019.

Türkiye’de yükseköğrenim gören Türkiye Burslusu öğrencilerin akademik yıllara göre sayıları Tablo 5’de gösterilmiştir. 2012/2013 öğretim yılında Türkiye Burslarının verilmeye başlanması ile geçen beş yıl içinde toplamda 23.527 uluslararası öğrenci Türkiye Bursları sistemine kayıtlı öğrenci olarak kayda geçmiştir. Bu öğrencilerden bir bölümü çeşitli sebeplerle öğrenciliğini sonlandırırsa da 2016/2017 öğretim yılında YTB burslusu olarak sistemde kayıtlı öğrenci sayısı 13.873’tür. Aynı döneme ait toplam uluslararası öğrenci sayısının %24,84’nü oluşturan bu rakam, Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararasılaşmaya ne kadar önem verdiğini ve katkı sağladığını

göstermektedir (YÖK, 2017: s.29). 2018/2019 eğitim öğretim yılından sonra ülkemizdeki Türkiye Burslusu öğrenci sayısı toplamda 34.021 olmuştur.

Tablo 5:
Türkiye Bursları Öğrencilerinin Yıllara Göre Sayısı

Akademik Yıl	Öğrenci Sayısı
2012/13	5.516
2013/14	3.988
2014/15	4.511
2015/16	4.853
2016/17	4.659
2017/18	5.595
2018/19	4.899
Toplam	34.021

Kaynak: TTB Başkanlığı,2019.

Uluslararası öğrenciler, dünyanın hemen her coğrafyasında gittiği ülkelerin ekonomik, sosyal, kültürel alanlarına ve gelişmişlik seviyelerine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu sebeple öncelikli olarak YTB olmak üzere Türkiye’deki birçok kurum ve kuruluş, uluslararası öğrencilerin eğitim faaliyetleriyle ilgili destek olmaktadır (Er, Saat, ve Uslu Üstten, 2018: 334).

BÖLÜM 3: YTB İLE SAKARYA ÜNİVERSİTESİ'NE GELEN ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİMLERİ

3.1. Araştırmanın Metodolojisi

3.1.1. Problem

Küreselleşme tüm dünyayı pek çok alanda etkilediği gibi eğitim ve kültür alanlarında da oldukça güçlü bir etki yaratmıştır. Bu etkinin en önemli kaynağı hiç kuşkusuz yükseköğretimin uluslararasılaşmasıdır. Küreselleşme ile birlikte ulaşım ve iletişim ağlarının giderek yaygınlaşması ve gelişmesi ile zaman ve mekan algısı eriyerek ortadan kaybolmuştur. Bu durumda insanlara, eğitimlerini kendi ülkeleri dışında başka bir ülkeden almaları daha cazip hale gelmiştir. Böylece yükseköğretim kurumları uluslararası bir boyut kazanmaya başlayarak uluslararasılaşmanın en önemli unsuru olan uluslararası öğrenci hareketliliğinin canlanmasına ve günümüze kadar artarak gelen bir yükselişe doğru gitmektedir. Dünya ülkeleri bu durumu ekonomik fırsatı çevirmek için yükseköğretim olanaklarını, burs programlarının çeşitliliğini, uluslararası öğrencilere yönelik eğitim ve faaliyetlerini arttırmaktadır.

Yükseköğretimde uluslararasılaşma, ekonomik, siyasi, kültürel, sosyal alanlarda ülkeler arası etkileşim aracı rolünü üstlenmektedir. Türkiye’de bundan nasibini almış ülkelerdendir. 1950’li yıllarda başlayıp günümüze kadar gelen uluslararası öğrenci hareketliliği ile Türkiye bugün pek çok ülkeyle ekonomik ilişkiler kurmuş, bu ilişkileri sağlamlaştırmış, dünya ülkeleri arasındaki yerini almış ve pek çok farklı ülkeye de uluslararası öğrenciler vasıtasıyla Türk kültürünün ve Türk kimliğinin yayılmasına sebep olmuştur.

Hiç kuşkusuz bu hareketliliğin en önemli sebebi 1992 yılında kurulan Büyük Öğrenci Projesi ve ardından bu projenin 2012 yılında Türkiye Bursları projesine dönüştürülmesidir. Türkiye bursları projesi bugün Türkiye’de 23.527 uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapmaktadır. Bu sayının daha çok artması hem ülke ekonomisine hem diğer ülkelerle olan siyasi, ekonomik, sosyal ilişkilerimizi önemli ölçüde etkileyeceğine hem de Türk kültürünü diğer ülkelere öğrenci vasıtasıyla taşınmasına

katkı sağlayacaktır. Farklı ülkelerden gelen uluslararası öğrencilerin ülkemize kattığı renkliliği kültürlerarası iletişimin geliştirilmesinde önemli bir etken olarak görmek mümkündür. Bu nedenle bu çalışmada kültürlerarası iletişimin geliştirilmesinde Sakarya Üniversitesi'nde öğrenim gören YTB burslusu uluslararası öğrencilerin etkileri incelenmiştir.

Kültürlerarası iletişim ve etkileşimin geliştirilmesi için farklı kültürleri tanıma, algılama, ön yargı ve kalıp düşüncelerden uzaklaşarak, etnosentrik bakış açısından kurtularak kültürel çeşitliliğin zenginlik olduğunu görebilme ile mümkün olmaktadır. Bu sebeple kültürlerarası iletişimin geliştirilmesi için ülkemize gelen uluslararası öğrencileri daha iyi tanımalı, onların ülkemiz kültürü, sosyal çevresi, arkadaşlıkları, üniversite eğitimi, hocaları, öğrencileri ile ilgili sorunları ya da kazanımlarını iyi anlamak, kültüre uyum süreçlerini incelemek ve değerlendirmek gerekmektedir. Kültürler ancak birbirleri ile iletişime geçilerek, farklılıkların farkına vararak ve kültürlerarası empati yoluyla daha anlaşılır olacaktır.

3.1.2. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırmanın Konusu: Bu araştırmanın konusu kültürlerarası iletişimin geliştirilmesinde uluslararası öğrencilerin (YTB aracılığı ile gelen) etkisinin incelenmesidir. Uluslararası öğrenciler kültürlerarası iletişimde kilit rol üstlenmektedir. Bu sebeple bu çalışmada uluslararası öğrencilerin kendi kültürleri ile Türk kültürü arasında nasıl bir iletişim bağı kurdukları, bu iletişim bağını kurarken ortaya çıkan sorunlar ya da kazanımların neler olduğunun tespit edilmesi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Uluslararası öğrencilerin kendi kültürleri ve Türk kültürü arasındaki iletişimin “nasıl” ını tespit etmek için kültürü etkileyen faktörlerden yola çıkılarak, öğrencilerin uyum süreçleri ve yaşadıkları sorunlar tespit edilmiştir. Bu faktörler kültür, din, dil, eğitim ve sosyal çevredir. Araştırma bu faktörler çerçevesinde şekillenmiştir.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı, Yükseköğrenim görmek için Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilerin (YTB aracılığı ile gelen) kültürlerarası iletişimini etkileyen faktörler; kültür, din, dil, eğitim ve sosyal çevre boyutunda değerlendirilerek, öğrencilerin farklı bir kültüre uyum süreçlerinde yaşadıkları zorluk ve kolaylık derecelerinin tespit edilmesi ve bu tespitlere çözüm önerileri sunularak kültürlerarası iletişimin geliştirilmesini sağlamaktır.

3.1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ülkemize yükseköğrenim görmek için gelen uluslararası öğrencilerin (YTB aracılığı ile gelen) kültürlerarası iletişimin geliştirilmesinde nasıl bir rol üstlendiklerinin tespiti açısından önemlidir. Ayrıca;

- ✓ Kültürel farklılıkların ortaya çıkardığı sorun ya da kazanımların tespiti ile Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketliliğindeki elverişli konumunun uluslararası öğrencileri istenilen amaç doğrultusunda yetiştirmek için kullanılmasına önemli bir zemin oluşturması,
- ✓ Sakarya Üniversitesi hocalarına ve öğrencilerine kültürel farkındalık oluşumunun sağlanması,
- ✓ Sakarya Üniversitesi'ne her yıl artarak gelen uluslararası öğrencilerin kültürlerarası iletişimin gelişmesine etkileri incelenirken onların sorunlarına kültür, din, dil, eğitim ve sosyal çevre boyutlarıyla değinilmesi, yaşadıkları uyum süreçlerinin yine bu çerçevede ele alınması ve sorunların giderilmesine yönelik önerilerde bulunulması, öğrencilerin YTB'den beklentilerine de yer verilmesi ile YTB'nin burs programı olan Türkiye Burslarının geliştirilmesi,
- ✓ Araştırmada YTB burslusu uluslararası öğrencilerin sorunlarından çıkarılacak sonuçlar YTB, Sakarya Üniversitesi ve diğer ilgili kurumların uluslararası öğrencilerle ilgili yapacakları çalışmalara rehberlik etmesi açısından önemlidir.

3.1.4. Araştırmanın Soruları

Temel Araştırma Sorusu: Türkiye'ye yükseköğrenim görmek amacıyla gelen uluslararası öğrencilerin kültürlerarası iletişimlerini etkileyen faktörler nelerdir? sorusuyla birlikte bu araştırma aşağıdaki alt sorular çerçevesinde kültür, din, dil, eğitim ve sosyal çevre kategorileri ile başlıklar halinde değerlendirilecektir.

Alt sorular:

- ✓ Sakarya Üniversitesi'nde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme sebepleri nelerdir?

- ✓ Uluslararası öğrencilerin Sakarya Üniversitesi'nin eğitim kalitesini ve hocaların kendilerine olan yaklaşımlarını nasıl bulmaktadırlar?
- ✓ Uluslararası öğrencilerin mezun olduktan sonraki kariyer hedefleri nelerdir?
- ✓ Uluslararası öğrencilerin Türkiye algısı nasıl şekillenmiştir?
- ✓ Uluslararası öğrencilerin Türk kültürüne uyum sürecini zorlaştıran ya da kolaylaştıran unsurlar nelerdir?
- ✓ Uluslararası öğrencilerin Yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenme sürecini etkileyen faktörler nelerdir?
- ✓ Uluslararası öğrencilerin Türk kültürü ile kendi kültürü arasındaki benzerlik ya da farklılıklar nelerdir?
- ✓ Uluslararası öğrencilerin Sakarya'da kaldıkları yer, arkadaş çevresi ve şehir hayatlarında ne gibi zorluk ve kolaylıklar yaşamaktadırlar?
- ✓ Uluslararası öğrencilerin Sakarya'daki sosyal faaliyetlere katılım durumları nasıldır?
- ✓ Farklı dine mensup uluslararası öğrencilerin yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- ✓ Uluslararası öğrencilerin YTB'den beklentileri ve YTB hakkındaki görüşleri nelerdir?

3.1.5. Araştırmanın Yöntem ve Tekniği

Araştırmanın Yöntemi: Bu çalışma bir nitel veri araştırmasıdır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011: s. 72) olgubilim desenin, farkında olunan fakat yeterince derin ve detaylı bir bilgi ve anlayışına sahip olunmayan olgulara dikkat çekilen araştırmalarda kullanıldığını ifade etmiştir. Olgular yaşanan evrende olaylar, algılar, deneyimler, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli şekillerde gündelik hayatta karşımıza çıkabilmektedir. Fakat bu tanışıklık olguları tam olarak anlayabildiğimiz anlamına gelmemektedir. Bu sebeple bize yabancı olmayan fakat tam olarak da anlamlandıramadığımız olguları araştırmayı hedefleyen çalışmalar için olgubilim elverişli bir araştırma zemini oluşturmaktadır. İşte bu sebeple çalışmanın konu ve amaçlarına en uygun araştırma deseni olarak olgubilim deseni kullanılması uygun görülmüştür.

Bu çalışmanın yaklaşımında da nitel veri analizlerinden betimsel analiz yaklaşımı kullanılarak mülakat katılımcılarının görüşlerine yer verilmiştir. Bu yaklaşımı kullanırken öncelikle mülakatların ses kayıtları deşifre edilmiş daha sonra Yıldırım ve Şimşek (2011: 224)'in de belirttiği gibi araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre veriler başlıklar halinde düzenlenmiştir. Mülakatlarda katılımcıların görüşlerinin en dikkat çekici noktalarını yansıtmak için doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmiştir. Amaç, çalışmanın okuyucusuna elde edilen bulguları düzenli ve yorumlanmış bir şekilde sunmaktır. Bu sebeple çalışmada elde edilen veriler sistemli ve açık bir şekilde betimlenmiş daha sonrada bu betimlemeler açıklanmış ve yorumlanmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında da yorumlanan betimlemelerden elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Araştırmanın Tekniği: Bu çalışmada veri toplama aracı olarak mülakat (yüzyüze görüşme) tekniği kullanılmıştır. Stewart ve Cash (1985) mülakatı, “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecidir” şeklinde tanımlarken Patton (1987)'da mülakatın amacını “bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlatmak” olarak belirtmiştir (Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2011: 119-120). Bu ölçü dikkate alındığında çalışmada mülakat tekniğinin kullanılmasının amacı Yıldırım ve Şimşek (2011: s. 120)'in de belirttiği gibi katılımcıların düşüncelerini, deneyimlerini, tutum ve davranışlarını, niyetlerini, yorumlarını, zihinsel algılarını ve tepkilerini mülakat yolu ile daha iyi algılayabilmektir. Araştırmanın ana öznesini oluşturan uluslararası öğrencilerle ilgili daha fazla veri elde etmek ve Berg ve Lune (2015: 133)'un belirttiği gibi soruların ifade şeklinde esnek olunabilmesine, dilin düzeyinin ayarlanabilir olmasına, mülakatın seyrine göre sorulara yeni soruların eklenebilmesine bağlı olarak yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Böylece çalışmada oldukça derin ve gerçekçi veriler elde edilmiştir.

Öğrenci mülakatları araştırmanın temel sorusu ve alt soruları çerçevesinde araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Mülakat formunun ilk bölümü öğrencilerin sosyo-demografik bilgilerine yönelik sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölümü ise çalışmanın araştırma sorularının çerçevesinde hazırlanan sorulardan oluşturulmuştur. Mülakatın ne amaçla yapıldığına dair katılımcılar bilgilendirilmiştir. Uluslararası öğrencilerin Türkçeyi anlama ve konuşmada yaşadıkları zorluk sebebiyle sorular en basit Türkçe ile sorulmaya çalışılmıştır. Mülakatların süresi 60-120 dk arası sürmüştür. Çalışmaya 30

uluslararası öğrenci katılmıştır. Katılımcılardan kadın olanlar K1, K2,...K15 ve erkek olanlar E1, E2,...E15 olarak kodlanmıştır. Katılımcıların görüşlerinden sonra hangi ülkeden geldikleri ve öğrenim düzeyleri parantez içerisinde belirtilmiştir.

3.1.6. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın Evreni: Bu çalışmanın evreni Sakarya Üniversitesi'ne yükseköğrenim görmek amacıyla gelen YTB burslusu uluslararası öğrencilerin tamamını kapsamaktadır. Sakarya Üniversitesi'nin 2019 yılına ait istatistik verilerine göre YTB'nin kurmuş olduğu Türkiye Bursları sistemine kayıtlı 104 ülkeden gelen 910 öğrenci bulunmaktadır.

Araştırmanın Örneklemi: Araştırmanın örneklemini 25 farklı ülkeden gelen 30 kişi ile Sakarya Üniversitesi'nde öğrenim gören YTB burslusu uluslararası öğrencilerdir.

3.2. Bulgular Ve Yorum

3.2.1. Uluslararası Öğrencilerin Sosyo-Demografik Bulguları

Bu başlık altında araştırmaya katılan YTB burslusu uluslararası öğrencilerin demografik özellikleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Bulgularda, katılımcıların; cinsiyet, yaş ve medeni halleri, üniversiteye başladıkları eğitim öğretim yılları, öğrenim düzeyleri, öğrenim gördükleri fakülte/enstitü ve bölümler, öğrenim gördükleri bölümler, Sakarya'da kaldıkları yerler, geldikleri coğrafi bölgeler, ülkeler ve etnik kökenleri, dini inançları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Tablo 6'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan katılımcılardan 18-20 yaş aralığında 2 öğrenci, 21-23 yaş aralığında 8 öğrenci, 24-26 yaş aralığında 7 öğrenci, 27-29 yaş aralığında 10 öğrenci, 30 yaş ve üzerinde olan öğrenci sayısı ise 3'tür. 18-20 ve 30 yaş ve üstündeki yaşa sahip katılımcı sayısı 5'tir. Genel olarak yaş dağılımında yoğunluk 21-29 yaş aralığında bulunmaktadır.

Tablo 6:
Uluslararası Öğrencilerin Yaş Dağılımı

Yaş Aralığı	Öğrenci Sayısı
18-20 yaş	2
21-23 yaş	8
24-26 yaş	7
27-29 yaş	10
30 ve üstü yaş	3

Tablo 7’de araştırmaya katılan ve Sakarya Üniversitesi’nde öğrenim gören toplamda 30 YTB bursluslu uluslararası öğrenciden 15’i kadın, 15’i erkektir. Araştırmada katılımcıların cinsiyet dağılımında her iki cinsiyette eşit tutulmuştur.

Tablo 7:
Uluslararası Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Öğrenci Sayısı
Kadın	15
Erkek	15

Tablo 8’de araştırmaya katılan katılımcıların medeni hal dağılımı verilmiştir. Buna göre, 29 öğrenci bekar ve 1 öğrenci evlidir. Görüldüğü gibi araştırmaya katılan YTB bursluslu uluslararası öğrencilerin tamamına yakını bekadır. Evli olan öğrencinin ise yüksek lisans düzeyinde öğrenim gördüğü ve 25 yaşında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8:
Uluslararası Öğrencilerin Medeni Hal Dağılımı

Medeni Hal	Öğrenci Sayısı
Evli	1
Bekar	29

Tablo 9’da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan katılımcılardan 1 öğrenci Sakarya Üniversitesi’ne 2014/15 eğitim öğretim yılında başlamıştır. Sakarya Üniversitesi’ne 2015/16 eğitim öğretim yılında başlayan öğrencilerin sayısı 17, 2016/17 yılında 8, 2017/2018 yılında ise 4’tür. O halde araştırmanın yarısından fazlasını 2015/2016 eğitim öğretim yılında Sakarya Üniversite’ne başlayan katılımcılar oluşturmaktadır.

Tablo 9:

Uluslararası Öğrencilerin Sakarya Üniversitesi’ne Başladıkları Eğitim Öğretim Yıllarına Göre Dağılımı

Yıl	Öğrenci Sayısı
2014/15	1
2015/16	17
2016/17	8
2017/18	4

Tablo 10’da görüldüğü gibi katılımcılardan TÖMER’de öğrenim gören öğrenci sayısı yalnızca 1’dir. Lisans düzeyinde öğrenim gören öğrenci sayısı 8, yüksek lisansta öğrenim gören öğrenci sayısı 12, doktora öğrenim gören öğrenci sayısı ise 9’dur.

Tablo 10:

Uluslararası Öğrencilerin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı

Öğrenim Düzeyi	Öğrenci Sayısı
TÖMER	1
Lisans	8
Yüksek Lisans	12
Doktora	9

Tablo 11’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan katılımcıların öğrenim gördüğü fakültelere göre öğrenci sayıları verilmiştir. Katılımcıların en yoğun olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde öğrenim gören öğrenci sayısı 13’tür. Fen Edebiyat Fakültesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde öğrenim gören öğrenci sayısı 3’tür. İşletme Fakültesi’nde 5, Fen Bilimleri Enstitüsü’nde 4 ve Mühendislik ve İlahiyat Fakülteleri’nde öğrenim gören öğrenci sayıları 1 görünmektedir.

Tablo 11:

Uluslararası Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte/Enstitü Dağılımı

Fakülte/Enstitü	Öğrenci Sayısı
Fen Edebiyat Fakültesi	3
Siyasal Bilgiler Fakültesi	3
İşletme Fakültesi	5
Sosyal Bilimler Enstitüsü	13
Fen Bilimleri Enstitüsü	4
Mühendislik Fakültesi	1
İlahiyat Fakültesi	1

Mülakatlarda tespit edilen diğer nokta da katılımcıların öğrenim gördükleri fakülte/enstitü ile ilişkili olarak öğrenim gördüğü bölümlerdir. Bunlar: İktisat, Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Ticaret, Sosyoloji, Tarih, İşletme, İlahiyat, Sosyal Hizmet, Turizm İşletmeciliği, Sağlık Yönetimi, Felsefe ve Din Bilimleri, İslam Tarih ve Sanatları, İslam Ekonomisi ve Finansı, Bilgisayar Mühendisliği, Elektrik Elektronik Mühendisliği, Nanobilim ve Nano Mühendisliği ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümleridir. Görüldüğü gibi katılımcıların okudukları bölümler oldukça çeşitlilik gösterip genel olarak sosyal bilimler alanında yoğunluk göstermiştir.

Tablo 12’de verilen bilgilere göre katılımcılardan devlet yurdunda kalan öğrenci sayısı 21’dir. Özel yurttaki kalan öğrenci sayısı 8 iken evde kalan öğrenci sayısı ise 1’dir. Görüldüğü gibi yoğunluk devlet yurtlarında kalan öğrencilerdedir.

Tablo 12:

Uluslararası Öğrencilerin Kaldıkları Yerlere Göre Dağılımı

Kaldıkları Yer	Öğrenci Sayısı
Devlet Yurdu	21
Özel Yurt	8
Özel Ev	1
Toplam	30

Mülakat formunda öğrencilerin direkt olarak geldikleri ülkeler sorulsa da, araştırma bulgularında öğrencilerin geldikleri coğrafi bölgeler, bir bütünlük içerisinde verilmesi açısından uygun görülmüştür. Buna göre Tablo 13’de görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğu Asya ve Afrika ülkelerinden gelen öğrencilerden oluşmaktadır. Asya ülkelerinden gelen öğrenci sayısı 15, Afrika ülkelerinden gelen öğrenci sayısı 10’dur. Katılımcılardan Avrupa ülkelerinden 3 öğrenci bulunurken Kuzey Amerika ve Güney Amerika ülkelerinden birer öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 13:

Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Coğrafyalara Göre Dağılımı

Coğrafi Bölge	Öğrenci Sayısı
Afrika	10
Asya	15
Avrupa	3
Kuzey Amerika	1
Güney Amerika	1
Toplam	30

Tablo 14’de görüldüğü gibi 30 katılımcı 25 farklı ülkeden gelmektedir. Katılımcılardan Kazakistan’dan gelen öğrenci sayısı 3 iken Sudan, Malezya ve Moğolistan’dan gelen öğrenci sayısı 2’dir. Diğer ülkelerden ise birer kişi bu araştırmaya katılmıştır. Katılımcıların etnik kökenleri ise oldukça çeşitlilik göstermektedir.

Tablo 14:

Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Ülkelere ve Etnik Kökenlere Göre Dağılımı

Kodlar	Ülke	Etnik Köken	Kodlar	Ülke	Öğrenci Sayısı
E1	Togo	Kotokoli	K1	Uganda	Gwere
E2	Sudan	G. Afrikalı	K2	Filipinler	Filipinli
E3	Kırgızistan	Kırgız	K3	Madagaskar	Afrikalı
E4	Çad	Arap	K4	Cezayir	Arap
E5	Sırbistan	Boşnak	K5	Hindistan	Hint
E6	Kamerun	Fula	K6	Arnavutluk	Arnavut
E7	Irak	Kürt	K7	Kazakistan	Kazak
E8	Kazakistan	Uygur Türkü	K8	Benin	Gun
E9	Kazakistan	Ahıska Türkü	K9	Sudan	Arap
E10	Kolombiya	Kolombiyalı	K10	Haiti	Afrikalı
E11	Bangladeş	Bengali	K11	Moğolistan	Moğol
E12	Afganistan	Tacik	K12	Malezya	Malay
E13	Ürdün	Arap	K13	Pakistan	Hint
E14	Moğolistan	Khalk Moğol	K14	Tanzanya	Nyamwezi
E15	Malezya	Malay	K15	Ukrayna	Gagavuz

Tablo 15’te yer alan verilere göre, katılımcılardan İslam dinine inanan öğrenci sayısı 21’dir. Hristiyan öğrencisi sayısı 6, Budist, Hindu ve Ateist olan öğrenci sayısı ise 1’dir. Görüldüğü gibi katılımcının yoğun olduğu din İslam’dır.

Tablo 15:

Uluslararası Öğrencilerin Dini İnançlarına Göre Dağılımı

Dini İnanç	Öğrenci Sayısı
İslam	21
Hristiyanlık	6
Budizm	1
Hinduizm	1
Ateizm	1

3.2.2. Uluslararası Öğrencilerin Kültürlerarası İletişim ve Etkileşimlerini Etkileyen Faktörlere İlişkin Bulgular

Bu başlık altında YTB burslusu uluslararası öğrencilerin kültürlerarası iletişim ve etkileşimlerini etkileyen faktörler kültür, dil, din, eğitim ve sosyal çevre boyutlarından elde edilen bulgular verilecektir. Bu bulgular boyutlarına göre değerlendirilip yorumlanacaktır.

3.2.2.1. Eğitim

Bu başlık altında YTB burslusu uluslararası öğrencilerin yükseköğrenim görmek için Türkiye’yi tercih etme nedenleri, eğitim gördükleri ülke, şehir ve bölüm hakkındaki düşünceleri, Sakarya Üniversitesi’nin eğitim kalitesini nasıl buldukları, hocalarının ve sınıf arkadaşlarının kendilerine nasıl yaklaşımda bulundukları, mezun olduktan sonra kariyer planlarının neler olduğu ve Türkiye’de kalma düşüncelerinin olup olmadığı ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Öncelikle YTB burslusu uluslararası öğrencilerin neden Türkiye’de yükseköğrenim görmek istedikleri sorulmuştur. Katılımcılar buna cevap olarak Türkiye’de yükseköğrenim görme isteklerini tek bir nedenle açıklamaktan ziyade birden çok nedenle açıklamayı tercih etmişlerdir. Fakat katılımcıların çoğunluğu ilk olarak bir tanıdık tavsiyesi üzerine Türkiye burslarını öğrendiklerini ve bu sebeple Türkiye’de okuma fikrine kapıldıklarını ifade etmişlerdir. Daha sonraki çoğunluk nedenler arasında Türkiye’nin eğitim kalitesinin yüksek olması, Müslüman bir ülke olması, coğrafi ve kültürel yakınlık ve YTB bursunun çok kapsamlı ve miktarının diğer burslara göre daha fazla olması görülmektedir. Bu konuda 5 öğrencinin görüşleri şu şekildedir:

“Yaklaşık 7-8 ay ben YTB programı ile ilgilendim. Sonra başvurdum ve hemen kabul edildim. Geçen sene burada okuyan arkadaşlarım bana YTB’yi tavsiye etti. Ben de başvurdum ve kazandım. Mülakat oldum. Sorular güzeldi, çok zor soru yoktu. Ben kendimi Türkiye’de daha rahat hissettiğimden dolayı Türkiye’yi tercih ettim. Bizim Afgan dili ile Türkçe birbirine çok yakın o yüzden Türkçeyi de daha rahat öğreneceğimi düşündüm. Buradaki yaşama hızlıca alışabileceğimi düşündüm. Aynı dine mensubuz. Ben rahat bir şekilde dinimi yaşıyorum. Rahatlıkla namazlarımı kılabiliyorum. Düşüncelerimde yanılmadım. Rahat edeceğimi biliyordum. Bu sebeplerin yanında Türkiye’yi seçmemdeki en güçlü sebep Türkiye’de daha kaliteli bir eğitim alabilmektir.” (E12, Afganistan)

“Türkiye’yi tercih etme sebeplerim en önce tam burslu geliyor olmam ve Türkiye’nin mühendislikte çok gelişmiş bir ülke olması. Çünkü Türkiye gelişmiş bir ülke ve YTB bize tam burs sağlıyor. Bu iyi bir imkan, bu sebeple Türkiye.” (K14, Tanzanya)

“Türkiye’yi seçmemdeki en önemli şey Türkiye Bursları diğer dünya ülkelerinin burslarına göre daha kuvvetli yani daha iyi. Her şey dahil gibi. Mesela ABD’de falan her şey dahil değil bursun içinde. Ama burada yemek, yurt, burs her şey dahil. Resmen bir öğrenci ülkesinden buraya sadece kendini getirmesi ve ders çalışması gerekiyor. Bu çok iyi. Yine aynı zamanda sizin dilinizi öğrenmek bizim için daha kolay.” (E14, Moğolistan)

“Türkiye’ye de başvurma sebebim Türkiye ile kültürümüz aynı, inancımız aynı.” (K7, Kazakistan)

“YTB’yi bizden önce burada okuyan mezun olanlardan biliyordum. Onların anlattıklarına göre Türkiye eğitim açısından daha iyi, bu tavsiyelerle tercih ettim.” (E3, Kırgızistan)

Katılımcıların çoğunluğu bu şekilde düşünürken az sayıda öğrenci aile tavsiyesi ve yabancı bir ülkede okuma isteği gibi nedenlerden dolayı Türkiye’yi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili 2 öğrencinin görüşleri şu şekildedir:

“Ben lise bittikten sonra yabancı bir ülkede okumak istedim. Ondan ben birkaç ülkelere başvuru yaptım, burayı kazandım.” (K1, Uganda)

“Normalde ben buraya gelmeyecektim. Bu programa kayıt olmamı annem istedi. Ukrayna’da ben tıpla ilgili bölümleri (kimya vb.) çoktan kazanmıştım. Kayıt olduğumda annem hiç bir şey kaybetmeyeceğimi söyledi. Olmazsa Ukrayna da kalırsın olursa Türkiye’yi deneyebilirsin dedi. Ben Türkiye’yi istemiyordum çünkü biyoloji ve kimya çalışıyordum. Daha sonra YTB’ye başvuru yaptım ve mülakata çağrıldım. Sorular geneldi ve Rusça konuşabiliyordum. Türkiye’yi kazandığımı öğrendiğimde Ukrayna’yı kazandığımı bilmiyordum. Sonra öğrendim ki Ukrayna Üniversitesi’nde burslu olarak Tıp Fakültesi’ni kazanmışım. Ama işte bütün belgeleri toplamıştım. Hatta vize bile çıkmıştı. O yüzden Türkiye’ye geldim.” (K15, Ukrayna)

Katılımcıların tüm ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda YTB burslusu uluslararası öğrencilerin Türkiye’yi tercih etme nedenlerinin başında daha önce Türkiye’de yükseköğrenim görmüş bir tanıdık tavsiyesidir. Diğer nedenler ise çokluk sırasına göre:

- ✓ Türk üniversitelerinin eğitim kalitesinin yüksek olması,
- ✓ Türkiye’nin Müslüman bir ülke olması,
- ✓ Coğrafi ve kültürel yakınlık,
- ✓ YTB burs programının çok kapsamlı olması ve miktarının diğer burslara göre fazla olması,
- ✓ Öğrencilerin yabancı bir ülkede okuma isteği,
- ✓ Aile tavsiyesi

YTB burslusu uluslararası öğrencilere “İstedığınız ülke, şehir ve bölümde mi okuyorsunuz?” sorusu yöneltildiğinde katılımcıların tamamına yakınının ifadelerinden yola çıkılarak istedikleri ülkede okudukları tespit edilmiştir. Katılımcılardan çok az sayıda öğrenci istemediği ülkede okuduğunu belirtmiştir. Katılımcıların yarısı istedikleri şehirde okurken diğer yarısının istemedikleri şehirde okudukları tespit edilmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası istediği bölümde okurken kalan diğer kısmı ise istemediği bölümde okumaktadır. Bu konuda 5 öğrencinin görüşleri şu şekildedir:

“İlk tercihim Ankara’daki Odtü oldu. Çünkü İngilizce okumak istedim. Fakat Sakarya Üniversitesi oldu. Burası 3 yada 4. tercihimdi. Bölüm olarak ise Petrol Mühendisliği istiyordum fakat Elektrik Elektronik Mühendisliği bölümü oldu.” (K14, Tanzanya)

“İstedğim ülkedeyim ama istediğim şehir ve bölümde değilim. İstedğim şehir Ankara ve İstanbul, bölüm ise iktisat istiyordum ama onlar beni Sakarya İşletme’ye vermişler. İşletme yine İktisatla yakın bölümler problem olmadı. Zaten şuan Sakarya’ya da çok alıştım ayrılmak istemiyorum buradan o kadar yani. O yüzden herhangi bir problem yok.” (E12, Afganistan)

“Aynen hepsi istediğim şekilde oldu. Ben başvuru yaptığım zaman, 10 tane bölüm ve 10 tane üniversite seçim hakkım vardı ben ilk tercihime Sakarya Üniversitesi’ni yazmıştım. Çok şükür Sakarya Üniversitesi’ni kazandım. Ben tek bölüm seçtim o da Sosyoloji oldu.” (E11, Bangladeş)

“Hayır. Ben aslında İngiltere istiyordum King’s College London, ama burs imkanları az, toplam 60 bin TL gibi bir ücreti vardı. Türkiye’de Marmara Üniversitesi Dinler Tarihi’ni seçtim ama kazanamadım.” (E15, Malezya)

“Seçimlere göre değil çünkü ilk seçimim İstanbul’du, Sakarya ikinci seçimimdi. İyi ki de burası çıkmış çünkü İstanbul çok daha kalabalık. İstedğim bölümdeyim.” (K6, Arnavutluk)

Tüm katılımcıların ifadeleri incelendiğinde çok az sayıda istediği ülkede okumayan öğrencilerin bulunduğu ve bu öğrencilerin Türkiye’yi tercih etmelerinin tek nedeni YTB bursunun diğer burslara göre daha kapsamlı ve miktarının yine diğer burslara göre daha fazla olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde ekonomik yetersizliklerden dolayı Türkiye’de okudukları görülmektedir.

Katılımcıların yarısının istemediği şehirde okuduğu tespitine göre bu öğrencilerin en çok istediği iki şehir göze çarpmaktadır. Bu şehirlerin İstanbul ve Ankara olduğu görülmektedir. İstanbul ve Ankara’yı ilk tercihleri arasına yazan öğrencilerin çoğu Sakarya’da yaşadıkten ve öğrenim gördükten sonra bu isteklerinden vazgeçtiklerini, ayrıca Sakarya’da öğrenim görmekten ve bu şehirde yaşamaktan çok memnun olduklarını ifade etmişlerdir. İlgili konudaki öğrenci ifadeleri incelendiğinde bu

memnuniyetin sebepleri şu şekilde tespit edilmiştir:

- ✓ İstanbul ve Ankara'nın büyük ve kalabalık şehirler olmasına karşın Sakarya'nın küçük ve sakin bir şehir olması,
- ✓ Sakarya Üniversitesi'nin kampüsü ve doğasının öğrenci için elverişli olması,
- ✓ Sakarya Üniversitesi'nin öğrencinin ders çalışması için her türlü ortam ve koşula uygun olması (Kütüphane'nin 7/24 açık olması gibi).

İstediği bölümde okumayan öğrencilerin genel olarak gerekçeleri istedikleri bölümlerin YTB'nin onlara sunduğu tercih listesinde bulunmaması ve böylelikle YTB'nin onlar için uygun gördüğü bölümlere yerleştirilmeleri ya da ilgi duydukları alanlara en yakın bölümü tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin görüşleri incelendiğinde okudukları bölüme her ne kadar istemeyerek yerleşseler de bu bölümlere alıştıklarını ve uyum sağladıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan YTB burslusu uluslararası öğrencilere Sakarya Üniversitesi'nin eğitim kalitesi ve ders hocalarının kendilerine yaklaşımlarının nasıl olduğu ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu Sakarya Üniversitesi'nin eğitim kalitesini beklentilerinden çok daha iyi bulduklarını ifade etmişlerdir. Çok az sayıda katılımcı ise Sakarya Üniversitesi'nin eğitim kalitesini beklentilerinden daha düşük bulmuştur. Katılımcıların neredeyse tamamı hocalarının kendilerine olan yaklaşımlarını çok iyi bulduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların çok azı ise bazı hocaların kendilerine özellikle dil yetersizliğinden dolayı kendilerine sert ve resmi davrandıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda 5 öğrencinin görüşleri şu şekildedir:

“Evet, araştırma yaptım, beklediğim standartlarda. Derece olarak iyi yerde Sakarya, sertifika aldığın zaman Avrupa'da geçerli bu iyi bir şey. Bazıları çok iyi davranıyorlar biraz İngilizce ya da Arapça anlatıyorlar bu biraz iyi. Genelde Türkçe konuşuyor. Bazıları ise sadece Türkçe. Bazen sözlükten bakıyoruz ama ders çalışırken yasak. Hocalarla birlikte pikniğe gidiyoruz.” (E1, Togo)

“Hayır beklediğimden düşük kalitede. Malezya İşlam Üniversitesi dünyanın en iyi 27. üniversitesi, ama Sakarya öyle değil, biz Türkiye'de İstanbul Üniversitesi, Hacettepe, Odtü mühendisliği tanıyoruz, diğer bölümleri tanımıyoruz. Arkadaşlarım iyiler, hocalar da iyi ama biraz resimler İngilizce bilen hoca az.” (E15, Malezya)

“Beklediğim standartların üstündeydi. Arnavutluk 'ta öğrenci olmak çok zor sınavlar olsun, belge işleri olsun çok zor çok uzun sürüyor. Hocaların derse gelmediği çok fazla oluyordu. Burada ilk kez kendimi öğrenci gibi hissettim. Çok kolaylık sağlıyorlar okumamız için. Burada yabancı öğrencilere hocalar çok

yardımcı oluyorlar, anlamamız zor olduğundan dolayı bazen Türk öğrencilere haksızlık bile oluyor. Mesela bir hocam ve danışmanım bana sen çok iyi çalışırsan bu ülkede kalacaksın izin vermiyoruz gitmene çok çalışkansın diyor. Eğer bir sıkıntın olursa mutlaka bize gel diyorlar. Tez hazırlamam için makale yazmam lazım bu kayıtla biraz pahalıydı. Hoca düşündü biraz ve konferans ücretini hocam ödemişti sıkıntı çekmeyeyim diye.” (K6, Arnavutluk)

“Beklediğimden çok düşük oldu. Ben şuan yüksek lisans yapıyorum ama lisanstaki konuların aynısını görüyorum. Daha yüksek bir düzey beklerken bildiğim konuları tekrar etmeye başladım. %50 İngilizce-Türkçe görüyorum. Hocalar süper. Onları çok seviyorum. Bize çok yardımcı oluyorlar.” (E10, Kolombiya)

“Evet. Pek kaliteli değil. Yeni şeyler öğrenmedim. Kamerun’da öğrendiklerimin bir tekrarı gibi oldu. Elhamdülillah ben burada bazı derslerimi İngilizce alıyorum. İngilizce yazıyorum. İlk geldiğimde beklentilerim çok yüksekti. Ama beklentilerimi karşılayamadım. Kamerun’da doktoramı yapmış olsaydım daha farklı olurdu. Bizde ders dönemi yok hemen tez yazmaya başlıyoruz. Fransa daki sistem gibi Kamerun’da da üç yıl sürüyor. Hocalarım ve öğrenci arkadaşlarımdan yana hiçbir problem yaşamadım. Bana yardımcı olmaya devam ediyorlar. Mesela bir tane hocam var. O İngilizce konuşabiliyor. Bir problem yaşadığımda hemen onun yanı gidiyorum ve yardım alabiliyorum. Arkadaş gibi olduk hatta ders öncesinde ve sonrasında sohbet ediyoruz.” (E6, Kamerun)

Tüm katılımcıların görüşleri incelendiğinde üniversite eğitim kalitesi ve hocalarla ilgili memnuniyet seviyesi yüksek olan öğrencilerin ifadelerindeki önemli hususlar şu şekildedir:

- ✓ Hocaların uluslararası öğrencilerin Türkçe sebebiyle dersi anlamada güçlük çektiklerinde anlaşılmayan konuyu tekrardan anlatması ve gerekirse ders dışında anlaşılmayan noktalar üzerinde tekrar durması,
- ✓ Farklı ülkelerden geldikleri için henüz dersler hakkında yeterli bilgi sahibi olmayan öğrencilere, hocaların ders seçimlerinde yardımcı olması, derslere teşvik konusunda ısrarcı davranması,
- ✓ Yeni bir dil öğrenmenin zorluğu ile ilgili kendi hayatlarından örnekler veren hocaların öğrencilerini bu konuda motive etmesi, anlayışlı ve hoşgörülü davranması,
- ✓ Hocaların, uluslararası öğrencilerin başarılarını destekleyerek Türkiye’de yapacakları sosyo-kültürel etkinliklere destek olması,
- ✓ Sakarya Üniversitesi’nin fiziki çevre koşullarının öğrenci için elverişli olması,
- ✓ Sakarya Üniversitesi kütüphanesinin 7/24 açık ve büyük olması,
- ✓ Bazı bölümlerdeki hocaların sınavları İngilizce olarak yazabilme imkanı vermeleri,

- ✓ Bazı bölümlerdeki hocaların dersleri %50 İngilizce-Türkçe anlatıyor olması,
- ✓ Sakarya Üniversitesi'nde alınan sertifika ya da belgelerin Avrupa'da geçerliliğinin olması.

Mülakat tespitlerine göre üniversite eğitim kalitesi ve hocalarla ilgili memnuniyet seviyesi düşük olarak değerlendiren katılımcıların oldukça az bir kısmının eleştirilerindeki önemli hususlar şu şekildedir:

- ✓ Kendi bölümlerindeki hocaların farklı bir dil bilme konusundaki yetersizliği,
- ✓ Hocaların öğrencilerin e-maillerine geç cevap vermeleri, bazen de hiç cevap verilmemesi, aralarında etkili iletişimin kurulamaması,
- ✓ Derslerin bazı aralıklarla boş geçmesi,
- ✓ Haftada en fazla 2-3 gün ders olması,
- ✓ Öğrencilerin sınavlarda İngilizce yazmak istediğini bazı hocaların kabul etmemesi,
- ✓ Öğrencilerin Türkçe dil yetersizliğinden dersi anlamakta güçlük çekmeleri ve bu sebeple derslerde bazı hocalar tarafından tepki almaları
- ✓ Derslerde konu ile ilgili çok çeşitli kaynak kullanılmaması
- ✓ Genellikle yüksek lisans ve doktora'daki öğrencilerin dersleri Türkiye'ye gelmeden önceki öğrenimlerinde aldıkları derslerin tekrarı niteliğinde olduğu ve kendilerine yeni hiçbir şey katmadığı

Genel olarak katılımcıların görüş ve eleştirilerini incelediğimizde hocaların kültürel farklılıkları bir zenginlik olarak gördüğünü, öğrencilerin Türkiye'deki eğitimlerini teşvik konusunda yardımcı olduklarını, kendi yurtdışı deneyimleri ve öğrencilik yıllarında yaşadıkları zorlukları bildiklerinden kültürlerarası empati yoluyla kültürlerarası iletişim dilini oldukça etkin kullandıkları görülmüştür. Üniversite eğitim kalitesinin beklentilerinden düşük olduğu öğrencilerin bile hocaların bu olumlu yaklaşımlarıyla üniversiteye ve çevresine daha çok uyum sağladığı söylenebilir. Eğitim kalitesini düşük bulup hocalarıyla iletişimde de zayıf olan öğrencilerin diğer sorulardaki ifadeleri de göz önünde bulundurularak üniversite hayatında derslere ve çevresine uyum problemlerinin olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bu öğrenciler daha çok kendi

akademik çalışmaları ve kendi uğraşları sonucu başarı sağladıklarını söylemektedir. Derslerde Türkçeyi anlamada ve konuşmada zorluk çeken öğrenciler sorularını hocalara direkt olarak değil de Türk öğrencileri vasıtasıyla ilettikleri tespit edilmiştir. Örneğin bir öğrencinin konuyla ilgili şu görüşü dikkat çekmektedir: “Hocalara Türkçe hariç soru soramıyoruz, bizim bölümdekiler tepki veriyor böyle olunca bazen onlara İngilizce söylemek istediğimiz cümleyi çevirip bizim için soru soran arkadaşlarımız bile oluyor.” Tespitlere göre hocaların uluslararası öğrenciye yaklaşımı ile bu öğrencilerin üniversite hayatına uyum sağlaması birbiriyle ilişkilidir. Aldığı eğitimden ve hocaların yaklaşımlarından memnuniyet duyan bir öğrenci aldığı eğitime ve içinde bulunduğu kültüre de daha çabuk uyum sağlayabilmiştir. YTB burslusu uluslararası öğrencilere eğitimlerini tamamladıktan sonra kariyer planlarının neler olduğu ve Türkiye’de kalma düşüncesi sorulmuştur. Bu konuda 7 öğrencinin görüşleri şu şekildedir:

“Büyük konuşmak istemem ama kalmayı düşünmüyorum, bazen düşünüyorum yaşam şartları daha iyi ama sonra düşünüyorum ben kaçarsam herkes kaçarsa Kazakistan’da iyi hayatı kim kuracak. Benim bölümümü okuyan çok az, döndüğüm zaman bu alanı geliştirmeyi düşünüyorum, kitaplar çevirmek, hatta nasip olursa bölüm açılabilir. Bizde bir çalışma yapılıyor dünya literatüründen yüz kitap Kazakçaya çevrilecek. Bizde çok eksiklikler var bu konuda, işte bende bu eksikliği tamamlayamam ama derler ya okyanusta bir damla olabilirim.” (K7, Kazakistan)

“Ben doktora yapmak istiyorum. Burada başvurduğum. Başka ülkelere de başvuru yapacağım. Hangisi daha iyi olacak göreceğiz. Ben mesela şuan İngilizce okumak istiyorum. Çünkü doktora seviyesi uluslararası olmak lazım. Maaalesef Türkiye’de çoğu üniversite Türkçe eğitim veriyor. Doktoradan sonra Üniversite’de Prof. Olmak istiyorum. Alanımda danışman olmak istiyorum ve uluslararası çalışmak istiyorum. Türkiye’de kalmayı düşünmüyorum. Çünkü burada iş bulamıyorum. Benim çalışmam lazım. Eğer iyi bir iş bulursam tabii ki kalırım. Mezun olduktan sonra ülkemde çalışmak içinde bir çabam yok. İş nerdeyse ben ordayım, çalışmam için coğrafi bir durum söz konusu değil. Dünyalıyım ben.” (K8, Benin)

“Türkiye’yi o kadar çok sevdim ki annem ülkemde yalnız yaşıyor onu ikna edebilirim buraya getirmeyi ve burada onunla yaşamayı düşünüyorum. İş bulursam burada daha da iyi olabilirim. Türkiye benim evim oldu. Her şeye alıştım.” (E8, Kazakistan)

“Yüksek Lisans yapmak istiyorum. Bangladeş toplumu iyi değil. Bu toplum üzerinde araştırma yapıp bu hayatı daha iyi seviyeye nasıl çıkarabiliriz bunun için çabalayacağım. Akademisyen değil ama araştırmacı gibi olacağım diyelim. Yüksek Lisansı Türkiye’de olursa yapacağım ama farklı bir ülkede de yapabilirim. Şimdiye kadar Türkiye’de kalmayı düşünmedim çünkü dediğim gibi kendi ülkemin sorunları ile uğraşmak istiyorum. Türkiye ile ortak çalışmak, projelerde yer almak ve burada okuyor olmayı avantaja çevirmek istiyorum. Hem de çok istiyorum.” (E11, Bangladeş)

“Şuan tez yazıyorum inşallah Haziran’da bitirmek istiyorum ve yine YTB bursuna başvurduğum ve kariyerim için kazanırsam çok iyi olacak. Yine burada düşünüyorum çünkü hocalarım çok destek oluyor. Makale yazıyorum şuan onları daha ileri götürmem lazım onlar bana ben onlara yardımcı oluyorum ve yarıda bırakmak

istemiyorum. Eğer dönersem hemen iş bulamayabilirim doktora yaparsam bile zor. O yüzden burada doktora yapıp gidersem belki şansım olur çünkü sağlık yönetimi Arnavutluk'ta çok yeni 5-6 sene öncesinde çıktı. Türkiye benim için bir imaj burada hastaneler sağlık hizmetleri hakkında çok fazla şey öğrendim ama orada bu adar verimli olmayacaktım çünkü eğitim sisteminde eksiklikler var. Burada eğitim alıp niye orada yararlı olmayayım ki çok güzel olur.” (K6, Arnavutluk)

“Eğitimimi tamamladıktan sonra bilim insanı olacağım. Eğitimim bittikten sonra her zaman Türkiye ve Hindistan var aklımda. Mesela şimdi ben bakıyorum nano teknoloji ile ilgili Türkiye’de ne gibi bir problem var. Kendi ülkemle ortak problemlerimiz neler bunlar hep aklımda. Yani Türkiye her an aklımda olacak. Çünkü iki ülkede gelişmekte olan ülke belki aynı problemler var. Bunları düşünüyorum. Eğitimim bittikten sonra ülkeme dönmek istiyorum. Ama Türkiye ile ortak bir proje veya çalışmalarında burayı da ortak etmek istiyorum ve ben kendime şimdiden diyorum, ülkemde işe başladığım zaman her tatilimde Türkiye’ye geleceğim.” (K5, Hindistan)

“Ürdün’e dönüp mesleğime devam edeceğim. Şimdi daha çok akademik olarak olduğu için ben şöyle düşünüyorum Türkçe’den Arapça’ya çevirmenlik yapıp Türk eserlerini ülkeme kazandırabilirim. Hatta şöyle bir planımda var: Doktorayı bitirince ülkeme dönüp Türkçe kelimeleri tanıtan bir kitapta çıkarmak istiyorum. Burada kalmayı hiç düşünmedim çünkü orada bir hayatım var. Kalmayı tabii ki isterim çok iyi bir yer burası ama sonuçta her insan kendi ülkesine bağlı oluyor.” (E13, Ürdün)

Tüm katılımcıların ifadeleri incelendiğinde öğrencilerden lisans okuyanların bir kısmı yüksek lisans yapmak, yüksek lisans yapanların bir kısmının da doktora yapmayı düşündüğü tespit edilmiştir. Doktora yapan öğrencilerden bazıları ülkelerinde hâlihazırda işlerinin var olduğunu sadece Türkiye’de yükseköğrenim gördükleri için işlerine ara verdiklerini ve mezun olunca devam edeceklerini belirtmişlerdir. Akademik kariyer dışında katılımcıların çoğunluğunun aldıkları eğitimle doğru orantılı iş planları yaptıkları görülmüştür. Aynı zamanda katılımcıların çoğunluğu ülkelerindeki Türk firmalarda çalışmayı ve Türkçeyi öğrendikleri için ülkelerinde çevirmenlik yapmayı düşündüklerini de ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkılarak Türkiye’de kalma düşüncesine çok sıcak bakmadıkları yorumlanabilir. Bunun sebebi olarak kendi vatanlarında, ailelerinin yanında yaşamının ülkesi ve milleti adına daha faydalı olabilecekleri düşüncelerini sıralamak mümkündür. Öğrencilerin çoğunluğu mezun olduktan sonra ülkesine dönmeyi ve orada Türkiye ile kendi ülkesi arasında ortaklık sağlayan firmalarda ya da kurumlarda çalışmayı düşünmektedir. Ayrıca, Türkiye’de kendi mesleği ile ilgili gördükleri gelişmeleri kendi ülkesinde de uygulamak, kendi ülkelerine fayda sağlamak ve ailelerinin yanına dönmek istediklerini ifade etmişlerdir. Türkiye’de kalmak isteyen öğrenciler de ancak iyi ve geliri yüksek bir iş bulurlarsa Türkiye’de kalmalarında herhangi bir sorun olmayacağını belirtmişlerdir.

3.2.2.2. Kültür

Kartarı (2014: s. 98)'ya göre kültürlerarası iletişim açısından en önemli kültür düzeyi belirli siyasal çerçeve içerisinde yaşayan insan topluluklarının şekillendirdiği, benimsediği, paylaşımda bulunduğu, ulusal devlet kavramına bağlı olan ulusal kültür olarak açıklanan kültürdür. Ülke içerisindeki bazı gruplar kültürel açıdan diğerlerine göre daha az adaptasyon sağlasa da, kendilerini onlara göre farklı kabul etseler de başka ülkelerin toplumlarıyla karşılaştıklarında kendi ülkelerinin kültürel gruplarına daha çok ortak noktalara sahip oldukları görülür. Hofstede (1980) de kültürlerarasındaki farklılıkları araştırırken vatandaşlık kriterine dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Akt: Kartarı, 2014: 99). Bu sebeple her katılımcı görüşünü vatandaşı olduğu ülkenin kültürel değerlerini gözeterek ifade etmiştir. Bu çerçevede bakacak olursak katılımcılara Türkiye'ye gelmeden önce Türk kültürü hakkında neler bildikleri, geldikten sonra Türkiye algılarının nasıl şekillendiği, Türk kültürü ile kendi kültürleri arasında benzerlik ya da farklılıkların neler olduğu, Türk kültürünün kendilerine yakınlık derecesini ve ülkelerine gittiklerinde Türkiye'nin kültürel değerleri ile ilgili paylaşımda bulunup bulunmadıkları sorulmuştur. Bu başlık altında katılımcılara yöneltilen sorulara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Katılımcılara ilk olarak Türkiye'ye gelmeden önce Türk kültürüne dair neler bildikleri sorulmuştur. Katılımcılardan birbirine çok yakın cevaplar alınmıştır. Bu konuya ilişkin 7 öğrencinin görüşleri şu şekildedir:

“Daha önce zaten o kadar çok yabancı olmadı Türkiye bizim için. Çünkü son zamanlarda çok fazla Türk şirketi açıldı Türk Hocalar geldi eğitim için, yani bizde çok Türkçe kelimeler var. Dilini çok merak ettim orada çok fazla Türk dizileri var. Öğrenmeye başladım birkaç şey ilk başta çok zordu sonra kursa başladım ve alıştım şimdi diyorum çok güzel bir dil.” (K6, Arnavutluk)

“Çok fazla bilmiyordum. Fakat bende Türkler gibi Türk dizilerinden Türkiye'deki günlük yaşamı biliyordum. Bizim ülkemize 2014-2015 yıllarında Türk dizileri gelmeye başladı. “Adını Feriha Koydum”, “Fatmagülün Suçu Ne?”, “Kuzey Güney” gibi diziler. Çok iyi diziler izledim. Bu dizileri ailem ile izledim. Çok beğeniyorduk. Dizilerden gördüğüm kadarıyla Türklerin günlük yaşamı bizim günlük yaşamımıza çok benziyor. Biz mesela ABD, Hollywood filmleri izliyoruz, onlar bize çok farklı geliyor fakat Türk dizileri bizlere çok farklı gelmedi. Mesela bizde çok misafirperveriz her zaman ikram veririz Türkler gibi, bizde yemek yapmayı ve yemeyi çok severiz Türkler de öyle, bizimde aile bağlarımız çok güçlü sizinde bu yüzden Türk kültürü bana çok samimi ve tanıdık geldi. Evet Türkiye benim için yabancı bir ülke ama o kadar yabancı değil.” (K5, Hindistan)

“Ben çok şey bilmiyordum. Gelmeden önce internetten baktım. Mesela Efes hakkında bir şeyler okudum. Türkiye hem Asya hem Avrupa olarak ortak bir ülke.

Ben bunu çok merak ettim. Bunu ilk okuduğumda çok merak ettim sanki tek bu ortaklığı içinde barındıran ülke Türkiye idi. Daha sonra benim dedem haberlerden öğrenmiş “Neden sürekli Türkiye’de terör var?” diyordu. O aslında televizyonda Türkiye’deki terör olaylarını izlemekten nefret etti. Çünkü haberler sürekli terörist bir ülke olarak gösteriyordu burayı. O yüzden dedem bana sordu: “Sen gidecek misin Türkiye’ye?” Ben: “Evet gideceğim, bakabiliriz.” dedim. Ve işte geldim. Şimdi ona buranın öyle olmadığını söylüyorum.” (K8,Benin)

“Cumhurbaşkanının dünya siyasetindeki rolü, Müslümanlara sahip çıkması beni çok etkiliyordu, bu yüzden ülkemde Türk arkadaşlarla tanışıp Hayrat Vakfında çalışmalar yapıyorduk. Buraya gelmeden bile Türk kültürüne vakıftım.” (E2, Sudan)

“Ben hiç Türkiye hakkında bir bilgim yoktu. Başvuru onaylanınca araştırma yaptım. Mesela yemek; bizim ülkede Müslümanlar biraz değişik yemekler yiyoruz. Ben farklı mı diye baktım fotoğraf olarak biraz benziyordu ama gördüğüm tam teri oldu. Sakarya hakkında da merak ettim, benim arkadaşlar diyordu ki Türkiye’ye gideceksin orada biraz savaş var. Bende dedim ki gidip göreceğim sorun varsa geri döneceğim yoksa kalırım dedim.” (K3, Madagaskar)

“Evet, çünkü o kadar değişik bir kültür değil benim için çünkü Osmanlı İmparatorluğu bir süre Cezayir’de kalmış ayrıca %99’umüslüman bir ülke o kadar değişik bir şey değil öğrendim ama Türk kültürü dili nasıllar bir kaç şey öğrendim.” (K4, Cezayir)

“Lisede ve ortaokulda tarih kitaplarımızda Osmanlı tarihi ile ilgili okuduğumuz şeyler kadar biliyordum. Biz Türkiye’yi küçüklükten sevdik. Okuduğumuz Tarih derslerinden sevdik. En sevdiğim dönem Osmanlı dönemi. Uzun süre bir çok yerde hüküm sürmüş. Hemen her yerde tarihi eserleri var. Sultan Süleyman’ın hayatını okuyorduk okulda. Camiide hocalar bize anlatıyordu Osmanlı padişahlarını. Müslümanların tarihte ne kadar güçlü olduklarını söylüyorlardı. biraz politika olabilir ama Recep Tayyip Erdoğan’ı çok seviyorum. Türkiye iyi bir şekilde yönetiliyor, gelişiyor. Biz bunları biliyoruz.” (E11, Bangladeş)

Mülakat bulgularının tamamı incelendiğinde katılımcıların yarısına yakınının Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye ve kültürü hakkında hiç bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Sakarya Üniversitesi’ni kazandıktan sonra Türkiye ve kültürü hakkında hiç bilgi sahibi olmayan bu öğrenciler genellikle internet ve sosyal medya ağlarını kullanarak istedikleri bilgiye ulaşmışlardır. Fakat bu bilgi de Türkçe bilmedikleri için sınırlı düzeyde kalmıştır.

Katılımcıların görüşlerine göre Türkiye’nin Türk dizilerinden tanınma oranının oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Kimisi bu dizilerin Türkiye’ye geldikten sonra gerçeği yansıtmadığını söylese de büyük çoğunluğu Türklerin dizilerdeki gibi bir hayat sürdüklerini söylemişlerdi.

Katılımcılardan bazıları lisede tarih dersinde Osmanlı tarihi ile ilgili bilgi sahibi olduklarını belirtmiştir. Yine Osmanlı’nın bir zamanlar hakimiyeti altında olan ve

kültürel miraslarında Osmanlı izleri taşıyan ülkelerden gelen öğrencilerin (Cezayirli öğrencinin ifadelerinde olduğu gibi) görüşleri incelendiğinde ülkemiz tarihin dini ve kültürel yakınlığı sembolize etmesi açısından öğrenci üzerinde olumlu etki yarattığı gözlemlenmiştir.

Aynı zamanda Türkiye hakkında çok fazla bilgi sahibi olmayan öğrenciler genellikle haber kanallarından Türkiye'nin terör ülkesi gibi gösterildiğini, ailelerinin Türkiye'ye gönderirken korkuları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu görüşteki öğrenciler Türkiye'ye geldikten sonra aslında öyle bir ülke olmadığını, bazı haber kanallarının gerçeği yansıtmadığını gördüklerini ve bunu ailelerine anlattıklarını belirtmişlerdir. Sudanlı ve Bangladeşli öğrencilerin ve diğer katılımcıların görüşleri incelendiğinde Türkiye siyasetinde Recep Tayyip Erdoğan'ın çok önemli bir rol üstlendiği, uluslararası camiada tanınırlık seviyesinin yüksek olduğu ve pek çok farklı ülkede Türkiye denince akla ilk gelen isim olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilere Türkiye'ye gelmeden önce nasıl bir Türkiye düşündüklerini ve geldikten sonra zihinlerinde oluşan Türk algısının nasıl şekillendiği ile ilgili sorular sorulmuştur. Katılımcılardan 7 öğrencinin görüşleri şu şekilde olmuştur:

“Ben gelmeden önce Türkiye hakkında çok fazla bir şey bilmiyordum. Sadece arkadaşımın ve internetten edindiğim bilgiler kadar biliyordum. Geldikten sonra mesela biz siyah tenli Türkler ise beyaz tenli. Onların bizi bu kadar farklı ve bazılarının ten yüzünden kötü bakış açılarını bilmiyordum. Bana göre burada iyi insanlar çok az %20 falan. Genellikle insanlar bize tuhaf bakıyorlar.” (K8, Benin)

“Farklı bence. Müslüman bir ülke diye biliyordum, Müslüman ama bizden daha serbest. Burası seküler, yani islamda alkol yasak burada serbest mesela, o yüzden ilk geldiğimde biraz şaşırdım. Türkiye'nin %99'u Müslüman ama Müslüman gibi yaşayan az.” (K12, Malezya)

“Gelmeden önce tarihten okudum. Osmanlı kafasıyla geldim. Özellikle Cumhurbaşkanını da takip ettiğim için daha farklı düşünmüştüm. Özellikle giyim kuşam konusunda çok farklıydı. Sudan diğer Afrika ülkelerine göre çok muhafazakâr. Türkiye'yi de bu konuda daha farklı bekliyordum. Özellikle İstanbul'da hayal kırıklığına uğradım. Sonrasında tarihi detaylı araştırdığımda zamanla ülkenin daha iyi olacağına inanıyorum. Yaşam tarzı olarak Türkiye Sudan'dan daha modern, özellikle teknoloji konusunda. Arkadaşlarım da özellikle İstanbul'la ilgili deneyimlerini paylaştılar. Bu sebeple daha kolay uyum sağladım. Buradaki yenilikleri kendi ülkemizde heyecanla anlatıyoruz. Fatih gemileri karadan yürüttü, Cumhurbaşkanı denizin altından yol inşa etti diye anlatıyoruz. İnşallah kendi ülkemizde de bu çalışmalar yapılır.” (E2, Sudan)

“Bazı yönler örtüşmüyor. Mesela dizilerinizi izliyoruz çok yaygın bizde. Dizilerinizden tanıyoruz. Antalya'ya gelenler biliyor. Ama gerçek hayatları bu değil. Mesela daha dindarlar, arada var tabi Batılı olmalar ama çoğunluk dindar. Buraya ilk geldiğimde şaşırmıştım Sakarya'da çoğunluk kapalı. Bizim

düşüncemizde Türkler daha açık biliniyor filmler, klipler vs. Hepsi öyle. Mesela ailem hala soruyor gerçekten öyleler mi diye? Ama kültürünüz farklı. Bizim bildiğimiz Türkler ve buradakiler farklı.” (K7, Kazakistan)

“Çok değişti. Ben ülkemde dar kıyafetler giymeyi seviyorum annem bana dinimiz sizden farklı diye dedi ki bunları bırak daha geniş kıyafetler al orada öyle giyiniyorlar dedi. Herkes kapalı diye düşündüm ben yani kızların. Ben internetten baktım, Türkiye %99,9 Müslüman o yüzden böyle düşündüm. Geldiğimde bir baktım ki benden açıklar. Türkiye’de bomba var dediler ama ben öyle bir şey görmedim. Ben Türkiye çok kültürel bir ülke olarak okudum. Etrafımda çok fazla genç var ve Amerikalılara benzemeye çalışıyorlar onları sevmiyorlar ama onlar gibi olmaya çalışıyorlar. Sizin kendi kültürünüz çok daha değerli neden onlara benzemeye çalışıyorsunuz? İnternette baktıklarım çok güzel.” (K10, Haiti)

“Çok farklı, aslında televizyonda hep terörist olarak gözükyor. Müslümanlık ve Allah olarak hiçbir şey bilmiyordum, mesela siz kurban kesiyorsunuz ya ben onu çok kötü bir şey sanıyordum. Dedim ya ağladım diye zaten Türkiye hakkında hiçbir şey bilmiyordum o yüzden gelmeden önce ve geldikten sonraki düşüncelerim çok farklı. Az önce dedim ya bütün Türkiye çok güzel manzara. Bir hocam kurbanı bana anlattı ve anladım şuan Müslümanlık ve Allah hakkında düşüncelerim iyileşti. Şimdi Müslümanlara ve Allah’a karşı saygı duyuyorum. Moğollar pek bilmiyorlar. Bana soruyorlar orda sana bir zorlama yapıyorlar mı erkekleri sana bir şey yapıyor mu diye soruyorlar. Ben diyorum ki hiç öyle bir şey yok isterseniz siz de gelin diyorum.” (K11, Moğolistan)

“Aynı değil. Gelmeden önceki Türkiye de güçlü bir İslam anlayışı olduğunu zannediordum. Ama ilk geldiğimde çok şaşırdım. Kadınların giyim kuşamı, yolda sigara içenler. Kamerun’da erkekler bile her yerde sigara içemezler. Burada kadınlar erkeklerden daha çok her yerde sigara içiyorlar. Ben gelmeden önce burayı Arabistan gibi düşünmüştüm. O kadar değil tabi ki ama öyle gibi diyebilirim. Türkler sayesinde İslamiyet Avrupa’ya kadar gitti. Osmanlı sayesinde çok büyük ilerleme kat etti İslamiyet. Buraya geldiğimde çok cami var. Ama çoğu boş. Bizde cami sayısı az olmasına rağmen çok dolu oluyor her zaman. Kamerun’da üniversitede cami çok küçük. Zaten Kamerun’da Müslüman çok fazla yok. Üniversitemizde Sakarya’da harika bir cami var ama boş. Buraya geldiğimde yine aynı olur diye düşündüm ama yok. Beş vakit namaz kılan insan sayısı çok az. Diğer bir durum ise yabancı dil. Kimse İngilizce bilmiyor. Bu çok enteresan. Ama bunun nedenlerini anlıyorum. Biz sömürge olduk ve öğrenmek zorunda kaldık. Ama siz Elhamdulillah öyle bir durumu yaşamadınız.” (E6, Kamerun)

Katılımcıların tüm görüşleri incelendiğinde Türkiye’ye gelmeden önce zihinlerindeki en çarpıcı algının Türkiye’nin çok dindar bir ülke olduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede şekillenen düşünce yoğunluğu neredeyse katılımcıların tamamına yakını oluşturmaktadır. Bu soruyu bu şekilde değerlendiren öğrenciler kadınların tamamının tesettürlü olduğunu, camilerin her zaman dolu olduğunu, Ramazan’da tüm lokantaların iftar saatine kadar kapalı olduğunu, dini bayramların çok eğlenceli ve dinamik bir atmosferde geçtiğini, kadın erkek ilişkilerinin İslami çerçevede yaşandığını, Türklerin ibadetlerine çok dikkat ettiklerini düşündükleri ifadelerinde açık bir şekilde görülmüştür. Fakat Türkiye’ye geldikten sonra bu düşüncelerinde tamamen

yanıldıklarını ve hayal kırıklığına uğradıklarını, Türkiye'nin Avrupa etkisinde kaldığını, kendi ülkelerinde ayıp olarak karşılanan sigaranın dahi dışarda kadınlar ve erkekler tarafından çok rahat kullanıldığını ve özellikle kadınların bunu gerçekleştirdiğine çok şaşırdıklarını belirtmişlerdir. Bu ifadeler hemen hemen tüm katılımcılarda aynı şekilde zuhur etmiştir. Hristiyanlık ve Budizm inancına sahip katılımcılarda Türkiye'ye gelmeden önce ülke hakkında internet üzerinden yaptıkları araştırmalara göre Türkiye'nin %99 oranında Müslüman bir ülke olduğunu öğrenmiş ve geldiklerinde özellikle kadın öğrencilerin açık olmalarından dolayı çok ayıplanacaklarını ve tepki alacaklarını düşünürken bunun tam tersi olduğunu görmüşlerdir. Ayrıca onlarda özellikle kadınların çok esnek bir şekilde dışarda sigara içmelerine şaşırdıklarını vurgulamışlardır.

Aynı zamanda ateist olan bir öğrenci de Türklerden etkilendiğini, İslam'ı ülkesinde özellikle medyanın etkisiyle çok yanlış tanıdığını aslında hiç öyle olmadığını ve İslam inancına karşı sempatisinin arttığını ifade etmiştir. Bir önceki sorunun cevaplarında tespit edilen bulgulara göre Türkiye'yi dizilerden takip edenlerin de dizilerde sosyal hayat, dini şekillenme ve ailenin çok farklı bir şekilde yansıtıldığının, Batılı ülkelerin etkisinde bir algı yaratıldığının aslında Türkiye'nin hiç de öyle olmadığını düşüncesine varmışlardır. Bir öğrencinin konuyla ilgili genel bir değerlendirme niteliğinde görüşleri şu şekildedir:

“Biz zaten başta Kurtlar Vadisi olmak üzere bir sürü Türk dizisi izliyorduk. Bu dizilerle Türkiye'yi tanıdık. Hatta Ürdün'deki insanlar hala aynı düşünüyor. Ama ben buraya gelince fikrim tamamen değişti. Mesela nereye bakarsan orada bir camii olduğunu hiç bilmiyordum, tahmin etmiyordum. İstanbul'da kaldığım yurttan yurtdun dört bir tarafından bak her bir penceresinden camii görünüyor. Mesela hiçbir dizi cumartesi Pazar günleri özellikle sabah namazlarında yer bulamayacak kadar çok kişi ile dolan camileri göstermiyorlar. Hâlbuki ben bunu gördüm ve yaşadım. Maalesef Arap ülkelerinde bile böyle bir şey yok, ben görmedim. Sadece belki Arabistan'ın, Yemen'in, Ürdün'ün bazı yerlerinde olabilir. Türkiye'de ise böyle bir şey olduğunu görmek bana hem tuhaf hem de çok güzel geldi. Mesela bazı camilerde, kaldığım yurttan geliyorlar hep beraber namaz kılıyorlar, kuran okuyorlar. Çıkıyoruz namazdaki insanlar dükkanlarını açıyorlar, çorba dağıtıyorlar insanlara. Bu beni çok etkiledi. Bir diğeri, tesettürlü kadınların bu kadar fazla olduğunu bilmiyordum ama Sakarya'da çok var. Türk diziler bizi çok etkiliyor. Mesela yine dizilerden hareketle Türklerin en büyük derdi “aşktı” bize göre. Hala da burayı gelip görmeyen Ülkemin insanı öyle düşünür. Hâlbuki insanlar burada nelerle uğraşıyor. İnsanlar burada sabah 9'dan akşam 5'e kadar çalışıyor. Hatta kimisi daha da uzun çalışıyor. Simitçiler, çaycılar, boyacılar vs. Ama halkın iç yüzü dizilerde hiç olmadığı için biz öyle düşünmüştük. Biz sadece üst tabakayı görmüştük. Bunu şimdi daha iyi anlıyorum. Ürdün'de Diriliş Ertuğrul da takip ediliyor. Tabi diğer dizilere karşı böyle dizilerde olunca daha iyi oldu.” (E13, Ürdün)

Buradan şu sonuca varmak mümkündür: Türkiye’yi Türk dizileri aracılığı ile tanıyan öğrencilerin sosyal yaşantı, din, aile perspektifinden Türkiye’ye bakış açıları daha olumludur. Dizilerde Türkiye’yi Batılı ülkelerin etkisinde gören öğrencilerin algıları Türkiye’ye geldikten sonra tam anlamıyla değiştiği görülmektedir. Onların şimdiki Türkiye algısı; Türkiye’nin dindar bir ülke olduğu, aile ilişkilerinin daha kuvvetli ve sosyal yaşantılarının daha mütevazı olduğu yönündedir.

Siyahi öğrenciler de Türkiye’de tenlerinden dolayı hiç dışlanma ve ön yargı yaşayacaklarını düşünmemelerine rağmen özellikle boş zamanlarını değerlendirmek için dışarı çıkan siyah tenli öğrenciler halk tarafından kendilerine dışlanma ve ön yargılı yaklaşımlarda bulundukları tespit edilmiştir. Bu tespitin detayları “Sosyal çevre” başlığı altında incelenecektir.

Algıları ne şekilde olursa olsun katılımcıların tamamının Türkiye gelmeden önceki düşünceleri ile Türkiye geldikten sonraki düşüncelerinde tam anlamıyla bir değişiklik söz konusu olmuştur. Tischler (2015: 148)’in de belirttiği gibi bir kültürle başka bir kültür karşılaştırıldığında genellikle belirgin farklılıklar oraya çıkmaktadır. Aynı zamanda bütün kültürlerin ortak öğeleri de içinde barındırdığı görülmektedir. Bu demek oluyor ki farklı kültürler arasında gözle görülen farklılıkların olmasının yanı sıra benzerliklerinin de olması mümkündür. Bu konuya ilişkin öğrencilerden kendi ülkeleri ve Türkiye arasındaki sosyokültürel benzerlik ya da farklılıkların neler olduğunu anlatmaları istenmiştir. Bu konuda her ülkenin farklı kültürde şekillendiğini düşünürsek cevaplarında çok çeşitlilik gösterdiğini görebilmemiz mümkündür. Konuyla ilgili 3 öğrencinin görüşleri şu şekildedir:

“Sosyal açıdan orada ilk sene üniversitedeyken başkentte okudum daha çok Avrupa gibi bir hayat var gece hayatı çok fazla insanlar daha çok açık ve özgür davranıyor. Çok fazla bir şehre gitmediğim için Sakarya’yı söyleyeceğim; burada çok sakin ve rahatım. Orada siyasi partilerden ders bile çalışmıyordum. Burada gayet güzel odaklanabiliyorum. Kütüphaneye çok rahat ulaşabilirsin, grupça ders çalışabilirsin. Orada çalışma yeri yoktu evde çalışmak zorunda kalıyordum. O da her zaman olmuyordu çünkü sıkılıyorsun. Ekonomik açıdan Arnavutluk fakir bir ülke burası daha iyi çok fakirler görmedim ama belki bu kültürle alakalı çok yardımcı oluyor Türkler fakirlere. Bizim orada ya zengin var ya çok fakir, var yardımcı olmaz kimse birbirine. Dini açıdan orada çok Müslüman var ama Müslüman olmak için ortam oluşturmuyorlar bir camii bile yok, benim yaşadığım yerde ezan sesi bile duymayı özledim bazen şehre gidiyorum ezan esini duymak için. Kuzey Arnavutluk’ ta daha çok Müslüman, Güney Arnavutluk’ ta daha çok Hristiyan var. Siyasi olarak orada da farklı partiler var her ülkedeki gibi aynı. Kültürel yapı olarak da farklılıklar var dini bayramlarımız aynı, giyim tarzımız farklı bu kadar kapalı kız göremezsiniz toplumda iyi karşılanmıyor çünkü çok zor. Bir kız kapanmak

istiyorsa çok fazla düşünmesi lazım. Herhangi bir yasak yoktu ama bazen olabiliyor. Mesela hastanede bir kapalı kız hemşirelik yapıyordu diğer kız ise ona bağırmıştı, nasıl böyle çalışırsın yasak, kim aldı seni demişti. Fakat kapalı kız nerde yazıyor çalışamazsın diye cevap vermişti. Tartışmışlardı. Böyle şeyler olabiliyor.” (K6, Arnavutluk)

“Çok farklı, burada her şey düzenli. Bizde bazı meslekleri önemsemiyoruz, mesela burada temizlikçi işini iyi yapıyor. Her şey zamanlı ve düzenli. Bizde öyle değil. Rüşvet var bizde. Bizde de başkanlık sistemi var, seçim yapıyoruz ama zaten o gelecek belli, 15-20 senedir aynı. Mesela seneye seçim var cumhurbaşkanı asker gönderiyor rakibine. Engelliyor. Togo’da Müslümanların oranı %25, diğeri Hristiyan. Ama dindar değiller. Kiliseye gitmiyorlar. Ama biz Müslümanlar öyle değiliz. Din siyasete karışmıyor. Mesela ramazanda karar devletten geliyor, özgür değiliz, yasaklamıyorlar ama izne tabiyiz. Mesela bugün müsait değiliz bayramı yarın kutlayın diyorlar. Başkan Hristiyan. Burada her şey serbest. Bazen serbestlik kötü bir şey. Siz de bazı kurallar yok mesela anayasada tesettür yok. Sigara! Bizde sigara içilmez. Namaz ibadet eksik olsa da ahlaken Türkler iyiler. Yemekler çok farklı. Bizde kahvaltı ağır olur, pilav, tavuk, yumurta. Burada çay, peynir, hafif geliyor. Bizde ekmek şekerli oluyor. Ama alışmaya çalışıyorum. Kıyafetler de farklı. Biz uzun kumaşlar giyiyoruz.” (E1, Togo)

“Benzerlikler çok az farklılıklar çok fazla diyerek başlamak istiyorum. Özellikle sosyal anlamda burada insanlar istediği gibi giyinebilmekte. Ama bizim memleketimizde örneğin Üniversitelerde kıyafetlerimiz tek çeşittir. SİYAH ve BEYAZ herkes onu giymek zorunda ama burada öyle değil herkes çok rahat. Ekonomik olarak biz Türkiye’yi Avrupa olarak görüyoruz. Türkiye’de belediye otobüsü, vapur, tramvay metro her şey var. Bunlar bizim memleketimizde yoktur. Bizde ulaşım daha çok özeldir. Halk otobüsü var ama özel belediyeye ait değildir. Dini anlamda ise ben Müslümanım ve Müslümanlar için her şey var buralarda. Yurtlarımızda Hristiyan arkadaşlarımız var. Ama onlar için özel bir yer yoktur. Onların ibadet edecekleri yerlerde olsaydı çok daha güzel olurdu. Siyasi anlamda iki Ülke arasındaki farklar çok. Parlamenter sistem olarak iki Ülke benzerdir. Ama iki ülke arasında siyasi bir uzlaşma herkese yarıyor. İnsanlar tedirgin olmaktan kurtuluyor. Kültürel manada ben bir fark görmüyorum. Dil konusunda farklılıklar var. Bizim memleketimizde hala eski Türkçeden yazılar var. Birçok yerin ismi hala aynı Irakta. Taş köprü, kara İncir, Kuş tepe bu tarz isimler hala geçerli. Osmanlı izleri hala devam etmekte.” (E7, Irak)

Öğrencilerin kendi ülke kültürleri ve Türk kültürü hakkında gözlemledikleri ve yaşadıkları farklılıklar ve benzerlikler ekonomi ve siyaset, aile/evlilik, beslenme, giyim, eğlence ve bayramlar olmak üzere 6 başlıkta incelenmiştir. Bu başlıklar öğrencilerin görüşlerinde en çok göze çarpan ve sıklıkla tekrarlanan konulardan oluşmuştur.

1. Ekonomi ve Siyaset

Katılımcıların tamamının görüşleri incelendiğinde çoğunluğun ekonomik ve siyasi manada Türkiye’yi oldukça güçlü buldukları tespit edilmiştir. Siyasette bir kısım öğrenci yönetim şekillerinin farklı olduğunu söylerken bir kısmı da aynı şekilde yönetildiklerini belirtmişlerdir. Türkiye’nin şehir hayatını kendi ülkelerine göre daha gelişmiş, daha düzenli ve teknolojik gelişmelere açık olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcıların çoğunluğu Yukarıda Iraklı öğrencinin görüşlerinde belirttiği gibi Türkiye'nin ulaşım ile ilgili gelişmelerini kendi ülkeleri ile karşılaştırıp buradaki imkanların daha fazla ve gelişmiş olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrenciler, bu gelişmişliği ülkelere gittiklerinde ilgili makamlara anlatıp kendi ülkelerinde de olmalarını isteyeceklerini görüşlerinde bildirmişlerdir.

2. Aile ve Evlilik

Öğrencilerin üzerinde durduğu diğer kültürel değerlerden biri de evliliklerdeki farklılıklardır. Bu konuyla ilgili bir öğrenci evlilik ritüelinin kendi ülkesinde Türkiye'den farklı olduğunu şu şekilde anlatmıştır: “Evlilik sonrası farklı bir eve taşınma kültürü var Türkiye'nin ama Pakistan'da bunu yapmak ayıptır. Gelin damadın ailesiyle birlikte yaşamak zorunda gibi bir algı var bu hala değişmedi.” (K13, Pakistan) Yine bir başka öğrenci de konuyla ilgili şunları ifade etmiştir: “Türkiye’de erkek çocuğu evlenince ailesinden ayrı ev tutabiliyor. Ailesinden ayrı yaşayabiliyor. Bangladeş’te bu durum yok. Erkek çocuk evlenince ailesiyle birlikte yaşarlar. Anne baba yaşlanınca her şeyi çocuklar yapar.” (E11, Bangladeş)

Evlilik ve düğünler ile ilgili kültürel farklılıkların olduğunu dile getiren Hindistanlı bir öğrenci de şunları söylemiştir:

“Evliliklerde genelde kendi bölgesinde kendi dininden olanları tercih ediyorlar. Eskiye göre daha açık bir toplumuz bu sebeple geçmişe göre din farkı da evliliklerde çok aşırı problem olmuyor ama problem yapanda var tabii. Düğünlerimiz de çok renkli olur. Mesela gelin 16 şey takmak zorundadır. Bileklerine, boynuna, ellerine, kulaklarına özel, geleneksel şeyler takarlar. Kadınlar eşinin etrafında dönerek 7 söz verirler. Sizin gibi bizde de kına gecesi, müzik gecesi var. Eskiden düğünler 5 gündü şimdi 1 gün içerisinde her şeyi yapıyorlar. Çünkü insanların artık zamanı yok.”

Öğrencilerin aile ile ilgili de dikkatlerini çeken farklılıklar olduğu görülmektedir. Örneğin bir öğrenci ülkesinde ve Türkiye’de aile ilişkilerini benzerlikler olduğunu ifade etmiştir: “Türkiye’de aile ilişkilerinin çok iyi olduğunu gördüm bizde de öyle çok güçlüdür aile ilişkisi. Aile büyüklerine siz çok saygılısınız, biz de öyleyizdir. Farklı olan bir şey göremedim.” (K9, Sudan)

Başka bir öğrenci de kendi ülkesindeki ve Türkiye’deki aile yapısında ve evliliklerde gördüğü farklılıklara şöyle değinmiştir:

“Türkler genellikle aileyle yakın, bir yere gidiyorsanız aile ile gidiliyor. Bizde ise serbest. Nereye gidersen git özgürsün. Aile kültürü burada çok baskın. Burada

çocuk dışarı çıksa da ailesinden izin alıyor. Bizde böyle değil izin almayız. Siz buna çocukluktan alışmışsınız. Bizde çık dışarı bir şey öğren, tabii ki dikkatli ol ama kendi kendine bir hayatının olması için bu şart diye bakılır. Evlilik bile burada zor. Mesela evleniyorlar, düğün oluyor dışarıda dans ediyorlar. Söz, nişan, kına, düğün hepsi ayrı bizde sadece düğün var. Biraz farklı bizimkisi.” (E14, Moğolistan)

Ukraynalı bir öğrencinin de aile kültürü ile ilgili kendisine farklı gelen noktalar olduğu görüşlerinde görülmektedir:

“2 yıl kadar YTB’nin isteği ile özel bir yurttan kaldım, dini bir yurttu. Oradaki aileler kızlarına güvenmiyorlar ki böyle bir yurda gönderiyorlar. Sürekli takip ediliyorlar, akşam saat 8’de giriş, eğer geç gelindiyse direkt aileye haber veriliyor vs. Ama insan psikolojisi böyle, bir şeyi kısıtladığın zaman onu daha fazla yapmak istersin. Mesela ben çok mutluyum iyi ki Ukrayna’da yaşamışım ve benim ailem bana çok güveniyor. Düşünsenize 17 yaşında bir kızı bambaşka bir ülkeye okumak için gönderiyorlar. Nasılda güveniyorlar bana. Aynı zamanda bana bugüne kadar hiçbir kısıtlama yapmadılar. Bu yüzden ben mesela sigarayı bile tatmadım. Bu Türkiye’de yok maalesef.” (K15)

Görüldüğü gibi bazı öğrenciler Türkiye’de aile yapısını oldukça baskın, ebeveynlerin çocuklarını sürekli takip ettiği, özgür bırakmadığı, çocuklarına güvenmedikleri için sürekli tedbirli olduklarını düşünmektedirler. Çünkü kendi ülkelerindeki aile kültürünün oldukça özgür ve esnek ilişkilere sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Ailelerin kendilerine sağladığı özgürlüğü kendilerine ne kadar güvendiklerinin bir göstergesi olarak yorumlamaktadırlar. Katılımcıların bir kısmı da Türkiye’nin aile yapısında, aile ilişkilerinde kendi ülkelerindeki gibi benzerlik gördüklerini belirtmişlerdir.

3. Beslenme

Öğrencilerin sıklıkla üzerinde durduğu bir başka kültürel farklılık ise yeme-içme alışkanlıklarıdır. Yeme-içme toplumda basit bir alışkanlık olarak görülse de kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Her kültürün beslenme öğünlerinde yedikleri içtikleri farklıdır. Gıdaları pişirme usulleri farklıdır ya da aynıdır. Bu durum değişkenlik gösterebilir. Örneğin katılımcılardan Bangladeşli bir öğrenci kendi ülkesinde kahvaltıda pilav yediklerini fakat burada çok farklı ve çeşitli bir kahvaltı yediğini, Türk mutfağında da pilav olduğunu ama Bangladeş’e göre tamamen farklı olduğunu dile getirmiştir. Kendilerinin yağsız ve pirinci kavurmadan sıcak su ile pişirerek yaptıklarını da anlatmıştır. Yukarıda Togolu öğrencinin de kendi ülkesinde ve Türkiye’de yeme-içme alışkanlıklarının farklı olduğunu kendi ülkelerinde kahvaltıda tavuk, pilav ve yumurta yediklerini dolayısıyla çabuk acıkmadıklarını fakat Türkiye’de kahvaltının Togo’daki gibi ağır olmadığını, ekmeklerinin şekerli olduğunu ifade ettiği görülmektedir.

Moğolistanlı bir öğrenci de yemek kültürlerinin Türkiye'ye göre tamamen farklı olduğunu şu şekilde belirtmiştir: “Biz kahvaltıda et yiyoruz. Eti çok sık yiyememekten resmen Türkiye’de vejetaryen oldum bizde çok et var çünkü sürekli et yeriz; at, eşek, keçi, domuz eti çok yeriz. Burada yok.” (K11) Tanzanyalı bir öğrencide Türklerin çok çay içtiğini, çay içerek muhabbet etmeyi çok sevdiklerini, sınıf arkadaşlarının sık sık “hadi gel çay içelim” diye çağırdıklarını, kendi ülkelerinde böyle bir şey olmadığını, kendi ülkesinde çay olduğunu fakat farklı bir şekilde pişirilip sadece sabah kahvaltısında içtiklerini söylemiştir (K14). Hindistanlı bir öğrenci ise yeme-içme alışkanlıklarının ülkesi ve Türkiye'ye göre benzerlik ve farklılık gösteren yanlarını şu şekilde anlatmıştır:

“Sizin çayınız bize göre çok farklı. Nasıl çay demlendiğini öğrendim video çektim aileme gösterdim. Bizim çayımız farklı biz siyah çayı sütlü yapıyoruz. Buradaki çaya alıştım. Türk kahvesi bana biraz acı geldi ama ben sütlü Türk kahvesini çok sevdim hatta biraz da şekerli olacak. Yemeklerde ise biz sizin kadar tavuk ve et tüketmiyoruz. Sizin yemekler bana biraz baharatsız geliyor bizde çok baharat kullanılıyor. Nohut ve barbunya mesela buradaki gibi pişiriliyor bizde ama biz onlara o kadar ama o kadar çok baharat koyuyoruz ki belki 15 tane diyebilirim. Burada çok az. Gözleme mesela aynı biz de “Aloo paratha” diyoruz. Çiğ köftenize bayıldım çünkü çok baharatlı harika. Ben vejetaryenim bu sebeple et tavuk vs. yemiyorum ama diğer yemekleri tüketiyorum. O yüzden benim için Türk mutfağına alışmak çok zor olmadı.” (K5)

Katılımcıların çoğunluğunun beslenme alışkanlıklarında ayrıca dile getirdiği önemli husus da kendi yöresel yemeklerine duydukları özlemdir. Bu konudaki bulgulara göre kaldıkları yurtlarda öğrencilerin yemek yapmalarına müsaade edilmediği için öğrenciler ya kendisiyle aynı kültüre sahip özel evde kalan bir öğrencinin mutfağında yöresel yemeklerini yaparak hep birlikte yedikleri ya da uluslararası kültürel etkinlikler yapan dernek, vakıf gibi STK kuruluşlarında bu ihtiyaçlarını giderdikleri ortaya çıkmıştır. Fakat bu durum da çok sık olmadığından Türk yemeklerine uyum sağlayamayan öğrenciler için önemli bir sorun haline geldiği de görülmektedir. İstekleri, genelde kaldıkları yurtlarda en azından belli aralıklarla yurt mutfağını kullanarak kendi kültürlerine ait yemeklerden yapabilmeleridir.

4. Giyim

Her öğrencinin üzerinde sıklıkla durduğu bir diğer farklılık ise giyim şekilleridir. Örneğin Kurban bayramında Türkiye’de olan bir öğrenci giyimle ilgili farklılıklara şu şekilde değinmiştir: “Kurban bayramında buradaydım. Herkes tişörtle bayram namazına gelmiş. Bizde çocuklar en az 3 tane yeni kıyafet alır yaşlılarda en az 1 tane yeni kıyafet

alıp giyinirler. Biz bayram namazımızı “Punjabi” ile kılarız. Bu bizim geleneksel kıyafetimizdir ve önemlidir. Herkes böyledir. Burada kimsenin özel kıyafet giydiğini görmedim. Bayramlarda bile.” (E11, Bangladeş) Bir başka öğrenci de konuyla ilgili şunları söylemiştir: “Giyim konusunda mesela ülkemde yaz aylarında çok kısa ya da açık kıyafetler giyinmiyoruz ama burada giyiniyorlar. Bu bana Müslüman bir ülkede oldukça farklı geldi.” (K14, Tanzanya)

Beninli bir öğrencinin konuyla ilgili görüşleri şöyledir: “Giyim olarak başörtülü insanlar bana tuhaf gelmedi. Bu sizin kutsalınız benim için çok normal. Ülkemde hiç görmedim ilk defa burada gördüm. Mesela bizde bu şekilde başımıza şal sarıyoruz ama bu kültürel bir şey. Dini bir anlamı yok.” (K8)

Malezyalı bir öğrenci de farklı dinden ya da kültürden kadınların dahi aynı şekilde örtünmeleri gerektiğine değinmiştir: “Bizim ülkede Müslüman olmayanlar da mesela Koreli, Amerikalı olanlarda hicap kullanıyorlar. Kadınlar giyimlerinde örtülü erkekler özel günlerde geleneksel kıyafetler giyinir.” Sudanlı bir öğrenci de konuyla ilgili şunları söylemiştir: “Bizde giyim farklı evli kadının evli olduğu kıyafetinden bellidir. Evli kadınların kıyafetleri farklıdır.”

Görüldüğü gibi öğrencilerin giyim şekilleri üzerinde geleneklerin ve dinin etkisi oldukça fazladır.

5. Eğlence

Öğrencilerin görüşlerinden yola çıkarak tespit edilen bir diğer farklılık ise boş zamanlarını değerlendirecek, gündelik hayatın getirmiş olduğu yorgunluk ve stresi hafifletecek, kendi ülkelerinde olan fakat burada eksikliğini hissettikleri eğlence anlayışlarıdır. Bu ihtiyaç farklı ülkelere gelen öğrenciler tarafından diğer ihtiyaçların kültür tepkilerinin farklı olması gibi farklılık göstermektedir. Katılımcıların az bir kısmı bu konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Moğolistan’da insanlar karaoke eğlence yerleri var. Burada öyle bir eğlence yok. Biz öyle eğlence arıyoruz. Sadece Youtube dan yazarak karaoke yapabiliyoruz.” (E14, Moğolistan)

“Benim ülkemde sosyal olarak çok fazla aktivite ve eğlence alanları var, biz daha enerjik, hareketli yaşıyoruz. Siz ise burada daha sakin ve sade bir yaşam sürüyorsunuz. Bu benim için inanılmaz zordu. Beni çok fazla etkiledi. Ben ülkemde çok başka bir şekilde yaşıyordum. Buraya geldim ve ben çok durgunlaştım, çok sakinleştım. Yani bu benim için sıkıcı bir durum.” (E10,

Kolombiya)

“Ukrayna’da hayat çok hareketli. Burada üniversitede bahar şenliklerini iptal etmişler. Konser yok. Onu da İlahiyat Fakültesi iptal etmiş galiba sebebini de bilmiyorum. Bahar şenlikleri olmalıydı. Şarkılar söylemeliydik, pazarlar kurulmalıydı. Bunun eksikliğini çok yaşıyorum burada.” (K15, Ukrayna)

Katılımcıların yoğunluğunun az olduğu bu görüşlerin tamamı incelendiğinde öğrencilerin Sakarya’yı çok sakin ve eğlence alanlarının kısıtlı olduğu bir şehir olarak tanımlamaktadır. Genellikle bu isteklerini farklı şehirlerde özellikle de İstanbul’da karşıladıkları görülmüştür. Bu durumun öğrencilerin şehre uyum süreçlerini zorlaştırdığı, uyum sağlayabilmek için kendilerinden taviz verdikleri sonucunu doğurmuştur.

6. Bayramlar

Öğrencilerin neredeyse tamamının görüşlerinde dikkat çeken farklılık dini bayramların Türkiye’de ve kendi ülkelerinde tamamen farklı geçmesidir. Bu konuda eldeki bulgulara göre Hindu dinine inanan öğrenciden İslam dinine inanan öğrenciye kadar bütün katılımcıların aynı görüşte oldukları tespit edilmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu yaz tatilinde ülkelerine gitmeyip Türkiye’de kaldıklarından Ramazan ve Kurban bayramlarını gözlemleme fırsatı yakaladıkları görülmüştür. Bu gözlemlerini görüşlerinde bildiren öğrencilerden 5 kişi şunları ifade etmiştir:

“Bizim çok bayramımız var (Şehir bayramı, Noel, Paskalya vb.) . Resmi kurumlarda ve bize bir hafta tatil var. Türkiye’de bayrama denk geldim. Bayramlar çok sakin sizde. Bizde insanlar hep dışarıda olur caddeler trafiğe kapatılır.” (K2, Filipinler)

“Hindistan belki de dünyanın en çok bayramı olan ülkesidir. Bizde her gün bayram gibi. Bayram, dans, müzik gibi şeyleri biz çok seviyoruz. Belki ayda 3-4 tane büyük bayram var ve küçük küçük bayramlarda o kadar var ki...Mesela bir apartmanda farklı farklı dinden olan insanlar oluyor. Mesela orda Müslüman ailelerin Ramazan bayramlarını bizde kutluyoruz. Hindistan belki Müslümanların çoğunlukta olduğu sanırım 3. Ülke idi. Mesela Ramazan bayramlarında biz Müslüman ailelere ziyarete gidip onların bayramlarını kutluyoruz. Onlar bize künefe gibi ama (künefe değil) tatlılar ikram ediyorlar. Bizim bayramlarımızda da onlar bize gelir. Bizde onlara jelebi, ladu gibi tatlılardan ikram ederiz.” (K5, Hindistan)

“Afganistan’a hiç gitmediğimden burada dini bayramları da geçirdim. Burada bayramlar çok sakin geçiyor. Bizim orada üç gün bayram var üç günü de insanlar birbirlerine gidiyorlar. Burada herkes kendi parasıyla dışarıda geziyor. Bizim oralarda bayram daha heyecanlı geçiyor. Buradaki Türk arkadaşlarımin evine kalmaya gitmiştim yani. Orada da bana çok farklı gelmedi bayram.” (E12, Afganistan)

“Bir şey daha var aslında; bayramlar. Geçen Kurban Bayramı’nda buradaydım. Burada bayramların çok eğlenceli geçtiğini düşünüyordum ama yanılmışım. Bizim orda bayramlar çok eğlenceli ve renkli geçer. Mesela bizde Ramazan bayramından bir gün önce çocuklar güzel giyinip sokaklara çıkar. Şarkılar söylerler. Şeker toplarlar. Büyüklere ziyaret eder onlarda çocuklara harçlık verir. Onlarda bu paralarla tatlı falan alırlar. Havai fişekler patlatıyorlar. Bayram namazını biz mescitte kılmıyoruz. Dışarıda büyük bir alanda kılıyoruz. Cenazelerde de öyle kılırız. 5-6 kilometrelik bir kalabalık oluyor namaz esnasında. Çok renkli bayraklar, kıyafetler, renkli ışıklar oluyor. Sizde ise sabah namaza gittim. Geldim yattım. Biz bayram namazımızı punjabi ile kılırız. Burada da öyle giyindim. Bu bizim geleneksel kıyafetimizdir ve önemlidir. Herkes böyledir. Bayram 7 gün sürer. Hepimiz akrabalarımıza gideriz. Sonra yakın arkadaşlarımızın ailelerini ziyaret ederiz. Bence Türkiye’ye göre Bangladeş’teki bayram çok daha iyi geçiyor.” (E11, Bangladeş)

“Bayramlar Malezya’da daha eğlenceli. Namaz kıldıktan sonra çocuklara büyükler şeker veriyor. Biz daha renkli giyiniyoruz. Biz bayramı bir hafta kutluyoruz, Türkiye’de sadece üç gün. Haftasonları akraba ve arkadaşlarımıza sofralar kurarız. Bu gelenek Şevval ayı boyunca devam eder.” (K12, Malezya)

“Kurban bayramı buradaydım. Bizde bayramları sokaktan eve kadar hissediyorsun yani çocuklar dışarda oyun yapıyorlar içerde özel yemekler özel kurabiyeler yapılıyor hissediyorsun yani. Ama burası çok yok diyemem çünkü yaşamadım Türk aileleriyle o yüzden ama dışarıda hiçbir şey yok mesela burada kuzu keserken evde yapılmıyor bizde tam tersi evin bahçesi ya da dışarda yapıyoruz. Çocuklar kuzuyla oyunlar oynar, hayvana bayram kınası yaparız. Daha eğlenceli yani bir tadı var. Ben burda heyecanlıydım dışarı çıktım her gün gibiydi sonra yurda geldim.” (K4, Cezayir)

Öğrencilerin genel olarak Türkiye’deki bayramları oldukça sıradan ve sakin bulduklarını söylemek mümkündür. Bayramlarda kendi ülkelerinde yaşadıkları heyecan ve dinamik atmosferin Türkiye gibi etnik çeşitliliğin fazla olduğu bir ülkede bu derece renkli ve coşkuyla geçmemesi öğrencileri hayal kırıklığına uğratmış ve bugünlerde genellikle yurtlarında, evlerinde sıradan bir gün gibi geçirmelerine sebep olmuştur.

Malinowski (1982)’in belirttiği gibi temel ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçlara kültürün tepkileri (Akt. Aman, 2012: 142) her toplumda farklılık göstermektedir. Her kültür ana ihtiyaçlara belli tepkiler verir ve bu tepkiler isim olarak her kültürde aynı olsa da şekil olarak hemen hemen hepsinde farklılık gösterir (Aman, 2012: 142). Katılımcıların ifadelerine baktığımızda kendi ülkelerindeki kültür ile Türk kültürü arasında pek çok unsurda farklılıkların olması gibi benzerliklerin de olduğu görülmüştür. Ama genel olarak çoğunluğun düşüncesi Türk kültürünün kendi kültürlerinden oldukça farklı olmasıdır. Zaman zaman bu farklılıklar öğrencilerde kültür şokunun yaşanmasına neden olmuştur. Bir diğer dikkat çekici husus da kültürel farklılıkları o kültür içinde değerlendiren öğrencilerin görüşleridir. Örneğin giyim konusunda Beninli bir öğrenci Hristiyan bir ülkede yaşamasına ve farklı dinde olmasına rağmen Sakarya’da bazı

kadınların tesettürlü olmasına (ilk defa Sakarya’da görmesine rağmen) hiç şaşırmadığını çünkü buranın Müslüman bir ülke olduğunu, bunun kutsal bir değer atfettiğini dile getirmiştir.

Öğrencilere ülkelerine gittiklerinde “Türkiye’nin kültürel değerleri ile ilgili ne tür paylaşımlarda bulundukları ve Türk kültürüne yakınlık dereceleri sorulmuştur. Bununla ilgili çeşitli görüşler tespit edilmiştir.

“Aileme hep burada yaşadıklarımı anlatıyorum. Yemek konusunda Türkler çay ve çorbayı çok içiyorlar ama bizde böyle bir şey yok. Kendi kültürüm ile Türk kültürü arasında bağ kurabiliyorum. Çünkü bizim bağımız geçmişe dayanıyor. Mesela ben Bursa’da Cumalı Kızık’a gittim ve çok duygulandım. Gerçekten bu hükümet ve halk eski mimariye çok önem veriyor. Ve öyle hissettim ki sanki Osmanlı Dönemindeyim ve hatta kendimi ninemin evinde gibi hissettim. Kendime daha sonra söz verdim mezun olduktan sonra ne zaman Türkiye’ye gelsem oraya uğramadan dönemeyeceğim inşallah.” (E13, Ürdün)

“Daha ülkeme hiç gitmedim. Ama telefonda anlatıyorum. Bu ülkede hoşuma giden şeyler var. Mesela her yerde çay ikram ediyorlar. Burada su gibi çay içiyorlar. Otobüste yaşlılara yer veriyorlar. Bizde yaşlılara bu şekilde bir saygı yok. Ülkeme gittiğimde bende dikkat edeceğim artık buna. Türk kültürü ile kendi kültürüm çok çok farklı. O yüzden kendimi Türk kültürüne yakın hissetmiyorum.” (K8, Benin)

“Ben daha ülkeme hiç gitmedim ama ailemle telefonda ya da internetten görüşüyoruz. Bazen kendimi Farsça yerine Türkçe konuşuyor buluyorum. Alışmışım buranın diline. Farsça konuşurken aralarda Türkçe kelimeler kullanıyorum. Anamla konuşuyordum otobüs demişim anam bana Farsça “Oğlum otobüs ne?” diyor. O demese farkımda bile değilim. Bu gibi şeyler yaşıyorum. Mesela bizim ülkemizde siyah çay yok yeşil çay var. Şuan siyah çaya alışsam da az içiyorum. Kahve de var ama adı farklı ama tat sunum şekli aynı. Dediğim gibi ben Türkiye’de rahat olacağımı düşünüyordum dili rahat öğreneceğimi düşünüyordum ortama rahat alışacağımı düşünüyordum ve öyle de oldu. Türk kültürüne yakın hissediyorum özellikle Müslümanım diye.” (E12, Afganistan)

“Evet anlatıyorum. Ailemle arkadaşlarımı, Türk insanlarını, hocalarımı, nerede nasıl yaşadığımı her şeyimi anlattım. Benim ailem köyde yaşıyor. Ülkeme gittiğimde camiye gitmişim. Tabii herkes Türkiye’den geldiğimi biliyordu. Herkes “Burhan, ne yaptın, Türkiye nasıl bir yer, camileri nasıl, yemekleri nasıl, kültürü nasıl, sokaklar nasıl?” diye sordular. Türkiye Müslüman bir ülke olduğu için bizim insanlarımız burayı çok seviyor ve o yüzden çok merak ediyorlar. Köydeki insanları bilirsiniz, mesela “Türkçe nasıl, biraz bize konuşsana?” dediler. Türk kültürü bana çok yakın değil ama çok uzak da değil. İslam ortak noktamız olduğu için çok zor değil. Alışıyoruz. Buradaki arkadaşlar bana “Burhan sen aynı Türklere benzedin.” diyorlar. Tabii biraz abartıyorlar bence. Yemeklere alıştım, kahvaltıya alıştım. Çaya alıştım. Kebap, baklava çok güzel. Ben kahvaltıda çok çay içemiyorum ama yemekhanedeki abi “Sen neden çay fişi almıyorsun, kahvaltı çaysız olmaz bugün çay içeceksin al bu fişi.” Dedi. Bende aldım ve çay içtim. Çok içten insanların var. Biz Türkler gibi çay içmiyoruz çok farklı bir bağ var çayla aranızda. Mesela biz hiç ekmek tüketmiyoruz onun yerine pilav yiyoruz siz hep ekmek yiyorsunuz. Buna da alışmaya başladım. Bunun gibi pek çok şey yaşıyorum. Her şey güzel hamd olsun.” (E11, Bangladeş)

“Elbette anlatıyorum. Mesela bizim kahvaltımız çok farklı ,sütlü çay lokma dediklerimiz hafif tatlı ile yapıyoruz. Hatta biz kahvaltı yerine çay diyoruz. Sizde kahvaltı çok geniş. Memleketime döndüğümde kahvaltımı Türk kahvaltısı gibi yapıyorum. Bu kahvaltı kültürünü ailem de sevdi. Çay konusunda da Türkler çok çay içiyor, biz yalnızca kahvaltıda içiyoruz. Türkiye’de her yemekten sonra içiliyor. Özellikle temizlik konusundaki gelişmeleri de anlatmaya çalışıyoruz. Devlet bu konunun üzerine merkezi yerler dışında çok fazla düşmüyor. Biz kendi kendimize temizlemeye çalışıyoruz. Aynı zamanda yurt dışına çıkınca ufkun genişliyor, dar düşünceden kurtuluyor, her konuda daha farklı düşünmeye başlıyorsun.” (K9, Sudan)

“Gittiğimde herkes soruyor. Yeğenim var orada otobüsler var mı diye soruyor. İstanbul’da dokuz tür araç saydık arkadaşım, yer altı Marmaray, metrolar. Kız kulesini soruyorlar, çay götürdüm eve, bizde Hint ya da Çin çayı olur, evdekiler bu gerçek çay dediler çok sevdiler. Sovyet döneminde içtiğimiz çay bu dedi ailem. Katkısız, boyasız. Onlar daha çok sevdi. Her gittiğimde götüreceğim Türk çayını, ince belli bardaklarından da götüreceğim. Ailem Türk yemeklerini öğren diyor geldiğinde yapmam için. Sarma bizde yaparız, baklava da güzel, lokum, Osmanlı çayı içmişim Bursa’da o da güzeldi. Çok sevdiler. Şehirlerin tarihi, dini inanç bizimkiler çoğuna meraklı.” (K7, Kazakistan)

Katılımcıların görüşleri incelendiğinde çoğunluk Türk kültürünü anlatırken, Türk insanların kendilerine olan yaklaşımlarını, beslenme alışkanlıklarını, şehir hayatını, teknoloji ve ulaşımdaki gelişmeleri ülkelerindeki insanlara anlattıkları görülmüştür. Bununla birlikte ülkelerine gittiklerinde çoğunluğu bir Türk yemeyi yaparak ailelerine tanıtmıştır. Öğrencilerin Türk kültürüne yakınlık derecelerini ise ortak tarihsel geçmiş ve din ile bağlantılı olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu Müslüman olup Türk kültürüne sıcak baktıklarını, bundaki en temel paydanın Türkiye’nin İslam ülkesi olmasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Yine aynı zaman Kazakistan, Cezayir, Kırgızistan ve diğer ülkelerden Türkiye ile ortak tarihi geçmişe sahip oldukları için kültürel yakınlıklarının olduğu ve bu sebeple Türk kültürüne çabuk alıştıklarını belirtmişlerdir.

3.2.2.3. Dil

Katılımcıların, dil problemlerinin Türkiye’ye uyum süreçlerini nasıl etkilediği, bundan kaynaklı sorunları nasıl çözebildikleri, bu süre zarfında ülkelerini dönmeyi düşünüp düşünmedikleri, yabancı dil olarak öğrendikleri Türkçeyi geliştirmelerinde etkili olan faktörlerin neler olduğu soruları sorulmuştur. Elde edilen bulgular bu başlık çerçevesinde incelenecek ve değerlendirilecektir. Dil kültürün ürünüdür. Dolayısıyla bütün diller, içinde bulunduğu kültürün kodlarını taşımaktadır. Kültür ve iletişim birbirinden ayrılamaz kavramlardır. Çünkü öğrenilir ve iletişim vasıtasıyla muhafaza edilerek yeni kuşaklara aktarılır. Farklı kültürün üyesi olanların iletişim sürecine

katılmaları anlama sorunlarının derecesini daha da arttırır. Anlamama ya da yanlış anlamalar genellikle kültürlerarası bir sorun yerine kültür sorunu olarak düşünülür. Bu durumda kültürlerarası iletişimin gerçekleşmesini daha da zorlaştırmaktadır (Kartarı, 2014: 154-157). Bu nedenle anlama sorunlarını kültür sorunu olarak değil kültürlerarası bir sorun olarak görmek kültürlerarası iletişimin daha etkin ve geliştirilebilir olmasını mümkün kılar.

Bu bağlamda değerlendirecek olursak öğrencilerin Türkiye'ye geldikten sonra yaşadıkları dil problemleri nelerdir ve bu problemler öğrencilerin eğitim, sosyal çevre ve sosyal yaşamlarına uyum süreçlerini nasıl etkilemiştir? Bu öğrenim sürecinde yaşadıkları problemlerden dolayı ülkelerine dönmeyi düşünmüşler midir? Bu sorular öğrencilere sorulmuş ve onların bu konuyla ilgili görüşleri alınmıştır. Katılımcılardan 6 öğrencinin görüşleri şu şekildedir:

“Evet. Daha çok dil konusunda ilk 5-6 ay bayağı zorluk çektim. Mesela ilk kaldığım yurttaki oda arkadaşlarımdan hepsi Türk'tü. Ben yatıyordum ve ışığı kapatmalarını istiyordum ama söyleyemiyordum, işaretlerle anlatıyordum. Bir yere gitmek istiyordum anlatamıyordum, bir şey yapmak istiyordum anlatamıyordum, duygularımı ifade edemiyordum. O yüzden ilk 6 ay çok zorlandım. Tabi ben burayı anlatmıyorum. Türkiye'ye ilk geldiğim zamandan bahsediyorum. Uyum konusunda ise dilim olmasa bile hemen anlaştım Türk insanlarla. Buradaki halk bizim ülkemizin halkına çok yakın, benzer. Hem şekil hem de davranış olarak çok ülkem ve Türkiye arasında çok büyük farklılıklar görmedim.” (E13, Ürdün)

“Tabiki çok sıkıntılar yaşadım. Çünkü burada çok az insan İngilizce biliyor. Bizim ülkemizde 22 resmi dil var. İnsanlar belki 3-4 tane dil biliyorlar ve anlıyorlar. Bölgesel diller var. En popüler dil Hintçe ve İngilizce. Fakat bazı bölgelerdeki insanlar ne Hintçe ne İngilizce biliyorlar. Sadece kendi bölgesinin dilini biliyorlar. Burada ise İngilizce bilen çok çok az. Ama insanlar çok yardımsever. Biz Türkçe bilmesek bile onlar Türkçe konuşup bize beden diliyle yol tarifi verdiler. Bizimle yavaş yavaş kelime kelime Türkçe konuşuyorlardı (gülüyor). Ama biz dil bilmediğimizden anlayamıyorduk. Gel, git, otur gibi kelimeleri işaretlerle anlatıyorlardı ve biz sonra anlamaya başladık. Uyum konusunda hiçbir sıkıntı yaşamadım. Çünkü Türkler gerçekten çok sıcakkanlı insanlar. Mesela yurttaki kızlar bize o kadar yardım ediyor, öğrenci işlerinde her yerde bize yardım ediyorlar. Türk arkadaşlar yardım için her zaman hazır. Bu sebeple ben o kadar çok zorlanmadım. Okulumu bırakıp ülkeme dönmeyi hiç düşünmedim. Çünkü buraya hazırlıklı geldim. Yabancı bir ülkedeyim ve burada Hintliler yok, kendi kültürüm yok. Bunu bilerek ve buna kendimi hazırlayarak Türkiye'ye geldim.” (K5, Hindistan)

“İlk geldiğimde hiç dil bilmiyordum ve bu sebeple çok sıkıntı yaşadım. Ama çok da bunalmadım. Çünkü geldiğim zaman burada bir Moğol arkadaşım vardı o benim rehberim oldu. O arkadaş benden bir sene önce gelmiş. Dolayısıyla baya yardımcı oldu bana. İlk geldiğim sene birinci dönemde dilim iyi olmadığı için hep zor geçti. O zamanlar işte ülkeme geri dönmeyi düşündüm. Sonra dersleri geçtiğimi görünce “Tamam, kalacağım.” dedim.” (E14, Moğolistan)

“Ben geldiğimde hiç dil bilmiyordum. Merhaba demeyi bile bilmiyordum. Tömer’e gittim hocalar Türkçe konuşuyordu. Arkadaşlardan İngilizce bilenler ile rahat konuşuyordum ama hocalar hiç İngilizce konuşmuyordu hep Türkçe konuşuyordu. Biz anlamıyoruz ama onlar yine devam ediyorlardı Türkçe konuşmaya. O zamanlar çok sıkılmışım. Çünkü düşünsenize hiç anlamıyorum ne konuşuyor acaba diye merak ediyorum. Beden diliyle anlamaya çalışıyordum. Sonra tabii çok çalıştık. Kitaplar vardı. A,B seviyelerinden başladık. Mesela bir de bizim dille sizin dilin noktalı harfleri (o, u gibi harfler Bangladeş dilinde yok) farklı, bende hala bu konuda sıkıntı var. Başka komik, tuhaf anılarımda var. Mesela sizde hayır derken kafanızı kaldırarak cık diyorsunuz. Bangladeş’te ise insanlar kızdığı zaman bu ifadeyi kullanıyorlar. İlk geldiğim sıralar haliyle az Türkçe biliyordum. Ben şoföre dedim ki: “Serdivan’a gider mi bu araba?” O bana kafasını kaldırarak “cık” dedi. Ben o zaman demiştim Allah bu adam bana neden kızdı ki, ben sadece bir soru sordum diye düşünmüştüm. Bunun gibi şeyler olmuştu. Sonra öğrendim ki bu ifade sizde hayır demekmiş. Buradaki Bangladeşli arkadaşlar bana her yerde çok yardım ettiler. O yüzden ben yine de diğer arkadaşlara göre çok sıkıntı çekmedim. Bu yüzden hiçbir zaman ülkeme dönmeyi düşünmedim.” (E11, Bangladeş)

“Çok yaşadım. Şimdi ben bir şey fark ettim Türk insanları gerçekten kibar ama biz başka bir telaffuzda Türkçe konuştuğumuz için burada bir şeyi bir Türk’e sormak istediğimizde sanırım onlara farklı geliyor konuşmamız o yüzden bizden kaçıyorlar. Geldiğimde hiç dil bilmiyordum. Sıfırdan başladım ve iyi bir hayat yaşamamız için insanlarla konuşmamız gerekiyor. İlk zamanlar bu benim için çok zordu. Çok şey söylemek, anlatmak istediğim durumlar oldu ama Türkçem yetmedi konuşamadım. Bu sebeple çok problemler yaşadım. Bir keresinde bir arkadaşımın dolmuşa bindik ve siz dolmuştan inerken “İnecek var!” diyorsunuz. Benim arkadaş “İnek var!” diye bağırıyordu. Tüm dolmuş gülmüştü baya komik bir anıydı bu bizim için. Ben aslında zorluktan ziyade rahatsız edici anlar yaşadım diyebilirim.” (E10, Kolombiya)

“Önceden benim oda arkadaşımın bir şeyler anlattığında onlar gülüyordu anlamadıkları için. Oysa ben ciddi bir konu anlatıyordum. İlk geldiğimde bana terminalde bir şoför nereye gidiyorsun diye sordu bense nerelisin diye anladım sürekli Filipinler Filipinler dedim bu çok utandırıcıydı. İlk zamanlar gitmek istedim çünkü uyum sağlayamıyordum zorlanıyordum özellikle oda arkadaşlarımdan dolayı. Onlar Türkçe konuşuyorlardı hiçbir şey anlamıyordum. Benim ailem bana dedi ki o senin istediğin bir hayalin o yüzden senin yapman gerekiyor. Sonra yabancı arkadaşlar da bana aynı problemi yaşadıklarını söylediler ben daha iyi hissettim. Türk arkadaşlarım bazen yardım ettiler. Bazı Türkler iyi şeyler yapıyorlar.” (K2, Filipinler)

Tüm görüşler incelendiğinde katılımcılardan az sayıda öğrenci daha önce Türkçeyi bildiklerinden dolayı hiç problem yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin Çadlı bir öğrenci 2014 yılında kendi imkanları ile İstanbul’da öğrenim görmüş ve bu sebeple Sakarya Üniversitesi’ne YTB aracılığı ile doktoraasını yapmaya geldiğinde dil ile ilgili hiç problem yaşamadığını söylemiştir. Bunun gibi birkaç öğrenci, katılımcılar arasında mevcuttur. Katılımcıların çoğunluğu ise geldiklerinde Türkçeye dair hiçbir şey bilmedikleri için çok problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Farklı ülkelerden gelen bu öğrenciler her yurt dışına çıkan öğrenci gibi yeni bir dil öğrenmenin zorluklarını yaşamıştır. Öğrencilerin görüşlerinden yola çıkılarak TÖMER’de Türkçe A1 seviyesini

geçtikten sonra yaşanan bu zorlukların ve problemlerin giderek azaldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin dil konusunda yaşadıkları zorluklardan dolayı uyum konusunda bir problem yaşamadıkları ilgili diğer tespitler arasındadır. Bunun sebebi de her ne kadar ilk zamanlar öğrenciler ve Türkler arasında sözlü iletişim sağlanamasa da sözsüz iletişimin sağlanabildiği katılımcı görüşlerinden de anlaşılmaktadır. Kısacası öğrencilerin dil öğrenme sürecinde uyum ile ilgili zorluk yaşamamalarının sebepleri şöyledir:

- ✓ Yurt idarecilerinin çok anlayışlı ve her konuda yardımcı olmaları,
- ✓ Kaldıkları yurtlarda bazı katılımcıların oda arkadaşlarının Türk olması,
- ✓ Hocaların Türkçeyi anlama ve konuşmada güçlük çekmelerini anlayışla karşılamaları,
- ✓ Sınıf arkadaşlarının derslerde yardımcı olmaları,
- ✓ Türkiye ile ortak bir geçmişe sahip ülkelerin,
- ✓ Sakarya halkının öğrencilerin gidecekleri adreslerde beden dili ile dahi olsa bilgi vermeleri ve diğer (alışveriş vs.) konularda yardımcı olmaları,
- ✓ Öğrencilerin dil ile ilgili sorunlarını aşmalarındaki en önemli etkenlerin başında daha önceden Sakarya’da öğrenim görmeye başlayan kendi ülkesinden öğrencilerin kendilerine rehberlik etmeleri ve diğeri ise kendileriyle aynı sorunları yaşayan diğer YTB burslusu uluslararası öğrencilerin olmasıdır.

Ayrıca katılımcıların çoğunluğu dil öğrenmede yaşadıkları zorluklardan ve problemlerden dolayı ülkelere dönmeyi düşünmüş olsalar da diğer uluslararası arkadaşlarının da aynı problemi yaşadığı, başladıkları bir işi bitirmeden dönmeme isteği ve Türkiye dışında başka bir ülkede de okusalar yine benzer problemleri yaşayabilecekleri düşüncesinden dolayı vazgeçmiş ve Türkiye’deki eğitimlerine devam etmişlerdir. Mülakat tespitlerinden bir diğer önemli husus da öğrencilerin TÖMER’den sonra ders dönemine geçtiklerinde Türkçeyi akademik dil olarak ilk sene dersleri anlamada güçlük çektikleri için sınavlarda çok iyi puanlar alamamışlardır. Örneğin Ukraynalı bir öğrenci yaşadıkları şöyle anlatmaktadır:

“Öğrencilerle sorun yaşamasam da derslere adapte olabilmek için çok uğraştım ve bunun en büyük sebebi dildi. Mesela ilk sınıfta Hukuk dersi görüyoruz, Türkler bile bunu anlamazken ben hiçbir şey anlamıyordum. Profesör hiçbir şey anlatamıyordu ya da bana öyle geliyordu. Ben Hukuk dersini resmen KPSS videolarından öğrendim. Muhasebeyi de ben bu şekilde öğrendim.”

Fakat 2018 yılından itibaren bu sorunu ortadan kaldırmak için Sakarya Üniversitesi TÖMER’de Akademik Türkçe dersleri verilmeye başlanmıştır. Katılımcıların da bazıları bu eksikliklerini gidermek için Akademik Türkçe dersini almaya başlamışlardır.

Katılımcılara Türkçeyi geliştirmelerindeki faktörlerin neler olduğu sorulmuştur. Bu konuyla ilgili öğrencilerin Türkçeyi geliştirmelerindeki faktörlerin tek bir nedene bağlı olmadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin soruya ilişkin görüşleri şu şekildedir.

“Türk arkadaşlarımın olması, YTB tarafından bu sene açılan Akademik Türkçe dersine katıldım. Yurtta açılan kurslara katıldım. Bunlar sayesinde dilimi ilerlettim. Yurt arkadaşlarının da çok büyük etkisi oldu hatta ben ilk dönem eve çıktım ve ders dönemi bitince tekrar hemen yurda dönme sebepim de Türkçe’yi ilerletebilmem ve unutmamamdı. Çok faydasını gördüm geçen seneye göre çok daha iyiyim. Arkadaşlarım da bunu söylüyor. Aslında Sakarya Belediyesi tarafından da bir sürü kurs açılıyor. Bunları takip edebiliriz. Bu sene ben maalesef yoğunluğumdan dolayı takip edemedim. Seneye inşallah katılabilirim.” Ürdün

“Türkçeyi iletmemdeki en önemli faktör bence Türklerle konuşmak, onlarla sık sık diyalog kurmak. Biz Tömer’de Türkçe öğrendiğimizde yabancılarla Türkçe konuştukça telaffuzun gelişmiyor hatta daha da zorlaşıyor. O yüzden bir Türk ile ne kadar çok konuşursan telaffuzun da o kadar çok gelişiyor. Biliyor musun? Biz yabancı arkadaşlarla Türkçe konuştuğumuz an %100 birbirimizi anlıyorduk ama bir Türk ile Türkçe konuştuğum zaman neredeyse %10-20 anlıyordum. Bunun haricinde dizi izliyorum. Kara Sevda dizisini beğendim. Onu izliyorum.” (E10, Kolombiya)

“Türkçeyi iletmemde kitap okumam, çok pratik yapmam, gezmem faydalı oldu.” (E3, Kırgızistan)

“Türkçeyi iletmemde en önemli katkıyı ilk yurdumdaki oda arkadaşlarımın verdiğini söyleyebilirim. Beni çok zorladılar. İlk zamanlarda çok kızırıyordum ama faydasını daha sonradan gördüm.” (K13, Pakistan)

“Türkçemi iletmemde birinci faktör, oda arkadaşlarımdı. Diğer bir faktör çok şehir gezmemdi. Birçok şehri gezdim. Özellikle Türlerle beraber gezdim bu çok yara sağladı bana.” (E9, Kazakistan)

“İlk olarak kelime ezberliyorum Türkçeyi öğrenmek için. Sanki her zaman beynimi tazelemem lazım her gün pratik lazım, kelime ezberliyorum pratik olmayınca unutuyorsun. Okuyorum internetten haberler, dinliyorum. Özellikle finans haberleri ve diziler. Bence en önemlisi okumak. Tömer'deki standart dışında birşeyler ama. Ben dil öğrenmeyi seviyorum.” (E1, Togo)

“Arkadaşlarıma da sürekli tavsiye ettiğim bir programa katıldım. Sakarya büyük şehir belediyesine ait diksiyon kursu var. Bu kursları önemsiyorum hatta geçen sene belediye başkanı bana katılım ve teşekkür belgelerini vermişti. Tek yabancı

öğrenci olduğum için almıştım o belgeleri hala saklıyorum. Ve dışarıdan gelen öğrenciler katılmıyor böyle şeylere.” (E7, Irak)

Tüm katılımcıların görüşleri incelendiğinde öğrencilerin Türkçeyi geliştirmelerindeki faktörler şöyledir:

- ✓ Üniversite’de ve kaldıkları yurtlardaki Türk arkadaşlarla sürekli diyalog halinde olmaları,
- ✓ Türk dizilerini takip etmeleri,
- ✓ Sürekli Türkçe ile ilgili gramer çalışmaları,
- ✓ Kitap okumaları, seyahat etmeleri, müzik dinlemeleri,
- ✓ Kaldıkları yurtların ve Sakarya Büyükşehir Belediyesi’nin açtıkları kurslara ve hazırladıkları etkinliklere katılmaları,
- ✓ Daha önceki dönemlerde gelen Uluslararası öğrencilerden Türkçesi çok iyi olanlarla sık sık diyalog halinde olmaları,
- ✓ Hocaların dil konusundaki tavsiye ve teşvikleri,
- ✓ Derslerde ses kayıt alıp, sürekli dinleyerek tekrar etmeleri.

3.2.2.4. Din

Bu başlık altında öğrencilerin Türkiye’deki dini yaşantıyı nasıl buldukları, dini yaşantıda kendi ülkesiyle benzerlik ya da farklılıkların neler olduğu, dini inançlarını Türkiye’de nasıl yaşadıkları, Türklerin dini inançlarına karşı tutum ve davranışlarının nasıl olduğu ve arkadaş seçimlerinde dini inancın önem derecesi ile ilgili soruların cevaplarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Katılımcılara Türkiye’deki dini yaşantıyı nasıl gözlemledikleri kendi ülkesiyle benzerlik ya da farklılıkların neler olduğu sorulmuştur. Bu soruya ilişkin görüşler oldukça çeşitlilik göstermektedir. Tüm katılımcıların hem fikir olduğu husus tesettürlü kadınların sigara içmelerini kendi kültürlerinde çok büyük yanlış olduğunu ve ülkelerinde bu durumun ayıplandığını, bunu yapan kadınlara iyi gözle bakılmadığını ifade etmişlerdir. Kendi ülkelerinde tesettürlü bir kadının hiç sigara içtiğine rastlamadıkları ve istisnai bir durum olarak rastlansa dahi ayıplandıkları düşüncesinden

dolayı bu olay öğrencilerin kültür şoku yaşamalarına sebep olmuştur. Türkiye’deki dini yaşantıyı kendi ülkesindeki farklılıklarla anlatan Hindistanlı bir öğrenci şunları söylemiştir:

“Dini hayat biraz farklı. Bizde çok din var. En popüler 6-7 tane din var. Biz dinlerimizi karşılaştırmıyoruz. Bir ortamda asla dinimizi sormayız birbirimize. Bizim için Hint olmamız yeterli. Ve her şeyimizi birlikte yapıyoruz, bayramlarımızı birlikte kutluyoruz. Benim şehrimde burka giyiniyorlar komşularım bile ama bu bizim için rahatsız edici değil. Bu normal çünkü o Müslüman. Mesela Sih inancına sahip olanlar var onların erkekleri biz ona türban diyoruz. Onu başlarına takıyorlar. Bu biz Hintler için hiçbir sıkıntı değil. Hindistan’da din için hiçbir sıkıntı yok. Evliliklerde genelde kendi bölgesinde kendi dininden olanları tercih ediyorlar. İnsanlar burada ben yabancı olduğumdan İslam hakkında hiçbir şey bilmiyorum sanıyorlar. Ama ben Hindistanlıyım ve benim ülkemde çok din var. İslam da var. Tabii ki derin bilgiye sahip değilim. Ama Müslümanların hangi günlerinin önemli olduğunu, Cuma namazı kıldıklarını, Ramazan ne zaman başlayacak, geçen yıl şu tarihteydi vs. biliyorum. Ama onlar bunu bilmiyor ya da unutuyorlar. Bizde her yıl takvim yenilendiğinde hangi bayram ne zaman olacak bakıyoruz. Mesela Ramazan bayramında devlet tatili var. Aslında sadece Müslümanlık değil her din hakkında biraz bir şeyler biliyoruz çok dine inanan olduğu için. Türkiye’de kadınlar camiye sık sık gidiyorlar. Hindistan’da kadınlar o kadar camiye gitmiyorlar. Burada yabancı Müslüman arkadaşlarda çok gidiyor. Sadece ben bu farkı gördüm. Diğerleri hep aynı kendi ülkemdeki gibi.” (K5)

Afganistanlı bir öğrencide Türkiye’deki dini yaşantıyı Afganistan’a göre daha serbest ve esnek bulunduğunu gözlemlemiştir:

“Dini anlamda Afganistan daha sıkı kurallara tabi. Burada gördüğüm kadarıyla isteyen namaz kılabilir isteyen kılmaz. Orada öyle değil, herkes kılmak zorunda. Halk tarafından namaz kılmayan kişi ayıplanır, “Müslüman değil misiniz?” diye sorgulanır. Bana göre ise buradaki gibi olunması daha iyi. Kadınlar bizde camiye mescide giremezler ama burada gidiyorlar.” (E12)

Beninli bir öğrenci ülkesinde Hristiyanlık dininin hakim olmasından dolayı ilk defa hemen herkesin Müslüman olduğu bir ülkeye geldiğini, İslam ile ilgili bazı sembollerle de dolayısıyla ilk defa Türkiye’de karşılaştığını ifade etmiştir. Kadınların minibüste bir erkeğin yanı boş olsa dahi oraya oturmadıklarını gördüğünde çok şaşırmış ve ona bu durum oldukça farklı gelmiştir. Ayrıca Ramazan’da herkes oruç tuttuğu için kendi ve kendi gibi Müslüman olmayan öğrencilerin yurttan uzun bir süre aç kaldıklarını sadece sahur ve iftar yaptıklarını ve bu durumun onları çok etkilediğini söylemiştir:

“Dini anlamda burası Müslüman bir ülke. Benim ülkemde Hristiyanlık hakim fakat Müslümanlarda var. Bu ülkeye geldiğimde herkesin Müslüman olması benim için yeni bir şey oldu. Ama alıştım. Mesela dua, ezan bunları alıştım. Ülkemde ezanı içeride okunuyor ama burada ilk defa duydum. Burada her yerde cami var. Ama ülkemde tabii ki bu kadar çok cami yok. Burada dini anlamda birkaç gözlemim var. Mesela otobüsteyiz ve bir erkeğin yanı boş ise kızlar burada erkeğin yanına oturmuyor. Ben yaşlı hamile yoksa otururum. Bu bana çok tuhaf gelmişti. Mesela

oruç tutulduğu zaman yurtlarda iftara kadar hiç yemek olmuyor. Siz sahura kalkıyorsunuz bizde kahvaltı vermedikleri için gece 2’de kalkmak zorunda kalıyoruz. Bu dönemler bizim için çok zor. Bekliyoruz acıkıyoruz. Aslında oruç tutmayan insanlar için bir grup oruç tutanlar için bir grup olabilir. Benim dinimde de oruç var. Ama gece 12’de başlıyor. Belki akşam 6’ya kadar. Mevsimlere göre saat değişiyor tabii. Kişiye ve döneme göre, ne için oruç tutuyoruz bunlara göre de süresi değişiyor.” (K8)

Moğolistanlı bir öğrenci de Türkiye’de Müslümanların dine çok önem verdiklerini ve ibadet ettiklerini dile getirmiştir. Moğolistan’da ise böyle bir şey olmadığını, inandıkları Budizm inancına göre ne yapmaları gerektiğini dahi bilmediklerini ifade ederek iki ülke arasındaki dini yaşantıdaki diğer farklılıkları da şu şekilde anlatmıştır:

“Burada dini daha iyi tutuyorsanız. Hissediyorsunuz. Moğolistan’da Budizm var ama ne olduğunu bile bilmiyoruz. Önem vermiyoruz. Kitap falan okuyorlar ama iyi insan olmak iyi bir şekilde yaşamak için yapıyorlar. Sanki sizinle aynı gibi ama biz din gibi hissetmiyoruz. Namaz kılmıyoruz, oruç tutmuyoruz. Farklı tabii Türkiye çok dini tutan bir ülke diye düşünüyorum. Ama o kadar olmayabilir. Bize göre çok fazla tutuyorsunuz bu kesin. Burada böyle olması bence daha iyi. İnsanları bir yere topluyor din. İnsanlar daha iyi yaşamaya çalışıyor. Din diyelim burada yoksa çok kötü bir şey olurdu diye düşünüyorum. Yani benim gördüğüm kadarıyla din insanların kötü şeyler yapmasını engelliyor. Kötü olanlar tabii ki vardır ama genel olarak engelliyor. Müslümanları biliyordum ama hiç namaz kılan görmemiştım zaten namaz kılındığını bile bilmiyordum. Ses (Ezan) duymamıştım. Mesela sabah saat 4 oluyor. Ses (Ezan) geliyor. İlk duyduğumda çok şaşırdım. Önceden camii falan resimlerde gördüm ama böyle canlı hiç görmemiştım bir de günde 5 kez ses (ezan) geliyor ve siz namaz kılıyorsunuz ondan sonra bu var ya bu benim için bambaşka bir şey. Çünkü Moğolistan’da ben hiç görmedim. Türkiye’ye geldikten sonra Moğolistan’da da camii olduğunu fark ettim. Ama şehirlerde sadece mesela bir şehirde bir tane gibi. Daha önce camilerin varlığı hiç dikkatimi çekmiyordu. Ülkemde çok az Müslüman var. Yani bu Müslümanların da hepsi aynı şehirde oturuyor. Arkadaşlara sordum onlar bana anlattılar. Sonra anladım ve saygı duydum. O sizin için kutsal bir şey. Mesela siz Türk ve Müslüman olarak bizim ülkemize gelseniz hiçbir şey olmaz ama kapalı şekilde geldiğinizde bu biraz farklı olabilir. Moğolistan bunu görmediği için insanlar merak edebilir, size farklı bakabilirler. Çocuklar bile şaşıracak çünkü kapalı bir kadın hiç yok, görmediler. Genel olarak Türkiye’deki dini yaşantıya baktığımda mesela kapalı olan da var olmayan da var. Kapalı olup sigara içen de var. Yani bu bana şöyle farklı geliyor. Bir şema çizelim bir tarafı kapalı kızlar diğer tarafı açık kızlar olsun. Ben kapalı olan kızların daha inançlı, daha dindar olduğunu düşünüyorum. Bu benim fikrim. Ama baktığımda onlar kötü şey (sigara içiyorlar) yapıyorlar. Şunu da demek isterim saç gösteren kızlarda iyi, onlarda da çok iyi olanlar var. Bence kapalı olanlar kendi davranışlarına daha çok dikkat etmeliler en azından sigara kullanıyorlarsa da dışarda içmemeli, başkaları görmeden o alışkanlığı yapmalılar. Dindar olup olmaması tabii ki kişiye göre değişir. Kapalı olmayan da dindar olabilir ben sadece yabancılar tarafından görüleni anlatmaya çalışıyorum yanlış anlaşılmasın söyledim.” (E14)

Kolombiyalı bir öğrencide dini hayattaki kendi ülkesi ile Türkiye arasındaki benzerlik ve farklılıklara değinmiştir:

“Kültürel olarak çok farklıyız iki ülke de birbirinden bambaşka dünyalar. Mesela burada Ramazan benim için büyük bir şok oldu. Çünkü ben hiçbir zaman bunu görmedim. Hindistan’da bir sene yaşadım, çalışmak için gitmişim. Evet, orada gördüm ama buradaki kadar yoğun değildi. Siz Kurban, Ramazan bayramlarında aile ile akrabalarla zaman geçiriyorsunuz biz de Noel Bayramı’nda aileyle ortak bir şeyler yapıp hediyeleşiyoruz.” (E10, Kolombiya)

Kazakistanlı bir öğrencinin kendi ülkesine göre Türkiye’de İslam dininin çok daha iyi yaşandığını ve kendi ülkesinden çok daha fazla dine önem verildiğini söylemiştir:

“Dini hayat konusunda ise İslam dini yeni yeni Kazakistan’a yerleşmeye başladı. Sovyetler birliğinin etkisi hala devam ediyor. Türkiye’de ise durum farklı İslam dini çok gelişmiş ve Müslüman bir ülke olduğunu hissediyorsunuz. Cuma günleri Türkiye’de bir köy camisi bile dolarken Kazakistan’da merkez camilerimiz bile dolmuyor. Bu iki fark bile Türkiye’de İslamiyet’in çok iyi yaşandığının bir kanıtı.” (E8)

Konuyla ilgili diğer 3 öğrencinin görüşleri de şu şekildedir:

“Burası din için çok Müslüman, Filipinler’de çok fazla Hristiyan var her yerde Müslüman yok sadece benim ada. Orada çok kilise var burada kilise sadece İstanbul’da var, belki İzmir’de de. Oda arkadaşlarım Müslümanlar daima namaz kırlarlar. Bu çok güzel bir şey, çünkü günümüzde çoğu genç Tanrı’ya inanmıyor. Benim Müslüman arkadaşım var o yüzden İslam dinini biraz biliyordum. Orada Ramazan ayında oruç tutuyor. Filipinler’de Ramazan ayında normal ders var o yüzden onlara biraz zor oluyor biz saygı gösteriyoruz. Onlar oruç tuttuğundan dolayı biz onların yanında yemek yemiyoruz. Burada Ramazan ayında yemeğimi alıp odada yiyordum saygısızlık olmasın diye. Filipinler’de çok fazla camii yok ama burada her yerde camii var. Filipinler’de kapalılar buradaki gibi değil.” (K2, Filipinler)

“Bizde dini olarak %80 Budizm var %15 Şamanizm var, Hristiyanlık da %5 gibi ama çok az, Müslüman hiç yok belki de ben görmedim ama bence hiç yoktur. Benim düşüncelerim çok farklıydı ya size karşı şuan hiç öyle düşüncelerim yok, daha önce ben bilmediğim için Allah saçmalık diye düşünüyordum şimdi Müslümanların çok iyi olduğunu düşünüyorum ve saygı duyuyorum. Onlar da benim Müslüman olmamı çok isterler ama bu mümkün değil çünkü ben Moğolistan’da yaşayacağım ve ailem de izin vermez. İlk zamanlarda çok ilginç geliyordu. Çok enteresan ve biraz garipti. Çünkü siz kapalısınız ya ben anlayamadım sebebini sonra arkadaşşıma sordum çünkü Allah böyle istedi güzelliğimizi saklıyoruz bunun için dedi. Ben tabi yine anlamadım ama zamanla kavradım durumu, her yerde camiler var beni çok seven beni çok etkileyen Allah’ı seven insanlarmış. Ezan sesi de çok ilginç geldi çok farklıydı ama şimdi garip gelmiyor.” (K11, Moğolistan)

“Togo’da Müslümanların oranı %25, diğeri Hristiyan. Ama dindar değiller. Kiliseye gitmiyorlar. Ama biz Müslümanlar öyle değiliz. Din siyasete karışmıyor. Mesela ramazanda karar devletten geliyor, özgür değiliz, yasaklamıyorlar ama izne tabiyiz. Mesela bugün müsait değiliz bayramı yarın kutlayın diyorlar. Başkan Hristiyan. Burada her şey serbest. Bazen serbestlik kötü bir şey. Siz de bazı kurallar yok mesela anayasada tesettür yok. Sigara... Bizde sigara içilmez. Bazı şeylerde kusur olabilir ama hakkını veriyor insanlar. Namaz ibadet eksik olsa da ahlaken iyiler. Çok farklı. Özellikle mezhepler, çok farklı. Biz maliki mezhebindeniz, mesela bizde saflar sıkı, sizde sünnet mecbur gibi, bizde zorunlu değil. Mesela

kamet getirirken çok farklı, yurttan sonra yanıma geldiler, merak ettiler. İlahiyat okuyan bir öğrenci çok merak etti, bende anlattım. Cuma namazı farklı, bizde Arapçadan sonra hemen namaza duruyoruz sonra anadilimizle devam ediyoruz. Ramazan çok zor, gündüzler çok uzun. Bizde 12 saat. İftarda biz namaz kılıyoruz. Hafif şeyle orucumuzu açıyoruz, hurma ve çorba ile burada hemen yemek yeniyor. Ama haklılar, zaten gece çok az. Bizde sadece ramazanda yapılan yemekler var. Fiyatlar artar. Ama biz seve seve alıyoruz, tüm yıl biriktirip ramazanda alıyoruz. Siz camide kılıyorsunuz biz dışarıda kılıyoruz. Maddi durumumuza göre bayramlarda yeni kıyafetler giyilir, büyükler olmasa da çocuklar mutlaka giyer. Çocuklar camide fazla konuşmuyorlar burada öyle değil.” (E1, Togo)

Bu görüşlerle birlikte tüm öğrenci görüşleri incelendiğinde her ülkenin kendine has dini hayat şekli olduğu görülmektedir. Müslüman katılımcıların neredeyse tamamı kendi ülkelerine göre Türkiye’deki dini yaşantıdaki en belirgin farklılığın mezheplerin oluşturduğu farklılık olduğunu söylemiştir. Fakat bunun kendilerini rahatsız etmediklerini ve bu farklılıkların olmasının çok normal olduğunu belirtmişlerdir. Bir diğer değerlendirmeleri de Türkiye’nin hem İslam etkisinde hem de Avrupa etkisinde bir ülke olduğu yönündeki düşünceleridir. Toplumun bazı kesiminin çok dindar (kadın-erkek) bir yaşantı sürdürdükleri görülürken bazı kesiminde de oldukça seküler bir anlayışın hakim olduğunu gördüklerini yorumlayabiliriz. Afrika kıtasındaki ülkelerde yaşayan öğrencilerden bazıları Müslümanların azınlıkta olduğunu fakat buna rağmen dini hassasiyetlerinin Türkiye’ye göre daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Türkiye’de ibadet imkânının kendi ülkelerine göre daha özgür ve serbest olmasına rağmen bu fırsatı değerlendiremediklerini çoğunlukla eleştirmişlerdir. Türkiye’deki dini yaşantının Türk dizilerinin etkisinde kalarak gittikçe zayıfladığını düşünenlerde azımsanmayacak kadar çoktur.

Müslüman olmayan diğer katılımcılar ise %99 Müslüman bir ülkede ilk kez yaşadıklarını özellikle ezan okunurken çok şaşırdıklarını, bunun ne anlama geldiğini merak ettiklerini, Türk arkadaşlarının da anlattıklarını söylemişlerdir. Türkiye’de gördükleri camilerden çok etkilendikleri ve ülkelerindeki camilere karşı bir farkındalık oluşturdukları görülmüştür. Tesettürlü kadınların İslam dininde kutsal olduğu için örtündüklerini fakat buna rağmen dışarda sigara içmelerini ve giyimlerinde oldukça dikkat çektiklerini ve moda ile İslam’ı birbirine karıştırdıkları hatta (kadın öğrencilerin görüşüne göre) kendi giyimlerinden çok da farklı olmadıklarını düşündükleri tespit edilmiştir. Onların da değerlendirmeleri Türkiye’deki İslam’ın seküler bir din haline geldiği yönünde seyretmektedir. Yine farklı inanışlardaki bazı öğrenciler Müslümanların Ramazan ayında Sakarya’da olduklarını ve saygı gösterdiklerinden

dolayı dışarda yemek yememeye özen gösterdiklerini, ilk kez tesettürlü kadın gördüklerini ve buna dini bir sembol olduğu için oldukça saygı duyduklarını da mülakattaki görüşlerinde belirtmişlerdir.

Öğrencilere Sakarya’da dini inançlarını nasıl yaşadıkları sorulmuş ve bununla ilgili de özellikle farklı dine mensup öğrencilerden alınan cevaplar dikkat çekicidir:

“TÖMER okurken arkadaşım Sakarya’da bir kilise var demişti fakat ben gitmedim. TÖMER’den sonra gitmeye başladım. Nijerya’da büyük bir kurum var, kilise. Onlar bize yardımcı oldular. Burası Çarşı’da apartman şeklinde bir kilise. Hristiyan öğrenciler buraya gelip ibadet edebiliyorlar. O yüzden dini hayatım burada çok iyi. Her Pazar günü kiliseye gidiyorum.” (K14, Tanzania)

“Hiç! Yani ben özgürüm, haç ile geziyorum. Burada Protestan kilisesi açmışlar oraya gittim, oraya genelde siyahlar geliyor. Orası Protestan olduğu için bizden çok farklı. Sizde nasıl Kur’an kursunda Kur’an okunuyorsa orada da İncil okunuyor. Biz Ortodokslarda böyle olmaz. Mesela bizde mum yakılır. Orada mum yakacak yer yoktu. Yani kısacası bana hiç yakın değildi. Geçen yıl İstanbul’a gittiğimde Ortodoks kilisesine uğramıştım. Onun üzerinden de zaten baya bir zaman geçmiş.” (K15, Ukrayna)

“Ben o kadar din tutmuyorum. Sadece Budist’im diyorum.” (E14, Moğolistan)

“Bir kilise yok ama dua ediyorum zaten dediğim gibi biz sizin gibi dini çok tutmuyoruz. Ben Katolik inancına sahibim.” (E10, Kolombiya)

“Ben kendi dinimi burada yaşayabiliyorum. İncil var dua edebiliyorum. Çarşıda bir kilise var ben her Pazar gidebiliyorum.” (K10, Haiti)

“Sakarya’da çarşıda bir kilise var. Biz oraya gidiyoruz. Orada dua ediyoruz. Hep birlikte oluyoruz. En azından dini olarak bir grubumuz var. Birlikte güzel şeyler yapabiliyoruz.” (K8, Benin)

“Ben burada ilk ve tek Hinduyum. Belki de bilmiyorum vardı daha önce ama şuan tekim. Buraya gelmeden önce ben YTB hakkında bir şey okudum. Üniversite’de farklı dinlerden arkadaşlar için bir yer var ve orada ibadet edebiliyorsunuz. Bir Budist bir Hristiyan ya da benim gibi bir Hindu gidebilir. Ama ben burada öyle bir şey hiç görmedim. Benim için Hindu dinine mensup olmak yeterli. Kalbimde. Herhangi bir yere ihtiyacım yok.” (K5, Hindistan)

“Filipinler’de her Cuma kiliseye gidip ibadet ediyordum fakat burada yapamıyorum çünkü buradaki kiliseler Protestan Katolik değil. Ben gidemiyorum çünkü bizim için farklı. Ben odada ibadet yapıyorum, oda arkadaşlarım bana sordular merak ettiler ben anlattım hiç kötü bir şey demediler.” (K2, Filipinler)

Farklı dini inanca sahip öğrencilerin görüşleri incelendiğinde dini yaşantılarını Sakarya’da özgürce yaşadıklarını, Protestanların kendilerine bir kurum aracılığı ile Sakarya çarşıda açılan kilisede istedikleri zaman ibadet ettiklerini, diğer öğrencilerin de ibadet etmeleri için belirli bir mekana ihtiyaç duymadıklarını ifade etmişlerdir. Müslüman öğrencilerin görüşleri ise, Türkiye’nin İslam ülkesi olmasından dolayı

ibadetlerini diledikleri gibi yerine getirdiklerini bu noktada herhangi bir problem ile karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bu düşünce ile ilgili Bangladeşli bir öğrenci şöyle demiştir: “Müslüman bir ülke olduğu için dinimi istediğim gibi yaşayabiliyorum.” (E11, Bangladeş) Pakistanlı bir öğrenci ise dini yaşamında bir problem olmadığını “Çok şükür. Ben dinimi rahatça yaşayabiliyorum burada.” şeklinde ifade etmiştir.

Tüm katılımcıların görüşlerinden yola çıkarak YTB burslusu uluslararası öğrencilerin dini inançlarını yaşamada herhangi bir problemle karşılaşmadıkları tespit edilmiştir.

Öğrencilerin dini inançlarına karşı Türklerin tutum ve davranışları nasıldır sorusuna ise yine genellikle Müslüman olmayan öğrencilerin bu konuyla ilgili yaşadıkları problemlerin hakim olduğu bulgulara rastlanmıştır. Öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

“Burada oruç tutmayanlara çok kötü bakıyorlar, yani Sakarya’da demek istiyorum. Ama Ukrayna’da sana kimse sormaz “Pazar günü sen kiliseye gittin mi? Aa sen oruç tutmuyor musun?” diye. Orada en önemli şey önce insan. Burada bazen ilk soru: “Hangi dine inanıyorsun?” oluyor. Bu yüzden ben daha çok bu problemleri anlamakla uğraştım. Çok saçma bana göre bu düşünceler. Bu sebeplerden Ukrayna’ya geri dönmeyi çok istedim. Çok sorguladım kendimi “Senin ne işin var burada, dil bilmiyorsun, insanları anlayamıyorsun, kültürün aynı değil, bakış açın aynı değil, neden buradasın!” dedim kendime. Burada kalmama iki arkadaşım sebep oldu. Biz üçümüz aynı odada kalıyorduk ve orada ayrı bir Ukrayna ülkesini kurmuştuk. Çünkü onlarda Ukraynalıydı. Bu yüzden birbirimize destek olarak yakın dost olduk. Başka bir inanç başka bir din ise zaten asla kabul görmüyordu. Hatta şöyle bir olay yaşamıştım, burada bir arkadaş topluluğu ile tanışıp tokalaşırken bir Türk vatandaşı kız benim haçımı görünce ben elimi uzattığımda “Ben sana dokunmam, sen Hristiyan’sın yani pis bir insansın.” diye ön yargılı yaklaşmıştı. . İnsanlar burada Hristiyanlığı çok kötü biliyorlar. Bu da eğitimsizlikten dolayı diye düşünüyorum. İnsanlar araştırmak istemiyorlar. Bizim İsa’yı Tanrı olarak gördüğümüzü düşünüyorlar fakat böyle bir şey yok. Ben burada daha çok bu tarz sıkıntılarla uğraştım. Yurtta da dinimin farklı olmasından çok sıkıntı yaşadım. Arkadaşımdan sürekli duydum, öğrenciler bizi burada istemiyorlardı. Bir de Müslüman kızlar biz Hristiyan’ız diye erkek gibi oluyormuşuz bu sebeple bizi görünce başlarını hep örtüyorlardı. Bize çok tuhaf bakıyorlardı bu sebeple işte biz kimseyle çok fazla konuşmuyorduk.” (K15, Ukrayna)

“Beni üzen şey din hakkında bana kötü davranılması. Neden İslam’a girmiyorsun vs. gibi sorguluyorlar. Aslında bu benim için daha büyük bir sıkıntı. Çünkü ben Hindistan’dan geldim. Orada ben hiç böyle bir şeyle karşılaşmadım. Tamam bazen insanlar siyaset için din hakkında problem çıkarabiliyor. Genelde sosyal hayatta bir problem yaşamıyoruz. Benim Budist, Ceyn, Hristiyan ve Müslüman arkadaşlarım var. Kimse kimseye sen neden bu dine inanmıyorsun demiyor. Ben buradaki Türklerden sadece biraz daha saygı istiyorum o benim için çok önemli. Tamam, anlat istiyorsan dinini ama bana direkt söyleme (neden Müslüman olmuyorsun diye). Ya da mesela Hindistanlı olduğumu duyunca sevinen sorular sormak isteyen oluyor bu beni mutlu ediyor ama Müslüman olmadığımı öğrenince onların davranışları hemen değişiyor. Bu beni çok üzüyor.” (K5, Hindistan)

“Din konusunda sıkıntı oldu biraz. Onlar sadece bizi etkilemeye çalışıyorlar. Direkt “Müslüman ol!” diyenler insanı kötü hissettiriyor. Çünkü biz çocuk değiliz. Aklımız var. Kendimize göre bir bakış açımız var. İnandığımız bir din var. Ama yavaş yavaş anlatarak söylerse, mesela “ bizim dinimiz şöyledir, dinimizde bu vardır, bunu yapmak yanlıştır, isterseniz araştırın ya da bu dini tutabilirsiniz vs.” gibi söylemeler bu daha iyi olur. Direkt söylenince hatta Müslüman olmazsan seninle arkadaşlık yapmam diyen bile oldu. Bu beni çok üzmüştü.” (E14, Moğolistan)

“Benim en rahatsız olduğum ve sevmediğim şey, siz sürekli din hakkında soru soruyorsunuz. Ben Hristiyan olduğum için sürekli etrafımdaki arkadaşlar “Müslüman ol. Bizim gibi ol. Bu grupta ol.” diyorlar. Ben sürekli iyi bir şekilde açıklamaya çalıştım ama bazı insanlar anlamadığı için tartıştığım kişiler oldu ama artık “Ben bu konu hakkında konuşmak istemiyorum.” diyorum ve susuyorum. Mesela bir lokantada lahmacun yiyordum. Diğer masadakiler herhalde yabancı olduğumu anladılar ve bana daha kim olduğumu nereli olduğumu vs. sormadan sen hangi dine inanıyorsun dediler ve bende Katolik olduğumu söyledim. Onlar “Neden Katolik’sin, neden Müslüman olmuyorsun?” gibi sorular sordular. Ben konuşmadım. Ama çok sinirlendim. Din harici sorular beni rahatsız etmiyor. Çünkü bu güzel bir şey. Ben kendi ülkemi anlatıyorum, ailemi anlatıyorum. Tanışmış oluyoruz. Mutlu oluyorum. Aslında problem soru değil. “Gel Müslüman ol, neden Katolik’sin?” gibi şeylerin söylenmesi. Dediğim gibi kişinin dini bizim için çok özel bir şeydir. Kimseyle paylaşılması gerekmez. O yüzden tuhaf karşıliyorum.” (E10, Kolombiya)

Görüldüğü gibi Müslüman olmayan YTB burslusu uluslararası öğrencilerin en büyük problemi dinleri hakkında Türklerin çok soru sorması ve onları Müslüman olmaları için zorlamalarıdır. Kendi ülkelerinde din ile ilgili sorular oldukça özel olduğu için kimsenin kimseye hangi dinden olduğu sorusunun sorulmayacağını belirtmişlerdir. Fakat burada karşılaştıkları bu durum öğrencilerin çok rahatsız olmalarına sebep olmuştur. Bazı Hristiyan öğrenciler Türklerin kendilerini pis bulduğunu hatta yukarda Ukraynalı öğrencinin de yaşadığı olaydaki gibi tokalaşmak dahi istemedikleri görülmüştür. Müslüman olmadıkları için kendisiyle arkadaşlık yapamayacağını söyleyen Türklerle karşılaşan öğrenciler daha çok kendi ülkesinden öğrencilerle ya da diğer uluslararası öğrencilerle arkadaşlık yaptıklarını belirtmişlerdir.

Bu görüşlerin tamamı incelendiğinde Müslüman olmayan öğrencilere Türk öğrenciler tarafından kalıp düşüncelere dayılı önyargılı yaklaşımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Türk öğrencilerin dinleri ile ilgili stereotipleri farklı ülkelerden farklı dini inançlara sahip olan öğrencilerin Sakarya’ya uyum süreçlerini zorlaştırıldığı ve bu sebeple genellikle kendi ülkesinden ya da diğer uluslararası öğrencilerden oluşan bir arkadaşlık çevresi oluşturdukları tespit edilmiştir. Katılımcılardan Müslüman öğrencilerin dini yaşantılarına karşı Türklerin nasıl tutum ve davranışlarda bulunduğu sorulmuş ve bununla ilgili tek bir sorun tespit edilmiştir. Bu sorun: Mezhep

farklılıklarından dolayı ibadetlerde bazı usullerin de farklı olması Türkler tarafından hoş karşılanmadığı ve yanlış ibadet ettiklerini söylemeleri, olumsuz eleştirilerde bulunmalarıdır. Konuyla ilgili birkaç öğrencini görüşüne yer verecek olursak yaşadıkları sorunun daha detaylı anlaşılması sağlanacaktır:

“Bir de Türklerin çoğu mezhep konusuna çok takılıyorlar. Mesela Şafi mezhebinden olduğumu öğrenince ne farkı var merak ediyorlar. Ben de onlara açıklıyorum. Çok büyük bir fark yok. Sadece Kur'an'da ve hadiste geçmeyen meselelerde farklılık var, diyorum. Bazıları imam eğer şafi ise namazlarını onun arkasında kılmayabilirler bile. Biraz korkuyorlar. Mesela namazlarımızdan sonra tesbih çekmeyince namazımızın eksik olduğunu hissediyorlar. Neden siz tesbih çekmiyorsunuz, sünnet kılmıyorsunuz diyorlar. Ben onlar bunu bilmiyorlar diye böyle davrandıklarını düşünüyorum. Bu sebeple rahatsızlık duyduğum diğer yabancı arkadaşlara göre az. Bir de bazen namaz kıldığımda diyorlar ki “Neden açık bir şekilde besmele çekiyorsunuz, o öyle olmaz?!” diyorlar. Kerahat vaktinde namaz kıldığımda imam olsa bile “ Hayır, hayır şuan kerahat vakti, namaz kılamazsın diyorlar. Halbuki kerahat vaktinde sünnet kılınmaz. Ama farz kılınır, diyelim sen bir şekilde namazını kılamadın kerahat vaktine kaldı farz kılınır çünkü o yapılması kesin olan farzdır. Sünnet ise nafilidir. Kerahat vaktinde kılınmaz. Ama Türkler kesinlikle farz ya da sünnet hiçbiri kılınmaz diyor ve bunu bayağı rahatsız edici bir şekilde söylüyorlar, yasaklıyorlar. Hatta geçenlerde bir hoca bize ders veriyordu. Bir öğrenci geldi kerahat vaktinde ve namazını kılmaya başladı. Hoca ders anlatırken bir anda bağırırmaya başladı “Hayır, hayır! Kılma, kerahat vaktindeyiz.” dedi ve o kişinin namaz kılmasını engelledi. O da yabancı uyruklu bir öğrenciydi, namazını kılmadı. O yüzden mezhepler konusu daha çok aydınlatılmalı, daha iyi öğretilmeli.” (E13, Ürdün)

“Sadece bu mezhep konusu, mezheplerde bir değişiklik var o değişiklikleri kabul etmiyorlar. Mesela namaz kılarken bazı hareketler değişik oluyor mezhepten dolayı. Burada ilahiyat öğrencileri bile yanlış diyor, oysaki yanlış değil mezhepler hep doğru ama kabul etmiyorlar.” (K4, Cezayir)

Görüldüğü gibi Müslümanların çoğunluğu mezhepler arası farklılıkların Türkler tarafından sorun teşkil ettiğini ve kendilerine olumsuz eleştirilerde bulunduğunu dile getirmişlerdir. Fakat bu durumun öğrencilerin Sakarya'ya uyum süreçlerini etkilemesi noktasında çok büyük bir sorun oluşturmadığı da tespit edilmiştir.

Öğrencilerin arkadaşlık seçimlerinde dini inançlarının etkisi sorulmuştur. Bu soruya tüm katılımcılar, arkadaş seçimlerinde dinin onlar için önemli bir kriter olmadığını söylemişlerdir. Öğrenciler ayrıca sadece din de değil pek çok farklı kültür, din, dil, ırk, etnik kökenden arkadaşına sahip olduklarını, arkadaş seçimlerinde kişinin dürüst, ahlaklı, iyi ve saygılı olmasına dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Konuyla ilgili birkaç öğrenci görüşü şu şekildedir:

“Benim için aynı dinde olma şartı yok arkadaşlık kurmak için. Mesela benim daha önce Gambiyalı Müslüman bir arkadaşım vardı. Onunla çok samimi arkadaş olduk.

Şimdi ABD’de. Biz onunla her zaman telefonda konuşuyoruz. Müslüman ve kapalı bir arkadaşım bu kişi. Benim için sadece insan olması önemli. Saygı göstermesi, iyi olması çünkü biz aynıyız. Aynı dünyada yaşıyoruz. Benim için önemli olan bu.” (K14, Tanzanya)

“Ben Katolik inancına sahibim. Burada herkes Müslüman ama benim için, arkadaşlık yapmam için dinin bir önemi yok. Bu benim ülkemde de böyle. Bizde din, arkadaşlık için önemli bir faktör değil. Önemli olan saygılı ve iyi insan olması.”(E10, Kolombiya)

3.2.2.5. Sosyal Çevre

Farklı ülkelerin kültürlerinden gelen dili, dini, rengi farklı olan uluslararası öğrencilerin öğrenim gördükleri Sakarya Üniversitesi’ndeki, kaldıkları yerlerdeki ve bu alanların dışındaki insanlardan, topluluklardan ve gruplardan oluşan sosyal çevrelerinin olduğu görülmektedir. Bu araştırmaya katılan YTB burslusu uluslararası öğrencilerin Sakarya’da kendilerine nasıl bir sosyal çevre oluşturdukları, bu çevredeki insan ilişkilerinde yaşadıkları problemleri ve ne tür sosyal faaliyetlerde bulundukları ve YTB’nin hazırladığı sosyo-kültürel etkinliklere katılım durumları sorulmuştur. Daha önceki başlıklarda dil ve din ile ilgili öğrencilerin Türk arkadaş ya da öğrencilerle yaşadıkları sorunlar anlatılıp değerlendirildiğinden bu başlık altında bu sorunlar tekrar anlatılmayacaktır.

Öğrencilerin öncelikle kaldıkları yerdeki yaşamları ve arkadaşlık ilişkilerinin nasıl olduğu sorulmuştur. Şunu da belirtmek gerekir ki bazı öğrenciler ilk geldiklerinde YTB’nin tayin ettiği özel bir yurtta kalmışlar daha sonraki yıllarda KYK yurtlarına transfer olmuşlardır. Bazıları ise hala YTB’nin tayin ettiği özel yurtlarda kalmaya devam etmektedir. Katılımcılardan sadece 1 kişi kendi imkanları ile özel bir evde yaşamaktadır. Öğrencilerin kaldıkları yerdeki yaşamları ve arkadaşlık ilişkilerine dair görüşleri şu şekildedir:

“Ben Lisans ve Yüksek Lisans yaparken hep ailem ile kaldım. Hiç yurtta kalmadım bu sebeple önce çok korktum. Bilmiyordum nasıl olacak, oda arkadaşları, ders çalışma, yeme içme vs. Ama geldiğim gibi öğrenci işleri, yurt idarecileri, öğrenciler çok yardım ettiler. 2 kişilik bir odada kalıyorum. Oda arkadaşım Cezayirli ve çok iyi anlaşıyorum. Yurt müdürü doktora öğrencileri için böyle odalar ayarlamış bu beni çok mutlu etti. Türk arkadaşlarla yemekhanede ortak alanlarda tanışıyoruz. Onlar bizim yabancı olduğumuzu görünce hemen gelip tanışmak istiyorlar. Odalarına davet ediyorlar çay, kahve ikram ediyorlar. ‘Her zaman gel bak biz burdayız. Bir gün dışarı çıkalım, çay içelim’ diyorlar.” (K5, Hindistan)

“İlk yurt KYK oldu. Sonra özel bir yurtta kaldım. Daha sonra başka özel bir yurtta kaldım. Daha sonra yine KYK’ya geldim. İlk geldiğimde içlerinden bir idareci

bana odamı, yemekhaneyi, bahçeyi her şeyi bana gösterdi çok yardımcı oldular. Çok mutlu oldum. 4 kişilik bir odada kalıyorum ve sadece ben yabancıyım. Diğerleri Türk. Polonya'ya gitmeden önce farklı bir odada kalıyordum. 4 kişilik odaydı. Onlar 3 samimi arkadaşmış zaten. Her zaman beraber oluyorlar. Daha sonraki odada ilk geldiğim gün bana dediler ki: 'Biz bir aileyiz, kahve içeceğiz, çay içeceğiz, eğer bir sıkıntı olursa bize söyleyeceksin yardımcı olacağız.' Bu beni çok mutlu etti. Çünkü daha önce özel yurtlarda hep yabancılarla aynı odadaydık. Şimdi bu odamdaki ambiyans daha iyi. Konuşabiliyoruz: 'Ders nasıl gidiyor, ailen nasıl, sen nasılsın?' gibi. O yüzden bunları gördüğüm için odadaki küçük sıkıntıları düşünmüyorum. (K8, Benin)

İlk KYK yurdunda kaldım. Onlar ben geldiğimde 'Hoş geldin' dediler bana çok yardımcı oldular. Burası yemekhane burası ders çalışma yeri diye her yeri tanıttılar. Sağ olsunlar çok yardımcı oldular. İlk odamda birisi Bosna Hersekliydi, birisi İranlıydı, birisi Yemenliydi benle birlikte iki kişi de Afganlıydı. Şimdiki yurttan burası KYK ama başka bir yurt, bir tek ben yabancıyım. Diğerlerinin ikisi İstanbullu, diğeri ise Eskişehirli. İki odayı kıyaslarsam dil öğrenmek açısından Türk arkadaşlarla aynı odada olmam daha iyi. Biz yanlış söyledüğümüzde Türk arkadaş yanlışımızı söylüyor biz bir şey anlamadığımızda soruyoruz vs. derken baya iyi oldu bu durum. Bazen ortak İngilizce de konuşuyoruz. O zaman da ben onlara hatalarını söylüyorum. Onlar için de çok iyi oldu. Onlara kültürümüzü anlatıyorum. Onlar bana anlatıyor. İyi yani ilişkilerim." (E12, Afganistan)

"Sakarya'da özel bir yurttan kalıyorum. 7-8 ülkeden öğrenciler vardı. Doktora öğrencisi olduğum için odalar ve çalışma alanı bana biraz küçük geliyor. 4 kişilik bir odada kalıyorum. Odada Rus, Afrikalı, Moğol arkadaşım var. Bizim odamız yurtdışından gelenlerin merkezi oldu. Türk Arkadaşlarımla da çok iyi anlaşıyorum. Dil konusunda Türk arkadaş edinmek çok faydalı oluyor. Yurt ortamım çok iyi, konferanslar, geziler düzenleniyor, kaynaşmamızı sağlıyorlar." (E2, Sudan)

"İlk burada Türk arkadaşım vardı ve başka Arnavut kız vardı. Dört kişilik odadaydım ilk sene ve hepsi Türk'tü. Burada çok güzel arkadaşlıklar buldum. Bütün yurt idare bize yardımcı olduk. Başka bir yurda gitsem buradaki gibi olmayacak bence. Benim için Türk arkadaşlarla kalmam olumlu oldu. Türkçe dilim gelişti ve ödevlerimde falan hep yardımcı oldular. Kültürünü, geleneklerini onlar sayesinde öğrendim." (K6, Arnavutluk)

Tüm katılımcıların görüşleri incelendiğinde kaldıkları yurtlarda idarecilerin ve öğrencilerin onları ilk geldiklerinde çok iyi karşıladıkları, şimdiye kadar herhangi ciddi bir sorun yaşamadıkları görülmüştür. Öğrencilerin odalarda uluslararası öğrencilerle kalmanın özellikle dil konusunda dezavantajlarının olduğunu daha çok Türk öğrencilerle kalmak istedikleri görüşlerdeki bulgulardan tespit edilmiştir. Oda arkadaşları Türk olan öğrencilerin Türkçe ile ilgili eksikliklerini giderme ve Türk kültürünü daha yakından tanıma fırsatı bulduklarını aynı zamanda kendi kültürlerini Türk öğrencilerin merak ettikleri ve bu sebeple kendi ülkelerini, ailelerini, yaşamlarını anlatma fırsatı buldukları için çok daha mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Bazı öğrencilerin odalarda Türk öğrencilerle yaşadıkları problemlerin ise tamamen kişisel olduğu görülmüş ve her öğrencinin yaşayabileceği problemler olduğu tespit edilmiştir.

Örneğin Bu problemler Beninli bir öğrencinin yüksek sesle telefonla görüşme yapmasının odadaki öğrencileri rahatsız etmesi, Çadlı bir öğrencinin Türk öğrencilerin ışığı geç saatlere kadar açık tutmalarından dolayı iyi uyku uyuyamaması gibi problemlerdir. Bu problemlerin herhangi bir yurttan kalan her öğrencinin yaşayacağı türden bir sorun olduğu için araştırmaya dahil edilmesinin uygun bulunmadığı düşünülmüştür.

Özel yurt ve devlet yurdu deneyimlerini yaşamış öğrencilerin iki yurdu kıyasladıklarında her ikisinde de bir sorun olmadığını ama yapısı gereği devlet yurtlarının daha resmi ve soğuk özel yurtların ise daha sıcak ve samimi olduğunu dile getirmişlerdir.

Öğrencilerin insan ilişkilerinde ne tür sorunlarla karşılaştıkları sorulmuştur. Soruya ilişkin 7 öğrencinin görüşleri şu şekildedir:

“Farklılık herkeste dikkat çekiyor. Mesela çarşıda falan en başta farklı gelen şeyler hala dikkat çekiyor siyah olduğumdan dolayı. Bir arkadaşım Çanakkale’ye gittiğinde fotoğraf çekinmek istemiş ve çekinmişler daha sonra çok kötü yorum yapmışlar renginden dolayı. O yüzden artık fotoğraf çekirtmiyorum. Bir insanın kendisine çok önem vermesi gerekiyor hayatı boyunca. Biz otobüse oturduk üç yabancı arkadaş, bir çocuk oturmak istedi bizim yanımıza ve diğer adam ona bağırırdı oğlum gel gel oturma diye yani istemedi resmen. Müslümanım diyorlar ama öyle davranmıyorlar. Küçük biri yapsa anlarım ama büyük yani ne zaman öğreneceksin.” (K10, Haiti)

“Mesela Çarşı’da giderken siyah olduğumuz için kötü sözler (küfür içerikli) söylüyorlardı. Ama şuan hiç umrumda değil çünkü alıştım. Zaten genelde din ve ırk konusunda ön yargılı yaklaşımlarda bulundular. Yurtta ve okulda böyle kötü muamelelerle karşılaşmadım fakat dışarıdayken çok karşılaştım.” (K14, Tanzanya)

“Çarşıda küçük çocuklar zenci diye hitap ediyordu. Bir de bazı insanlar Müslüman olabileceğimizi düşünmüyor. Oysa toplum olarak İslamiyeti çok erken kabul etmişiz. Zaman zaman ufak tefek sıkıntılar yaşasam da çok dert etmiyorum çünkü genel düşüncenin böyle olmadığını biliyorum. Her toplumda cahil insanlar var, doğrusunu bilseler böyle davranmazlardı diye düşünüyorum. Bir de insanlar kültür farklılıklarımızdan dolayı çok fazla sorular soruyorlar. Özellikle nereli olduğumu ailemi, babamın işini kaç para kazandığını bile soruyorlar. Ben de yeni tanıştığım kişilerin böyle sorular sormasına şaşıyorum. Bir de Türk arkadaşlar bizim burs almamızdan pek hoşlanmıyor bu ülkenin vatandaşı olmadığımız için. Ben yine de anlatıyorum bu projenin amacını ama bazen yeterli gelmiyor. Üzülüyorum.” (E2, Sudan)

“Türkler tarafından problem vardı. Çünkü geliyor bakıyor sana, Kore mi, Japon mu, Çin mi?.. Beni sinirlendiren şey bu, iki ülkenin politikası da aynı, hep kardeşiz diyor. Ama bizi tanımıyor Türkler. Ama biz Türkleri tanıyoruz, Türk, Kürt, Azerbaycanlı ayırt edebiliyoruz biz. Ama onların bizi ayırt edememesi beni sinirlendiriyordu. Ama şimdi kabul edebiliyorum şaka ile karşılayabilirim.” (K7, Kazakistan)

“Sadece bazı arkadaşlar bir şeyler söylüyor o benim canımı sıkıyor. Mesela sizin ülkenizde savaş var, siz böylesiniz şöylesiniz diyorlar. Onlar şaka yaptıklarını söylüyorlar ama ben sinirleniyorum ama alıştım artık, üzülmiyorum.” (E12, Afganistan)

“Bazıları diyelim onlarda bir ön yargı var. Mesela Araplar hain, siz Arapsınız siz de hainsiniz, insanları aldatıyorsunuz, zaten sizlerin yüzünden Osmanlı Devleti yıkıldı diyorlar. Bunu benim yüzüme karşıda söyleyen oldu. Hatta geçen dönemde bir Türk arkadaş ile aynı odada kaldık. O bana dedi ki: ‘Ben ilk geldiğimde sen Arapsın diye senden korkuyordum. Bende size karşı bir ön yargı vardı. Ama seni tanıdıktan sonra artık Araplar ile ilgili ön yargılı olmak istemiyorum. Çünkü davranışlarını ve fikirlerini gördükten sonra kendi düşüncemi değiştirdim.’ dedi.” (E13, Ürdün)

“En çok sizinle aynı renk olmamak bundan dolayı çok zorluk yaşıyoruz. Mesela iyi bir örnek; ben arkadaşlarımla Korucuk’ta bir Türk düğününe gittik. Uganda’da yaşayan bir amcamızın kızı evleniyordu ve düğüne gittik. Düğün bittikten sonra saat çok geç oldu çarşıya dönmemiz gerekiyordu otobüse bindik ve üç kızdık hepimiz Ugandalıyız ve siyahi insanız. Otobüste şoför vardı ve erkek toplamda beş kişiyiz şoför arabayı sürerken sohbet ettik nereden geliyorsunuz falan, samimi olduk hatta fotoğraf bile çektik sonra insanlar geldi otobüse, bir kadın geldi çocuklukta kadın girdi, oturdu ve kadının çocuğu bize bakıyordu. Kadın dedi ki; “Sen onlara bakma dışarı bak, şoför benim çocuğum bunlardan korkuyor, çocuğum hasta olacak.” dedi. Uzakta olduğundan dolayı biz duymuyorduk. Kadın daha sesli dedi. Biz kendi aramızda sohbet ediyorduk. Kadın şoföre müzik açar mısın diye sordu. Şoför de niye diye sordu, bizi duymak istemediğini söyledi kadın. Biz de böyle dediğini duyduk bize komik geldi bu durum ve güldük. Biz gülünce kadın çok kızdı dedi ki; “Sonraki araç ne zaman gelecek ben inmek istiyorum bunlarla aynı araçta olmak istemiyorum.”. Şoför de aracın en son ki araba olduğunu söyledi. Kadın da; “O zaman bunlar insinler. ”dedi. Çok üzüldük gerçekten. Şoför niye insinler dedi kadın da çünkü bizden değil dedi. Şoför de diğer insanlar da bir şey demediler. Çarşıya geldik ve indik. Bu tarz şeyler çok yaşadık. Mesela bize Türkler çok soru soruyor Uganda’dan geldik dediğimizde. “Sizde su var mı?”, “Yemek var mı ne yiyip ne içiyorsunuz?” gibi çok fazla soru soruyorsunuz, öyle garip sorular. Gerçekten çok detaylı şeyler soruyorlar. Yaşadığım memlekette tanımadığımız kişilere kaç yaşında olduğunu eli olup olmadığını sormazsın ama sizde bu sorular normal bir şey. Türklerin hepsi kötü değil ama kötü olan çok.” (K1, Uganda)

Tüm katılımcıların görüşleri incelendiğinde çoğunluğun sorunları Türklerin kalıp düşünceleri, ön yargıları ve etnosentirik bakış açılarıyla öğrencileri değerlendirip onları eleştirmelerinden kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Tüm öğrencilerin insan ilişkilerinde yaşadıkları problemlerin sebepleri şöyledir:

- ✓ Özellikle Afrikalı öğrencilerin ten renklerinin farklı olması
- ✓ Etnik kökenlerinin farklı olması
- ✓ Türklerin çok özel soruları (babanın mesleği ne, maaşı ne kadar, eviniz var mı, hangi dine inanıyorsun gibi) çok rahatlıkla sorabiliyor olmaları
- ✓ Ülkelerinin siyasi olayları ile ilgili dalga geçilmesi ve yargılayıcı konuşmaları

- ✓ Türk kültürünün diğer ülkelerin kültürlerinden daha üstün bir üslupla anlatılması
- ✓ Uluslararası öğrencilerin aldıkları eğitim ve bursların Türkler tarafından çok hoş karşılanmaması

“Ne tür sosyal faaliyetlerde bulunuyorsunuz? YTB programına dahil olan herhangi bir etkinliğe katıldınız mı?” sorusuna 8 öğrencinin görüşleri şu şekilde olmuştur:

“Katılmadım. Çünkü bu faaliyetler genellikle hafta içi ve şehir dışında oluyor. Daha çok uluslararası toplulukların programları oluyor. Mesela bu hafta sonu Yedirenk Agora Alışveriş Merkezi’nde Uluslararası Öğrenci Programı düzenleyecek. Onlara katılıyorum. Ama çoğu faaliyetler Ankara ve İstanbul’da oluyor. Onlara katılmam zor oluyor. Günlük arkadaşlarla her zaman olmasa da çarşıya çıkıyoruz, bazen sinemaya gidiyoruz. Şehir dışında arkadaşımın Bursa’ya, Eskişehir’e gittim. Birde Afrokarya grubumuz var orada bazen Afrikalı olarak toplanıyoruz.” (K14, Tanzanya)

“Yurdun fiziki şartlarının güzel olması yanında bir de bir sürü faaliyetler var. Osmanlıca, Arapça ve diğer dillerde ve spor alanında kurslar var ve bununla ilgili etkinlikler yapılıyor. Her hafta belki 5-6 kurs var ben ise 3-4 tanesine katılabiliyorum. Eserlerle iletişim kurmaya çalışıyorum ki dilimi biraz düzeltebileyim. Mesela İstanbul’da böyle bir şey yoktu. Eğer orada da böyle etkinlikler ve faaliyetler olsaydı belki dilim daha hızlı gelişirdi. KYK sayesinde çok farklı faaliyetlere katılıyoruz. Geçen sefer Karasu’ya gittik, orayı gezdik ve KYK tarafından sağlanan bir yerde 2 gün kaldık. Dernek veya vakıflara üyeliğim yok. Sakarya’da 11-12 kişi Ürdünlü var. Türkiye’de ise 200-300 kişi varız. Öğrenci ve hocaların grupları ayrı. Bunlarla faaliyetlerimiz oluyor. Mesela İstanbul’da Türk-Ürdün Akraba Derneği kurduk. Daha çok yeniyiz. Beni de bu derneğe üye yaptılar. YTB programına dahil olan herhangi bir programa katılmak istedim. Bizlere çok güzel stajlar sundular. Hatta mülakata çağırdılar ve gittim İstanbul’a. Fakat bana tarihleri uymadı o sebeple katılmadım.” (E13, Ürdün)

“Bizim yurttta da çok gezi oluyor. Pikniklere katılmıştım. Poyrazlar, Serdivan göl gibi yerlere gittik. Yurttaki konferans salonunda konferanslar da oluyor. Bazen filmde izlettiriliyor. Onlara katılıyorum. Kendi alanımla ilgili Nano teknoloji dünyada çok yeni bir bilim. Bu yüzden çok fazla kendi alanımda konferans olmuyor fakat bazen üniversitenin kongre merkezinde bilimsel konferanslar oluyor. Onlara katılıyorum. YTB programına dahil olan bir sosyal aktiviteye katılmadım.” (K5, Hindistan)

“Yurttaki arkadaşlarla bazen dışarı çıkıp geziyoruz ya da yurt tarafından şehir dışına gezilere gidebiliyoruz. Mesela bir kere İzmit’e Diriliş Kampı’na gitmiştik. Fakültedeki öğrenci topluluğuna üyeyim. Başka bir dernek ya da vakfa üyeliğim yok. Burada 200’e yakın Afgan öğrenci var bir de kendimize ait bir derneğimiz var. Burada bazen memleket tanıtma oluyor, başka bir gün oluyor kendi ülkemizi öğrenciler olarak yansıtıyoruz. Yedirenk derneği var onun Agora AVM’de “Ülke Tanıtım Günleri” programı vardı. Bizde katılmıştık o programa. Çok güzeldi. Mesela bizim çok meşhur yemeklerimizden biri Özbek Pilavı. Yurttakiler bir gün çok merak ettiler. Bir gün pişirin yiyelim dediler. Bir arkadaşın evinde yaptık yurda götürdük arkadaşlar çok beğendi hepsini yediler.” (E12, Afganistan)

“Yabancı öğrenci derneği var, Yedirenk derneği ramazanda iftara çağırdı. Bir kere Türk arkadaşım davet etti evine gittim. Ailesi çok sıcak. Annesi ile ilişkişi.

YTB'nin Ortadoğu Enstitüsü'nün verdiği seminere katıldım. Beş hafta akademik eğitim verildi” (E15, Malezya)

“Sakarya’da gezi olduğu zaman oraya gidiyorum. Burada Afrika Topluluğu (Afrokarya) olarak çok etkinlik oluyor onlara da katılıyorum. Herhangi bir gruba üye değilim. YTB toplantılarına hiç katılmadım. 2015’te bir toplantı oldu ona katıldım.” (K1, Uganda)

“YTB faaliyeti çoğunlukla Ankara’da oluyor. Mesela geçen dönem mezuniyet törenine gittik Ankara’ya. Bir etkinlik vardı Sakarya ile ilgili arkadaşlarla beraber yarışmaya katıldık. Kırgızistan Öğrenci Topluluğu, Türk Dünyası Topluluğu’nun programlarına katıldım. Sonradan biz Kırgız Öğrenci Topluluğu olarak kültürümüzü tanıtan programlar düzenlemeye başladık.” (E3, Kırgızistan)

“Haliç Kongresi’ndeki mezunlar buluşmasına katıldım. YTB harici İstanbul’dayken Sudanlılar topluluğunda dış ilişkiler biriminde görev alıyordum. Burada büyük bir çevremiz oldu, üniversitelerle ilgili konsolosluktan daha iyi çalıştık diyebiliriz. Burada sayımız az yakında bir grup kuracağız. Sakarya’da da Afrokarya adında bir topluluk var Sudan’ı temsil etme görevi bana verildi, geçen hafta bir seçim oldu genel sekreter olarak seçildim.” (E2, Sudan)

Tüm katılımcıların görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu yurtlarda, üniversitelerde ve şehirde yapılan etkinliklere katıldıkları görülmüştür. Her öğrencinin kendi ülkesine ait öğrenci topluluklarında aktif rol oynadıkları tespit edilmiştir. Örneğin Afrokarya Öğrenci Topluluğu: Afrikalı öğrencilerin sorunları ile ilgilenen, yeni gelen öğrencilere Sakarya’da her türlü konuda yardımcı olmak, onların kültürlerini tanıtmak ve yaşatmak için kurulmuş bir öğrenci topluluğudur. Bunun gibi Kırgızistan Öğrenci Topluluğu, Türk Dünyası Öğrenci Topluluğu vs. pek çok öğrenci topluluğu uluslararası öğrencilerin hem kendi kültürleri ile hem de Türk öğrencilerle iletişim ve etkileşim kurmaları açısından bir kültür köprüsü vazifesi görmekte olduğu mülakatlarda tespit edilmiştir. Yine bu çoğunluk öğrencinin, Sakarya’daki Yedirenk derneğinin Uluslararası etkinliklerine katıldığı ve orada kendi kültürlerini yansıttıkları görülmüştür. Görüşlerden yola çıkarak Sakarya’da Yedirenk derneğinin uluslararası öğrenciler arasında oldukça popüler olduğu söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin kaldıkları yurtların da sosyo-kültürel etkinliklere; gezilere, konferanslara, sanatla ilgili açılan kurslara, sportif faaliyetlere önem verdiği öğrencilerin çoğunluğunun verdiği görüşlerde tespit edilmiştir. Üniversite’nin de uluslararası öğrencilerin sosyal çevre oluşumlarında, sosyo-kültürel hayata uyum süreçlerinin olumlu anlamda gelişimine sebep olan etkinliklerin gerçekleştirilmesi konusundaki gayretleri öğrencilerin görüşlerinde belirtilen faaliyet katılım durumlarından tespit edilmiştir.

Katılımcılardan çok az sayıda öğrenci derslerinin yoğunluklarından, etkinliklerden haberdar olamamaktan ya da vakitlerini daha çok kaldıkları yerde geçirmekten herhangi

sosyal faaliyete katılmadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların neredeyse tamamına yakın öğrencinin görüşlerinden YTB'nin hiçbir etkinliğine katılmadığı da görülmüştür. Öğrenciler YTB'nin faaliyetlerinin genellikle İstanbul ve Ankara'da olmasına, ders döneminde şehir dışına çıkmalarının derslerini ve sınavlarını etkileyebileceklerini düşündüklerinden bu etkinliklere katılmadıklarını ifade etmişlerdir. İstekleri YTB'nin Sakarya'da sosyo-kültürel faaliyetler yapması yönündedir. Bu konuda katılımcıların çoğunluğu Sakarya'da YTB'nin bir program gerçekleştirip gerçekleştirmediğinden dahi haberdar olmadıklarını söylemişlerdir. YTB, Sakarya'da bu tarz etkinlikler yapsa katılma fırsatı bulabileceklerini belirtmişlerdir.

Sosyal etkinliklere katılımların yoğunlukta olması öğrencilerin Sakarya'da iyi bir sosyal çevre oluşturabildikleri, dinamik bir öğrenci profili sergilediklerinin, kişiler ve gruplarla iletişim ve etkileşimlerinin güçlü oldukları tespit edilmiştir. Böylece öğrencilerin sosyal beceri ve uyum açısından oldukça etkin oldukları görülmüştür.

3.2.3. Diğer Hususlara İlişkin Bulgular

Mülakatlarda kültürlerarası iletişim faktörleri dışında uluslararası öğrencilerin YTB'den beklentileri ile ilgili önemli hususlar dikkat çekmektedir:

- ✓ YTB burslusu öğrencilerin kurumu ilgilendiren herhangi bir problem yaşadıklarında iletişim problemi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bazı problemlerde Ankara'ya çağrılan öğrenciler zamanın kısıtlılığı, kalacak yer problemi ve maddi imkanların yetersizliğinden gidemediği görülmüştür. Örneğin Bangladeşli bir öğrencinin sağlık problemlerinden dolayı bir sınava katılmadığını ve bu sebeple YTB'nin kendisini arayıp yanına çağırdıklarını söylemiştir. Fakat o gün derste önemli bir sunumu yapacağından Ankara'ya gidemediğini bu sebeple bursunun %25'nin kesildiğini, Ankara'ya daha sonra gideceğini fakat Sakarya'da bir ofisleri olsaydı böyle bir sorun yaşanmadan halledebileceğini söylemiştir.
- ✓ Katılımcıların tamamı Sakarya'da YTB'ye ait bir ofisin açılmasını istediklerini, böylece sorunlarını daha kolay ve hızlı yoldan halledeceklerini düşünmektedirler.
- ✓ Öğrenciler Türk kültürünü daha iyi anlamak adına Sakarya Üniversitesi'ndeki bölümlerin hepsine Türk Kültürü dersi eklenmesini istemektedir. Bu istekte bulunanlardan Sudanlı bir öğrenci Çin'de üniversiteye giden her uluslararası öğrencinin alabildiği ortak Çin Kültürü dersinin olduğunu bunun Sakarya'da da

olmasının kendileri için çok fayda sağlayacağını belirtmiştir.

- ✓ YTB'nin Sakarya Üniversitesi'ndeki sosyo-kültürel faaliyetlerin hiç olmadığından yakınan öğrenciler bu boşluğun doldurulmasını YTB'den istemektedirler.
- ✓ Öğrenciler YTB'den halkla buluşmak, Türk tarihi ve kültür mirasını daha yakından tanımak adına öğrenciler için şehir gezilerinin planlanmasını istemektedirler.
- ✓ Öğrenciler YTB'nin aylık şehirlerarası toplantılarla öğrencilerin soru ve görüşlerini alabileceklerini söylemiştir.
- ✓ Türk öğrencilere devamlı neden burs aldıklarını neden YTB'nin Türkiye'de okumaları için olanak sağladığını anlattıklarını söyleyen öğrencilerin YTB'den bu konuyla ilgili Türk öğrencilere bilgilendirme toplantısı yapılmasını istemektedirler.
- ✓ Türkçe diksiyon kurslarının TÖMER aracılığı ile açılıp uluslararası öğrencilere kazandırılması istenmektedir.
- ✓ Öğrenciler İstanbul ve Ankara'da staj imkanların çok olduğunu fakat Sakarya'da staj imkanlarının yetersiz olduğunu bu konuda YTB'nin onlara yardımcı olmalarını istemektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

21. yüzyılda küreselleşme, tüm dünyayı etkisi altına alan önemli bir dinamik haline gelmiştir. Çağımızda bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla artmasıyla, dünyanın bir ucundan diğerine çok hızlı ve mekânsal hareketliliğin önemi olmadan insanların ve oluşturduğu toplulukların birbirine ulaşımı kolaylaşmıştır. Küreselleşme süreciyle zaman ve mekan kavramlarının anlam olarak değerini yitirdiği, insan ilişkilerinin ve iletişimlerinin giderek arttığı bir dönemde olduğumuz görülmektedir. Bu dönem tüm dünyayı etkisine alan belki de en önemli gelişme olarak karşımızda durmaktadır. Hemen herkes bu sürecin bir lokomotifine haline gelmiştir.

Bilgi, haberleşme, ulaşım ve insan ilişkilerindeki hareketliliğin hızlanması ve kolaylaşması, hiç kuşkusuz dünyanın ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarının değişimine ve yeni gelişmelerin ortaya çıkmasına en önemli zemini oluşturmaktadır. Bu durum ülkelerin birbirleri ile olan iletişim ve etkileşimlerinin de kolaylaşmasına ve artmasına neden olmaktadır. Böylece farklı ülkelerdeki insanların birbiriyle olan ilişkileri de artmış ve ülkelerin de uluslararası ilişkilerinin ilerlemesine sebep olmuştur.

Aslında görüldüğü gibi küreselleşme, bir zincirin halkası gibi toplumları ilgilendiren her alanda yaşanan gelişmelerin sebep ve sonuçlarını birbirine girift olarak bağlayan bir gelişim ve değişimi gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda eğitim alanı da küreselleşmenin mercek altına aldığı en önemli alanlardan birisi olmuştur. İnsanların bilgi, iletişim, haberleşme ve ulaşım alanlarında yaşadıkları imkan ve kolaylıklar, bulundukları ülkeden dışarı çıkıp farklı ülkelerde eğitim alma isteğini doğurmuştur. Böylece eğitimin uluslararası bir alanda gelişme göstermesi ve ilerlemesi kaçınılmaz bir süreç haline gelmiştir. Yükseköğretim kurumları da bu süreçte kendini ayakta tutmak ve ülkeler arasındaki uluslararası dolaşımı hızlandırmak adına yükseköğretimde uluslararasılaşma yoluna girmiştir. Uluslararası öğrenci hareketliliği de yükseköğretimin uluslararasılaşması için en önemli unsur teşkil ederken aynı zamanda küreselleşmenin de önemli bir sonucu olmuştur.

Bugün dünya ülkeleri, kendi ülkelerine başka ülkelerden öğrenci alarak ve başka ülkelere de kendi ülkesinden öğrenci göndererek uluslararası dolaşımı sağlarken ülkeler arası ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi ilişkileri dengede tutma, geliştirme, iyileştirme, kendi ülkesinin refah ve uluslararası tanınırlık seviyesini yükseltme gibi

gelişmelerle uluslararası rekabet piyasasında yerlerini almıştır.

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın verim alması için, öğrenci memnuniyetlerinin önemsenmesi hassasiyeti ile her üniversitenin kendi ülkesi dışında bir üniversite ile ortaklaşa yürüttükleri bir projenin olması ve öğrenci değişimini desteklemesi gerekmektedir. Kendi ülkesi dışında bir ülkeye öğrenci değişim programları ile gelen uluslararası öğrenciler küreselleşmenin uluslararası eğitim sektöründe oldukça büyük bir paya sahiptirler. Bunun sebebi de öğrencilerin diğer kesimlere yaptıkları harcamalarla gittikleri ülkelerin ekonomisine katkı sağlamalarıdır. Uluslararası öğrenciler, aynı zamanda ülkeler arası dış politikada da işbirliği ve dayanışmayı arttırmaktadır (Ger ve diğerleri, 2017: 2-3). Tüm bu ekonomik katkıların yanı sıra her yıl farklı kültürlerden gelen milyonlarca uluslararası öğrencilerin, ülkelerin kültürlerarasılık alanlarında da etkin rol oynadıkları görülmektedir. Bu sebeple çalışmanın önemini bir kez daha vurgulayarak uluslararası öğrenci hareketliliği programlarında kayıtlı olan öğrencilerin sorunlarının, görüşlerinin, kazanımlarının tespit edilmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Gerekliliğin en önemli sebepleri, üniversitelere, uluslararası öğrenci hareketliliği programlarına ve öğrencilerin kaldıkları yurt kurumlarına yeni bir bakış açısı kazandırması ve çalışmalarına rehberlik etmesi, içinde bulunduğumuz toplumu oluşturan insanların kültürel çeşitliliğin oluşturduğu renkliliğin zenginlik olduğunu ve insanlara kültürel farkındalık oluşumunun kazandırılması, kültürlerarası duyarlılık ve yeterlik seviyesinin yükseltilmesi, uluslararası öğrencilerin sorunlarının en aza indirilmesi ve böylelikle ülkemize, üniversitelere ve toplumumuza özellikle ekonomik ve kültürel manada kazanımlarıdır.

Ülkemizde bu yönde uluslararası öğrenci hareketliliğine ev sahipliği yapan YTB, 1992’de kurulan Büyük Öğrenci Projesi’ni 2012 yılında Türkiye Bursları sistemine dönüştürerek bu konuda işlevselliğini arttırmıştır. Ülkemize gelen uluslararası öğrencilere her türlü imkan ve koşulların sağlanmasını, burs programının kapsamlı ve miktarının fazla olmasını gözeterek, yaptığı kültürel faaliyetlerle eğitimlerini tamamlayan öğrencilerin ülkelere döndüklerinde Türk kültürünün yayılmasına ve diğer ülkelerle arasındaki siyasi, ekonomik gelişmeleri dünya sıralamasında iyi bir konuma getirmesi açısından yükseköğretimde uluslararasılaşmanın önemli bir dinamik merkezi haline gelmiştir. Tüm bu etkenler göz önünde bulundurulduğunda kültürlerarası iletişimin geliştirmesinde Sakarya Üniversitesi’nde yükseköğrenim gören YTB burslusu

uluslararası öğrencilerin etkisinin incelenmesi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu ekseninde çalışmada Asya, Afrika, Avrupa, Kuzey Amerika ve Güney Amerika bölgelerinden gelen, 25 ülkeden toplam 30 öğrenci ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Literatürdeki kültürlerarası iletişim ve uluslararası öğrenciler ile ilgili çalışmalarda genellikle farklı ülkelerin çeşitliliğinden ziyade bölgelerin çeşitliliği esas alınmıştır. Fakat bu çalışmada küreselleşmenin etkisiyle öğrencilerin geldikleri ülkelerdeki çeşitliliğin giderek artması ve kültürlerarasılığın daha iyi anlaşılması adına hem bölgesel hem ülke çeşitliliğini gözetenek 5 coğrafi bölgenin 25 farklı ülkesinden gelen 30 öğrenci seçilmiştir.

Öğrencilere eğitim, kültür, dil, din ve sosyal çevre olmak üzere 5 ana tema içerisinde sorular yöneltilmiştir. Bu sorularla öğrencilerin kültürlerarası iletişimlerini etkileyen unsurların, Sakarya Üniversitesi'nde, Sakarya şehrinde ve ikamet ettikleri yerlerde yaşadıkları problemlerin, kazanımların neler olduğunun saptanması hedeflenmiştir. Ayrıca öğrencilerin YTB ile ilgili görüşlerine ve beklentilerine de yer verilerek YTB, Sakarya Üniversitesi ve diğer ilgili kurumların Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararasılaşma seviyesini yükseltmek adına yapacakları faaliyetlere rehberlik etmesi amaçlanmıştır.

Mülakata katılan öğrencilerin Türkiye'de öğrenim görmeyi tercih nedenlerinden en çarpıcı sonuç, daha önce Türkiye'de yükseköğrenim görmüş bir tanıdık tavsiyesidir. Bu da gösteriyor ki, uluslararası öğrencilerin ülkemizde aldıkları eğitim ve bu süre zarfında Türkiye'de geçirdikleri zaman diliminin kaliteli olması ülkemize yeni bir uluslararası öğrencinin kazanımına sebep olmaktadır. Ayrıca bunu takip eden diğer en önemli nedenler; Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması, coğrafi ve kültürel yakınlık ve burs miktarıdır. Müslüman öğrencilerin kendilerini Türkiye'de daha rahat hissetmelerinden ve ortak tarihi ve kültürel bağı olan ülkelerin öğrencilerinin Türkiye'yi tercih etmeleri de ülkemiz açısından uluslararası öğrenci hareketliliğinin önemli bir kazanımını oluşturmaktadır. Burs miktarı ise daha çok ekonomik anlamda yetersizlik yaşayan öğrencilerin tercih nedenlerini oluşturmaktadır.

Öğrencilerin Sakarya Üniversitesi'nin eğitim kalitesi ve hocalarının kendine olan yaklaşımları ile ilgili bulgulara bakıldığında çoğunluğun eğitim kalitesini ve hocaların yaklaşımlarını beklediklerinden çok daha iyi buldukları görülmüştür. Aynı zamanda öğrencilerin çoğunluğu istediği bölümde okurken az sayıda öğrenci de istemediği

bölümde okuduğunu fakat bu bölümlere uyum sağladıklarını, derslerinde başarılı olduklarını söylemişlerdir. Buradan ve bulgulardan hareketle öğrencilerin eğitim sürecine uyumlarının hocaların kendilerine olumlu yaklaşımları ile bağlantısı olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin gözünde eğitimde kalitenin en önemli paydasının üniversite hocalarının uluslararası öğrencilere yaklaşımlarına ait olduğu görülmektedir. Üniversite hocalarının öğrencileri, kültürel farklılıklarından dolayı (özellikle dil konusunda yaşadıkları problemleri göz önüne alarak) mevcut koşulları içerisinde değerlendirdikleri, öğrencilerin problemlerine çözüm önerileri sundukları ve onlara karşı anlayışlı oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca kendi yurtdışı tecrübelerini de anlattıkları düşünülürse kültürlerarası empatiyi de kullanarak kültürlerarası yeterlik sağlayabildikleri görülmüştür. Bu sebeple öğrencilerle üniversite hocaları arasında sağlıklı bir iletişim gerçekleştiği söylenebilir. Ancak burada çok az sayıda öğrencinin hocalarıyla iletişimlerinde, özellikle Türkçeyi anlamada ve anlatmada güçlük çektiklerinden dolayı problem yaşadıklarını da belirtmek gerekir. Yine az sayıda öğrencinin eğitim kalitesini beklentilerinin altında buldukları ve bunun en temel sebebinin daha önce öğrenim gördükleri derslerin tekrarını görmelerini, aldıkları eğitimin kendilerine pek bir şey katmadığı yönünde olduğunu söylemek gerekir. Bu görüşte olanların yüksek lisans ve doktora yapması da ayrıca dikkat çekmektedir.

Farklı bir insanla ilk defa tanıştığımızda bile öncelikle onu tanımak ve anlamak isteriz. Daha sonra kişi bu aşamaları ancak başarılı bir şekilde geçtiği takdirde karşısındaki kişi ile etkili iletişim kurabilir. Bu bağlamda dünyanın pek çok ülkesinden Türkiye'ye yükseköğrenim görmek amacı ile gelen farklı kültür, dil, din ve etnik kökenden uluslararası öğrencileri baz aldığımızda “tanımak” ve “anlamak” eylemlerini daha titizlikle gerçekleştirmek gerekir. Kültürlerarası iletişimin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için en önemli aşama budur. Bu aşamadan sonra farklı kültürdeki kişilerle ön yargılardan, stereotiplerden, etnosentirik bakış açısından sıyrılarak karşımızdakini dışlamadan daha sağlıklı bir iletişim kurulması mümkündür.

Bu noktada bulgulara baktığımızda öğrencilerin yarısına yakınının Türkiye ve kültürü hakkında çok az bilgi sahibi oldukları, sadece internet ve sosyal medya ağlarından edindikleri bilgilerle ülkemize geldikleri görülmüştür. Diğerlerinin Türkiye'yi tanıma kanallarının ise derslerinde gördükleri Osmanlı tarihi ve izledikleri Türk dizileri olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin ve ailelerinin bir kısmı Türkiye'nin, haber kanallarında terör

ülkesi gibi görülmesinden dolayı belirsizlik ve kaygı yaşadıkları görülmüştür. Daha sonra buraya gelip yaşamaya başladıklarında, Türklerle tanıştıklarında aslında hiç de öyle olmadığını ve ailelerine haberlerin gerçeği yansıtmadığını anlatmışlardır. Hatta Ateist bir öğrencinin (K11) bu haberlerden dolayı Türkleri ve İslam'ı çok yanlış tanıdığı Türkiye'ye geldikten sonra özellikle yurt arkadaşları ile etkili iletişimleri sonucunda bu algısının tamamen değiştiği, Türkiye'ye ve İslam'a artık çok sıcak baktığı görülmüştür. Bu bağlamda bir ülkeyi ve kültürünü tanımak ve anlamının ne kadar önemli olduğu düşüncesi bir kez daha doğrulanmıştır. Ayrıca bu ön yargılı tutumun öğrenciler tarafından kırılması Türkiye'nin dünyada daha iyi tanınması ve tanıtılması açısından önem kazanmaktadır.

Üzerinde durulması gereken bir diğer konuda kültürel farklılıkların zenginliğidir. Kurban Bayramı'nı Sakarya'da geçiren Bangladeşli bir öğrencinin geleneksel kıyafeti ile bayram namazına katılması, Afganistanlı bir öğrencinin Türk öğrencilere Özbek pilavı pişirmesi, Arnavutluk'tan bir öğrencinin Türk düğününde yöresel oyunlar oynaması, Pakistanlı bir öğrencinin Türkiye'den ülkesine demlik ve çay götürüp ailesine çay demlemesi, Hindistanlı bir öğrencinin geleneksel kıyafeti olan sarisiyle Sakarya'daki kültür etkinliklerine katılması ülkemizde ve öğrencilerin ülkelerinde oldukça renkli bir atmosfere sebep olmaktadır. Kültürel farklılıkların oluşturduğu bu renkliliğin ülkemize ve öğrencilerin kendi ülkelerine kazandırılan en büyük zenginlik olduğunu söylemek mümkündür. Bu farklılıkların bir arada saygı, hoşgörü ve anlayış çerçevesinde yaşanması hiç kuşkusuz kültürlerarası iletişimin ve etkileşimin geliştirilmesindeki en önemli etkidir.

Bunun yanında bir de öğrencilerin kültürel farklılıklardan kaynaklanan problemleri olduğu görülmüştür. Öğrencilerin kültürel farklılıklar üzerinde durduğu başlıklar ekonomi/siyaset, aile ve evlilik, beslenme alışkanlıkları, giyim, eğlence alışkanlıkları ve bayramlardır. Öğrencileri etkileyen en önemli unsurların beslenme, bayramlar ve eğlence alışkanlıkları olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kendileri için yeni olan Türk kültürünün farklılıkları ile karşılaştıklarında kültür şoku yaşadıkları tespit edilmiştir. Örneğin Sakarya'nın sakin ve küçük bir şehir olması Togolu bir öğrenciye kendi ülkesindeki köyüne benzerliği açısından huzur verici gelse de Kolombiyalı bir öğrenci için aynı şey söz konusu değildir. Çünkü Kolombiyalı öğrenci ülkesinde yaşadığı eğlenceli ve dinamik yaşam tarzından dolayı Sakarya'yı sıkıcı ve rahatsız edici

bulmaktadır. Aynı zamanda Türkiye’deki bayramların çok renksiz, sakin ve coşkusuz geçmesine şaşırın ve o günleri kaldığı yurttan tek başına geçiren Bangladeşli öğrenci içinde bu geçerlidir. Togolu bir öğrencinin hissettiği huzur ne kadar normalse aksi görüşte olan öğrencilerin hissettikleri de o denli normal olarak değerlendirilmesi gerekir. Kültürel farklılıkların olduğu toplumlarda bu gibi düşüncelerin var olması hiç kuşkusuz olağan bir durumdur. Kolombiyalı ve aynı durumu başka kültürel farklılıklarda yaşayan öğrenciler kendi kültürlerinden olmayan bu farklılıkları deneyimledikçe ve içinde bulunduğu kültürü tanıdıkça yaşadığı kültür şokunu atlatabilmesi mümkündür. Tischler (2015: 151)’in de dediği gibi insanlar ancak bir kültür hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukça kültür şokunu atlatabilirler. Konuyla ilgili bir diğer dikkat çekici husus da kültürel farklılıkları o kültür içinde değerlendiren öğrencilerin görüşleridir. Örneğin giyim konusunda Beninli bir öğrenci Hristiyan bir ülkede yaşamasına ve farklı dinde olmasına rağmen Türkiye’ye geldikten sonra Sakarya’da bazı kadınların tesettürlü olmasına (ilk defa görmesine rağmen) hiç şaşırmadığını çünkü buranın Müslüman bir ülke olduğunu, bunun kutsal bir değer attığını dile getirmiştir. İşte kültürlerarası yeterlik ve duyarlılık seviyesinin yüksek olduğu bu anlayış farklılıkların farkındalık oluşumuna etkisinin en önemli tespitidir.

Bulgularda dikkat çeken bir konu da öğrencilerin tamamına yakınının dil konusunda problemler yaşamasıdır. Türkçeyi anlama ve anlatmada zorluk çeken öğrenciler “Türkçe Hazırlık” döneminde ilk seviyeyi geçtikten sonra daha çok rahatladıkları görülmüştür. İlk geldikleri andan Türkçeyi ilerletene kadar geçen o zorlu süreçte ise dikkat çeken en önemli husus dil bilmedikleri halde ülkemiz insanıyla çarşıda, okulda, yurttan sözlü iletişim kuramaları da sözsüz beden dili iletişim yoluyla anlaşabilmeleridir. Aynı zamanda uluslararası öğrencilerin Türk arkadaşlarının da dil öğrenmede ve dili geliştirmelerinde önemli etkileri olduğu görülmektedir. Bu da öğrencilerin dil sebebiyle kültürlerarası iletişim problemi yaşamadıklarını göstermektedir. Bu konuda öğrencilerin çoğunluğu, Türk insanının çok yardımsever olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Türk öğrencilerle aynı odaları paylaşan uluslararası öğrencilerin Türkçeyi çok daha kolay ve hızlı bir şekilde öğrendikleri görülürken Türk öğrencilerle aynı odada olmayan uluslararası öğrencilerin Türkçeyi ilerletmede zorluk yaşadıkları görülmüştür. Öğrencilere eğitimlerini yarıda bırakıp ülkelerine dönmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda öğrencilerin neredeyse tamamı dil konusunda yaşadıkları zorluklardan dönmeyi düşündükleri fakat daha sonra etrafındaki bütün uluslararası öğrencilerin aynı

sıkıntıları yaşadığını ve Türk öğrencilerle de arkadaşlık kurmaya başladıklarında bu fikirden vaz geçtiklerini söylemişlerdir.

Uluslararası öğrencilerin Türkiye algısı Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması yönünde şekillenmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu, Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'nin dindar bir ülke olduğunu düşünmektedir. Bu durum, Müslüman öğrencilerin zihninde aynı dine mensup bir ülkede okumanın rahatlığını verse de farklı dinlere mensup öğrencilerde kaygı ve önyargı oluşturduğu görülmüştür.

Araştırmada farklılıklar üzerine öğrencilerin yaşadıkları en önemli sorunların din ve etnik köken üzerine şekillendiği tespit edilmiştir. Din faktörünün problem haline gelmesi, hem farklı dine mensup uluslararası öğrencilerin bu konuda Türkiye'ye kaygı ve önyargılarla gelmeleri hem de ülkemiz vatandaşlarının öğrencilere kalıplaşmış düşüncelerle ve ön yargılı davranışlarla yaklaşımlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Etnik köken ve ten renginin farklı olmasından kaynaklı problemlerde ise öğrencilerin, bu farklılıklarının Türkiye'de bir problem teşkil edeceğini daha önceden hiç düşünmedikleri için hayal kırıklığına uğradıkları görülmüştür. Kültürlerarası iletişimi engelleyen faktörlerin en çok bu saha da görüldüğü söylenebilir. Özellikle çalışmadaki katılımcılardan Hristiyan, Budist ve Hindu inancına sahip öğrencilerin dinlerinden dolayı Türk öğrencilerden yana çok fazla telkin edildikleri görülmüştür. “Müslüman ol, cehenneme gideceksin, yanlış yoldasın” gibi sözlü tacizlere uğrayan bu öğrencilerin sosyal çevresi Türklerden ziyade uluslararası öğrencilerle şekillenmiştir. Bu problemlerle karşılaşan öğrencilerin beklentileri inançlarına daha saygılı olunmasıdır. Bu durum öğrencilerin Türkiye'ye gelmeden önceki yaşadıkları kaygı ve ön yargılı tutumu haklı kılmıştır. Ayrıca dini yaşantıda farklı dine mensup öğrenciler Ramazan aylarında yemekhanenin sadece iftar ve sahurda açık olduğunu kendilerinin o saatler arası genellikle aç kaldıklarını ya da onların da sahur yaptığını bunun onlar için zor olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bulgularda dikkat çeken bir diğer husus da Müslüman öğrencilerin mezhepsel farklılıklarının oluşturduğu problemlerdir. Mezhepsel farklılıklardan dolayı ibadetlerde bazı usullerin farklılık göstermesinin Türkler tarafından hoş karşılanmadığı, yanlış ibadet ettiklerine dair öğrencilere eleştirilerde bulundukları tespit edilmiştir. Uluslararası öğrenciler için bu durum bir sorun teşkil etmezken kendilerinin bu yönde eleştirilmesi öğrencilerin rahatsızlık duymasına sebep olmuştur.

Etnik köken ve ten renginden dolayı yaşanan problemler ise, öğrencilerin sosyal yaşama uyum süreçlerini zorlaştırmıştır. Bulgulardan, uluslararası öğrencilerin ten renginin siyah olmasından dolayı daha çok şehir yaşamındaki insanların yaklaşımlarından problem yaşadıkları görülmüştür. Şehir halkının ve Türk öğrencilerin özellikle Afrika kökenli öğrencilere karşı sergiledikleri tutum ve davranışlar, öğrencilere rahatsızlık vermiştir. Yine Arap kökenli öğrencilerin de özellikle Türk öğrencilerin etnik kökenlerinden dolayı yönelttikleri eleştirilerden rahatsızlık duydukları görülmüştür. Ayrıca sıkça rastlanan bir problem de Afrikalı Müslüman öğrencilere “Siz Müslüman olamazsınız, hangi dindensiniz” gibi sözlü tacizlerde bulunulmasıdır. Öğrencilerin bu problemlere artık alıştıklarını ilk geldikleri senelerde çok üzüldüklerini hatta dışarı dahi çıkmak istemediklerini söyledikleri görülmüştür. Bu durum öğrencilerde, sosyal çevreye uyum sürecini en çok zorlaştıran unsurların din ve etnik köken olduğunu doğrulamaktadır.

Ayrıca bulgulardan ortaya çıkan diğer problemler; uluslararası öğrencilerin, kendilerine Türk öğrenciler tarafından çok fazla ve özel sorular sorulması (baban ne iş yapıyor, kaç para maaş alıyor, eviniz var mı vs.), ülkesinin politik ve siyasi olayları ile dalga geçilmesi, Türk kültürünün diğer ülke kültürlerinin üstünde bir üslupla anlatılması, Türkiye Burslarının kendilerine sağladıkları imkanları Türk öğrencilerin kıskanması ve bununla ilgili çok soru sormaları şeklindedir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki öğrencilerin ikamet ettikleri yurtlardaki personellerin, uluslararası öğrencilere anlayışlı, hoşgörülü ve saygıyla yaklaştıkları görülmüştür. Yurtlarda açılan kursları, yapılan sosyal aktiviteleri kendileri ve Türk öğrencilerle iletişimleri açısından değerlendiren öğrenciler bu tarz aktivitelerin (turnuvalar, geziler, sanat kursları vs.) arkadaşlık çevresini ve Türk kültürünü daha iyi anlama ve tanıma fırsatı bulduklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak öğrencilerin çoğunluğunun yurtla ilgili bir probleminin olmadığı görülmüştür.

Araştırmada öğrencilere YTB ile ilgili görüşleri ve beklentilerine de yer verilmesi YTB’nin uluslararası öğrencilerle ilgili yapacağı çalışmalara rehberlik etmesi açısından önem arz etmektedir. Öğrencilerin çoğunluğunun Sakarya Üniversitesi’ndeki, yurtlardaki ve şehirdeki akademik, sosyal ve kültürel etkinlik ve faaliyetlere katılırken YTB’nin hiçbir aktivitesine katılmadığı hatta varlığından bile haberdar olmadıkları tespit edilmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin tamamı Sakarya Üniversitesi’nde YTB’nin

kendilerine akademik, sosyal ve kültürel alanlarda kazanım sağlayacak aktivitelerin yapılmasını istemişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı, Sakarya Üniversitesi'nde öğrencilerin sorunları ile ilgilenmesi için bir ofis açılmasını dile getirmiştir. Türk kültürünü daha yakından tanımak için Türk kültürüne dair programlar ya da dersler olmasını istedikleri görülmüştür.

Genel olarak baktığımızda öğrencilerin akademik ve sosyal faaliyetlerine katılım oranlarının oldukça yüksek olduğu, bir şekilde kendi kültürleri ile Türk kültürünü buluşturdukları, kendilerini buradan aldıkları eğitim ve bu tür etkinliklerle geliştirerek ülkelerine faydalı bir insan olmayı ve özellikle ülkelerindeki Türk firmalarında çalışma düşüncelerinden ve ülkemize daha rahat uyum sağlayabilmek için Türk kültürünü daha yakından tanımaya çalıştıkları ve Türklerle ilişkilerinin daha iyi olması için uğraştıkları saptanmıştır.

Görüldüğü gibi YTB burslusu uluslararası öğrencilerin yaşadığı kültür, dil, din, etnik köken ve sosyal çevre ile ilgili kazanımları olduğu kadar problemlerinin de var olduğu görülmektedir. Problemlerin tamamı büyük ölçüde basmakalıp düşüncelerden, ön yargılı, dışlayıcı ve etnosentirik bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Bireyler, kendinden farklı bir kültürle karşılaştıklarında bakış açısını kendi kültürüne göre belirlediği zaman, karşısındaki kişi ile etkili bir iletişim kurması söz konusu olamaz. Çünkü kültür, her toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenir ve bu sebeple farklılık gösterir. Her toplumun üyeleri, içinde yetiştikleri kültürün kodlarını taşır. Bu sebeple kişi kendinden olmayanla karşılaştığında, o kişinin kültürü, yetiştiği çevresi ve yaşantısı üzerine değerlendirmesi gerekmektedir. Yine bireylerin kendi kültürünü diğer ülkelerden üstün görmesi, farklılıklarla karşılaşıldığı zaman ilişkilerde büyük tehlikeler doğurmaktadır. Bu etnosentirik bakış açısı, kendi kültüründen başka kültürlerin de kültürel değerleri, normları, yaşantıları, dilleri ve dinleri olduğunu düşünmeyecek kadar korkutucudur. Bu düşünceye sahip bireyler daha çok kendi yorumlama ve algılama yöntemlerini kullanarak karşı kültürü değerlendirmektedir. İşte bu düşünce kültürlerarası iletişimi zedeleyen en etkin unsur olarak görülmektedir. Kültürlerarası iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi ve geliştirilmesi için, öncelikle insanların zihninden etnosentirik bakış açısını sıyrıp yerine kültürel göreceliği kabul eden bir anlayış getirmek gerekmektedir. Bir kültürü kendi mevcut koşulları içinde değerlendirme olarak kültürel görecelik, farklılıkları anlama ve tanıma noktasında daha

sağlıklı bir metod olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemiz adına bir uluslararası öğrencinin bu tip sorunlarla gönlünün kırılmasının bütün ülkeye sirayet edebileceği kanaatindeyim. Çalışmada mülakata katılan öğrencilerin ülkelerindeki insanlara; Türk kültürünü, insanlarını, yaşayış şekillerini, kendilerine karşı tutumlarını anlattıklarını düşündüğümüzde bu kanaatimin ne kadar önemli olduğunu görmek mümkündür. Türkiye'nin çokkültürlü toplum yapısı ve her yıl milyonlarca uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapması göz önünde alındığında kültürlerarası iletişimin kaçınılmaz olduğu bir gerçeklik söz konusudur. Bu sebeple ülkemiz insanlarına kültürlerarasılığın olduğu alanlarda olumsuz iletişim, yanlış anlama ve yorumlamalardan uzak ve daha evrensel bir bakış açısı kazandırmak gerekmektedir.

Özdemir (2011: 34)'in de dediği gibi kültürlerarası iletişimin amacı kendinden olmayan bir kültürü tanıyarak ve anlayarak farklı kültürle ve onun üyeleri ile etkili iletişim yoluna girebilmektir. Kültürlerarası iletişim, evrensel bir anlayış, birlikte huzur ve refah içinde yaşama, demokratik bir toplum olma ve insan haklarına dayalı eşitlikçi ve özgürlükçü bir dünya modelini geliştirmede oldukça önemli bir noktada yer almaktadır.

Ülkesini bırakıp yetiştiği kültürden bambaşka bir ülkenin kültüründe yükseköğrenim gören öğrencinin bulunduğu ortama uyum sağlaması, farklı bir kültürü öğrenmesi ve o kültürün insanlarıyla yaşaması, anlaşması, ekonomik ve manevi (aile özlemi gibi) sorunlarla başa çıkması gibi etkenlerin içerisinde bir de eğitime odaklanması hiç kuşkusuz zor bir süreçtir. Bu zorluk içerisinde öğrencilerin kültürel farklılıklarından kaynaklanan sorunlarının çözümü ile onların daha başarılı bir eğitim alması, ülkemiz kültürü ile ilgili yanlış anlama ve olumsuz düşüncelerden uzaklaşması ve yaşadığı çevreye daha çabuk uyum sağlayabilmesi düşünülmektedir. Araştırmanın bulgularında bunun en güzel örneği üniversite hocalarının ve yurt personellerinin uluslararası öğrencilere yaklaşımlarında görülmektedir. Bu bağlamda kültürel göreceli bir yaklaşımla farklı kültürlerle diyaloga girmenin öğrencinin kendisine olumlu anlamda etki edebildiği görülmüştür. Bu sebeple Türk öğrencilerin ve Türk halkının kültürlerarası yeterlik ve duyarlılıklarını geliştirmeleri gerekmektedir.

Ülkemizde, kişinin farklı kültürlerle karşı empati yeteneğini kazanabilmesi, sorun değil çözüm odaklı düşünmesi, açık görüşlü ve etnosentirik düşünce yapısından uzak olması, kalıplaşmış düşünce ve ön yargılardan sıyrılması ve böylece kültürlerarası yeterlik ve duyarlılık bilincine sahip olması düşünülmektedir. Amaç farklı ülkelerden ülkemize

belli süreliğine yükseköğrenim görmek amacı ile gelen uluslararası öğrencilerin Türk kültürünü tanıma ve anlama yetisi kazandırarak, çevresine uyum sağlayabilmesini, kaliteli ve başarılı bir eğitim hayatı geçirebilmesini sağlamak olmalıdır. Bu yönde kişilere kültürlerarasılık bilincinin kazandırılması için kültürlerarası eğitim verilmesi gerekmektedir. Kültürlerarası empati yeteneği, yeterlik ve duyarlılık bilincinin gelişmiş olduğu insanların farklı bir kültürle karşılaştığında kuracağı iletişim her zaman diğerlerine göre daha etkili ve gelişmeye açık olacaktır. Bu araştırmada ülkemizdeki uluslararası öğrencilere, ancak bu bilinçle yaklaşıldığı takdirde kültürlerarası iletişimin sağlıklı bir zemine oturtulması ve geliştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkılarak, öğrencilerin problemleri gözetilerek aşağıdaki önerilerin hazırlanması uygun görülmüştür:

- ✓ YTB'nin Sakarya Üniversitesi'ndeki akademik, sosyal ve kültürel etkinliklerini arttırarak bu faaliyetlere öğrenciler teşvik edilebilir.
- ✓ YTB'nin uluslararası öğrencilere yönelik bölüm tercih sayılarının arttırılması ile öğrencilerin akademik hayatlarına istedikleri bölümde ilerlemesi sağlanabilir.
- ✓ YTB'nin Sakarya Üniversitesi'nde temsili bir ofis kurması ile öğrencilerin sorunlarına daha hızlı ve etkili cevap verilebilir.
- ✓ YTB'nin Sakarya Üniversitesi öğrencilerine “Türkiye Bursları” sisteminin içeriğinin anlatılmasına yönelik bilgilendirme konferansları düzenlemesi ile uluslararası öğrencilerin ülkemiz açısından önemli bir değer olduğu konusunda Türk öğrencilerin bilinçlendirilmesi sağlanabilir.
- ✓ Sakarya Üniversitesi'ndeki yüksek lisans ve doktora programlarının ders içeriklerinde uluslararasılaşma eğilimleri göz önüne alınarak revizyona gidilmesi ile öğrencilerin daha önce gördükleri eğitimle tekrara düşmeleri engellenebilir.
- ✓ Uluslararasılaşma alanlarının giderek artması ile yükseköğretim kurumları, kültürlerarası iletişimin geliştirilmesi için uluslararası öğrenciler baz alınarak kısa filmler hazırlayabilir ve gündelik hayatın bir parçası haline gelen sosyal medya ağları ile hızlı ve etkili bir şekilde bilgi yayılımı sağlanabilir. Böylece özellikle din ve etnik köken konularındaki problemler en aza indirilebilir.

- ✓ Sakarya Üniversitesi'nde uluslararası öğrencilerin Türk kültürünü daha iyi anlaması adına her bölümden öğrencinin alabileceği “Türk Kültürü” adında bir ders ortak seçmeli olarak verilebilir.
- ✓ Sakarya Üniversitesi öğrencilerine, kültürlerarası yeterlik ve duyarlılık bilincinin geliştirilmesi için “Kültürlerarası Eğitim” dersi zorunlu olarak verilebilir.
- ✓ Sakarya şehrinde halka, kültürel farklılıklara farkındalık oluşumunun sağlanması adına konferans ve broşür çalışmaları yapılabilir.
- ✓ YTB burslusu uluslararası öğrencilerin kaldıkları yurtlardaki odalara dağılımında Türk öğrencilerle karma olunmasına, özellikle Türkçe dil gelişimindeki ve Türk kültürünü daha iyi anlamalarındaki etkileri göz önüne alınarak dikkat edilmelidir. Yurt idarecileri bu gelişmeyi bir fırsata çevirerek öğrencileri odalara yerleştirebilir.
- ✓ Her eğitim öğretim yılı başında yurt kurumlarında kültürel farklılıkların zenginlik oluşturduğu ile ilgili bilinçlendirme konferansları düzenlenebilir. Böylece uluslararası öğrencilerin yurtlardaki öğrencilerle iletişimlerinde gelişme sağlanabilir.
- ✓ Yurt kurumlarında, Ramazan aylarında farklı dine mensup öğrencilerin yemekhanelerde yemek yeme ihtiyaçlarını karşılamak için bir düzenleme yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akıncı Çötök, N. (2010). Çokkültürlülük, Kùltürlerarasılık ve Entegrasyon Tartışmaları Bağlamında Alman Eğitiminde Türk Öğrenciler: Bremen Örneği. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akova, S. (2016). Kùltürlerarası İletişim ve Kùltür Farkındalığı Yaratma: Yerelden Küresel Belediyecilik Diyaloguna, İstanbul Maltepe Belediyesi Örnekleme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(26), 416-428.
- Aliyev, R. (2011). Farklı Kùltürlerden Gelen Yükseköğretim Öğrencilerinin Eğitim Ortamlarındaki İlk Etkileşim Algılarının ve Kùltürlenme Düzeylerinin İncelenmesi, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aliyev, R. ve Öğölmüş, S. (2016). Yabancı Uyrukların Kùltürlenme Düzeylerinin İncelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 89-124.
- Aman, F. (2012). Bronislaw Malinowski'nin Kùltür Teorisi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi Dergisi*, 21(1), 135-151.
- Arkalı Olcay, G. ve Nasır, V. A. (2016). Yükseköğretimde Uluslararasılaşma: En Çok Öğrenci Alan Ülkeler ve Türkiye Perspektifinden 1999-2013 Yıllarına Bakış. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(3), 288-297.
- Arslantürk, Z. ve Amman, M. T. (2000). *Sosyoloji*. 1. Baskı, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Baykara, B. (2010). Yabancı Dil Eğitiminde Kùltürlerarasılık. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Benedict, R. (1999). *Kùltür Örüntüleri*. M. Topal (çev.) Ankara: Öteki Yayınevi.
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. H. Aydın, (çev.) Konya: Eğitim Yayınevi.

- Bingöl, İ., & Karaca, M. (2014, Temmuz). Küreselleşme, İletişim ve Haber Dengesizliği. *Atatürk İletişim Dergisi*(7), 187-202.
- Budak, M. M. (2012). Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Değişim Programları ve Türkiye Uygulamaları. *Uzmanlık Tezi*, Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı.
- Çakır, M. (2010). Kültürlerarası İletişimin Bir Yönü: Özün Ötekileştirilerek Yabancılaştırılması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(1), 75-84.
- Çetinsaya, G. (2014). *Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası*. Eskişehir: Yükseköğretim Kurulu Yayın No: 2014/2.
- Çüçen, K. (2005). Kültür, Uygarlık, Evrensellik ve Çok Kültürlülük. *Kaygı, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 111-115.
- Dökmen, Ü. (2013). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Remzi Kiatbevi.
- Er, M., H. Saat ve A. Uslu Üstten (2018). Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) Bursları Kapsamında Türkiye'de Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşadıkları Uyum Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme. *International Journal of Language Academy*, 3(6), 331-346.
- Ercan, M. S. (2012). Uluslararası Öğrencilerin Uyum Sorunlarının İncelenmesi ve Bu Sorunların Çözümüne Yönelik Beklentilerin Araştırılması. *Uzmanlık Tezi*, Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı,
- Erdoğan, S., H. S. Şanlı ve H. Şimşek Bekir (2005). Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Üniversite Yaşamına Uyum Durumları. *Gazi Üniversitesi Kastamonu Dergisi*, 13(2), 479-496.
- Faruk, L. ve Ö. Karaevli (2013). Uluslararası Yükseköğretim ve Türkiye'nin Konumu. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 97-117.
- Ger, A. M., H. Ertepinar, A. Kaplan Sayı, H. Tanberkan Suna, Z. Türk, ve Z. G.Akdemir (2017). *Uluslararası Öğrencilerin Üniversite ve Ülke Seçimini Etkileyen Faktörler*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları.

- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. H. Özel, A. Sönmez, Z. Mercan, İ. Yılmaz, E. Rızvanoğlu, M. A. Sarı, Ş. P. Güzel, E. Rızvanoğlu ve M. Özcan (çev.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Günaydın, A. (2012). Niçin Türkiye? Türkiye Burslusu Uluslararası Öğrencilerin Niyet Mektuplarında Türkiye Algısı: Odtü ve Boğaziçi Üniversitesi Öğrencileri Örneği. *Uzmanlık Tezi*, Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı
- Gündoğdu, K., B. Çelik, B. Hancı Yanar, O. Yolcu ve V. K. Ceylan (2016). Türkiye'de Yükseköğretimde Program Geliştirme Bağlamında Uluslararasılaşma. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*(33), 35-48.
- Gündüz, O. (2012). Uluslararası Burslu Öğrencilerin Türkiye'de Eğitim Görme Beklentileri ve Kariyer Hedefleri. *Uzmanlık Tezi*, Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı
- Güneş, İ. (2016). Türkiye'ye Yükseköğrenim İçin Gelen Uluslararası Öğrencilerin İstanbul Algısı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Güvenç, B. (2003). *İnsan ve Kültür*, 10. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güzel, S. (2007). Kültürel Etkileşim Sürecinde Değişen Gündelik Yaşam: Ankarada'ki "Sandıklılılar". *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*(2), 74-96.
- İçli, G. (2001, Aralık). Küreselleşme ve Kültür. *C.Ü. Sosyal bilimler Dergisi*, 25(2), 163-172.
- Kalkınma Bakanlığı (2015). *Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi*. T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayın No:2936.
- Karaman, S. Y. (2018). Sosyo-Kültürel Adaptasyon Sürecinde Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası İletişim Duyarlılığı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kartarı, A. (2014). *Kültür, Farklılık ve İletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kartarı, A. (2006). *Farklılıklarla Yaşamak*. Ankara: Ürün Yayınları.

- Kaya, K. (2014). Türkiye'nin Afrika Açılım Stratejisinde Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Rolü. *Uzmanlık Tezi*, Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı
- Kaya, M. F. (2014). Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinde Lider 6 Dünya Ülkesinin Yükseköğretim Tanıtım Uygulamaları ve Türkiye Bursları Tanıtım Stratejisi İçin Bir Model Önerisi. *Uzmanlık Tezi*, Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı.
- Kılıç, R. (1999). Türkiye'de Yükseköğretimin Kapsamı ve Tarihsel Gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(3), 289-310.
- Kubat, U. (2013). Çift Kültürlülerde Kültürleşme Kültürel Açından Simgesel Markalar ve Marka Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesinde Reklam Dilinin Rolü. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçükcan , T. ve B. S. Gür, (2009). *Türkiye'de Yükseköğretim Karşılaştırmalı Bir Analiz*. Ankara: SETA Yayınları.
- Lembet, Z. (2008). Avrupa Birliği Eğitim ve Değişim Programlarının Yabancı Dil Öğreniminde Kültürel Etkileşime Olan Katkısı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- OECD. (2014). *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2018). *Education at a Glance 2018: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing.
- Özçetin, S. (2013). Yükseköğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Etmenler. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, İ. (2011). Kültürlerarası İletişimin Önemi. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 17(66), 29-38.
- Özer, M. (2017). Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşmanın Son On Beş Yılı. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(2), 177-184.

- Özgür, Ö. (2014). Kültürlerarası İletişim. N. Orhon, ve A. Yılmaz(ed.), *Küreselleşme ve Kültürlerarası İletişim* içinde Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özoğlu, M. (2011). Statükodan Değişime: 21. Yüzyılın Başında Türkiye'de Yükseköğretim. B. S. Gür (ed.), *Türkiye'de Eğitim* içinde, İstanbul: Meydan Yayıncılık, 125-161.
- Öztürk, S. (2014). Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Burslarına Geçiş Süreci ve Türkiye'nin Öğrenci Politikasındaki Değişim. Uzmanlık Tezi, Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluğu Başkanlığı.
- Polat, C. (2012). Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler İle İlgili Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Yönetsel ve Örgütsel Analizi. *Uzmanlık Tezi*, Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı.
- Ritzer, G. (2011). *Küresel Dünya*. M. Pekdemir (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Saklı, A. R. ve H. T. Akdoğan Akbulut (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Üniversitelerin Tarihi Gelişimi. A. R. Saklı (Ed.) içinde, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Öğrenci ve Akademisyenleri İle Rize Halkının Karşılıklı algı ve Beklentileri*. Ankara: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, 9-49.
- Saran, M. (2014). Küreselleşme ve Kültür: Sınırların Belirleyicisi Kültür. N. Orhon ve A. Yılmaz (ed.) içinde, *Küreselleşme ve Kültürlerarası İletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sarı Güven, M. (2015). Kültürlerarası İletişim Engelleri: 1991'den Günümüze Türkiye-Ermenistan İlişkileri Örneği. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, Special Issue 4, 105-111.
- Saygın, S. ve D. Hasta, (2018). Göç, Kültürleşme ve Uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(10), 312-323.
- Sezen, Y. (1997). *Sosyolojide Temel Bilgiler ve Tartışmalar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Şeker, B. D. (2006). Kente Göç Etmiş Bir Örneklemede Kültüre Uyum (Kültürlenme) Süreçleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(2), 1-31.

- Talas, M. ve Y. Kaya, (2007, Mayıs). Küreselleşmenin Kültürel Sonuçları. *Türklük Bilimi Araştırmaları*(22), 149-162.
- Tekeli, İ. (2010). *Tarihsel Bağlamı İçinde Türkiye'de Yükseköğretimin ve YÖK'ün Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Temel Eğinli, A. ve M. Yalçın, (2016). Kültürlerarası Yeterliğin Gelişmesi ve Kültürlerarası Uyum. *Global Media Journal TR Edition*, 7(13), 6-27.
- Temel Eğinli, A. (2011). Kültürlerarası Yeterliğin Kazanılmasında Kültürel Farklılık Eğitimlerinin Önemi. *Öneri Dergisi*, 9(35), 215-227.
- Temel Eğinli, A. ve N. Özmelek Taş, (2018, Haziran). Global Bir Anlayış Yaratmanın Yolu: Kültürlerarası Empati. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 714-727.
- Tischler, H. L. (2015). Kültür. *Sosyoloji: İnsan ve Toplum*, B. Karakaş (Çev.), V. Bilgin, E. Yazıcı ve H. Arslan (Dü), Ankara: A Kitap Yayınevi.
- Türkiye Bursları Yönetmeliği (17.06.2014), Resmi Gazete, Sayı: 29033.
- TTB Başkanlığı (2019), *YTB İstatistikleri*.
- Yağbasan, M., & Demirbağ, İ. (2017, Eylül). Kültürlerarası İletişime Stratejik Bir Yaklaşım: Kültürlerarası Empati (Bir Kültürlerarası İletişim Projesinin Sonuçları). *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(2), 619-640.
- Yakupoğlu, M. (2014). Türkiye'nin Yükseköğretim Uluslararasılaşma Stratejisi, Avustralya İle Karşılaştırılması. *Uzmanlık Tezi*, Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı.
- Yanikkaya, B. (2010). Kültürel Kesişimli Etkileşim Biçimi Olarak Popüler Müzik: Her Kadının Kalbine ve Kalbinden Konuşan Bir Sezen Aksu Şarkısı Vardır. Z. Karahan Uslu ve C. Bilgili (Ed.) *Kırılan Kalıplar2: Kültürlerarası İletişim, Çok Kültürlülük içinde*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Yardımcıoğlu, F., F. Beşel ve F. Savaşan (2017). Uluslararası Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Porblemleri ve Çözüm Önerileri (Sakarya Üniversitesi Örneği). *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12(1), 203-254.

- Yeşil, S. (2009). Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve alternatif Bir Strateji: Kültürel Zeka. *KMU İİBF Dergisi*(16), 100-131.
- Yeşil, S. (2013). Kültür ve Kültürel Farklılıklar: Liderlik Açısından Teorik Bir Değerlendirme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 52-81.
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- YTB, <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/baskanligimiz-2>, Erişim Tarihi: 23.04.2019
- YTB, <https://www.ytb.gov.tr/haberler/2019-turkiye-burslari-basvurulari-basladi-2>, Erişim Tarihi: 28.04.2019.
- Yükseköğretim Kurulu (2005). *Türk Yükseköğretimin Bugünkü Durumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yükseköğretim Kurulu (2007). *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayın No: 2007/1.
- Yükseköğretim Kurulu (2017). *Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayını.
- Yükseköğretim Kurulu (2019). YÖK İstatistikleri, <https://istatistik.yok.gov.tr/>. Erişim Tarihi, 28.04.2019.

EKLER

Ek1: Mülakat Formu

Mülakat Tarihi :

Mülakat Saati :

Mülakat Süresi :

Mülakat Yeri :

Öğrenci Kişisel Bilgi Formu

İsim-Soyisim	
Yaşınız?	
Cinsiyetiniz?	
Medeni Durumunuz?	
YTB öğrencisi misiniz?	
Türkçe Dil eğitimi aldınız mı? Evet ise nereden aldınız?	
Hangi düzeyde eğitim görmektesiniz? a) Dil Kursu (TÖMER) b) Önlisans c) Lisans d) Yüksek Lisans f) Doktora	
Fakülte/Yüksek Okul/Enstitü	
Bölüm/Anabilimdalı/Bilim Dalı	
Sınıf	
Dini İnanç	
Hangi ülkeden geliyorsunuz?	
Etnik Kökeniniz nedir?	
Nerede kalıyorsunuz? a) Devlet yurdu b) Özel yurt c) Özel Ev d) Diğer (Açıklayınız)	
YTB/Türkiye Bursları alıyor musunuz? Diğer kurumlardan burs alıyor musunuz?	
Sakarya Üniversitesi'ne başlangıç tarihiniz nedir?	

MÜLAKAT SORULARI

1. Türkiye'ye geliş serüveninizi ve Türkiye'yi tercih etme nedeniniz nedir? Niçin Türkiye?
2. Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'nin etnik ve kültürel yapısından haberdar mıydınız?
3. İstedığınız ülke/şehir/bölümde mi okuyorsunuz? Hayır ise cevabınız nedir?
4. Eğitim aldığınız okul beklediğiniz standartlarda mı oldu? Derslere ve çevrenize uyum sürecinizde ne gibi zorluklar ve kolaylıklar yaşadınız?
5. Hocalarınızın ve Türk öğrencilerin size karşı yaklaşımı nasıldır?
6. Eğitiminizi tamamladığınızda neler yapmayı planlıyorsunuz? Bu planlarınız içinde Türkiye ile ilgili herhangi bir etkileşim (kültürel, sosyal, siyasi, dini vs. gibi) söz konusu mu? Burada kalmayı düşünüyor musunuz? Evet veya hayır ise cevabınız sebebini anlatır mısınız?
7. Türkiye'ye geldikten sonra dil ve uyum konusunda sıkıntılar yaşadınız mı?
8. Türkiye'ye uyum sürecinizi zorlaştıran unsurlar nelerdir? Size karşı herhangi bir önyargılı yaklaşım (dini, dil, ırk, etnik kökenden dolayı) , kötü muamele ile karşılaştınız mı? Zorluk yaşamadıysanız nedenlerini anlatır mısınız?
9. Türkçe'yi ilerletmenizdeki faktörler sizce neler olmuştur?
10. Kaldığınız yerde ilk nasıl karşılanmıştınız? Burada ne tür sorunlarla karşılaştınız? Odalarınızda hangi uyruktan öğrenciler bulunmaktaydı? Bu durumun size olumlu olumsuz geri dönüşleri oldu mu? Anlatınız.
11. Zihninizde Türkiye'ye gelmeden önceki Türkiye profili ile geldikten sonraki Türkiye profili örtüşüyor muydu? Hayır ise, nedenleri ile birlikte anlatır mısınız?
12. Türkiye'deki sosyal, ekonomik, dini, siyasi ve kültürel yapı ile sizin ülkenizi kıyaslasak benzerlikler ve farklılıklar neler olurdu?

13. Ülkenize gittiğinizde Türk kültürünü anlatıyor musunuz? Türk kültüründen size yakın gelen, kendi hayatınıza uyarladığınız, ailenizle paylaştığınız herhangi bir şey oldu mu? Türk kültürü ile kendi kültürünüz arasında bir bağ kurabildiniz mi?
14. Türkiye'deki dini yaşantıyı nasıl gözlemlediniz? (İnanç, ibadet, giyim-kuşam, davranış vs.)
15. Siz kendi dininizi burada nasıl yaşamaktasınız?
16. Çevrenizi oluşturan insanlar genellikle sizinle aynı dine mensup kişilerden mi oluşmakta yoksa farklı dinlerin bir araya geldiği bir arkadaş çevresine mi sahiptir?
17. Karşılaştığınız tüm zorluklarla ve sormak istediğiniz herhangi konularda YTB yetkililerinden yardım aldınız mı? Yetkililerle ilgili herhangi bir ulaşım ve iletişim sıkıntısı yaşadınız mı?
18. Ne tür sosyal faaliyetlerde bulunuyorsunuz? YTB programına dahil olan sosyal aktivitelerin herhangi birine katıldınız mı? Nasıl?
19. Sakarya'da YTB faaliyetlerini yeterli buluyor musunuz? Size yetersiz gelen ya da olmasını istediğiniz faaliyetler nelerdir?
20. Sakarya Üniversitesi'ne YTB aracılığı ile gelmekten memnun musunuz? YTB Uluslararası Öğrenci programına dahil olmanın size avantajları ve dezavantajları nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Sevda TOZAN 1991 yılında İstanbul’da doğdu. İlkokulu Genç Osman İlköğretim Okulu’nda (1997-2005), Liseyi Ümraniye Atakent Lisesi’nde (2005-2009) tamamladıktan sonra 2009 yılında başladığı Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nü 2013 yılında başarıyla tamamladı. Ardından yine aynı yıl içerisinde Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilimdalında Tezli Yüksek Lisans eğitimine başladı. Akademik eğitim süreci devam ederken aynı zamanda Sakarya Üniversitesi’nde lisans ve yüksek lisans öğrenimi boyunca “Öğrenci Asistanlığı” görevini üstlendi. 2009-2015 yılları arasında alanı ile ilgili çeşitli akademik ve sosyal faaliyetler içerisinde bulunarak çeşitli sertifika ve belgeleri almaya hak kazandı.

2013-2014 yılları arasında Nihat Sami Banarlı Ortaokulu’nda Özel Eğitim Öğretmenliği, 2014-2015 tarihleri arasında Kemal Türkler Ortaokulu’nda Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Ardından 2015/2016 yıllarında İlim Yayma Cemiyeti Sakarya Şubesi Halime Yükseköğretim Kız Öğrenci Yurdu’nda Müdür Yardımcılığı görevini yapmıştır. Evli ve 1 çocuk annesidir.